

Inhoudstafel Omslag 56 Onze boerkozen

- 1 Tekst Onze boerkozen in Drogenbos DDS
- 2 Krantenartikel Boerkozen sterven uit
- 3 Dankbetuiging na overlijden van Simon Verhevick en Catharina Verheylewegen + dankkaartje t.g.v. 100 jaar Verheylewegen Catharina
- 4 Overlijdensbericht van familie Vandevælde (foto en brief)
- 5 Foto woning familie Trullemans François Vervloetstraat te Ukkel
- 6 2 foto's van huis Vandersmissen Langestraat
- 7 Foto Janssens Jean Baptiste + Decimal Marie + kinderen
- 8 Krantenknipsel (1942) vertstikkingsdrama van familie Vandevælde
- 9 Philippe Cammue met motoculteur
- 10 Jeanne Vastenaekel echtg Pierre Vandersmissen
- 11 Familie Dekelver
- 12 Jean Bulinckx en Anna Vijverman
- 13 Artikel Internet Boerkozen 4 blz
- 14 Familie Trullemans
- 15 Trullemans vader en zoon
- 16 Naamlijst + adres boerkozen
- 18 Overlijdensbericht van Carolus De Kolver (stamvader van boerkozen in Drogenbos)

ONZE BOERKOZEN IN DROGENBOS.

* Steenweg op Drogenbos.

Wie de "Drogenbos-kassei" volgt in de richting van Ukkel-Calevoet, ziet op de rechterkant - ter hoogte van het Kon. Atheneum van Ukkel - driemaal twee aaneengebouwde huizen staan. In ieder van deze gebouwen woonde vroeger een boerkozengezin. Elke eigendom besloeg ruim 40 are. De huizen stonden op Ukkel, maar de bewoners leefden in alles mee met Drogenbos. Daarom vermelden wij hen op onze lijst.

- (1) BULINCKX François x ROBBI Petronille Huisnummer: 198
(1893 - 1952) (1895 - 1944)
Hij was de broer van (4) en (11) en vader van (33)
Na zijn dood nam (2) de zaak over.
- (2) CRABBE Jean x DE GREEF Anna 198
(1927 - 1997)
Woonde hier slechts enkele jaren.
Auteur van het kijkboek over de boerkozen "Anderlecht rond de Meylemeersch en het IJzeren Kruis".
- (3) TRULLEMANS Karel x VANDENPLAS Jeanne(tte) 196
(1907 - 1983) (1905 - 1988)
Waren boerkozen van 1931 tot 1972.
Over de familie Trullemans: zie nota op het einde van deze lijst.
- (4) BULINCKX Charles x JANUARIUS Catherine 172
(1906 -) (1911 -)
Woonden hier van 1946 tot 1959.
Van 1932 tot 1946 woonden zij in de Kerkstraat.
Huurden na Wereldoorlog II grond voor witloofteelt in de Nieuwstraat, waar de Beukenstraat begint.
Hij was de broer van (1) en (11).
- (5) JANSSENS Jean-Baptist x DECIMAL Marie 170
(1875 - 1953) (1874 - 1962)
Zij waren de ouders van JANSSENS Thérèse, echtgte. COUDRON Jean, zie (6).
- (6) COUDRON Jean x JANSSENS (Marie) Thérèse 150
(1894 - 1971) (1896 - 1984)
Boerkozen tot in 1963.
- (7) TRULLEMANS Edward x SWARTENBROECK Catherine 148
(1914 -) (1915 - 1997)
Zij was de dochter van (17)

* Sterstraat.

- (8) CAMMUE Philippe x TRULLEMANS Cécile 124
(1909 - 1987) (1908 -)
Begonnen in 1937, gestopt in 1964.
Zij kochten hun eerste camion in 1948.

- Huisnummer
- (9) CLAESSENS Corneille x VAN HAELEN Jeanne Josephine 114
 (1896 - 1972) (1892 - 1985)
 Zoon van (10)

* Grote Baan.

- (10) CLAESSENS Jan x MOENS Anne 289
 (1871 - 1949) (1869 - 1946)
 Vader van (9)
 Woonden aan toegang naast "Au Garçon Brasseur"
- (11) BULINCKX Jan x VIJVERMANS Anna 269
 (1894 -) (1894 -)
 Woonden waar nu de gemeentelijke parking en het
 speelplein zijn (deze plaats noemde het Venijnveld).
 Hij was de eerste boerkoos die een camion kocht, zeker
 vóór 1931; het was een Chevrolet met claxon.
 Hij was de oudste broer van (1) en (4).
 Verhuisden in 1949 naar de Dachelenberg, 107, Beersel
- (12) VANDENBROECK Jan x VANDERHOEVEN Maria 219
 (1886 - 1952) (1888 -)
 Overgelaten aan François(Suske) MERTENS, zie (13)
 Verhuisden in 1950 naar Evere.
- (13) MERTENS François x DELAET Janetta 219
 (1926 -) (1930 -)
 Hun eigendom ging tot aan de Driekoningenstraat.
 De huidige sporthal kwam op zijn grond.
 In 1953 verhuisden zij naar de Meylemeersstraat in
 Anderlecht.
- (14) VANDEN BROECK Pierre x VERHEVICK Anne Marie 165
 (1894 -) (1895 -)
 Woonachtig rechtover de kapel van M. Collartstraat.
- (15) DE BOLLE Victor x DE BRUYN Marie-Louise
 (1877 - 1940) (1875 -)
 Boerkoos en kolenhandelaar in de 20-er jaren, ongeveer
 waar nu de Beersellaan begint.
 Hun adres was in feite IJzerstraat, 14.
 De weduwe verhuisde in 1956 naar Roux-Miroir.

* Langestraat.

Dit was de echte "boerkozenstraat".
 De nummers (24) tot en met (31) woonden op en over de
 huidige Verlengde Stallestraat.

- (16) VANDERSMISSEN Martinus x VERHEYLEWEGHEN Maria 105
 (1889 - 1968) (1887 - 1976)
 Zij begonnen rond 1912.
 Hij was de broer van (27) en nonkel van (29).

- Huisnummer
- (17) SWARTENBROECK François x 1/ VLEESCHOUWER Louise 122
 (1837 -) (1890 - 1941)
 2/ LENGLET Sylvie
 (1890 -)
 Boerkozen in het begin van deze eeuw.
 Ouders van Catherine SWARTENBROECK, echtgte TRULLEMANS
 Edward, zie (7)
 Verhuisden in 1948 naar Ohain.
- (18) VERHEVICK François x ROGGMANS Maria 122
 (1934 -) (1934 -)
 Opvolger van (17)
 Een der laatste boerkozen.
- (19) DEKELVER Edward x CLEERENS Marie
 (1891 -)
 Peter van Edward DEKELVER, zie (26)
 Waren begonnen in het huis van Corneel CLAESSENS (9)
- (20) TRULLEMANS Charles x DE KNOP Marie Alina 39
 (1912 - 1990) (
 Kozijn van de familie Trullemans. Verhuisd naar Zuun
 in de 50-er jaren.
- (21) VANDEWEYER (Petrus) Gustave x VAN MUIJLDER Colette 141
 (1895 - 1983) (1900 - 1972)
- (22) TRULLEMANS Frans x EVENEPOEL Elisabeth 147
 (1910 - 1984) (1910 - 1995)
 Zij begonnen in 1944 op de grond die zij eerst huurden
 en in 1946 kochten van DEKELVER Henri, zie (23).
 Gestopt in 1965. Zij waren de laatste boerkozen die
 nog met paard en kar naar de vroegmarkt in Brussel gingen.
 Toen had deze reeds plaats op de Vismarkt.
- (23) DEKELVER Henri x JACQUEMYS Elise 147
 (1903 - 1948) (1910 - 1992)
 Begonnen in 1933, gestopt in 1944; oppervlakte 45 are.
 Zij hadden bij hun huwelijk in 1933 de zaak overgenomen
 van zijn ouders DEKELVER Jean-Pierre (+1943) x MICHIELS
 Rosalie (1876 - 1956), die in 1928 in Drogenbos waren
 komen wonen.
 Overgelaten in 1944 aan TRULLEMANS Frans x EVENEPOEL
 Elisabeth, zie (22).
- (24) SCHOOFS Pierre x MARISSENS Elisabeth 163
 (1892 -) (1888 -)
- (25) VASTENAEKEL Marcel x DEKELVER Denise 163
 (1938 -) (1942 -)
 Zij is de dochter van Edward, zie (26)
 Laatste boerkoos in Drogenbos, gestopt einde 1993.

- (26) DEKELVER Edward x ROBBI Elise
(1911 -) (1914 -)
Woonden voordien in de Langestraat, 178.
Boerkozen van 1937 tot 1962.
Zijn grootouders DEKELVER Carolus x WELLEKENS Adèle
waren onze eerste boerkozen. (zie blz. 6)
- (27) VANDERSMISSEN Jean x VANDENBOSCH Maria 179
(1891 - 1953) (1891 - 1956)
Boerkozen van 1919 tot 1945.
Zij waren de ouders van Pierre, zie (29).
Hij was de broer van Martin, zie (16).
- (28) VAN STEENBERGHEN Jan en nadien zijn dochter Charlotte.
Woonden rechtover Martin Vandersmissen.
- (29) VANDERSMISSEN Pierre x VASTENAEKEL Jeanne 179
(1918 -) (1919 -)
Begonnen in 1945, gestopt tussen 1965-70.
Eigendom van 50 are.
Zoon van (27)
- (30) CORBESIERs Charles x WOUTERS Marie Barbe 181
(1887 - 1963) (1890 - 1967)
Eigendom = 26 a.
- (31) (nadien) DECOSTER Joseph x EVENEPOEL Adèle 181

* Marie Collartstraat.

De nummers (32) tot (34) woonden achtereenvolgens in nr. 102.

- (32) VAN ACHTER Jan (Wannes) x VERHEVICK Jeanne
(1898 - 1962) (1899 - 1997)
- (33) BULINCKX Jean x VAN ACHTER Catherine
()
Hij was de zoon van (1).
- (34) LOUCKX Marcel x VAN ACHTER Marie
(1926 -) (1927 - 1983)
- (35) VAN DEN BOSCH Pierre
Woonde op wandelpad dat M. Collartstraat verbindt met
de Kasteelstraat.

* Brouwerijstraat.

- (36) VERHEVICK Jacques x VAN ASSCHE Jeanne 54
(1905 -) (1903 -)
Woonden voordien in de M. Collartstraat, 128.
Toen zij nog woonden in de Kerkstraat, werd hun terrein
in 1932 overgenomen door Charles BULINCKX (4).
Hij was de halfbroer van (38)

- huisnummer
- (37) VERHEVICK Simon x VERHEYLEWEGHEN Catharina 53
 (1854 - 1955) (1861 - 1962)
 Voordien woonden zij in de Brouwerijstraat, 22.
 Beiden werden gevierd als honderdjarigen.
 Zouden onder Wereldoorlog I met kar en ezel naar de
 markt gereden hebben. Alle paarden werden immers op-
 geëist door de Duitsers.
- (38) VERHEVICK Jacques x SIMONS Francisca 54
 (1883 -) (1885 -)
 Hij was de zoon van de honderdjarigen, zie (37).

* Steenweg op Ruisbroek.

- (39) VANDEVELDE André x DELEU Florentina 211
 (1880 - 1959) (1886 -)
 Ouders van Frans (44) en Pierre (42).
- (40) VIJVERMANS Antoon x VAN MUIJLDER Isabella 225
 () ()
- (41) VIJVERMANS Jules x DELEU Isabelle
 Deze Deleu Isabelle is de zuster van Florentina (39).
- (42) VANDEVELDE Pierre x CLAESSENS Suzanne
 () ()
 Hij is de broer van André (39) en vader van Andries (43)
- (43) VANDEVELDE Andries x HEREMANS Celina
 (1905 - 1942) (1980 - 1942)
 Zij waren, samen met hun 3 kinderen, dodelijke slacht-
 offers van een ontploffing, door lek in de gasleiding,
 op 26 juli 1942.
- (44) VANDEVELDE Frans x MEERT Christine
 (1908 - 1963) () - 1979)
 Gestopt tussen 1965 en 1970 toen de Ring aangelegd werd.
 Hij had de zaak overgenomen van zijn vader André (39).

* Frans Vervloetstraat, Ukkel.

- (45) TRULLEMANS Dominique en TRULLEMANS Elise
 (1901 - ± 1963) (1917)
 Broer en zuster.
- (46) MEERT Pierre x
 ()

De stamouders van vele boerkozen.

Rond 1880 kwam het echtpaar Carolus (Karel) DEKELVER x Adèle WELLEKENS zich vestigen in de Frans Vervloetstraat te Ukkel, dit is in het verlengde van onze Brouwerijstraat. Hij was geboren te Duisburg in 1842 en overleed te Ukkel in 1920. Zij waren de eerste boerkozen in onze omgeving.

Dit echtpaar schonk het leven aan acht kinderen:

- 1/ Maria
- 2/ Edward - hij werd boerkoos bij ons, zie nr. (19)
- 3/ Amélie - zij huwde met Frans Trullemans
- uit hen groeide de familiestam Trullemans
- 4/ Sophie
- 5/ Jeannette - huwde met Joseph Vanantwerpen
- boerkozen op de Dachelenberg in Beersel
- 6/ Jean - huwde met Maria Braem
- boerkozen in Anderlecht
- hun zoon Edward huwde met Elise Robbi (zie nr. 26)
- 7/ Cécile
- 8/ Thérèse - werd kloosterzuster onder de naam "soeur Marie-Adèle"

N.B.: Dekelver Henri, vermeld onder nr. 23, stamt niet af van deze voorouders.

Familie TRULLEMANS.

Amélie Dekelver huwde dus met Frans Trullemans en bleef wonen in het ouderlijk huis in de Frans Vervloetstraat. Uit dit gezin groeide eveneens een heel boerkozengeslacht:

1/ Trullemans	Dominique	(°1901), zie (45)
2/ "	Charles	(°1907), zie (3)
3/ "	Cécile	(°1908), zie (8)
4/ "	Frans	(°1910), zie (22)
5/ "	Edward	(°1914), zie (7)
6/ "	Elisa	(°1917), zie (45)

Daniël de Sutter.

LOSSE NOTA'S OVER DE BOERKOZEN.

* De meeste boerkozen hadden hun eigendom in de nabijheid van een bron of een beek. Voor het begieten van de planten of het wassen van de gerooide groenten werd dan een deel van de beek afgedamd met houten schutsels en het water gekanaliseerd naar bakken of reservoirs.

* Gemiddeld bezat een boerkoos een eigendom van 40 à 50 are. De meesten bewerkten daarenboven nog percelen die zij elders huurden. Daarvoor moesten zij zich soms verplaatsen, bvb. tot op het Holleken in Linkebeek of zelfs tot in Anderlecht of St.-Pieters-Leeuw.

* De witloofteelt begon hier pas na Wereldoorlog II, maar bleef eerder kleinschalig.

* Paardenmest is een goede grondverbeteraar. Men haalde die uit de manèges van de hippodroom van Groenendaal. Men reed er in karavaan naartoe, met drie of vier spannen tegelijk. Dit vroeg natuurlijk veel tijd, maar het resultaat was heel lonend.

* Paardenmest werd ook opgehaald in de kazernen van Etterbeek. Het leger was immers nog niet gemechaniseerd. Men ging er individueel naar toe. De mest werd daar 's vrijdags per opbod te koop gesteld.

Men vertrok van hier met paard en kar om 5 u. in de ochtend. Ter plaatse was er veel animo rond die verkoop. Er kwamen boerkozen van overal en daar was veel rivaliteit en concurrentie onder elkaar. Wie een fijne neus had ging ook hier met de beste brokken vandoor.

Het paard mocht tijdens de heenreis niet te rap van stapel gaan, want in de terugweg lag heel wat vals plat in de nabijheid van het Terkamerenbos. Een volle kar mest woog rap zwaarder dan men dacht. En daar ondervond vooral het paard snel de gevolgen tijdens de lange terugweg.

* Corbesiers Charles x Wouters Marie-Barbe.
Hun zoon Tist werd in mei 1916 op de vroegmarkt in Brussel geboren. Het ging zo snel dat de moeder maar net de tijd had om haar rok omhoog te trekken en hem op te vangen. Het was ook onverwachts, want zij had niets van kleren bij zich voor haar boreling. Inderhaast werd een groentenkorf leeggemaakt en die mand was de eerste wieg voor de kleine Tist.
- Zou het dan toch waar zijn dat indertijd sommige kinderen van tussen de kolen kwamen ?

- Tist is jarenlang grafmaker geweest op ons kerkhof. Zo heeft hij aan vele Drogenbossenaren een laatste rustplaats geschonken. Nu is hij al 81 jaar. Met veel enthousiasme vertelt hij nog over zijn legerdienst bij de cavalerie. Hij houdt zich nog kranig, maar met de fiets de Nieuwstraat oprijden, dat gaat niet meer. Hij woont thans op de Dachelenberg, 32 te Beersel.

Jean Van den Driessche, alias Jean Radijs, betreurt het dat de vereniging wordt opgedoekt. ©Yvan De Saedeleer

Bodegem Een van oudste landbouwverenigingen houdt op te bestaan

'Boerkozen sterven uit'

In zaal Solleveld houdt de Koninklijke Boerkozenbond voor het laatst een feestmaal. Na 122 jaar stopt een van de oudste landbouwverenigingen ermee. De leden worden te oud en er komen in de regio rond Brussel amper nieuwe boerkozen bij.

Kor Caenepeel

Boerkozen zijn eigenlijk tuinders die verschillende groenten kweken in de plaats van zich te specialiseren in één groentesoort. In de negentiende eeuw was dat nog heel gewoon, nu kiezen landbouwers steeds vaker voor een specialisatie en kleine telers worden uit de markt geconcentreerd door groot-handelaars die invoeren vanuit andere landen.

'De kosten worden te hoog en de opbrengsten te laag', zegt Jean

Van den Driessche. Hij is in Sint-Martens-Bodegem beter bekend als Jean Radijs omdat hij vroeger radijsen kweekte. 'Het werk blijft echter even hard. Daardoor zijn er steeds minder kwekers, vooral in de rand rond Brussel.'

Nochtans was die regio lange tijd de bakermat van de boerkozen. In Groot-Bijgaarden werd onlangs zelfs een nieuwe weg de Boerkozenstraat genoemd om daaraan te herinneren.

'In die buurt waren er veertig jaar geleden wel twintig boerkozen', zegt Jean.

'Maar de verstedelijking en het weinig aantrekkelijke karakter van het beroep maken dat steeds minder jongeren kiezen om boerkoos te worden. En zonder boerkozen heeft een vereniging nog weinig zin. Toch was het geen makkelijke beslissing om definitief het doek te laten vallen over de vereniging.'

'Voor de bestuursleden werd het te zwaar. In de organisatie van het

Vlag naar Brussels museum

De officiële zijden vlag van de Koninklijke Boerkozenbond van 1899 (dertien jaar na de oprichting van de vereniging) wordt aan het Broodhuismuseum geschonken. Daar wordt nu ook al het Boerkozenuniform van Manneke Pis tentoongesteld.

'Dat uniformpje heeft mijn vrouw nog met de hand gemaakt', zegt Jean Radijs trots. 'Ik heb de houten klompen ge-

sneden.'

Dat die memorabilia aan het Broodhuis worden geschonken, is niet toevallig. Tot 49 jaar geleden was er op de Grote Markt van Brussel nog een dagelijks markt waar de tuinders uit de streek hun groenten aan de man brachten.

'De cafés leefden toen nog van de marktkramers en de bezoekers. Niet van de toeristen', herinnert Jean zich. (ckd)

feest bijvoorbeeld kruipt dagenlang werk', zegt Jean. 'Bovendien zijn de bestuursleden bijna allen gepensioneerd. Het ligt in de bedoeling in de eerste plaats een belangenvereniging te zijn en bijvoorbeeld geschillen op de vroegmarkt te helpen oplossen. Als bijna niemand van ons nog op die

markt staat, heeft de vereniging weinig zin. Opvolging dient zich niet aan en dus houdt de Koninklijke Boerkozenbond het voor bekeken.'

'De officiële vereniging stopt er definitief mee maar dat wil niet zeggen dat we elkaar uit het oog zullen verliezen', besluit Jean.

Jean Van den Driessche, alias Jean Radijs, betreurt het dat de vereniging wordt opgedoekt. ©Yvan De Saedeleer

› **Bodegem** Een van oudste landbouwverenigingen houdt op te bestaan

‘Boerkozen sterven uit’

In zaal Solleveld houdt de Koninklijke Boerkozenbond voor het laatst een feestmaal. Na 122 jaar stopt een van de oudste landbouwverenigingen ermee. De leden worden te oud en er komen in de regio rond Brussel amper nieuwe boerkozen bij.

Kor Caenepeel

Boerkozen zijn eigenlijk tuinders die verschillende groenten kweken in de plaats van zich te specialiseren in één groentesoort. In de negentiende eeuw was dat nog heel gewoon, nu kiezen landbouwers steeds vaker voor een specialisatie en kleine telers worden uit de markt geconcentreerd door groot-handelaars die invoeren vanuit andere landen. ‘De kosten worden te hoog en de opbrengsten te laag’, zegt Jean

Van den Driessche. Hij is in Sint-Martens-Bodegem beter bekend als Jean Radijs omdat hij vroeger radijzen kweekte. ‘Het werk blijft echter even hard. Daardoor zijn er steeds minder kwekers, vooral in de rand rond Brussel.’ Nochtans was die regio lange tijd de bakermat van de boerkozen. In Groot-Bijgaarden werd onlangs zelfs een nieuwe weg de Boerkozenstraat genoemd om daaraan te herinneren.

‘In die buurt waren er veertig jaar geleden wel twintig boerkozen’, zegt Jean. ‘Maar de verstedelijking en het weinig aantrekkelijke karakter van het beroep maken dat steeds minder jongeren kiezen om boerkoos te worden. En zonder boerkozen heeft een vereniging nog weinig zin. Toch was het geen makkelijke beslissing om definitief het doek te laten vallen over de vereniging. ‘Voor de bestuursleden werd het te zwaar. In de organisatie van het

Vlag naar Brussels museum

De officiële zijden vlag van de Koninklijke Boerkozenbond van 1899 (dertien jaar na de oprichting van de vereniging) wordt aan het Broodhuismuseum geschonken. Daar wordt nu ook al het Boerkozenuniform van Manneke Pis tentoongesteld. ‘Dat uniformpje heeft mijn vrouw nog met de hand gemaakt’, zegt Jean Radijs trots. ‘Ik heb de houten klompen ge-

sneden.’ Dat die memorabilia aan het Broodhuis worden geschonken, is niet toevallig. Tot 49 jaar geleden was er op de Grote Markt van Brussel nog een dagelijkse markt waar de tuinders uit de streek hun groenten aan de man brachten. ‘De cafés leefden toen nog van de marktkramers en de bezoekers. Niet van de toeristen’, herinnert Jean zich. (ckd)

feest bijvoorbeeld kruipt dagenlang werk’, zegt Jean. ‘Bovendien zijn de bestuursleden bijna allen gepensioneerd. Het ligt in de bedoeling in de eerste plaats een belangenvereniging te zijn en bijvoorbeeld geschillen op de vroegmarkt te helpen oplossen. Als bijna niemand van ons nog op die

markt staat, heeft de vereniging weinig zin. Opvolging dient zich niet aan en dus houdt de Koninklijke Boerkozenbond het voor bekeken. ‘De officiële vereniging stopt er definitief mee maar dat wil niet zeggen dat we elkaar uit het oog zullen verliezen’, besluit Jean.

1854 - 1955

GEDENKENIS VAN

Mijneer Simon VERHEVICK

Echtgenoot van *Mevrouw Catharine*

VERHEYLEWEGHEN

Overleden te Drogenbos,

de 27 November 1955

1861 - 1962

TER GEDACHTENIS VAN
MEVROUW
Catharina VERHEYLEWEGHEN

Weduwe van
Mijnheer Simon VERHÉVICK

godvruchtig overleden te Drogenbos
op 4 november 1962.

EN SOUVENIR DU CENTENAIRE

Simon VERHEVIC-VERHEYLEWEGEN
1854-1954

DROGENBOS, LE 30 MAI 1954.

TER GEDENKENIS VAN DE
HONDERDJARIGE

Mevrouw
Simon Verheviick-Verheysewien
1861-1961

DROGENBOS, 8 JULI 1961.

Mijnheer Pieter VANDEVELDE en zijne echtgenote Suzanna CLAESSENS;
Mevrouw weduwe Pieter HEREMANS, geboren Rosalie RIMAUX;
Mijnheer en Mevrouw Pieter DENAYER-VANDEVELDE en hun zoon;
Mijnheer en Mevrouw Jozef VANDEVELDE-MEERT en hunne kinderen;
Mijnheer en Mevrouw Jan VANDEVELDE-HEREMANS en hunne kinderen;
Mijnheer en Mevrouw Egide VANDEVELDE-VANDENHEUVEL;
Mijnheer en Mevrouw Guillaume VANDEVELDE-VANDENBROECK;
Mijnheer en Mevrouw Frans HEREMANS-HANAU en hunne dochter;
De familiën VANDEVELDE-CLAESSENS en HEREMANS-RIMAUX,

melden U met innige droefheid het pijnlijk verlies dat zij ondergaan door het
afsterven van hun welbeminden zoon, schoonzoon, dochter, schoondochter, broeder,
schoonbroeder, zuster, schoonzuster, kleinkinderen en bloedverwanten,

Mijnheer Andries VANDEVELDE

geboren te Vorst, den 16 Maart 1905 en van zijne echtgenote

Mevrouw Andries VANDEVELDE

geboren Celina HEREMANS

te Anderlecht, den 19 Januari 1908, beiden na een smartelijk ongeluk overleden
te Ukkel, den 27 en 26 Juli 1942, voorzien van de HH. Sakramenten der stervenden
en hunne teergeliefde kinderen:

PIETER

geboren te Ruisbroek
den 17 Juni 1930

SUZANNA

geboren te Droogenbosch
den 13 November 1935

JOZEF

geboren te Droogenbosch
den 2 Oktober 1937

na het smartelijk ongeluk opgestegen ten Hemel

De plechtige lijdienst zal plaats hebben op Donderdag 30 Juli, te 10 uur, in de
parochiale kerk van Sint-Niklaas, te Droogenbosch.

De teraardebestelling zal geschieden op het kerkhof van Ruisbroek.

Vergadering ten sterfhuize : 333, Steenweg op Ruisbroek, te 9 uur

Volgende diensten zullen geschieden in de parochiale kerk van Sint-Niklaas, te Droogenbosch:

Maandag 3 Augustus, om 10 uur, wegens de kinderen Vandeveld.

Maandag 24 Augustus, om 10 uur, wegens M. en Mev. Vandeveld-Clasens.

In de kerk van Sint-Gerardus, te Neerpede:

Woensdag 5 Augustus, te 10 uur, wegens de kinderen Heremans.

Woensdag 12 Augustus, te 10 uur, wegens Mevrouw weduwe Heremans.

In de kerk van Sint-Marie, te Ruisbroek:

Zondag 9 Augustus, om 7 uur, vanwege den Bond van het Heilig Hart.

WEES HUN ZIEL GEDACHTIG

Droogenbosch, den 28 Juli 1942.

Begraafplaatsnemer CUYN-DE CLERCK, Sint-Denisstraat, 13, Vorst — Tel.: 44.21.70
Drukk. Jacques DANCKAERT, Stallestraat 274, Ukkel. — Tel.: 43.40.37

HISTORISCH KRONIEKJE

ONZE BOERKOZEN (9)

VERSTIKKINGSDRAMA

Tijdens een weekend van juli 1942 – in volle oorlogstijd – stierven de vijf leden van het gezin Andries Vandeveldde en Celina Heremans door gasuitwasemingen als gevolg van een lek in de gasleiding. Zij waren boerkozen uit de Steenweg naar Ruisbroek. Zij hadden drie minderjarige kinderen (12, 7 en 5 jaar). Toen men de slachtoffers vond in hun bed leefden de ouders nog. Zij werden bij hoogdringendheid naar het hospitaal gevoerd. De vrouw overleed nog dezelfde avond en 's anderendaags stierf ook haar 35-jarige man.

Onder grote volkstoeloop greep de begrafenisdienst plaats in onze St-Niklaaskerk. Zij werden te Ruisbroek begraven in een familiegraf. Het krantenrubriekje, dat bewaard is gebleven, spreekt van het "vreeselijk verstikkingsdrama te Droogenbosch". Deze ramp verwekte grote ontroering in heel de streek, want de familie Vandeveldde werd algemeen geacht. De foto toont het bidprentje van de vijf slachtoffers.

WORDT VERVOLGD

4
Andries Vandervelde x Celine Heremans
+ 3 kinderen

Overleden in 1942 ^{door verstikking} ~~na een ontplaffing~~
door lek in de gasleiding.

van l. naar r.:

79

Janssens Jean-Bapt^e x Decimal Marie

Janssens Thérèse

" Marie

" Amélie

Strug. Drogenbos, 150, Ukkel

HISTORISCH KRONIEKJE

ONZE BOERKOZEN (9)

VERSTIKKINGSDRAMA

Tijdens een weekend van juli 1942 – in volle oorlogstijd – stierven de vijf leden van het gezin Andries Vandeveld en Celina Heremans door gasuitwasemingen als gevolg van een lek in de gasleiding. Zij waren boerkozen uit de Steenweg naar Ruisbroek. Zij hadden drie minderjarige kinderen (12, 7 en 5 jaar). Toen men de slachtoffers vond in hun bed leefden de ouders nog. Zij werden bij hoogdringendheid naar het hospitaal gevoerd. De vrouw overleed nog dezelfde avond en 's anderendaags stierf ook haar 35-jarige man.

Onder grote volkstoeloop greep de begrafenisdienst plaats in onze St-Niklaaskerk. Zij werden te Ruisbroek begraven in een familiegraf. Het krantenrubriekje, dat bewaard is gebleven, spreekt van het "vreeselijk verstikkingsdrama te Droogenbosch". Deze ramp verwekte grote ontroering in heel de streek, want de familie Vandeveld werd algemeen geacht. De foto toont het bidprentje van de vijf slachtoffers.

WORDT VERVOLGD

Commune 'Philippe

(3)

Boerkooi

Aan Do's motoculteurs werd een ploeg vastgemaakt
Zonder ploeg diende het om de grond te effenen

Denise + Lydia + Edward Dekker x Elise Robli

(17)

op voorgrond: Maria-Adèle Braem, w^{ve} Dekker Jan
in Langestraat, 163 moeder v. Edward

Links

sport

Allerlei

BOERKOOS = HOVENIER

Laatst bijgewerkt op woensdag 02 november 2011 18:33

Gepubliceerd op woensdag 02 november 2011 17:41

Hits: 272

Het woord **boerkoos** is in het Brusselse synoniem voor **hovenier**. Maar wat betekent het woord **boerkoos** ?

Sommigen spreken het meer uit zoals als perco(i)s uit wat Franstaligen op het idee bracht om het woord van het Franse précoce (van: jong-vroege-"groeten") af te leiden.

Vermits Nederlandstaligen geen verklaring hebben over de oorsprong van het woord boerkoos, is ook de Franstalige verklaring tegenwoordig als mogelijk aanvaard.

Het is echter weinig waarschijnlijk dat de Franstalige verklaring correct is. Brussel en het Brusselse was tot in de 19de eeuw een absoluut Vlaamse stad met enkel een Franssprekende bovenlaag in de bevolking. Op het kerkhof van Schaarbeek stond in de 20ste eeuw nog een grafzerk met de tekst: Hier is begraven den eersamen J.F. Lareus(?) Van...(?), oud deken van het boirkoisambacht, die sterft op 36(?) maart 1717 .

Het beroepsambacht, het boirkoisambacht, waarover sprake op de grafzerk, werd tijdens het Frans bewind afgeschaft maar hun bedrijvigheid bleef bestaan samen met als hun naam. Een boerkoos of boirkois was in de 19de eeuw een "landman in de voorsteden van Brussel, die zich alleen met het kweken van moeskruiden bezighoudt ."

Het lijkt er dus sterk op dat het woord **boerkoos**, met een variant "**broekoos**", van Nederlandstalige huize is. Bijzondere informatie wordt nog aangereikt als dat men in Leuven weet: "zulke lieden (de boerkozen uit het Brusselse) hoveniers en diegene, die eigenlijk geen hoveniers zijn, maar toch met **moeskruiden** op de markt te koop zitten **voörkoopersen** genoemd (worden) ".

Enkele gegevens samengevat:

- 1.Het woord **boirkois (boerkoos)** werd in de 18de eeuw gebruikt. Vandaag is het woord **boerkoos (boerkozen)** nog steeds in gebruik.
- 2.Ook het woord **broekoos** wordt vandaag in verschillende publicaties gebruikt .
- 3.Het **boerkozen-** of **boirkoisenambacht** was het ambacht dat in het Brusselse voor de hoveniers bestond. De schrijfwijze verandert met de tijd of de interpretatie van het woord;

4. De term **boerkoos** komt overeen met wat men in het Leuvense **voërkoopersen** (meervoudsvorm) noemt.

BROEKOOS of BOERKOOS ?

Broekoos ?

Oorspronkelijk betekende broek: "een moeras, laaggelegen drassig land, waterland, dat telkens door het wassen van nabijgelegen rivieren of beken onderloopt en dat begroeid is met kreupelhout, biezen, lis, riet, enz. Thans, waar meer geregelde afwatering is, is het een laag, veelal langs rivieren of beken gelegen, met sloten doorsneden en al of niet ingedijkt weiland of hooiland, dat 's winters tot onder water werd gezet met 'stadsafvalwater' om de gronden zo vruchtbaarder te maken . Hoveniers leefden en werkten ook op zulke moerassige gronden maar dan in of aan de rand van de stad. Die gronden werden ontwaterd met kanaaltjes en grachten en ze teelden de groenten op de rijke vrijgekomen gronden. Voorbeelden zijn vandaag nog te zien in Saint-Omer (F). Een hovenier wordt in de Franse taal ook maraîcher ("moerasbewoner", "moerasbewerker"): een marais is een moeras. Hier zou het Nederlandse woord broekoos best op z'n plaats zijn.

Boerkoos ?

Het woord boerkoos bestaat uit twee delen: boer en koos. Het woord boer is bekend. In oorsprong betekende het "buur" . Het is een woord dat, in deze vorm, in het huidige Nederlands alleen verklaard kan worden als overgenomen uit een van de dialecten, waarin de Oudgermaanse *û* nog zijn oudste uitspraak (oe) bewaard heeft. Het is in oorsprong hetzelfde woord als Middelnederlandse (ge)bure, (ge)buur. In het Middelnederlands, net als Middelhoogduits, had het ook de betekenis van: woninggenoot, later ook: "aanwoner" . In de steden bleef men het woord boer (of boerke) in de 20ste eeuw nog gebruiken voor wie hovenier was ook. Een hovenier noemde zichzelf trouwens nooit boer. In de 18de eeuw schreef men – zie hoger- het woord nog als boirkois (boerkoos). Het lijkt er sterks op dat het woord broekoos (moeras) omwille van de taaleenvoud en als herkenning voor de stedelingen (boer) werd vervormd tot boerkoos .

Koos of Kozen ?

Het begrip koos of kozen vraagt toelichting want de oude betekenis ontsnapt ons in de 21ste eeuw. In de oudste betekenis heeft koos of cose de negatieve conotatie "babbelaar" of "gevele" . Meer recent, in de late middeleeuwen, had het woord koos, koos (of co(o)sen) de betekenis van "een vertrouwelijk gesprek voeren" . Het woord koos werd toen enkel gebruikt als deel van een woord en enkel als toenaam.

En zo kan men tot het woord boerkoos komen waar koos aan boer werd toegevoegd en waar boerkoos eerst een toenaam moet geweest zijn voor groentekwekers uit het Brusselse. Een "vertrouwelijk gesprek voeren" is net wat men op men op een openbare markt doet: bieden en afbieden.

Dat boerkoos een toenaam was, kan ook waargenomen worden door een volkskundige benadering van het gegeven. Het leert opnieuw wat over de houding van de Brusselse stedelingen ten opzichte van anderen bewoners, de "boeren": "Een Brusselaar zal, met den meesten ernst van de wereld, laten geloven dat hij over de meest ingewikkelde staathuishoudkundige en internationale diplomatische en andere aangelegenheden het duidelijkste inzicht heeft, zonder evenwel het eerste woord er van te begrijpen. Dat

noemt men 'la stratégie du comptoir' (herbergfilozofie). Tegenover bewoners van andere steden en dorpen die hoger zouden willen klauteren dan hijzelf, hem zouden willen overbluffen of in de schaduw stellen, legt hij een zeker wantrouwen aan den dag. Hij is altijd op zijn 'qui-vive'. De 'Op Sinjoorkens', met hun 'Antwerpen Boven', zijn hem daarom antipathiek. Om dezelfde redenen neemt hij o.m. tegenover de Anderlechtenaars, de Etterbekenaars, de Schaarbekenaars en de geboren burgers van Elsene een ietwat hooghartige houding aan. Anderlechtenaars zijn voor hem de boeren van Sint-Wylen (Sint-Gwiedo, Sint-Guido), beschermheilige van landbouwers, paarden en vee, omdat er in die voorstad veel 'boerkozen' (groentenkweekers) zijn gevestigd en omdat die heilige aldaar aanbeden wordt.

Voorkoper ?

In Leuven werd in de 19de eeuw de **broekoos**, **boerkoos** of de **hovenier** ook **voörkoopers** genoemd. De omschrijving van de betekenis van het woord voörkoopers (varianten voorheen konden zijn: voorcopers, vorecoipers, vorecoperes) heeft een bijzondere betekenis. Ze zijn ofwel hovenier, ofwel geen hovenier maar dan verkopen ze toch ook groenten op de (Brusselse) markt, zo was hoger te lezen. Het zijn in feite hoveniers, maar eertijds meestal kleine handelaars, later in de helft van de 20ste eeuw werden het grote handelaars die hun waar kopen voor de markt te Brussel "open" ging en die de aangekochte groenten ook op deze markt opnieuw verkochten. Dat deden ze in één ruimte, samen met de boerkozen die ook hun groenten aanboden.

Deze toestand is vandaag nog steeds zo op de Brusselse vroegmarkt. Men vindt er en **handelaars** en **boerkozen** die hun waar aanbieden en deze handelaars kunnen hun groenten te Sint-Katelijne-Waver op de veiling, of elders, hebben "voorgekocht".

De hoveniers uit het Brusselse zijn reeds vele jaren gespecialiseerd in "klein goed" (peterselie, radijzen,...) en deze groenten werden in de 20ste eeuw in het Mechelse haast niet geteeld. Daarom noemde men de handelaars die hun groenten vanuit Mechelen (vanuit de markt in Mechelen of de veiling te Sint-Katelijne-Waver) kochten de "**Mechelaars**", die bijvoorbeeld prei of bloemkolen verkochten en daardoor ook te onderscheiden zijn van de **boerkozen**. **Boerkozen** teelten de fijne teelten.

De markt ging open bij een bepaald signaal, vroeger zowel de Mechelese markt als op de Brusselse vroegmarkt. Pas dan mochten er kopen worden gesloten. Maar er was een probleem en enkele marktreglementen verwijzen naar het vroeger bestaan van voorkopers: "Van **voorcopene** ende van spijsse ter marct te brengen. Niemant en sal eeneghen voorco(o)p mogen doen van visch, vogelen, hoenderen, eijeren, butter, case e. a. voor dat de clocke tien geslagen heeft (anno 1508)".

Of ook: "Dat gheene **voorcoopers** svridaegs noch tzaterdaghs gheenrehande plancken coopen en selen noch doen copen, die van buyten tAntwerpen comen omme voort te vercoopene, het en zij te haers selfs bezeghene." Of nog: "Dat en gheen voircoopere (man) noch voorcoopersse (vrouw) engheen gars (noot: gras) noch hoy (noot: hooi) coopen en selen op de marct om voort te vercoopene".

Het gebruik om voorverkopers te laten kopen voor de markt open werd verklaard werd in de middeleeuwen - en nog een hele tijd nadien - als niet eerlijk aanzien. Maar men kon het moeilijk verbieden omdat er -

zonder twijfel - kopen werden gesloten die niet bekend waren of die plaats hadden voor de markttijden en buiten de markt.

VOORZICHTIG BESLUIT

1.

De **boerkozen** hebben hun beroepsnaam te danken aan de Nederlandse taal. Het evolueerde van **broekoos** naar **boerkoos**. In hedendaagse documenten komen de twee varianten voor. In de 18de eeuw schreef men reeds **boirkois**.

De Franse taal heeft voor de begrippen broek en hovenier woorden met gelijkaardige betekenissen: "moeras", "moerasbewerker".

Een **voorkoper** was een **handelaar**, al dan niet een **hovenier**, die groenten kocht "voor" de markt open werd verklaard en die quasi onmiddellijk op de markt weer verder verkocht. Dit gebeurde ook zo bij de handel in groenten op de Brusselse vroegmarkt, die vandaag nog op dezelfde basis werkt: handelaars staan, net als de huidige **boerkozen**, op de vroegmarkt en ieder verkoopt wat men verkopen kan, ofwel aan de handelaars, ofwel aan particulieren. Dit groenteverkoopsysteem bestond in de 19de eeuw in de steden naast het van deur tot deur met groenten (en eventueel fruit) leuren.

Het "**voorkopen**" werd in de late middeleeuwen, en ook nog nadien, aanzien als een oneerlijke handel. Wanneer in de 20ste eeuw de echte groentehandelaars de taken van deze kleine handelaars overnamen, laat men het verbod achterwege. Het was een immers een legale handel en bovendien was er wellicht geen echte concurrentie tussen de Brusselse boerkozen, die "klein goed" produceerden, en de "Mechelaars" die grotere en andere groenten teelden.

2.

Boerkozen waren oorspronkelijk **hoveniers**, soms **boeren**, die vanaf een gegeven moment een beetje van alles teelden en dus ook **groenten**. Zij vormden een ambacht en werkten oorspronkelijk in het **broek** in de stad Brussel. Later teelden ze buiten de standmuren en namen de nabijgelegen dorpen hun taak over. Zij verkochten hun waar op de markt op basis van een 'vertrouwelijk gesprek': de oude wijze van markten.

Vandaag wordt het woord boerkoos gebruikt in een groot gedeelte van het kanton Lennik, Asse, Wolvertem, Evere en Vilvoorde.

Het woord boekoos is typisch voor de Brusselse perefirie in het Nederlands taalgebied en komt elders niet voor.

Wie heeft een andere verklaring voor het woord **Boerkoos**?

Willy Van Hoof

<u>staand</u>	<u>Trouwfeest</u>	<u>Zittend</u>
Charrel Trull.	Cecile	Dominique
Cécile "		
Edward "		
Lina "		
Fraus.		

Familie Trullemans met hun moeder

Anna-Amelie de Kelder en haar 6 kinderen

Juni 1938

Op de aem ~~Cecile Fulle~~ Guido De Pauw.
Heirje = Kerolique De Pauw
+ anders Cecile Fullenman.

BOERKOZEN IN DROGENBOS.

Steenweg op Drogenbos.

De nrs. 1 tot 7 woonden op Ukkel, maar leefden mee met Drogenbos.

1. Bulinckx François - Robbi Nelle
(schoonouders van Martin Van de Weyer, M. Coll.str.26)
overgelaten aan Jean Crabbe
2. Crabbe Jean
auteur van Kijkboek "Anderlecht rond de Meylemeersch
en het IJzeren Kruis"
3. Trullemans Karel - Vandenplas Jeanne(tte)
(vader van Elise)
4. Bulinckx Karel - Januarius Catherine
(ouders van Mimi)
5. Janssens
6. Coudron Jean - Trullemans Net (bijnaam Jean Van de Parre)
7. Trullemans Edward - Swaertenbroeck Catherine
(broer van Cécile Trullemans, Wwe Cammue Ph.)

Sterstraat.

8. Cammue Philippe - Trullemans Cécile (Flup en Siele)
(19.06.1909-24.08.87) (°05.12.1908)
9. Claessens Corneille - Trinette (Neil en Nette)
(cfr. Gerard Moerkerke, Korte Linkebeekstr.,1)
10. Claessens Jan
toegang naast Garçon Brasseur
vader van Guillaume en Neel
11. Bulinckx Jean - Vijvermans Anna
woonden op gemeentelijke parking
Was eerste boerkoos die een auto kocht, Ford met claxon
12. Vandenbroeck Jan
huis van Louis Jacquemijns aan terminus van tram
overgelaten aan Suske Mertens
13. Mertens Suske (Suske van 't verken)

14. Van den Broeck Pierre - Verhevick Anna

(rechtover kapelleke)

15. De Bolle

kolenhandelaar + boerkoos in de 20er jaren, ongeveer waar
nu Seca-station is.
grootvader van Irène

Langestraat.

16. Vandersmissen Martin - Verheyleweghen Maria nr. 105
(°18.04.1889-)
nonkel van Pierre

17. Swaertenbroeckx François - nr. 122
vader van Catherine, echtg. Trullemans Edward (zie nr. 7)

18. (nadien) Verhevick François - Roggemans Maria nr. 122
(°03.09.1934) (°04.07.1934)

19. Dekelver Edward - Cleerens Marie
(°1891 - + rond 1960)

peter van Edward Dekelver, Beukenstraat
als boerkoos begonnen in het huis van Corneel Claessens,
later in de Langestraat, + rechtover C. Teghem

20. Trullemans Karel - Aline
(Sjarelke Stuit - kozijn van Trullemans C., Wwe Cammue Ph.)

21. Vandeweyer(Petrus) Gustave - Van MUIJLDER Colette nr. 141
(°16.11.1895 -)

22. Trullemans Frans - Evenepoel Elisabeth nr. 147
(27.03.1910-15.01.1984) - (16.09.1910 -)
broer van Cécile Trullemans, Wwe Cammue)

23. Dekelver Henri - Jacquemyns Elise nr. 149
(°0.09.1910 -)
= dikke Lies
(vader van Jan)

24. Schoofs Pierre - Lisa nr. 163
= Piet Krol

25. Vastenaekel Marcel - Dekelver Denise nr. 163
(°28.07.1938) (°15.01.1942)

laatste boerkoos in Drogenbos, gestopt einde 1993
Denise Dekelver is de dochter van Edward (zie nr. 26)

26. Dekelver Edward - Robbi Elise eerst in nr. 178
 (°18.07.1911) (°06.05.1914) daarna in nr 163
 boerkoos van 1937 tot 1962
27. Vandersmissen Jean - Vandenbosch Maria
 (1891-1953) (1891-1956)
 ouders van Pierre (zie nr. 29)
28. Van Steenberghen Jan,
 nadien zijn dochter Van Steenberghen Charloote, Echtge...
 woonden rechtover Martin Vandersmissen
29. Vandersmissen Pierre - Vastenaekel Jeanne nr. 179
 (°25.08.1918) (°17.11.1919)
 gestopt tussen 1965-1970
30. Corbisier Charel - nr. 181
 heel oud
31. (nadien) Decoster Jef - Evenepoel Adèle nr. 131

Marie Collartstraat

Nrs. 32 - 34 woonden achtereenvolgens in nr. 102.

32. Van Achter Jan (Wannes) - Verhevick Jeanne
 (01.05.1898 -) (06.04.1899 -)
33. Bulinckx Jean - Van Achter Catherine (Nette)
34. Louckx Marcel - Van Achter Mafrie
 (°31.07.26) (°06.06.1927)
35. Van den Bosch Pierre
 woonde op wandelpad naast J. Ronsmans

Kerkstraat.

36. Verhevick Jacques - Van Assche Jeanne
 (13.10.1905 -) (06.01.1903)
 overgenomen door Bulinckx Charles, die later verhuisde
 naar de Stwg. op Drogenbos

Brouwerijstraat.

Verhevick Jacques

vragen aan vrouw van Victor Dammans

37. Verhevick Simon - Verheyleweghen Catharina
(1854-1955) (1861-1962)

zouden onder W.O. I met kar en ezel naar de markt
gereden hebben.

Steenweg op Ruisbroek.

38. Vandavelde André

39. Vijvernans Jean

40. Vijvernans Jules (Vorst)

gehuwd met zuster van echtgte. Vandavelde André

Aan de Lamp.

41. Vandavelde Pierre

42. Vandavelde Andries - Heremans Celina
(*16.03.1905) (*19.01.1903)

was zoon van voormelde Pierre
slachtoffers van ontploffing door lek in gasleiding,
samen met hun 3 kinderen, op 26 juli 1942.

Frans Vervloetstraat. (grens Drogenbos - Calevoet)

43. Trullemans Dominique - Elise

(broer van TRullemans Cécile, Wwe Cammue Ph.)

44. Vandavelde Frans - Christine

later in Stwg. op Ruisbroek
oudste broer van Jefke Vandavelde, Kuikenstraat
gestopt tussen 1965-1970

den ontdongen worden.

BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER

MIJNHEER

Carolus DE KELVER

geboren te Duisbourg, den 22 November 1842 en
overleden te Ukkel, den 29 Oktober 1920, gesterkt
en getroost door de hulpmiddelen van onze moeder
de Heilige Kerk.

Inhoudstafel Omslag 17 Nota's over Drogenbos I

1. De eerste auto in Drogenbos
2. Drogenbos Geschiedkundig overzicht (DDS)
3. Drogenbos Geschiedkundig overzicht (Kring van archeologie van Ukkel ter gelegenheid van de inhuldiging van het gemeentehuis in 1969 NL en FR)
4. Franstalige tekst over Drogenbos met de hand geschreven door inwoner ? In 1944
5. Drogenbos afhangend tot in 1801. 14 paginas tekst met de hand geschreven. Schrijver en jaartal onbekend
6. Lijst met bijnamen van vroegere Drogenbossenaren
7. Ontstaan van Drogenbos
- 8.
9. Print ivm Guerre de la Ligue d'Augsbourg met vermelding van Drogenbos
10. Tekst bouwkundig erfgoed - inventaris onroerend erfgoed Drogenbos
11. Brochure Te voet door Drogenbos
- 12.
13. Nota's over Drogenbos uit Geschied- en aardrijkskundige woordenboek der Belgische gemeenten door Eugene De Seyn
14. Fotokopie uit Histoire des environs de Bruxelles A. Wauters 1855

(1)

DE EERSTE AUTO IN DROGENBOS.

(Uit het boek "Ik heb mensen gekend" door Pol Jacquemyns vernemen wij hoe hier rond 1905 de eerste auto verscheen. Dokter Coosemans, die later burgemeester was van 1908 tot 1911, was de eigenaar. Wij citeren de schrijver.)

De dokter van ons dorp had zich een soort voertuig aangeschaft waarvoor-er-geen-paard-nodig-was. In het dorp was er opwinding over het geval. Met zijn wagen kwam de dokter maar niet op straat. Men maakte daar grapjes over. Er ontstonden zelfs discussies:

"Ik moet het nog altijd eerst zien !"

"Slimmerd ! Ze rijden er wel mee in de stad !"

"Die van onze dokter is slechts tweedehands !"

"Dat doet er niet toe. De man is bekwaam in de mechaniek.

Hij kan dat ding uiteennemen en opnieuw ineensteken zoals hij het bij een operatie met een menselijke karkas doet. Rijden de treinen misschien niet ?"

"Jawel, maar die hebben "vapeur" en die rijden op rails."

De discussie eindigde op een weddingschap.

Op een namiddag, ik vergeet het evenmin als de dag van mijn eerste broekje, liepen de mensen de straat op. Waarempel, vlak tegenover de toegangspoort van het kasteel, nam een wagen zijn vaart en reed traag de dreef op. De school was juist uit en wij, knapen, waren er op een drafje bij:

"Lieve hemel, dat gaat vooruit zonder paard !"

Precies op dat moment pufte het ding en stond stil. De dokter kwam van zijn troon. Zijn hoge hoed scheerde tegen de laagste takken van de lindebomen. Hij was zo hoog gezeten dat hij niet zonder een sprongetje op de begane grond kon komen.

Dokter Coosemans sprak geen woord. Hij maakte een gebaar om de snotapen rondom zich uit de weg te doen gaan. Achter aan de automobiel was er een wiel dat wel driekwart meter diameter had. Dat wiel bracht hij "in het zweet zijns aanschijns" in beweging. Was me dat draaien !

Na de zoveelste zwaai begon de motor te ratelen en rook uit te spuwen als de locomotief van een trein. Er kam schot in. De dokter bette het hoofd en haalde uit de wagen een trapje met drie treden, die hij besteeg om bij het stuur te kunnen komen. Dit bespaarde hem een nummertje hoogspringen.

"Kan iemand mij dit trapje aangeven?"

Twee jongens meldden zich aan. Het houten rekvisiet werd opgetild. "Bedankt," zei de dokter, die van aan het stuur het trapje in de wagen duwde.

"Opgepast, jongens!" En de automobiel reed! Een slakkegang, wij liepen tenminste driemaal zo rap!

De dreef, een paar honderd meter lang, leidde naar de kom van het dorp. De bestemming werd pas na vier halten bereikt. Op het plein voor de kerk ging gejuich op. De bonen van onze dreef, de oude olmen en de fleurige lindebomen, hadden wat beleefd!

Drogenbos

De oudste vermelding van de naam luidt "Drogenbosch" (1290). "Bos" betekent in het middelnederlands "struikgewas". De benaming doet ons dan ook denken aan "struiken op een droog terrein". Men zou hiermee de beboste heuvel in het zuiden van de gemeente bedoelen. Een andere verklaring zou zijn: "bos van Drogo".

Sinds de 13de eeuw behoorde Drogenbos tot het domein van het geslacht Berthout. Van de 14de eeuw tot het begin van de 16de eeuw behoorde het aan het geslacht Hertewijck, daarna aan van Doverijn, van de tweede helft van de 16de eeuw tot 1717 aan Du Bois en tenslotte aan Arenberg.

De heerlijkheid Drogenbos was in leen gehouden van het Land van Mechelen. Ze beschikte over een meier en een schepenbank met volledige jurisdictie. Voor bepaalde administratieve aangelegenheden werd Drogenbos bij Ukkel gerekend, maar in 1798 werd het een volledig zelfstandige gemeente. In 1801 kreeg het een eigen pastoor en in 1825 werd het officieel erkend als autonome parochie. Deze behoorde tot het aartsbisdom Mechelen en lag in de dekenij Kraainem.

In de loop van de eeuwen had de gemeente af te rekenen met zware tegenslagen. In 1595 werd ze geplunderd door Engelse soldaten, nadat reeds vroeger Franse troepen veel schade hadden aangericht. In 1746 werd Drogenbos zwaar belast met leveringen aan het Franse leger. Het werd ook verschillende keren getroffen door pestepidemies en andere besmettelijke ziekten (1480, 1635 en 1668).

Nu kennen we Drogenbos als een welvarende gemeente met een oppervlakte van 248 ha en circa 5000 inwoners. 55% van de actieve woonbevolking is forens naar de aangrenzende Brusselse agglomeratie en vindt daar zijn werkterrein. Een ander gedeelte werkt in het industriegebied langs het kanaal Brussel-Charleroi. Deze nijverheid omvat verschillende sectoren: metaalconstructie (o.a. voor het bouwbedrijf), elec-

tro-technische industrie (electrische motoren en gieterij), een matrassen-en zetelfabriek, een electrische centrale, scheikundige industrie, papierindustrie en een wegvervoerbedrijf. Een zeer klein gedeelte is tenslotte actief in de landbouwsector.

Als historische gebouwen bewonderen we het kasteel Calmeyn dat dateert uit 1860, maar nog enkele overblijfsels bevat van de oorspronkelijke constructie van de 16de eeuw en de vroeggotische Sint-Niklaaskerk, die dateert uit de 13de eeuw. In de loop van de 16de eeuw onderging ze enkele verbouwingen en in 1891 werd ze gerestaureerd. Enkele merkwaardige beeldjes zijn in haar bezit: een Onze-Lieve-Vrouw-met-Kind en een Sint-Nicolaas, die beide dateren ^{van} uit de 15de eeuw en een Mechelse Sint-Anna-te-drieën en een Sint-Antonius uit de 16de eeuw. De gearmorieerde doopvont dateert van 1608.

Cercle d'histoire
d'archéologie et de
folklore d'Uccle
et environs

Geschied- en
heemkundige kring
van Ukkel
en omgeving

A S B L

9 rue Robert Scott, Bruxelles 18
Tél : 76.77.43 C C P : 622.07
J.N. P. d. ? hordille

V Z W

R. Scottstraat 9 Brussel 18
Tel : 76.77.43 P C R 622.07

COURT HISTORIQUE SUR LE VILLAGE DE DROGENBOS

Le village de Drogenbos s'étage sur un coteau, au pied duquel la Senne serpente au milieu des prés qui s'étendent de Forest à Beersel et Lot. Ce coteau est tapissé par les opulentes futaies de la propriété Calmeijn, dont le parc comprend une grande étendue de terrains vallonnés. Le village est aisément accessible par la route construite en 1734, qui rejoint la chaussée d'Alsemberg, un peu au delà du terminus du tram 55. On peut aussi atteindre Drogenbos en venant de Forest, par une route d'accès partant du nouvel autoroute de Paris. Le village fut pendant une très longue période du domaine de la famille Berthout de Malines et est déjà cité en possession de Wouter IV Berthout en 1305. En 1524, le bien est en possession de la famille bruxelloise de Hertewijck, pour passer en 1542 à la famille Douvrin. En 1587, on trouve la seigneurie en possession d'Adrien du Bois, chevalier, dont les descendants la conservèrent pendant plus de 150 ans. Par achat, la veuve de Philippe Charles d'Arenberg entra en possession du village vers 1717. C'est elle qui fit construire une magnifique maison de campagne, à l'endroit actuel de la propriété Calmeijn. C'est là qu'elle décéda le 22 février 1744 et fut enterrée dans le caveau de sa famille au couvent des Capucins à Enghien, où ils servirent à bâtir l'orangerie dans les bosquets appelés "Champs Elysées".

Le centre du village ne comprend qu'une seule rue, pourvue de magasins et de cabarets. Au delà de l'église, la rue se transforme en une belle drève, qui longe l'ancien domaine seigneurial pour aboutir au terminus du tram 52.

L'église du 13e siècle, restaurée en 1891, consiste en une tour carrée et massive qui s'élève à l'intersection du chœur et du transept. Les nefs sont séparées par trois colonnes cylindriques et près du chœur par un massif de quatre colonnes engagées, disposées en croix. La nef à laquelle on a restitué son plafond en bois, est éclairée par des fenêtres triangulaires du 16e siècle, comme à Anderlecht et à Diegem. Dans le chœur on remarquera la dalle funéraire de la famille Du Bois, issue d'un ancien valet de chambre de Charles Quint (voir au sujet de cette famille un article à paraître dans notre bulletin).

La cuve baptismale date de 1558 et porte les armoiries de cette famille. Au point de vue spirituel, Drogenbos dépenda d'Uccle jusqu'en 1805; les services religieux étant assurés par les curés d'Uccle. Voici une courte liste des curés de Drogenbos :

- Jean Baptiste Verlinden 1805- 1824
- Jean Lockhorst 1824 - 1828
- Philippe Cormans 1828- 1839
- Joseph Janssens 1838 - 1849
- Pierre Sollie 1849 - 1852

- Michel Davidts 1852 - 1875
- Robert François De Becker 1875 - 1901
- Aloïs Herman Verdonk 1901 - 1923
- Jules Petit 1923 - 26.9.1923
- Auguste De Bremaeker 26.9.1923 -

Drogenbos fut le lieu de naissance en 1724 de Charles Théodore de Sulzbach, comte palatin en 1742 qui devint duc de Bavière en 1777.

Au point de vue instruction, on trouve mention d'un instituteur cité dès l'année 1704.

Au recensement de 1686, Drogenbos compte une superficie de 215 bonniers, dont 30 de terres de culture, quatre de bois et 176 de prairies. Au recensement de 1745, on compte 16 chevaux, 115 vaches, un taureau et 15 porcs. Le village compta au cours des siècles plusieurs brasseries, cabarets et produisait une certaine quantité de fromage dit "de Bruxelles". La première mention certaine de l'existence d'une brasserie date de 1537. En 1724, une brasserie fut construite à Calevoet, le long de la chaussée d'Alseberg, tandis qu'en 1777 est signalé l'existence de semblable industrie près du pont de Mastelle. Au point de vue des auberges, la plus ancienne fut celle nommée "De Koning" citée dès 1540, située sur la rue qui va de Drogenbos à Calevoet.

En 1622 est citée l'auberge "Les Trois Rois" située le long du Zandbeek et du chemin qui va de Bruxelles à Hal. Ne manquons pas de signaler encore l'auberge démolie récemment intitulée "Les trois mastelles" dont l'existence est signalée dès 1653. Elle fut de longues années le lieu de réunion de l'échevinage. En 1940, on comptait encore 42 auberges et cabarets sur l'étendue de la commune. La plus connue encore actuellement reste "Le cher ami" qui connaît toujours une affluence les dimanche de la belle saison. Terminons ce court historique en signalant que Drogenbos compta de nombreux artistes, dont le peintre Marie Collart, veuve d'un major de l'Armée Belge avant la première guerre mondiale; plusieurs de ses oeuvres figurent actuellement au Musée d'Art Moderne à Bruxelles; citons encore Paul van den Broeck, peintre paysagiste mais surtout Félix de Boeck, né dans la commune en 1898, qui tout en continuant sa vie de paysan, peignit de splendides portraits, dont entre autre celui du curé Davidts, qui lui fut commandé par le Curé De Bremaeker.

La maison communale actuelle occupera donc le site de l'ancien château seigneurial construit par la famille Douvrin vers 1545, et nous profitons de l'inauguration officielle pour féliciter Monsieur le Bourgmestre et le Conseil échevinal d'avoir pu sauver ce témoin du passé.

- Michel Davidts 1852 - 1875.
- Robrecht Franciscus De Becker 1875 - 1901.
- Aloïs Herman Verdonck 1901 - 1923.
- Jules Petit 1923 - 26.9.1923.
- Auguste De Bremaeker 26.9.1923 -

Drogenbos is de geboorteplaats in 1724, van Karel Theodoor de Sulzbach, palatijngraaf in 1742, hertog van Beieren in 1777. Op het gebied van onderricht vindt men melding van een onderwijzer sinds 1704. Met de volkstelling van 1686, beslaagd Drogenbos een oppervlakte van 215 dagmalen, waarvan 35 d. landbouwgrond, 4 d. bos, en 176 d. weiden. Met de volkstelling van 1745, telt men 16 paarden, 115 koëien, 1 stier en 15 varkens. Door de eeuwen heen, bestonden er verschillende brouwerijen in het dorp alsook herbergen, en men produceerde een zekere hoeveelheid "Brusselse kaas". De eerste vermelding betreffende het bestaan van een brouwerij dateerd van 1537. In 1724 werd er een brouwerij gebouwd te Calevoet, langs de steenweg op Alseberg, terwijl men in 1777, een zelfde bedrijf vindt bij de Mastellebrug.

Wat de herbergen betreft, de oudste was "De Konink" vermeld sinds 1540, gelegen op de straat die van Drogenbos naar Calevoet voert. In 1622 vindt men de herberg "De drie Koningen" gelegen langs de Zandbeek en de weg van Brussel naar Halle. Vergeten wij niet de onlangs gesloopte herberg genaamd "Les trois mastelles" waarvan men het bestaan terug vindt tot in 1653. Zij was gedurende vele jaren de vergaderplaats van de gemeenteraadsleden. In 1940, bestonden er nog 42 herbergen op de gemeentegrond. De meest gekende blijft "Le cher ami" die nog altijd een grote toeloop heeft op zomer zondagen. Laat ons hierbij deze korte historische terugblik eindigen en Uwe aandacht vestigen op het feit dat Drogenbos vele kunstenaars geteld heeft, waarvan de schilder Marie Collart, weduwe van een Majoor van het Belgisch leger voor de éérste wereldoorlog; verscheidene van hare werken maken heden deel uit het Museum voor Moderne Kunst te Brussel. Vermelden wij ook Paul van den Broeck, landschap-schilder, en bijzonder Felix De Boeck, geboren te Drogenbos in 1898, die terwijl hij zijn boerenleven voortzet, prachtige portretten schilderde, waarvan onder andere hetgene van pastoor Davidts, besteld door pastoor De Bremaeker.

Deze korte geschiedenis van Drogenbos, is U aangeboden door de Kring voor Geschiedenis, Archeologie en Folklore van Ukkel en omgeving, ter gelegenheid van de inwijding van het nieuwe gemeente huis van Drogenbos.

September 20, 1969.

C'est avec joie, que je vais m'efforcer, de vous
décrire l'aspect de mon village, et de ma commune en général.
Sant au point de vue historique et géographique, qu'en mon
point de vue propre, c'est à dire ce qu'il représente pour moi.

Examinons la commune de Drogenbosch au pt de vue géographique.
Ci. contre une petite carte qui permettra de suivre plus
aisément ma description.

Le territoire de ma commune, situé dans le canton d'Uclé,
est formé d'une étroite bande de terrain d'environ 4.000 mètres
de long, qui s'étend de Beersel jusqu'à Forest, le long de la
rive droite de la Senne. La plus petite largeur de cette bande
de terrain est de 150 mètres, et la plus grande d'environ 300 mètres.

Environ au milieu de cette bande, d'une superficie de
248 hectares, une partie de terrain de forme triangulaire
franchit la Senne, puis la ligne de chemin de fer vers Hal
ainsi que le canal de Charleroi, pour se terminer en pointe
dans la commune de Senne. St. Pierre.

Au Nord la partie la moins large est limitée par la
Senne et par une très ancienne route seigneuriale qui relie
Hal à Bruxelles, cette route franchit la Senne, sur le pont
dit "Marbellebrug".

Au Sud, la partie du territoire est un peu plus large et

s'étend entre la Seine et le Sandbeek ou Ghenbeek, ruisseau
qui est alimenté par les eaux venant de Beersel et de Linkebeek.
Les parties extrêmes du territoire du Nord et du Sud, ainsi que
la partie triangulaire du centre, sont bornées d'une façon rectiligne.

Drogenbosch, petite commune de 3.400 âmes a comme communes
limitrophes : au Nord, Anderlecht ; au Sud, Beersel ; à l'Est
Forest et Uccle ; à l'Ouest, Liège St-Pierre ainsi que Drijsheek.

Le territoire de Drogenbosch est formé en grande partie
de champs et de prairies, que le printemps transforme chaque
année en un véritable tapis d'ambrosion.

Le petit village proprement dit, s'étage sur un coteau
et ce, dans la partie Sud du territoire. Le point culminant
s'élève à 54 mètres au-dessus du niveau de la Seine.
A cet endroit s'élève maintenant le château d'eau.

Il y a plusieurs années ce coteau était entièrement
recouvert de forêts, qui dépendaient de la forêt de Soignes.

Cette partie haute et sèche en opposition avec le reste du
territoire, qui était formé en grande partie de marais et
marécages, que la science de nos aïeux a transformée en
prés verdoyants et fertiles, a donné le nom à la commune.
Droog, voulant dire "sec", étant donc l'endroit le plus sec.
et "bosch" venant du latin Boscum ou boscum voulant
dire "bois".

L'examen au pt de vue géographique étant terminé, passons
au pt de vue historique -

3
Droogebosch était jusqu'à la fin de l'Ancien Régime
une dépendance de la paroisse d'Uiche, et devint élevé au
statut de commune proprement dite en l'année 1488.

Une commune, doit sa fondation non pas à une révolution
communale propre, mais à une origine féodale, qui a pu
s'élever jusqu'au XIe siècle. Elle était sous la dépendance
de la famille de Berthoud's, qui s'approprièrent dans la
province du Brabant de bons domaines étant arrosés par des
cours et cours d'eau.

Vers 1100, l'ermite Herman construisit une chapelle à l'endroit
où s'élève maintenant l'Eglise. Cette chapelle était fréquentée
par les paysans qui au comant du 12e siècle, défrichaient une
partie de la forêt et asséchèrent les marais en y creusant
des fossés. ~~Ces travaux leur valaient de charges et de peines~~
~~exorbitantes~~. Sous la période précédant le 11e siècle on ne connaît pour
ainsi dire rien de l'histoire de la commune, n'ayant rien
trouvé se rapportant soit à l'âge de la pierre ou à l'âge du bronze; il
en est de même pour l'époque des Romains et des Francs.

Après avoir défriché et asséché bois et marais, les premiers
habitants de Droogebosch s'adonnaient à l'élevage et à la culture.
Le surplus de leur récolte, ils l'acheminaient vers le marché de
Uich, d'où ils rapportaient beurre et fromage. Grâce à ces
transactions, le commerce du beurre et du fromage se
développa dans la suite.

Deux spécialités de fromage, le fromage blanc et le fromage de Brucelle attirent de nombreux Brucellois en les cafés et cabarets de Droogenbosch. Ceux-ci y furent les nombreux et fort connus par exemple le "Het Anker", à l'Ange, et surtout "De Lampe", vieille quinquette où les Brucellois allaient fêter manger des fritures et danser au son de quelque orchestre villageois.

Ce qui a amené aussi une évolution dans la population du territoire de Droogenbosch, c'est en premier lieu, la situation proche de Bruxelles, la capitale; en second lieu l'apparition de fortes industries dans la vallée de la Senne et le long du canal et chemin de fer. Donc la population se compose en grande partie d'étrangers.

Grandeur et primauté de Droogenbosch.

En principe, Droogenbosch était un domaine des Berthoud, dans la suite, le château forma un fief relevant de la seigneurie de Melines.

Après qu'au XVe siècle, le manoir seigneurial a appartenu aux Hertensyck.

Il passa ensuite aux Douvrie, puis à Adrien Dubois, aide de la Chambre de Charles-Quint. En 1717 le domaine fut acquis par le d'Anenberg. La veuve du duc Philippe d'Anenberg, fille du marquis de Gramont, vint se fixer à Droogenbosch, elle fit édifier une magnifique maison de campagne, à l'endroit où s'élève le château actuel, jolie construction avec terrasses à l'italienne, bâtie vers 1860 par l'architecte Chyssaer pour la famille Rey.

La famille Calmeys qui possédait encore le château a succédé à la famille Rey. Fait assez curieux, l'habitation de campagne construite par le duc de d'Ansbach fut habitee dimidiée par ses héritiers. Les machines furent transportées au château d'Englitz. La duchesse éleva à Drossenbourg, sa petite-fille Marie de la Roue d'Anvers, qui épousa en 1722, le Prince Jean de Sultzbach, dont le fils Charles devint électeur palatin et duc de Bavière.

Description et emplacement de l'Eglise.

Dans un coin retiré de mon village, à côté de l'antique domaine seigneurial, qui lui prête un cadre de verdure et de vieux pignons espagnols, se dresse notre petite église vieillotte, qui est certainement l'amie de beaucoup d'artistes peintres.

Au milieu de son immediate tranquillité, elle vit à l'écart de l'animal moderne. Le passant ne fait qu'à peine apercevoir, par delà les grilles de fer qui bordent la petite place carrée du village, le chevet de son sanctuaire entouré de larmes et de lauriers.

Couronné cette grille et grimpant dans l'enclos où les morts reposent, dans une terre béni. Ce n'est pas seulement un décor pittoresque qui apparaît, mais un édifice remarquablement distingué par son architecture et par sa sculpture, appartenant au meilleur art du XIVe siècle. Notre église est dédiée à Saint-Nicolas. Description du plan: Une tour centrale portée sur des piliers quadrilobés, deux croisillons de transept inégalement saillants, un chœur orienté (vers l'Est). fait de deux travées et d'un chevet à trois pans, une nef portée par six colonnes

et flanquée de bas côtés, telle est la disposition générale du plan. Une grande porte dans l'axe de la nef est munie depuis peu; une porte ancienne dans le bas-côté sud existe toujours, à laquelle fait face, dans le bas-côté nord, une issue percée au siècle dernier. Deux sacristies carrées, d'époques différentes, flanquent le chœur.

Après avoir fini l'exposé général de ma commune, je vois venir devant le centre, le village même.

Le village s'étend le long d'une route unique, appelée "Grand Route", qui relie Drogenborch à la ch^{re} d'Altenberg.

Lorsque, je sors de ma maison, qui est située dans la rue de l'Etoile, je dois prendre à gauche pour aller vers l'Eglise.

La première habitation d'importance est un café renommé de "l'Hermin", lequel se trouve ~~sur la~~ au coin ~~formé par~~^{de} la Grand Route et la de la rue où je demeure. Ce café est fort connu, pour la dégustation de bonnes bières aux fromages blancs ~~en saumon~~ arrosé d'un bon verre de quercy ou de lambic. Cet établissement possède une salle de concert où j'ai maintes fois eu l'occasion d'aller en compagnie de mes parents, lorsqu'il y avait fêtes au village.

Continuons et prenons la Grand Route, à ~~ma~~^{notre} droite se trouve l'école des Soeurs, que j'ai quittée voici déjà ~~un petit temps~~^{3 ans}.

Bonnes petites soeurs, fort gentilles, auprès desquelles j'ai passé d'inoubliables moments de jeu et d'étude.

Un peu plus loin sur la même droite se trouve le presbytère, agréablement situé dans un cadre de verdure, à l'ombre et un peu à l'écart du mouvement.

Le s'abrite et se repose notre bon Monsieur le Curé, bien gentil et
pas trop sévère. qu'en aux peintures.

Revenons de l'avant et nous arrivons à la Place Communale.
Ce petit carré d'environ 30 m. de côté, avec ses pavés
routiers joints, constitue la place principale du village.
Bien souvent, elle connaît l'affluence, par exemple,
à l'heure de la sortie des messes et aussi par beau temps
lorsque des cortèges de touristes et bursellois, viennent
admirer les beautés de notre village et surtout
celles de l'Eglise.

Un peu à gauche de cette Place s'élève l'ancien
château seigneurial; belle bâtisse du XVIe siècle, à priori
à redans. La Maison communale, qui est une construction
fort laide et que l'on pourrait bien remplacer par
une plus agréable et plus en rapport avec le reste, est
aussi située aux abords de la Place.

Sur l'autre côté de la Place, se trouve un Café
dénomme "Le Cygne"; là se vendent des objets
funéraires, et est aussi assez bien fourni de ^{services religieux}
surtout le dimanche à la sortie des messes.

Un ensemble fort beau et maintes fois détruit,
est celui formé par 3 grands et fort beaux arbres
qui sont plusieurs fois centenaires.

Continuons notre promenade vers la Chaussée
d'Alsenberg. Il y a quelques années, entre la
clôture de la propriété de Calmeijn et la Grand'Rue
se trouvait une belle et grande drève. Celle-ci
se mirait dans deux grands fossés d'eau
dormante et moutueuse. A l'heure actuelle
cette drève n'existe plus et il en est de même

des fossés qui ont été comblés et sur lesquels on cultive
des légumes.

Enfin au milieu de ces cultures et perpendiculaire-
ment à la Grand'Route, se trouve la Chaussée de
Groogenbosch, qui mène à la Chaussée d'Alkemberg à
l'endroit dénommé "le Bourdon". Sur cette route
se situe l'Ecole communale des Saxons.
Allons toujours de l'avant et nous remarquons
une première route, plutôt un large chemin de terre
qui mène à Beersel par le gros hameau "du
Borchelensberg". Au haut de ce chemin, qui est
l'endroit le plus élevé de Groogenbosch, se trouve
le château d'eau, qui alimente ma commune
en eau potable.

Prevenons vite en dévalant la pente et prenons
la Grand'Route à droite. Nous arrivons à une
2e rue appelée, rue Marie Collard, qui était
anciennement dénommée "Katte Straat". Cette route
mène aussi à Beersel.

Sur le coin formé par ces deux rues, s'élève une
petite chapelle, fort vieille et assez délabrée, c'est
je pense, la seule et unique qui soit à Groogenbosch.

Maintenant je pense avoir terminé ma description
et nous nous dirigeons vers ma maison. Non, arrivées
là où est situé le café "Au Cher Ami", nous descendons
vers Ruysbroeck, pour vous montrer la papeterie.
En elle-même, elle n'a rien d'extraordinaire, mais
elle a surtout de l'influence, puisqu'elle fait

9
travailler de nombreuses personnes habitant
Draughton.

Voilà, je pense avoir fini notre promenade.
Je vous souhaite bon retour. Chères Sœurs
et gentilles compagnes et ^{pour retourner à ?} ~~vous~~ ^{Virginie} ~~suivrez~~ l'heure
venue suivants: —

¶ En ce qui concerne mon impression
personnelle, elle est fort simple c.à.d. dire que
j'aime mon village, si le homme fort bon et gentil, je
n'y plains et desirer y rester le plus longtemps possible.

Jakob
Desutter

Drogenbesch

van Ukkel afhangend
tot in 1801

Ontstaan van het Dorp

Over den oorsprong van kerk en parochie is niets met zekerheid geweten. De ouds bestaande akte dagteekent uit 1440. Daarin staat Godfried, hertog van Lotaringen aan de kloosterrusters van Vorst een gedultte van een bosch gelegen bij de Flatbeke te Ukkel.

Op grond van het getuigenis van geschiedschrijver Wauters, heeft de kerk als oorsprong de kapel van monnik Herman die gebouwd was naast de Flatbeke.

Drogenbosch, dat pas in 1801 tot zelfstandige gemeente verheven werd, hing in geestelijke zaken steeds af van Ukkel. De tanden hoorden toe aan den pastoor van Ukkel en den kapelaan van Sint Alena te Vorst.

De parochiale geschiedenis vermeldt geen feiten van beteekenis. Lijpse we alleen terloops aan dat de paters van Levenborren er dikwijls de goddelijke diensten verskorden, onder meer in 1638, toen, Pater Mastelyn, prior, een kwijtschrift teekende « over een jaer dienst der missen bij syne religieusen gedaen ».

Het Kasteel

Zeer lang bleef de gansche streek in den driehoek Brussel - Halle - Eigenbrakel beboscht. Alleen de dorpskammen, het hofland der hoven en stukken langs de groote banen waren gerooid. Nu nog bestaan hier en daar benevens het Zoniënbosch, overblijfselen van het oude Kolenwoud, dat heel Zuid-Brabant bedekte.

Drogenbosch ook bezit nog zulk overschot, dat zelfs de verste uit-looper van het Zoniënbosch was, boven de moerasige beemden van de Zennevallei.

Heel hoog steekt het boven de omgeving uit, tussen eiken en beuken prijkt het wit klassieke kasteel met terrassen naar Italiaanschen smaak in 1860 voor de familie Rey-Calmeyn gebouwd door den bekenden architect Jan Pieter Chaysmaer, Noordniederlander van geboorte.

Zeer lang bleef de ganse strek in den driehoek Brussel - Halle - Tienen bebosscht. Alleen de dorpskammen, het hofland der hoeven en stukken langs de groote banen waren gerooid. Nu nog bestaan hier en daar benevens het Zoniënbosch, overblijfselen van het oude Kolenwoud, dat heel Zuid-Brabant bedekte.

Drogenbosch ook besit nog zulk overschot, dat lievens de verste uitlooper van het Zoniënbosch was, boven de moerassige beemden van de Zennevallei.

Heel hoog steekt het boven de omgeving uit, misschien eiken en beuken prijkt het wit klassieke kasteel met terrassen naar Italiaanschen smaak in 1860 voor de familie Rey-Calmeyle gebouwd door den bekenden architect Jan Pieter Chysenaer, Noordnederlander van geboorte. Van het allereerst kasteel is weinig of niets bekend. In het begin der XVIIIe eeuw

- Droogenbosch View Château Calmege.

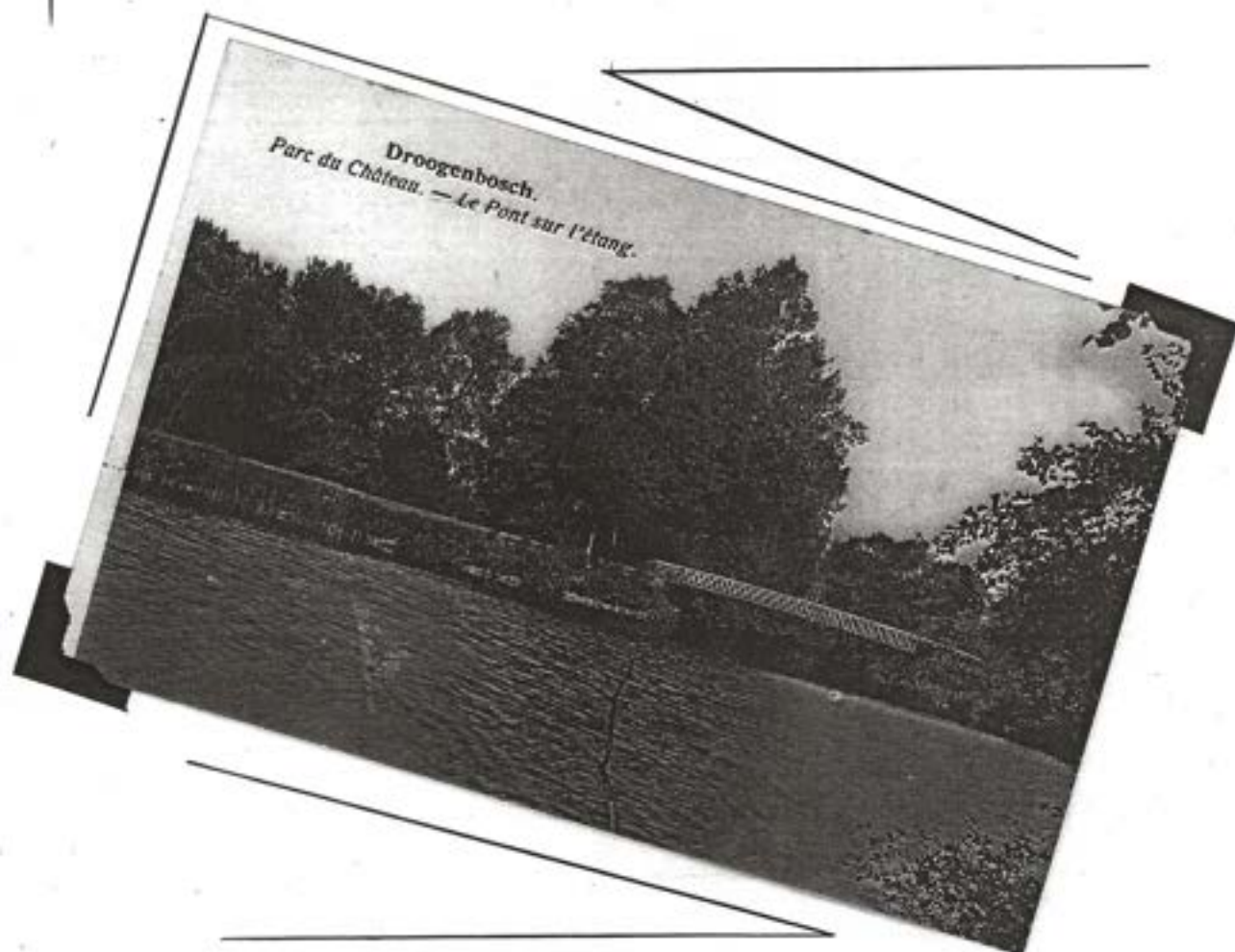
met Maria - Hendrikka de Parretto v Fransa ,
weduwe van Filips Karel - Frans van Arnhem
een prachtig "speelhuis" errieten bij het oude
heerenhuis van Droogenbosch. De hertogin
stierf in 1744 en de familie liet de villa afbreken
en meubeleering en stoffering naar Edingen
overbrengen.

En het kasteel van Droogenbosch werd in
1724 geboren Karel - Theodoor van Sultzbach ,
palatijnse keurvorst.

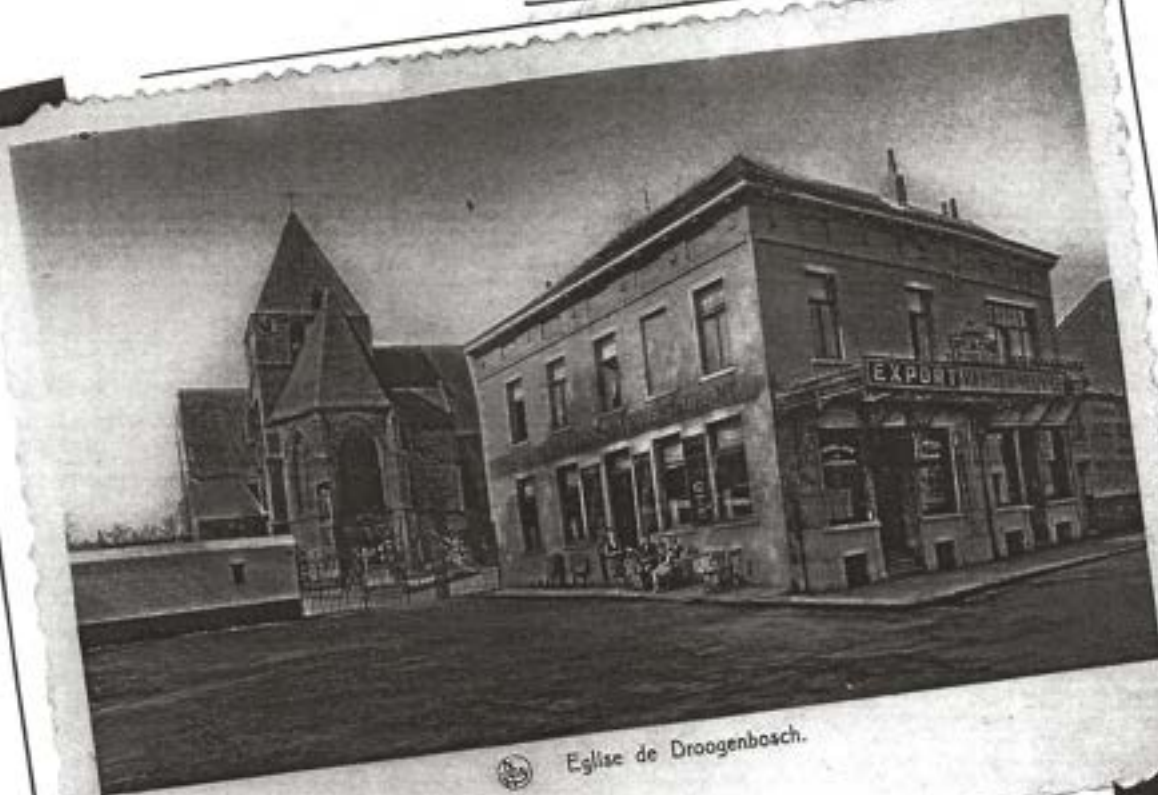
Tussen de kerk en den ingang naar het
huidig kasteel staat nog een schuiderachtig gebouw
uit de 16^e eeuw, met trapgevels, in een mooie
omgiving van oude boomen. Het is naar het
schijnt een overblijfsel van het heerlijk slot.

een prachtig park
 (52 hectaren groot) toebehoorend aan het
 kasteel wordt in gansch zijn lengte
 besproeid door de Zenne. Het strekt zich
 uit tot Lott, Buysingen, Beersel en
 Alsemvoers.

De Kerk

Eglise de Droogenbosch.

De kerk, toegewijd aan Sint Nikolaas is een interessant gebouwtje uit de XIVe eeuw. Ze heeft den vorm van een latijnsch kruis, met korten massalen toren tusschen koor en kruisbeuk. Ze werd in den loop der tijden zeer verbouwd vooral in XVe en XVIe eeuw.

Binnen komt de oude bouwtrant maar tot zijn recht. Alles is echter bepluisterd en de overdadige schildering is ongrisek geworden.

Het koor eindigt in een veelhoekige apsis en rust buiten op steunberen met nisren versierd.

In den vloer van het koor ligt de grafsteen van een der heeren van Droogenbosch. Jammer genoeg zijn de zeer mooie gebeitelde wapen schilden en opschriften reeds half weggesletten.

In de kerk is er een beeld van St. N. V. M. M.

Ⓢ Eglise de Droogenbosch.

De kerk, toegewijd aan Sint Nikolaas is een interessant gebouw uit de XVe eeuw. Ze heeft den vorm van een latijnsch kruis, met korten massalen toren tusschen koor en kruisbeuk. Ze werd in den loop der tijden zeer verbouwd vooral in XVIe en XVIIe eeuw. Binnen komt de oude bouwtrant maar tot zijn recht. Alles is echter hersteld en de overdadige schildering is onfrisch geworden.

Het koor eindigt in een veelhoekige apsis en rust buiten op steunberen met nissen versierd.

In den vloer van het koor ligt de grafsteen van een der heeren van Droogenbosch. Jammer genoeg zijn de zeer mooie gebeitelde wapen-schilden en opschriften reeds half weggesleten.

In de kerk is er een beeld van Sint Nikolaas uit de XVe eeuw en een van de H. Maagd uit de

1845. Latere herstellingen zochten nog al
stap op. Inzake den toenmaligen pastoor
Davidts, een groot veruider van de „godde-
lijke ootmoet“, en. veruoud vijand van wat
hij heette „den verpestenden adern der
hooverdige renaissance“, en de keuren van
Brussel.

Het kerkhof ligt nog rond de kerk.
Men bemerkt er tal van zeer oude
kunstige zerken. Hoe vredig, stemming
en troostend is het er!

Achter het kerkhof, aan de bocht
van het schilderachtig „Heerenstraetje“,
ligt stil en lief de eeuuoudige pastorie,
kort na 1875 gebouwd.

De bovengenoemde pastoor, Michiel
Hendrik Davidts geboren te Leuven in 1803,
bediende vanaf 1852 tot 1875, was een
zeer yverige, kunstminnende priester en
een vurig Flaming. Eerst werd hij
onderpastoor te Waalbeek Waver, waar
hij zich onderscheidde door het bouwen
van een hospitaal. Later werd hij onder-
pastoor van Sint. Fermanus te Leuven.
Hij was een iuterst welbespraakt redenaar
en schreef een soet boekjes over Godsdiens
Christelijke kunst en Vlaamische beweging.

Davidts was een groot bewonderaar
van dichter Lodewijk De Coninck, die
dikwijls naar Drogenbosch kwam,
waar trouwens zijn broeder woonde.
Te dien tijde ook was Gidoor Geirlinck,
hulpouderwijzer aldaar.

In zijn laatste jaren werd pastoor
Davidts blind, wat hem niet heette te

rijke gotiek, en verwoed vijand van wat hij heette «den verpestenden adem der hooverdige renaissance», en de tuinen van Brussel.

Het kerkhof ligt nog rond de kerk. Men bemerkt er tal van zeer oude kunstige zerken. Hoe vredig, stemming en troostend is het er!

Achter het kerkhof, aan de becht van het schilderachtig 's Heerenstraatje, ligt stil en lief de eervoudige pastorie, kort na 1875 gebouwd.

De bovengenoemde pastoor, Michiel Hendrik Davidts geboren te Leuven in 1807, bedienaar vanaf 1852 tot 1875, was een zeer overige, kunstminnende priester en een vurig Vlaaming. Eerst werd hij onderpastoor te Waalseh Waver, waar hij zich onderscheidde door het bouwen van een hospitaal. Later werd hij onderpastoor van Sint. Germinus te Gierik. Hij was een uiterst welbespraakt redenaar en schreef een so tal boekjes over Godsdiens Christelijke kunst en Vlaamse beweging.

Davidts was een groot bewonderaar van dichter Lodewijk De Coninck, die dikwijls naar Drogenbosch kwam, waar trouwens zijn broeder woonde. Te dien tijde ook was Isidor Beirliuck, hulponderwijzer aldaar.

In zijn laatste jaren werd pastoor Davidts blind, wat hem niet belette te prediken en opgeruimd te blijven waar van zijn eigenhandig grafscript getuigt:

Hier ligt Michiel in 't graf
Zijn rolleken is af.
Hij heeft in 't werkzaam leven
Festicht,
Gedicht,
Geschreven.

Nu is Michiel van loven
Daar boven
Aan God gaan rekening geven.
Al lachend kroop hij in zijn graf.
Verwijl hij elk zijn regeu graf.

Het gemeentehuis

Dit gebouw vroeger een kost-
school, wordt slechts van na den grooten
oorlog als gemeentehuis gebruikt. Hieromtre
is er geen enkel bijzonder feit te melden.

Uitgestrekt heid

Het eigenlijke dorp bestaat uit een smalle strook grond, 4000 m. lang, met een kleinste breedte van 150 m. en een grootste van 900 m., van Beersel tot Vorst langs den rechteroever van de Zenne, zoodat deze er nagenoeg 4 km. loop heeft. Engver is het midden van die amper 248 hektaren groote strook, springt het gebied ervan over de Zenne, tot Kleine Bygaard, met een scherpen driehoek tot voorbij den spoorweg en het kanaal van Charleroi. Door dit alles komt het dat Drogenbosch aan den Westkant zoo moeilijk te bereiken is. Er ligt slechts een oud rammelend voetbrugge naar Ruistbroek over de Zenne en, naar Vorst toe, de vermaarde Mastelkebrug aan de oude afspanning „De Lomp“.

De Mastelkebrug, die oorspronkelijk de Bostelle brug heette, naar het woord bostelle afval, had vroeger, omdat het de eenigste overgang was tussehen Lot en Anderlecht, en nog is tussehen Vorst en Lot, een tamelijk belangrijke strategische betekenis. Ze werd dan vanzelfsprekend meermalen afgebrand of vernield in gevolg oorlogsfeiten. In een kroniek van het klooster van Vorst uit de XVIIIe eeuw lezen we onder meer dat in 1695 de Franschen met 500 man over de brug trokken en het kastel, de kerk en een groot deel van het dorp plunderden, waarna ze

een smalle strook grond, 200 m. lang. Het
een kleinste breedte van 150 m. en een
grootste van 900 m., van Beersel tot Vorst
langs den rechteroever van de Zenne, zoodat
dese er nagenoeg 4 Km. loop heeft. Enge-
ver in het midden van die ongeveer
248 hektaren groote strook, springt het
gebied ervan over de Zenne, tot Klein
Bygaard, met een scherpen driehoek tot
voorbij den spoorweg en het kanaal van
Charleroi. Door dit alles komt het dat
Drogenbosch aan den West-kant zoo moeilij-
k te bereiken is. Er ligt slechts een oud
rammelend voetbrugge naar Ruistbroek
over de Zenne en, naar Vorst toe, de
vermaarde Mastellebrug aan de oude
afspanning „De Lamp“.

De Mastellebrug, die oorspronkelijk de
Bostelle brug heette, naar het woord
bostelle = afval, had vroeger, omdat het
de eenigste overgang was tussehen Lot en
Anderlecht, en nog is tussehen Vorst en Lot,
een tamelijk belangrijke strategische
betekenis. Ze werd dan vaneelsprekend
meermalen afgebrand of vernield in gevolg
oorlogsfuten. In een kroniek van het
klooster van Vorst uit de XVIIe eeuw lezen
we onder meer dat in 1695 de Franschen
met 500 man over de brug trokken en
het kastel, de kerk en een groot deel
van het dorp plunderden, waarna ze
verder doortrokken naar Beersel.
Verschillende kleine waterloopen vinden er

hun weg naar de Zenne, waaronder de
~~Gelitsbeek~~ die over Kalvoet uit Linkebeek
komt, terwijl de Blijkersbeek tusschen
Ukkel en Drogenbosch, nabij de Mastelle
brug in de Zenne vloeit.

De bevolking

Aanwankelijk had Drogenbosch
50 huizen of 200 inwoners in 1435,
34 huizen " 1525,
24 " " 1 kasteel en 5 herbergen in 1686,
298 " " 1786,
592 " " 1846,
wie telt Drogenbosch 3709 inwoners.
Op amper 8 Km. ten Zuiden van Brus-
sel groeit het zeer snel, want van 1840
tot 1932 groeide de bevolking met 547,6 %.

Middelen van bestaan

Vroeger bestond de voornaamste
nijverheid van het dorp in den landbouw
en het bereiden van kaas, vooral voor
Brussel. In de folklore hadden ze dan ook
de "melkboeren of meer nog" de keesters.
Buiten deze nijverheid, die nog gedeeltelijk

brug in de Ranne vloet.

De Bevolking

Aanwankelijk had Drogenbos
50 huizen of 200 inwoners in 1435,
34 huizen " 1525,
24 " " 1 kasteel en 5 herbergen in 1636,
299 " " 1786,
592 " " 1846,
nu telt Drogenbosch 3709 inwoners.
Op camper 8 Km. ten Zuiden van Brus-
sel groeit het zeer snel, want van 1840
tot 1932 groeide de bevolking met 547,6 %.

Middelen van bestaan

Vroeger bestond de voornaamste
nijverheid van het dorp in den landbouw
en het bereiden van kaas, vooral voor
Brussel. In de folklore hadden ze dan ook
de "melkboeren of meer nog" de keeskrab-
Buiten deze nijverheid, die nog gedeeltelyk
bestaat, heeft men de boerkoderij of teelt van
vroeg groenten, dat een winstgevend bedrijf

Droogenbosch. — Papeterie.

Droogenbosch is ook nog gekend
om zijn fabriek van chemische producten,
vooral voor het sterk water

Er is eveneens een belangrijk papierfabriek

Toegangswegen.

Droogenbosch. — Grand'Route.

Van op den stamweg van Elsenberg
naar Brussel, in 1734 aangelegd, volgt men

Droogenbosch is ook nog gekend
om zijn fabriek van chemische producten,
vooral voor het sterk water.
Er is eveneens een belangrijk papierfabriek.

Toegangswegen.

Van op den stamweg van Alseberg,
naar Brussel, in 1784 aangelegd, volgt men
de "Grootte Baan", uit het diep van Kalevoet

naar Droogenbosch, de kabbellende beek en ontmoet men een paar oude typische kapellen. Links op de hoogte ziet men de kerk en het dorp van Beersel. De weg verder eveneens links op, langs den ouderen parkmuur van het kasteel voert naar de hoogte van Beersel.

Men komt ook te Droogenbosch langs een straat die beneden het spoorwegstation van Kalevoet op de Grootte Baan uitmondt, vlak tegenover het kasteel; het is de steenweg naar Droogenbosch.

Een omweg langs den Keinbeemd en de Sterrestraat leidt ons langs de Landbeek, door een allerliefst landschap waar oude watermolens en mooige kroonen boomen een teere stemming scheppen.

Ook de boorden van de Zenne met aansluitende vlieten en beken, hebben hun eigene schoonheid. Zo en toom, kronkelend, darrelend kruipt de Zenne er voort, als duckze het naderen der hoofdstad.....

het menschenetend steege drocht, C. F. Ge...

dorp van Beersel. De weg verder eveneens links op, langs den ouderen parkmuur van het kasteel voert naar de hoogte van Beersel.

Mer komt ook te Droogenbosch langs een straat die beneden het spoorwegstation van Kalevoet op de Grootte Baan uitmondt, vlak tegenover het kasteel; het is de stenuweg naar Droogenbosch.

Een omweg langs den Kienbeemd en de Sterrestraat leidt ons langs de Landbeek, door een allerlieft landschap waar oude watermolens en mooigekroonde boomen een teere stemming scheppen.

Ook de boorden van de Zenne met aansluitende vloten en beken, hebben hunne eigene schoonheid. Zogen loom, kronkelend, darrelend kruipt de Zenne er voort, als duikt ze het naderen der hoofdstad.....

het menschenetend steeggedrocht, (P. Ger)
dat slindt bij honderdduizenden,
den onbekenden hoenstoelt, - der steewaarts in verhuuren.

Geschiedkundige nota's

Vanvankelijk was Droogenbosch een domein toebehoorende aan de familie van Bertbout en nadien vormden kasteel en aanhoorigheden een leen afhangoende van de heerlijkheid Mechelen. In de meeste oorkonden heet men dan ook gewoonlijk « Droogenbosch in het land van Mechelen ».

Op 1 Mei 1284 schonken de kastelein van Brussel, Hendrik, heer van Marbais en van Breun, zijn vrouw Mahout en hun zoon Gerard, aan Gillis Bertbout de toelating om de « Cappelseweide » en andere weiden te Droogenbosch te verkoopen aan de abdij van Herkamen. Droogenbosch hoorde daarna toe aan de familie Hertewijk in de 15^e eeuw. Later kwam het goed in handen van ridder Adriaan Dubois. Deze was kamerheer bij Keizer Karol en zijn zoon vervulde hetzelfde ambt bij Philips V. Het goed bleef aan deze familie tot wanneer Jozef Hyacinth Dubois de Fierous, majoor in den dienst van Holland, het in 1714 verkocht. Later nog kwam het in handen van Herwig Filip. Karol van Orenberg, wiens weduwe een nieuw kasteel liet bouwen.

De heeren van Droogenbosch oefenden er het swoor-middel- en laagrecht uit. « In de prochie van Droogenbosch onder die banen van Mechelen behoorende heer Hertewijk algemeen

nota's

Lanvankelyk was Drogenbosch een domus toebehoorende aan de familie van Bertout en nadien vormden kasteel en aanhoorigheden een leen afhangerende van de heerlijkheid Weckelen. In de meeste oorkonden heet men dan ook gewoonlyk « Drogenbosch in het land van Weckelen »

Op 1 Mei 1284 schonken de kastelen van Brussel, Hendrik, heer van Marbais en van Brema zijn vrouw Mahout en hun zoon Gerard, aan Gillis Bertout de toelating om de « Coppelweide » en andere weiden te Drogenbosch te verkoopen aan de abdij van Berkameren. Drogenbosch boorde daarna toe aan de familie Hertewyk in de 15^e eeuw. Later kwam het goed in handen van ridder Adriaan Dubois. Deze was kamerheer by Keizer Karel en zijn zoon vervulde hetzelfde ambt by Philips II. Het goed bleef aan deze familie tot wanneer Jozef Hyacinth Dubois de Fierres, majoor in den dienst van Holland, het in 1714 verkocht. Later nog kwam het in handen van Herwig Filips Karel van Orenberg, wiens weduwe een nieuw kasteel liet bouwen.

De heeren van Drogenbosch oefenden er het hooch- middel- en laagrecht uit « In de proctie van Drogenbosch onder die ban van Weckelen toebehoorende heer Hertewyk altermaal tot en live en, dat levert hi in een paar sinna

claderen (1404).

Ze hadden een houthof, een waranda voor allerlei wild, het alleenrecht op het vissen in de Renne, die toen nog een klare vliet was van aan de brug te Lot tot Bygaarden, en een watermolen. De misdadigers werden gehaktrecht op de hoogte bij het dorp. Op een kaart van het einde van die eeuw staat de galg nochtans in de laagte, ruit van de Mastellebrug.

Eertijds bestond er te Drogenbosch een St. Sebastiaansschuttersgild. Het was aanwezig op het huislerijk laagspel te Brussel in 1563. Het verscheen jaarlijks op den Zondag na Sint Jan in de processie van Ukkel. De brack van het gild prijkte in 1910 op de Brusseche tentoonstelling van folklore.

Drogenbosch is een aedig bloempje
in den tuil van ons mooie Brabant

L. G.
2-10-39.

Jetkes + (Van Haalen) landloper
 Jde Veyus (franstalige; gedurende 4 à 5 jaar te Drogenbos
 voor de tweede wereldoorlog - Grote Baan)
 Kapoleon (gewoonst hebbende te Drogenbos - overleden
 te Ekkel)
 Obelle Swetgat + (gewoonst hebbende in het vroegere, vroegere
 gemeentehuis Drogenbos
 gemeentehuis sedert lang afgebroken
 De Croige 102 jaar geworden, heeft nog familie te Drogenbos
 Wis Bellous gewoonst hebbende Brouwerijstraat (overleden)
 Baron Ciep + gewoonst hebbende te Drogenbos (Ligeys; hoe k Grote Baan
 en Enge Lieve Heer straat.
 Mandus + meer drinken dan werken (oef van Drogenbos)
 de Rozze + vroegere eigenaar van "Au Cher Ami."
 den Craab + schilder gewoonst hebbende te Drogenbos
 de Mooie Molen + familie leeft nog te Drogenbos
 Sijke Krot + , loodgieter (stug. op Drogenbos rechter over de school)
 Doer Sigaret (Charles Hylens) + , hij bewerkte de grond van het O.C.M.W. Brussel
 Bruikenstraat.
 de Mariannches + stug. op Drogenbos
 Dikke Susse en dikke Pauline + veeiger sigarettewinkel. Strostraat.
 Jolk. Petit + fietsenmaker, Brouwerijstraat
 Lady + Grote Baan, naaien Brouwerijstraat
 den Ciep + vroegere gemeentewerkman
 Lookke + " " "
 Den Hyl + (Hylbroeck) vader van Conseigneur Marcel
 Hylbroeck
 Jan den Belg + vroegere gemeentewerkman
 Den Davincher (Struelens)
 Charelke Stunt (gewoonst hebbende Lengendricost, Drogenbos
 Honne Wie (hield honden)
 De Wecheles - (Brouwerijstraat)

- Jethes + (Van Haalen) landloper
 Jde Viegus (granstalige; gedurende 4 à 5 jaar te Drogenbos
 voor de tweede wereldoorlog - Grote Vaan)
 Vapoleon (gewoon hebbende te Drogenbos - overleden
 te Ekkel)
 Obelle Swetgat + (gewoon hebbende in het vroegere, vroegere
 gemeentehuis Drogenbos
 gemeentehuis sedert lang afgebroken
 De Roige 102 jaar geworden, heeft nog familie te Drogenbos
 Wis Bellous gewoon hebbende Brauwijstraat (overleden)
 Zaron Lierp + gewoon hebbende te Drogenbos (Rijgers; ook te Grote Vaan
 en Onze Lieve Heer straat.
 Mandus + meer drinken dan werken (oef van Drogenbos)
 de Kozze + vroegere eigenaar van "Au Cher Ami"
 den Graab + schilder gewoon hebbende te Drogenbos
 de Mooie Molen + , familie heeft nog te Drogenbos
 Sijke Krot + , loodgieter (stug. op Drogenbos rechterover de school)
 Boer Sijaret + , hij bewerkte de grond van het O.C.M.W. Brussel
 Kruikenstraat.
 de Karianmiches + stug. op Drogenbos
 Dikke Susse en dikke Pauline + vroeger sigarettenwinkel - Kruisstraat.
 Jolk Petit + fietsenmaker; Brauwijstraat
 Cady + Grote Vaan, nadien Brauwijstraat
 den Eup + vroegere gemeentewerkmans
 Looke + " " "
 Den Ebyl + (Naylenbroeck) vader van Konseigneur Abael
 Ebylenbroeck
 Jan den Belg + vroegere gemeentewerkmans
 Den Davincher (Struelens)
 Charrelke Stunt
 Kilda Jacquemyrs - de dochter van Rie van Nethe van de Witte

Schepenzegel van 1295

Schepenzegel van 1387 tot 1574

Drogenbos (1), reeds in 1295 vertaald als *Sicca silva*, is een langgestrekte strook grond van 215 bunder of 248 ha., gelegen tussen de *Zandbeek* en de *Zenne*. Lengte 4.000 m.; smalste breedte 150 m., grootste breedte 900 m. Drogenbos reikt van Calevoet tot ver achter Vorst ter hoogte van de abdij. Het heeft een bruggehoofd over de *Zenne*, aan de *Mastellebrug*. Het grenst zelfs aan Anderlecht nabij de *Hoogvondelbrug* op de *Zenne* (Van der Maelen), aan Leeuw, Ruisbroek, Beersel, Linkebeek, Ukkel en Vorst.

Tot 1798 was het territoriaal afhankelijk van Ukkel; ook parochiaal tot aan het Concordaat.

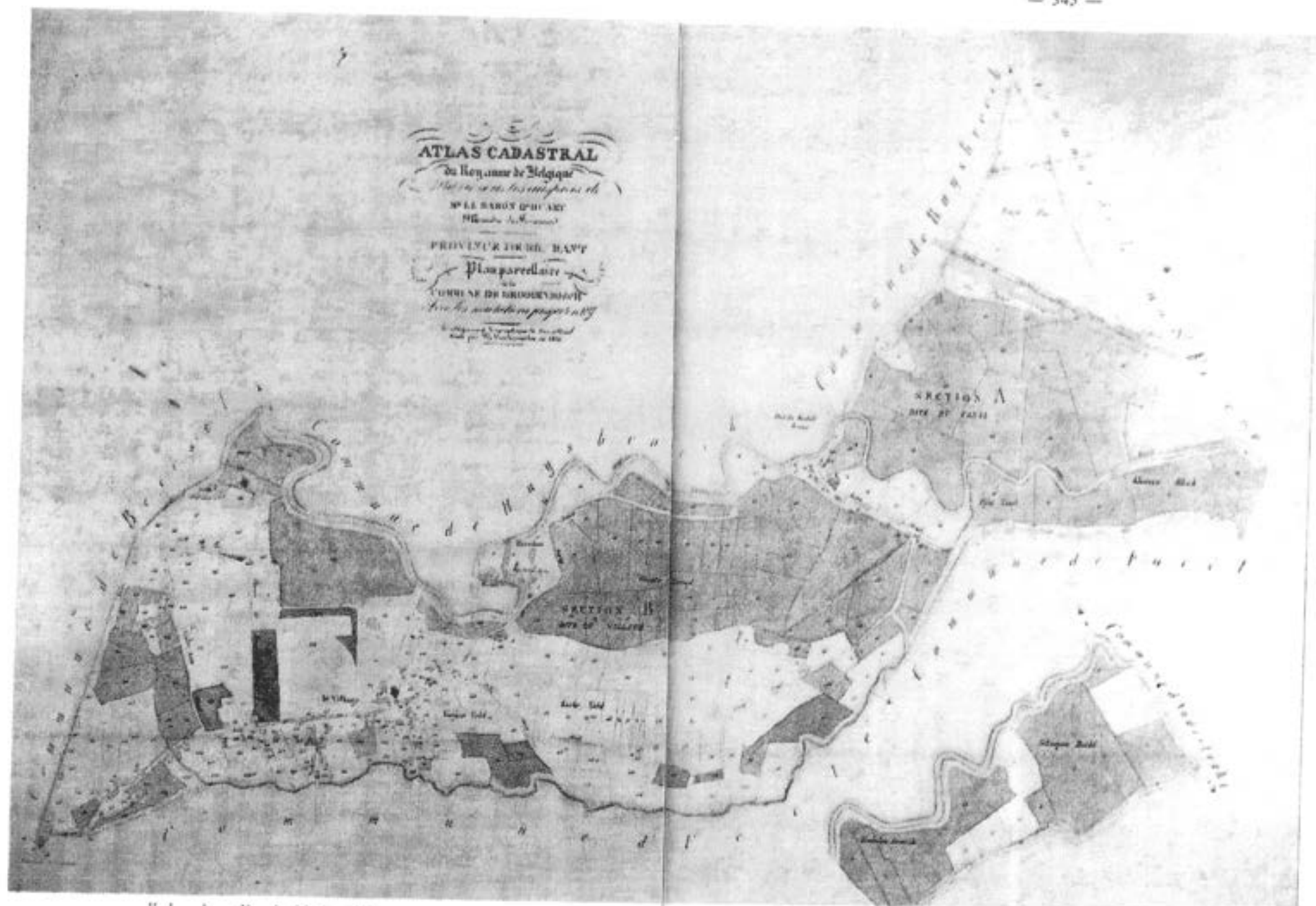
De telling van 1686 geeft 176 bunder beemd en weide; slechts 35 bunder land en 4 bunder bos. Deze indeling wijst onmiddellijk naar een uitgestrekt beemdengebied, vooral veeteelt, tegenover een zeer kleine oppervlakte land en het bijna volledig verdwijnen van het bos, waaraan nochtans de dorpsnaam herinnert.

Wanneer wij op het toponiem voortgaan zou men automatisch denken aan een oorspronkelijk bebost gebied; wat o.i. is uitgesloten, gelet op de lage ligging en de grote beemden; vier vijfden van het geheel. Het komt ons voor dat de dorpsnaam eerder slaat op de kleine verhevenheid van de bodem, waarop het droge bos - *sicca silva* - zich bevond tegenover de uitgestrekte natte beemden. Op de Stafkaarten is dit t.a. merkbaar. Wanneer het grootste deel van het dorp op de hoogtercurven 20-25 m. ligt, dan zien wij dat rond het dorpscentrum, met de kerk op 37.93 m., de hoogtelijnen bovenaan vertrekken van 38 m. om uit te deinen op 25 m. Onderaan gaan wij van 54 naar 39 m. Wij merken er een schone concentrische heuvel met toppunt 54 m. Die verhevenheid tussen de *Zandbeek* en de *Zenne*, op de plaats waar wij het dorpsareaal aantreffen, is o.i. bepalend geweest én voor de naam *Drogenbos* én voor de dorpsnederzetting. Van der Maelen 1/20.000 tekent die heuvelrug tussen *Zenne* en *Zandbeek* duidelijk. Beide waterlopen zijn trouwens altijd de grenzen van Drogenbos geweest. Het is een voor het grootste deel door natuurlijke grenzen omsloten gebied. Waar Drogenbos achter Vorst doordringt wordt de *oude Hallebaan* van aan de *Mastellebrug* gevolgd.

Met zulke natuurlijke begrenzing en bodemgesteldheid tussen twee

(1) BIBLIOGRAFIE

- C. VAN GESTEL, *Historia sacra*, t. II, p. 103
 A. WAUTERS, *Env.*, t. III, p. 585-591
 C. THEYS, *Geschiedenis van Drogenbosch*, ESB., 1941-1942.
 J. LINDEMANS en C. THEYS, *Plaatsnamen te Drogenbosch*. Brabantse Plaatsnamen, IX, 1942 J. LAENEN, *Drogenbosch*

KAART VAN DROGENBOSCH

VOLUME 39 VANDERMAELEN 1837

ST. PIETERS-LEEUW

BEERSEL

INKEBEEK

VORST

ANDERLE

UKKEL

waterlopen en een oppervlakte van 215 bunder kon Drogenbos best uitgroeien tot een eigen gemeenschap, een klein domein en dorp. Blijkbaar heeft de Zenne als natuurlijke grensscheiding tussen de grote domeinen Leeuw en Ukkel dit belet; wat wel het geval is geweest te Oudenaken, Berchem en Elingen, aan de overzijde van Leeuw gelegen.

Alhoewel Drogenbos een gans ander uitzicht en structuur heeft dan Boendaal kunnen wij het er best mede vergelijken binnen het kader van Ukkel. Het zijn twee afzonderlijke gebieden met eigen kentrekken.

De kadastrale indeling van Drogenbos is eenvoudig. Sectie A is omzeggens geheel beemdgebieden en omvat de gehele driehoek over de *Karrestraat*. Sectie B kunnen wij indelen in twee: het Dorp met kasteel en kerk en het ander deel de *Groote beemt* en het *Kaaveld* (Van der Maelen) - het *Cauwken* (?). In het dorp neemt het kasteel de middenplaats in met rechts, in de hoek onderaan, het oud kasteel en het kerkcomplex. Daar ligt het voornaamste landbouwareaal met op de uithoeken beemden langs de Zenne en de Zandbeek. Het landbouwareaal ligt op de heuvelrug; de beemden langs de waterlopen.

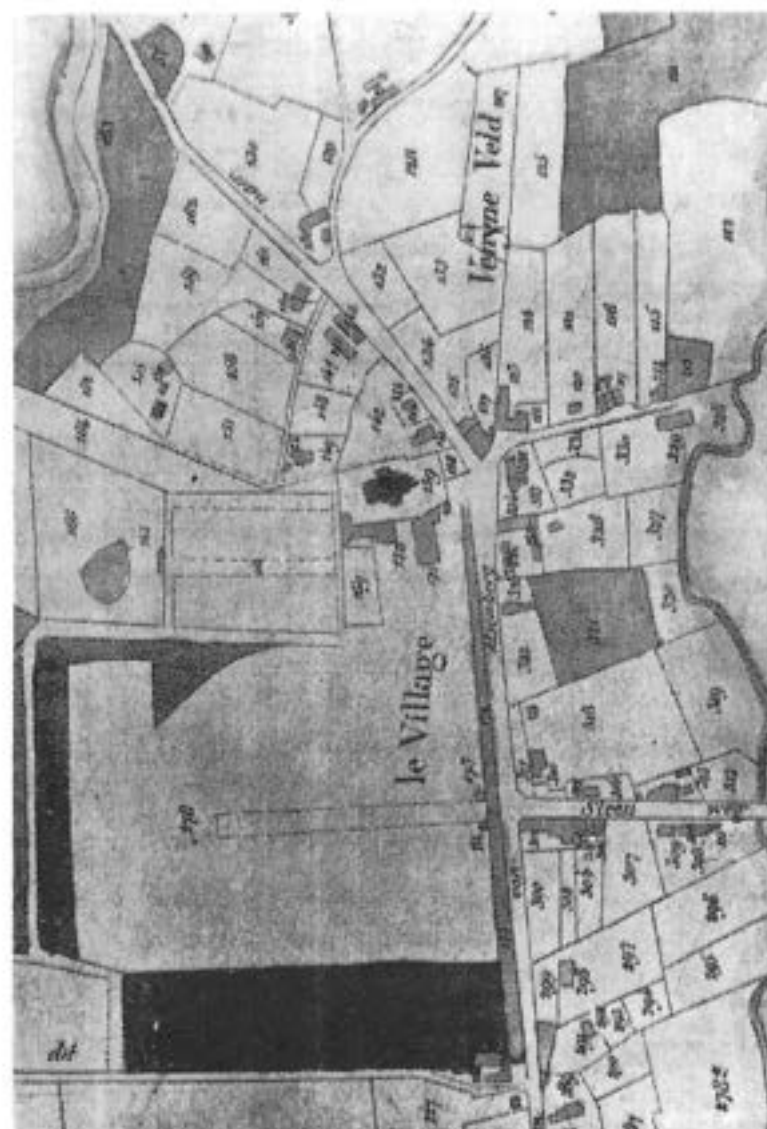
Van grote hoeven is er geen spoor te vinden in het kadaster, noch in het archief.

Het gaat er om een gelijkmatige verdeling, vooral gebaseerd op de indeling van de beemden. De grootste concentratie ligt in de buurt van de kerk, het oud kasteel en de weg naar Beersel.

Drogenbos was door zijn vele beemden afgestemd op veeteelt, waarvan de producten later werden uitgevoerd naar Brussel. Vandaar de spotnaam *Kaesdroogers* en *Melckboeren*. Over het algemeen kleine lui.

De bevolkingsstatistieken geven het volgende: in 1437, 1460 en 1472 50 woningen; in 1480 43; in 1496 23, waarvan 12 van gegoede lieden, 2 van geestelijken, 6 van armen, 1 leen en 2 leegstaande; in 1526 43: 19 van welstellenden, 18 van armen, 2 hoeven, 1 geestelijk huis, 3 leegstaande; in 1686 24 woningen, 1 kasteel, 5 herbergen (2). De 15e eeuw kende de grootste bevolkingsdichtheid.

De plaats van de dorpskom berust op de natuurlijke bodemgesteldheid en de samenloop van de twee oude wegen: de *Dieweg* en de *weg van Alseberg naar Leeuw*. De *Dieweg* kunnen wij te Ukkel duidelijk volgen tot aan de *Alsebergse steenweg*. Van hier trekken wij hem door langs de veldweg (stippellijn van Van der Maelen) naar de overgang van de *Glatbeek* nabij het verdwenen *hof ter Groelst* (samenloop van *Molenbeek* en *Glatbeek*); van hier recht op de kerk van Drogenbos, waar hij de *weg van Alseberg naar Leeuw* ontmoet. Samen vervolgen ze of naar

de overgang van de Zenne aan *het Toreken* - de dubbele watermolen - of naar de *Mastellebrug*.

Volgens de kadasterkaart van Van der Maelen loopt de *Alsebergse weg* door naar Leeuw over de *Mastellebrug*; wat op kaart een grote omweg betekent, tenzij men door Leeuw het grondgebied verstaat. Alsdan komt men terecht te *Klein-Bijgaarden*. Hierbij moet men rekening houden met het feit dat door het graven van het Kanaal van Charleroi en de ernaast lopende *Leibeek* in die hoek, vooral nabij de *Mastellebrug*, het wegnnet er grote veranderingen heeft ondergaan.

Een zaak is zeker de *Mastellebrug* is vroeger immer een belangrijk kruispunt van wegen en waterlopen geweest (3). Drie beken vanuit Ruisbroek monden er samen uit in de Zenne. De oude *Halleweg* door Ruisbroek liep er over de Zenne, of recht door naar Obbrussel langs de Zenne of naar Vorst. Ook de *Alsebergse weg* trok er over richting Leeuw (Anderlecht?). Vandaar de belangrijkheid van deze Zenneovergang en het bruggehoofd van Drogenbos; o.i. niet zodanig in functie van Drogenbos te zien, maar in functie van het hele domein Ukkel. Aldus had Ukkel een steunpunt op en over de Zenne. Dit moet worden onderlijnd en is een onbekend feit. Voor Ukkel kan dit bruggehoofd worden aangezien als een uitweg op de Zenne, het uiterste bevaarbaar punt. Wanneer men op de oude kaarten (nog bij Van der Maelen 1/20.000) goed toekijkt dan bemerken wij een wegverbinding van Ukkel-dorp langs de *Ukkelbeek*, *Stalle*, *Neerstalle* en de beemden, naar de samenloop van de *Zwartebeek* en *Zandbeek* en hun overgang naar de *Kerre- of Karrestraat* (de oude weg van Halle door Ruisbroek naar Obbrussel) en zo naar de *Mastellebrug*. Bij Van der Maelen zijn het nog slechts stippellijnen (veldwegen), maar de richting is duidelijk: het gaat er om een verbinding van Ukkel-Stalle naar de *Mastellebrug*.

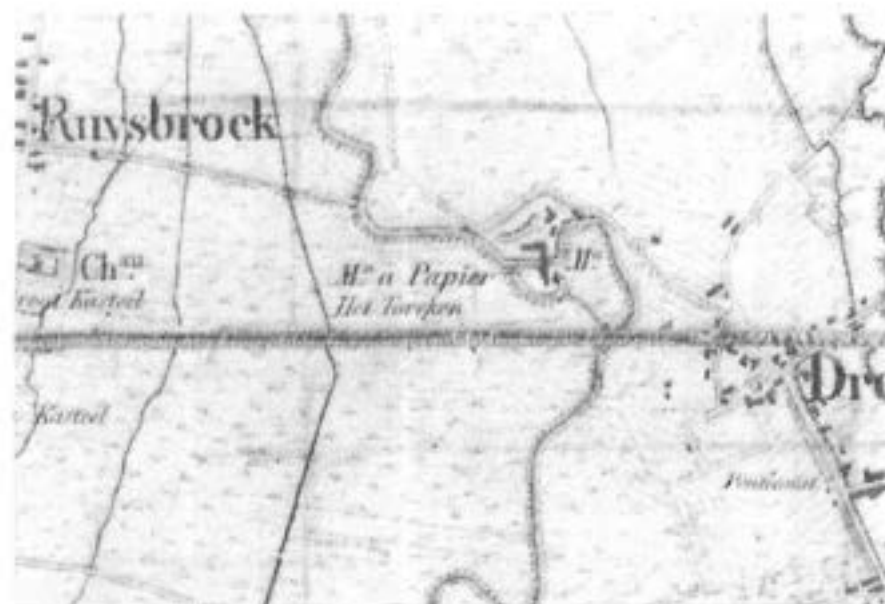
Zo heeft dit bruggehoofd een verklaring: de band Drogenbos-Ukkel.

Een ander probleem is de verlenging van de *Dieweg* buiten Ukkel. Hiervoor komt de *Mastellebrug* niet in aanmerking. Wel het *Toreken*, een andere overgang van de Zenne, waarmede een groot molencomplex is verbonden. Wanneer wij de lijn van de *Dieweg* doortrekken van aan de grens van Ukkel-Drogenbos stellen wij vast dat hij vervolgt door Drogenbos-dorp naar het *Toreken*, van hier door Ruisbroek-dorp (langs de kerk) naar de *Koning van Spagne* (het kruispunt met de nieuwe Steen-

(3) A. WAUTERS behandelt de *Mastellebrug* onder Ruisbroek (o.c., dl. III, blz. 592-593). Hij verbindt de *Postweg* of oude *Brusselse weg* van Ruisbroek, die over de brug trekt, met de *Postweg* van Vlezenbeek-Gaasbeek en met de *Dieweg* van Ukkel. De *Mastellebrug* werd in de loop van de jaren herhaaldelijk verwoest (1577, 1696,

De Mastellebrug rond 1940. (Tekening Leo Theys)

weg Halle-Brussel); van hier richting het kasteel van Leeuw. Vermoedelijk is dit het verdere traject van de *Dieuweg*.

Voor Drogenbos is het toponiem *het Toreken* in het perspectief van de overgang van de *Dieuweg* in elk geval interessant: een toren, versterking op de overgang van de Zenne. Aldaar hebben wij later de dubbele watermolen (graan- en papiermolen), één van de zeldzame op de benedenloop van de Zenne. Eerst hogerop te Anderlecht beginnen de watermolens op de Zenne voorgoed.

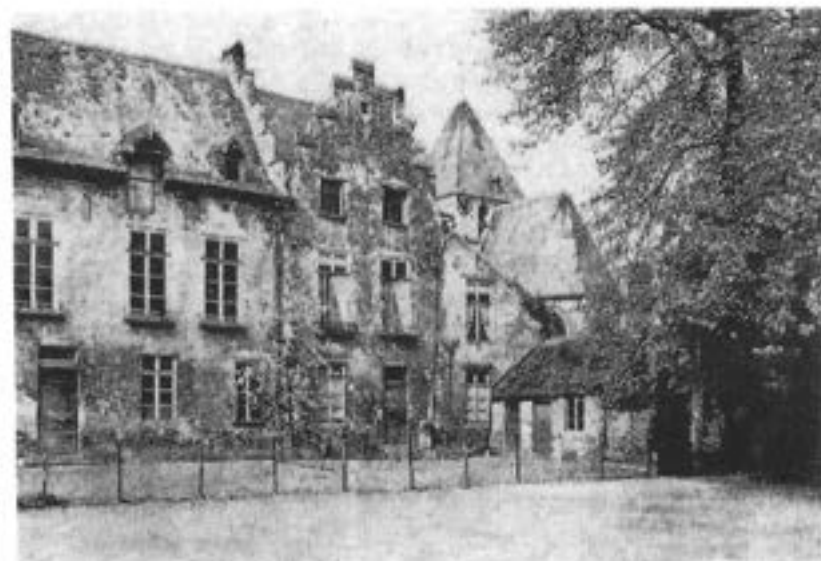
De vorm van het *Toreken* en watermolencomplex wijst duidelijk in de richting van een oude motte tussen de Zennebocht en de *Dieuweg*, die rond de buitenomwalling loopt (kadasternrs 1-10). In perceel nr 10 is er zelfs een vijver, die qua vorm herinnert aan de klassieke mottevijver met *berg* in het rond gedeelte. Van der Maelen 1.20.000 geeft nog een veel duidelijker beeld van het geheel dan zijn kadasterkaart van Drogenbos. Wij staan hier voor een dubbel complex: een onbebouwd gedeelte, eveneens volledig omwald op grondgebied Ruisbroek met toegang tot het tweede deel met molencomplex en mottevijver in twee verdeeld. Over heel de loop van de Zenne van Halle tot Anderlecht-Aa (motte van de kasteleinen van Brussel) is dit de enige versterking van formaat. Rond de *Mastelbrug* is er zelfs geen te bespeuren.

Zo bekeken is het *Toreken* een belangrijk doorgangspunt op de Zenne geweest. In het archief rest ons alleen het toponiem. Het is jammer dat het archief ons geen nadere gegevens geeft. Volgens A. Wauters bouwde M. G. Stevens dit molenbedrijf in 1794. Ferraris tekent er niets in 1777 en kent zelfs de scherpe Zennebocht niet, waarin het molencomplex was gelegen. Hij tekent alleen een grote bocht tot aan de Zenneovergang, zodat het molencomplex buiten Drogenbos valt; wat volgens het kadaster onmogelijk is.

Bij de opsomming van de rechten en bezittingen van de heerlijkheid Drogenbos in 1533 wordt de *molen* vermeld en spreekt men ook van *te bruggen weert in den Sert* (4). Onder Drogenbos is maar één watermolen bekend, nl. die van het *Toreken*. Hoever wij hem mogen laten opklimmen is onbekend.

Met deze gegevens over het kruispunt van wegen en de bodemgesteldheid aldaar is het klaar waar de meest geschikte plaats voor het dorpscentrum was gelegen. Daar vinden wij naast mekaar het oud kasteel en de kerk.

Alhoewel het kasteel eerst gekend is van rond 1533, de tijd van ridder van *Doveryn* (*een nieuw huys metten torre daeraen staende*) (5), zeker is dat er een ander gebouw is aan vooraf gegaan, daar wij langs van

Het kasteel rond 1930.

Doveryn opklimmen naar de *Herdewyck* uit Brussel (1397 en 1404).

Vanaf die tijd tot 1574 voert het schepenzegel van Drogenbos Sint-Niklaas, de patroon van de parochie, in het veld met links en rechts een wapenschild: in het eerste een arend met gespreide vleugels, in het tweede een toren met kantelen. De Legende: S. SCABINORUM DE DROGHENBOSSCHE. Hier hebben wij o.i. de drie symbolen van het dorp: 1. de kerkpatroon; 2. het wapen van Hertewijck; 3. de toren. Die toren is zeer waarschijnlijk het symbool van hun burcht alhier, waaraan de tekst van 1533, "een nieuw huys metten torre daer aen staende", nog herinnert. Heeft het toponiem het *Torreken* hiermede soms geen verband?

Het Schepenzegel, de tekst van 1533 en het toponiem wijzen naar een *torre*, een burcht.

Vóór de *Hertenwijck* komen wij terecht bij de Berthout's, wiens wapenschild in het schepenzegel tussen 1295 en 1392 voorkomt: S. SCABINORUM DE SICCA SILVA. De oudste vermelding is van 1305, wanneer Wouter IV Berthout, heer van Mechelen, door testament ten voordele van de abdij van Groot-Bijgaarden 300 pond, bezet op zijn goed te Drogenbos, naliet. Jan Herdewyck verhef nog in 1524 zijn leen van Drogenbos vanden lande van Mechelen, gemeynelijck geh. van Arckeke. De Cijnsboeken bevestigden het: te leene gehouden vanden Leenhoeve islants van Mechelen(6).

A. Wauters vermeldt de oudste oorkonde betreffende Drogenbos in 1284. Alsdan gaf Hendrik, heer van Marbais, kastelein van Brussel, aan Gillis Berthout de toelating om aan de abdij Ter Kameren de *Cappelweide* en andere weiden, gelegen te Drogenbos, te verkopen. Dit werd door hertog Jan I daags na Sint-Pieter bevestigd (7).

Met deze oorkonde menen wij tot de oudste heren van Drogenbos te kunnen opklimmen. O.i. zijn het niet de Berthouts, zoals A. Wauters en C. Theys laten vermoeden; maar wel de kasteleinen van Brussel. Eerstens staat door de oorkonde van 1284 vast dat het goed dat Ter Kameren te Drogenbos verwierf in voorlaatste instantie door Gillis Berthout van de kastelein van Brussel in leen werd gehouden en in laatste instantie moest bekrachtigd worden door de hertog. Ten tweede gaat het juist om de *Cappelweide* en andere gronden. Wanneer wij de geschiedenis van de Berthouts na de verdeling van 1191 volgen zien wij dat het patrimonium in twee werd verdeeld: een deel aan de tak Grimbergen-Aa en een deel aan de Grimbergen-Perwez. Het erfgoed van Arnoud van Grimbergen kwam aan Wouter van Aa, gehuwd met zijn zuster Sophia, en zo aan diens opvolger Leo I en diens dochter *Mathildis*, gehuwd met *Hendrik van Marbais*, kastelein van Brussel (8). Ook te Ruisbroek hadden de he-

De kerk, het kasteel en de dorpskom in de 18e eeuw volgens C. Everaert.
(Nagetekend door Leo Theys).

ren van Grimbergen de jurisdictie, maar dan de oude tak langs Willem van Perwez. Hier gaat Ruisbroek echter rechtstreeks terug naar de hertogen. In 1179 schonk Godfried III Ruisbroek als deel van de huwelijksdotatie van zijn zoon Hendrik, gehuwd met Mathilde van Boulogne. Hendrik maakte het over aan zijn broer Willem van Perwez (9).

In verband met de oorkonde van 1284 nog een vraag omtrent de betekenis van de *Cappelweide*. Men kan twee interpretaties geven: weide waarop een kapel stond of weide toebehorend aan een kapel of kapelanie. Wij bezitten geen aanduiding om aan de ene of andere verklaring een voorkeur te geven.

De officiële oprichting tot afhankelijkheid dagteekent van 1372. Of er een andere kapel is voorafgegaan aan de huidige kerk wordt niet gezegd in 1372. Voortgaande op het prachtig bouwwerk zou men het kunnen veronderstellen. J. Laenen stelt de vraag: "L'accord (1372) fut-il conclu peut-être à l'occasion de la reconstruction de l'édifice ancien et son remplacement par l'église actuelle du 14e siècle?" (10).

A. Wauters heeft na eerst Linkebeek te hebben voortgestaan (11) als de *ecclesia monachi Herimanni*, vermeld in de oorkonde van 1110 ten voordele van de abdij Vorst door Godfried I verleend (12), nadien Drogenbos verkozen (13). Voortgaande op het opschrift, op de rug van de oorkonde aangebracht, gaat het om een: "*carta confirmationis doni ducis G. de Milebeccha et de Monte Sconeberga ac Silva Wronerode*." *Milebeccha* en *apud montem* worden werkelijk vernoemd in de dubbele oorkonde; *Wronerode* niet. Wij lezen alleen "*partem silve mee ab ecclesia Herimanni monachi usque ad rivum Glatbeke*." Maar de abdij Vorst identificeerde dit deel van het woud steeds met *Wronerode*. Daar had ze later groot grondbezit, o.a. een hof, waarover met de hertogen werd geredetwist. Wij kunnen moeilijk aannemen dat ze zich zou hebben vergist, tenzij dat ze later om rede van de betwistingen er ten onrechte *Wronerode* zou van hebben gemaakt. Maar dit zouden de hertogen o.i. voorzeker hebben opgemerkt. In feite gingen de betwistingen over de uitgestrektheid en die werd in 1110 niet bepaald.

Indien door de *ecclesia Herimanni* Drogenbos werd bedoeld dan moeten wij het *silva* naar de andere zijde van de *Glatbeek* overbrengen. Alsdan staan de oude hofkernen *ten Steen* en *Groelst* in de weg. Wij blijven erbij dat de *ecclesia Herimanni* moet worden gezocht te *Wronerode*; meer

bepaald een *Kluizenaarskerk*. *Monachus Herimannus* wijst in die richting. Wij durven er dan ook de *Cappelweide* van 1284 niet aan verbinden.

Naast het oorspronkelijk bezit door de kasteleinen zien wij dat Drogenbos parochiaal dezelfde tiendebezitters had als Ukkel-Boendaal en Obbrussel. Dit is zeker een gevolg van de afhankelijkheid van Ukkel; maar het kon ook anders zijn geweest, zoals te Vorst, waar de kasteleinen blijkbaar de tienden hebben gehad. Aldus is de cirkel van het tiendebezit door Sint-Goedele rond, daar Drogenbos, achter Vorst om, de hand reikte aan Obbrussel. Alleen Vorst had andere tiendeheffers; eerst de kasteleinen, daarna de abdij.

Deze vaststelling is een bewijs, zoals wij reeds meermaals betoogden, van de oorspronkelijke eenheid van domein en parochie.

Wanneer wij naar de oorsprong van de kapel zoeken kunnen wij wel aannemen dat een andere aan het huidige prachtig gebouw is voorafgegaan, misschien op de *Cappelweide*.

De officiële herkenning van Drogenbos als appendicium van Ukkel dagteekent echter eerst van 1372. Dit valt geheel in de lijn van de herkenningen van de kapellen van Stalle (1367), Carloo (1465), Calevoet (1425), Boendaal (1463) en Botendaal (1470). Wij maken van 1367 tot 1476 een ontwikkelingsperiode mede. In die trend ligt ook Drogenbos, een van de voornaamste wijken van de parochie Ukkel, bovendien ver afgelegen van het centrum en een eigen heerlijkheid. Wij bevinden ons trouwens op het moment dat de *Hertewyck's* Drogenbos overnemen van de Berthouts. Deze zouden best de opdracht hebben kunnen gegeven aan bouwmeester *Jan van Lire* uit de streek om een nieuwe kerk naast hun kasteel te bouwen.

Over de officiële herkenning bezitten wij gegevens in de *Status parochie de Uccle* van 1628 (14).

Sub parochia Ucclensi capellae sunt; scilicet capella S. Nicolai in Drooghenbosch, Sancte Marie ter Troost in Calevoet, Sancte Marie ter Noot in Stalle, capella in Keersbeecke, in Carloo et S. Adriani in Boendaal.

Drogenbos komt vooraan en wordt als volgt beschreven.

Capella S. Nicolai in Drooghenbosch anno 1312 fundata videtur et factis concordatis quibusdam inter ecclesie ucclensis rectores et edituos capelle de Drooghenbosch per R. A. Dominum Gerardum, Cameracensem episcopum anno 1372, per eundem eodem anno confirmata videtur.

Concordata autem haec videntur in actu quodam anni 1387, diei 19 sept., signato Paulus de Wieze, notarii.

(9) A. WAUTERS, o.c., dl. III, blz. 594.

(10) J. LAENEN, Drogenbosch, p. 3.

(11) A. WAUTERS, o.c., dl. III, blz. 661.

Volgen de bepalingen of concordata.

Over de twee data 1312 en 1372 werden reeds opmerkingen gemaakt, o.a. door J. Laenen in zijn geschiedenis van Drogenbos. Bovendien gaat het om een kopie van 1587, overgenomen in 1628.

J. Laenen meent dat er een fout is geslopen in de datum 1312, daar op dat ogenblik Pierre de Levis (1309-1324) bisschop van Kamerijk was en geen Geraard. Hij vermeldt in dit verband bisschoppen Geraard I (1012-1049) en II (1076-1092), maar niet bisschop Gerard de Dainville (1371-1378) (15). Dezes ambtsperiode klopt dus met zijn vermelding te Drogenbos in 1372.

J. Laenen zet de datum 1312 derhalve om in 1372. Wij zijn niet dezelfde mening toegedaan. Wanneer men de tekst aandachtig leest zijn beide data mogelijk. Wij lezen: 1. *Capella videtur fundata anno 1312*; 2. volgt de zin: *et factis concordatis inter ecclesie ucclensis rectores et edituos capelle de Drooghenbosch, per R. D. Gerardum anno 1372 eodem anno 1372... confirmatur videtur.*"

O.i. gaat het om twee verschillende zaken: 1. de oprichting van de kapel; 2. de overeenkomst tussen de pastoor van Ukkel en zijn Kerkfabriek enerzijds en de *edituos capelle de Drooghenbosch*. Een zaak is zeker: er waren in 1372 reeds *editui*, *kapelmeesters* te Drogenbos. De kapel is dus niet nieuw in 1372; er waren reeds officiële onderhandelaars vanwege Drogenbos. De *capella* bestond reeds op dat ogenblik. Daarom nemen wij de datum 1312 aan als ontstaansperiode en de officiële oprichting in 1372. Met 1312 staan wij zeer dicht bij 1284, de *Cappelweide* en Gillis Berthout, wiens wapen het schepenzegel van 1295 draagt.

De overeenkomst luidt als volgt.

1. *In primis quod dicta capella erit appendix ecclesie Ucclensis.*
2. *Quod pastor ipse substitutus feriatis diebus celebrat in Drooghenbosche et insuper duas missas septimalibus diebus nisi legitime impediatur.*
3. *Exceptis quatuor anni solemnitatibus incolae de Drooghenbosche tenebuntur Ucclam venire et solvere debitos oblationes suas.*
4. *Insuper quod missa in Drooghenbosche celebrata debet esse matutinalis diebus dominicis; sed a pascati usque septembris infra horam sextam et septiman; et a septembri usque ad Pascha infra septiman et octavan horam. Postque claudenda erit capella ut omnes ad conciones Ucclam veniant.*
5. *Item quod non licebit ibidem concionem alieni habere; matrimoniam celebrare, sacramenta administrare; cum crucibus ire in Rogationibus; nec cineres benedicere sine concensu pastoris; et nec ibidem aliqui sepelire nisi vivens petierunt. Id quod in casu sepulture ecclesia Ucclensis habebit duas candelas, etsi due tantum fuissent.*

Huwelijksplechtigheid naar een schets van pastoor H. Lismont van 1630.
(Nagetekend door Leo Theys).

De kerk rond 1595. (Nagetekend door Leo Theys).

6. Item quod bona mensis S. Spiritus in Uccle et Drooghenbosche distincte distribuentur.

Hec habentur ex actu quodam, signato Paulus de Weeze, notarius.

Idque omnia, EXCEPTIS IIS que sunt de concione et misse celebratione certa hora, ut de sacramentorum administratione, haec extracta sunt ex ANTIQUO quodam munimento non signato.

Insuper recepit pastor Uccleensis in usu sui omnes redditus certos et oblationes dicte capelle et accidentia, exceptis oblationes que in truncum offerentur.

Tot zover de tekst van 1628. Volgens deze moeten wij twee zaken onderscheiden: 1. de primitieve voorwaarden van 1372 en die van later.

Tot de eerste voorwaarden behoren paragrafen 1, 2, 3 en 6; tot de tweede par. 5 en 6 en de laatste zin over de offeranden.

Indien wij de bepalingen goed verstaan werd de kapel van Drogenbos als *appendix* opgericht en werd er alleen 's zondags en twee dagen per week mis gelezen door de pastoor van Ukkel en niet door een eigen kapelaan. Dit laatste is belangrijk. Wanneer wij later een kapelaan met eigen kapelaanshuis aantreffen, dan was dit in het begin niet.

De regeling van de uren, het toedienen van de sacramenten, de prediking en begravenissen, deze blijken een latere precisering te zijn, waarschijnlijk ingevolge inbreuken.

Belangrijk komt ons par. 6 voor. Er zou vanaf het begin een H. Geesttafel bestaan hebben.

Verder vestigen wij de aandacht op het reeds bestaan in 1372 van een fundatie van twee wekelijkse missen, wrs. door de kasteelheren. Ook dit is een litteken van een vroeger bestaan dan 1372.

Slotsom. De kapel van Drogenbos is vertrokken als een volledige afhankelijkheid van Ukkel met als enig hoofd en bedienaar de pastoor van Ukkel; zelfs geen kapelaan. Ze is een beneficium van de pastoors. Daarom wordt Drogenbos niet opgetekend als *appendicium* van Ukkel in de *taxationes* vóór 1567. Zelfs in 1567 werden *Uccle et Drogenbosch* nog samen voor 20 pond opgetekend, nog altijd hetzelfde bedrag als in de 14e-15e eeuw (16).

Een eigenaardige vermelding is: *twee geestelijke huysen toebehoorende der Capellen van Sinter Claes tot Drogenbossche* in de telling van 1496 (17). Nu eens worden zij *Capellehuysen*, dan *Kerckehuyzen* genoemd. In 1680 spreekt men zelfs van *het kerckenhuys ghen. de Cluyse* (18). Wij betwijfelen of die *kerckehuyzen* iets te maken hebben met de

pastorij of het kapelaanshuis in de 15e eeuw. Wij geloven eerder aan twee huizen tot het goed van de kerk behorend volgens uit latere kerkrekeningen blijkt.

In de 16e eeuw is er reeds spraak van kapelanen te Drogenbos. In de Visitations van 1575 lezen wij: *Sub hac parochia sunt diverse capelle subalterne ... Drogenbosch, ubi est servitium quotidiane misse, quod celebret D. Joes de Winne, inculcate vite. Eum satisfacit per rectores fabricae, qui faciunt computum coram pretore domini de Droegenbosche.*

Ook de tekst van 1578 veronderstelt kapelanen, die inbreuken maakten. Dit wordt bevestigd in 1596, wanneer de pastoor van Ukkel protesteert tegen het toedienen van het doopsel enz. (19). In 1610, 1612, 1614 zegt de deken over Drogenbos: *"est ecclesia ampla quasi parochialis habens, baptisterium"* (20). In 1550 horen wij reeds van de *rectores fabricae ecclesiae de Droegenbosch* (21).

De met naam oudst gekende kapelaan is *Daniel Tycke* in 1614 volgens C. Theys, die de lijst geeft tot 1756 (22). Zij woonden in het *Groot Capellehuys*. Na 1750 was er geen meer en werd de Mis gelezen door de *Minorites* (23).

Reeds op het einde van de 17e eeuw werden door de heer en de inwoners verzoekschriften ingediend om een zelfstandige parochie op te richten, waarbij Calevoet zou worden gevoegd. De heer zou hiervoor gronden verpanden om een voldoende competentie aan de bedienaar te verschaffen (24). Deze verzoekschriften bleven zonder gevolg. Men moest wachten tot aan het Concordaat om Drogenbos onafhankelijk van Ukkel te maken.

C. Theys geeft ook de lijst van de kerkgoederen. Deze dagtekent eerst van 1786 en bevat slechts latere aanwinsten. Onder de oudste rekenen wij het *Claesblock*, naar de naam van de kerkpatroon genoemd; de twee huizen met hof en boomgaard (de twee oude *kerckhuysen*) respectievelijk 3 dw. en 92 r. groot; een kleine *erffe*; tweemaal de helft van 3 dw. land te Beersel gelegen op de *Boterberg*; een weide te Drogenbos van 1/2 dw.; 1 dw. in de *Schutstraete*; 5 dw. in de *Gemeynen beemt*.

Deze gronden waren verenigd in een *heerdije*, samen 4 b. 1 dw. groot. Verondersteld mag worden dat het hier om het dotatiegoed gaat, waar-

bij ook het *Claesblock* moet worden gerekend. De vele renten zijn meestal van later en waren bezet op huis en hof (25).

Traditioneel zouden wij moeten vertrekken van 7 bunder, het traditioneel dotatiegoed van een kapelanie. Deze vonden wij niet terug.

Voor verdere gegevens verwijzen wij naar C. Theys en A. Wauters.

Over het kerkgebouw schreef M. Thibaut de Maisières een interessante bijdrage (26).

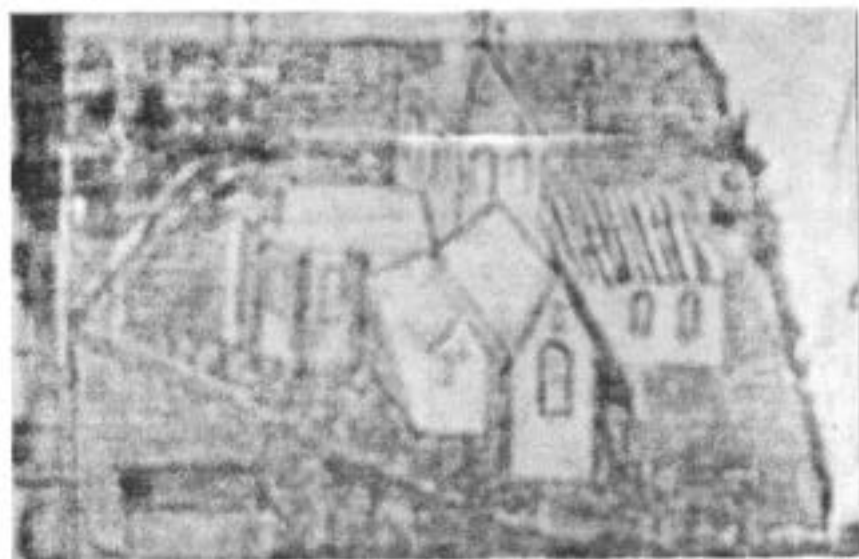
De kerk rond 1595 volgens M. Bollin. (RAB. KP., nr. 396)

(19) AA. Visitations decanales, reg. IV, f. 90. (1596): *est sacellanus: qui sine concensu pastoris baptizat et introducit pueros.*

(20) AA, ibidem, f. 485, f. 547.

(21) A. CAMERACENSIA, reg. XV, f. 108v.

(22) C. THEYS, o.c., blz. 86-87.

DE OUDE DEKENIJ BRUSSEL

SLOTBESCHOUWINGEN

Met Ukkel sluiten wij de oude dekenij Brussel af. Wij hebben 150 parochies en afhankelijkheden besproken. Dit zijn er meer dan in de Taxatielijsten van het bisdom Kamerijk, dekenij Brussel, in de 14e eeuw voorkomen. Dit verschil moet enerzijds worden verklaard door het verdwijnen in de 12e-13e eeuw van oude afhankelijkheden, meestal hof- of vllakerkjes; anderzijds door het ontbreken in de lijsten van namen van afhankelijkheden. Waren o.a. verdwenen Ossegem, afhankelijkheid van Laeken; Neer-Zellik, afhankelijkheid van Zellik; Amelgem en Hasselt, afhankelijkheden van Meise. Ontbreken zeker bestaande parochies of afhankelijkheden: Oppem en Nieuwenrode onder Meise; Imde onder Wolvertem; de Borcht onder Grimbergen; Kapelle-op den Bos; Heindonk; Sint-Ulriks-Kapelle.

Wanneer er afhankelijkheden in de dorpen verdwenen, kwamen er in de steden Brussel, Mechelen en Dendermonde bij.

Wij bespreken deze op- en neergang hier nog niet omdat ze een gelijke trend vertonen in de dekenij Halle en het beter is het geheel te over-schouwen.

Een ander punt zijn de grenzen van de oude dekenij Brussel.

Vooraf moeten wij stellen dat de grenzen van de twee oude dekenijen Brussel en Halle een omsloten geheel vormen, voor drie kwart berustend op natuurlijke grenzen.

Links hebben wij de Dender vanaf Geraardsbergen over Ninove en Aalst naar Dendermonde. Hier sluit de Dender aan bij de Schelde die wordt gevuld tot aan de monding van de Rupel in de Schelde, Bornem inclus, maar Weert niet, aan de overzijde van de oude Schelde gelegen. Wij volgen de Rupel tot aan de monding van de Zenne en Dijle; de Dijle over de ganse loop tot aan de Laan. Wij volgen de Laan tot aan haar bronnen en komen *over de Taalgrens heen* in een gebied waar natuurlijke grenzen ontbreken. Dit is doorheen Waals-Brabant vanaf Eigenbrakel over Bois-Seigneur-Isaac, Ittre, Hennuyères naar Hoves, Mark, Galmaarden, Moerbeke en Geraardsbergen. De Taalgrens heeft hier geen rol gespeeld. Welke verklaring geven weten wij niet. Alleen domaniale grenzen kunnen een rol hebben gespeeld, juist zoals bij de grens tussen de oude dekenijen Halle en Brussel.

Opvallend is dat langs de natuurlijke grenzen de ligging van de oudste

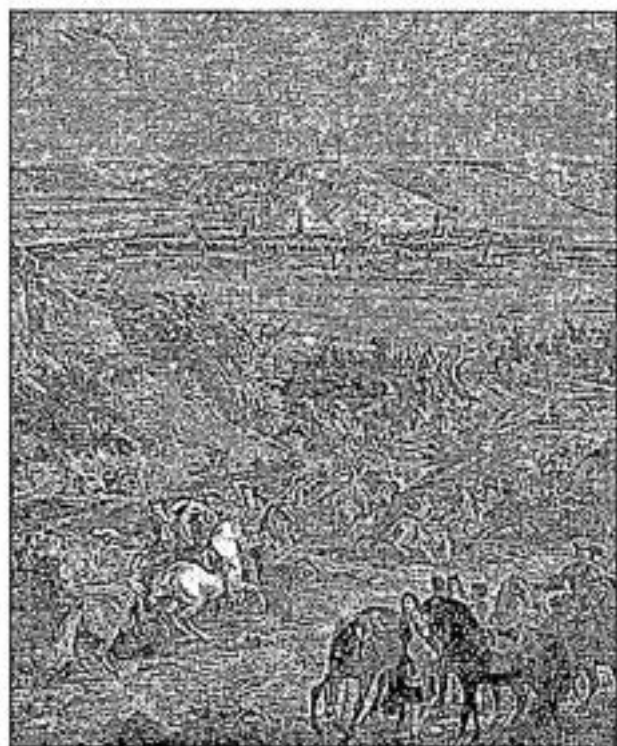

Guerre de la Ligue d'Augsbourg

La **guerre de la Ligue d'Augsbourg**, également appelée **guerre de Neuf Ans**, **Guerre de la Succession Palatine** ou **Guerre de la Grande Alliance**, eut lieu de 1688 à 1697². Elle opposa le roi de France Louis XIV, allié à l'Empire ottoman et les jacobites irlandais et écossais à une large coalition européenne, la Ligue d'Augsbourg menée par l'anglo-néerlandais Guillaume III, l'empereur du Saint-Empire Romain Germanique Leopold Ier, le roi d'Espagne Charles II, Victor-Amédée II de Savoie et de nombreux princes du Saint-Empire Romain Germanique. Ce conflit se déroula principalement en Europe continentale et dans les mers voisines mais on y rattache le théâtre irlandais, où Guillaume III et Jacques II se disputèrent le contrôle des îles britanniques et une campagne limitée entre les colonies anglaises et françaises et leurs alliés amérindiens en Amérique du Nord. Cette guerre fut la seconde des trois grandes guerres de Louis XIV.

À la suite de la Guerre de Hollande de 1678, Louis XIV était devenu le souverain le plus puissant d'Europe mais s'il avait agrandi son territoire, le « Roi Soleil » restait insatisfait. En usant d'une combinaison d'agressions, d'annexions et de moyens quasi-légaux, Louis XIV chercha immédiatement à étendre ses gains pour stabiliser et renforcer les frontières du royaume dont le paroxysme fut la brève Guerre des Réunions (1683–84). La Trêve de Ratisbonne qui en résulta garantissait l'extension des frontières de la France pour 20 ans mais les actions de Louis XIV, en particulier la révocation de l'Édit de Nantes en 1685 et ses tentatives d'expansion au delà du Rhin entraînèrent une détérioration de sa domination militaire et politique. La décision royale de franchir le Rhin et d'assiéger Philippsburg en septembre 1688 était destinée à empêcher une attaque contre la France par l'empereur Léopold Ier et à forcer le Saint Empire Romain Germanique à accepter les revendications françaises. Cependant, l'empereur et les princes

Guerre de la Ligue d'Augsbourg

Le Siège de Namur de 1692 peint par Jean-Baptiste Martin le vieux

Informations générales

Date	24 septembre 1688 - septembre 1697
Lieu	Europe, Amérique du nord, Asie
Issue	Traité de Ryswick Louis XIV reconnaît Guillaume III Orange comme Roi d'Angleterre, d'Écosse et d'Irlande.

Belligérants

Ligue d'Augsbourg:	 Royaume de France
 Provinces-Unies	 Jacobites
 Royaume d'Angleterre	
 Saint-Empire	
 Duché de Savoie	 Empire ottoman
 Monarchie hispanique	
 Royaume de Suède (jusqu'en 1691)	
 Royaume de Portugal	
 Royaume d'Écosse	

Villers-Perwin pendant les guerres (14)

Valmy Gossiaux

GUERRE DE LA LIGUE D'AUGSBOURG - 1688-1697.

L'orgueil de Louis XIV suscita la Ligue d'Augsbourg, qui devint l'origine d'une grande coalition contre la France. Notre pays fut le véritable terrain de cette lutte. Le Prince de Waldeck (1620-1692), commandant les alliés, remporta à Walcourt, le 27 août 1689, une brillante victoire contre les Français commandés par le maréchal de Humières - 1628-1694 -. Les armées du roi et des alliés, tour à tour, campèrent dans tous nos environs qui eurent encore à souffrir énormément des passages continus des soldats et du séjour d'une troupe d'environ 6000 hommes qui pillèrent tous nos villages.

Les archives qui possèdent certaines communes de nos environs, nous montrent l'énormité des dégâts occasionnés par la soldatesque qui passa plus d'une année dans notre région.

Voici ce qu'écrivit Ch. Piot, dans son article intitulé « Les guerres en Belgique pendant le dernier quart du XVIIIe siècle » - article paru dans B.C.R.H. - 4e série - Tome VIII - 1880 - : nous donnons les passages qui concernent le Brabant wallon qui sont eux-mêmes extraits de la chronique de l'abbé de Forest :

Vers le 6 mai 1689, les français s'en allèrent camper à Thiméon : 24 000 hommes sous le commandement du maréchal d'Humières. Ils se mirent tout de suite à exécuter tout le Brabant wallon et à imposer au pays des rations à l'effet de constituer à Philippeville et à Maubeuge des magasins d'avoine, de foin, de paille et de bestiaux pour l'entretien de leur armée. Ce voyant, les Wallons, considérant qu'ils étaient hors d'état de satisfaire à ces réquisitions, et qu'ils étaient accablés par une armée aussi nombreuse, abandonnèrent tous leurs villages et s'enfuirent d'abord vers la forêt de Soignes : après 4 ou 5 jours, nous avons vu affluer une si grande quantité de bestiaux que, en vingt-quatre heures, toutes les communes de Forest, Stable, Ruysbroeck et Droogenbosch en débordaient, et de même toutes les prairies de Tubize et de Hal jusqu'aux portes de Bruxelles. Et les fuyards nous ont abattu près de 2000 jeunes ormes, hêtres et érables. A l'intérieur du domaine de l'abbaye, nous dûmes faire garder les prairies par une force armée de soldats et recourir souvent à de beaux discours. A la moindre alerte, les fuyards réunissaient 400 fusils. Ils traînaient avec eux plus de 1400 bestiaux. Et après que, en un séjour d'un mois, ils eurent tout mangé et provoqué souvent des alarmes et des rixes avec ceux d'Uccle, de Linkebeek et de Rhode-Sainte-Genève et des villages environnants, qui tous se réunissaient pour tomber sur les Wallons, au point qu'il restait même quelques morts et beaucoup de blessés, ils ont décampé finalement à travers Bruxelles, se rendant, partie à Vilvorde et à Malines, partie sur la Dendre jusqu'au delà d'Alost, errant ainsi jusqu'à l'époque de la moisson. Alors les français firent payer les contributions en argent, cessèrent leurs exécutions et permirent aux gens de rentrer chez eux, afin de pouvoir ensuite les piller avec plus de profit ou de les obliger à payer les taxes demandées.

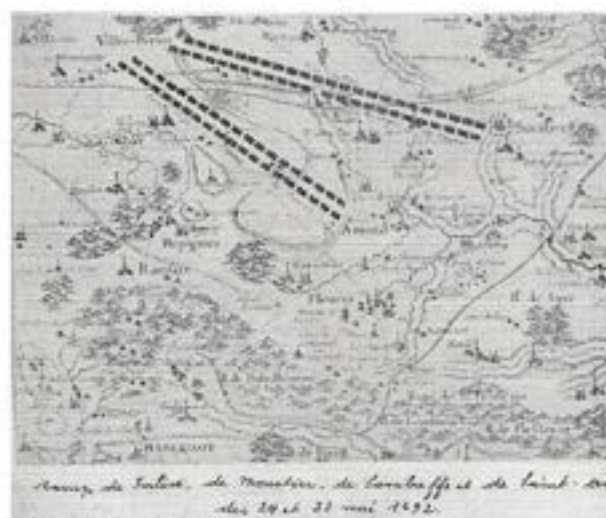
L'abbé de Forest constate que les armées amies ruinent autant le pays que les armées ennemies, dans ces guerres de la ligue d'Augsbourg. Celle-ci fut une des plus pénibles que dut supporter notre pays.

Lonchay Henri, dans l'article : La Rivalité de l'Espagne et de la France avec les Pays-Bas - 1635-1700, paru dans les mémoires couronnés et autres mémoires de l'Académie Royale de Belgique, Tome LIV - 1896, pages 314 et 35, nous dit :

« En 1691, les Etats de Brabant se plaignirent que les armées tant amies qu'ennemies, sont entièrement consommé, détruit et enlevé grains, fruits, fourrages, etc.

Le 26 septembre 1691, les mêmes Etats se plaignirent encore de ce que la campagne déserte se décharge dans les villes et jusque dans les pays étrangers, de la plus grande partie de ses habitants qui ont perdu leurs bestiaux, abandonné leurs labours et leurs maisons, pour chercher ailleurs la subsistance que les nombreuses armées, tant amies qu'ennemies, qui y ont campé ces deux dernières années, au nombre de plus de deux cent mille hommes, ont entièrement consommé. »

Carte plus grande (camp de Falise)

Carte plus grande (camp de Falise)

Carte plus grande (camp de Falise)

De Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed

Drogenbos (ID: 20064)

Administratieve gegevens

Alternatieve naam

Type

Gemeente

Locatie

Drogenbos (Drogenbos)

Beschermingen

Gebeurtenissen

■ Herinventarisatie Drogenbos (02-08-2004 tot 31-08-2004).

Links

Alle foto's

Beschrijving

Drogenbos ligt in de provincie Vlaams-Brabant op amper 10 km ten zuiden van Brussel en behoort als faciliteitengemeente tot het arrondissement Halle-Vilvoorde.

De gemeente wordt in het noorden begrensd door Anderlecht, in het noordoosten door Vorst, in het oosten door Ukkel, en in het zuidoosten door Linkebeek. Ten zuiden ligt Beersel, ten zuidwesten Ruisbroek en ten westen Sint-Pieters-Leeuw dat van Drogenbos gescheiden wordt door het kanaal Brussel-Charleroi.

Kleine, doch thans sterk verstedelijkte en geïndustrialiseerde gemeente, gelegen op de rechteroever van de Zenne met uitzondering van een driehoekige spie ongeveer halverwege het grondgebied. De gemeente vertoont een relatief lange, smalle plattegrond, die noord-zuid georiënteerd is en een lengte telt van 4000 op een breedte van 900 m op het breedste punt, en slechts 150 m op het smalste punt. Dit is goed voor een totale oppervlakte van 249 ha, waar circa 4800 mensen wonen. Lichtgolvend terrein met een hoogteschommeling van 54 m in het zuiden van de gemeente waar het centrum gelegen is tegenover 20 m de moerassige Zennevallei. De heuvel in het zuiden was oorspronkelijk volledig bebost door de uitlopers van het Zoniënwoud. De regio wordt ontsloten door de E19, het kanaal Brussel-Charleroi en de spoorlijn Brussel-Bergen.

Drogenbos is ontstaan als een feodale nederzetting nabij de Zenne die mogelijk opklimt tot de elfde eeuw vermoedelijk bestond in het beheersen van een deel van de Zenne. Waarschijnlijk was er voorheen al wel bewoning; dit wordt aangetoond door enkele vondsten uit de Romeinse periode die aan het licht kwamen bij de aanleg van de autosnelweg in 1968-1975. De benaming "Sicca Silva" klimt op tot 1295 en zou volgens J. Verbesselt verwijzen naar de verhevenheid waarop het "droge bos" zich bevond in tegenstelling tot het uitgestrekte natte beemdengebied erom. Het is op deze plaats dat het latere dorp zich zal ontwikkelen, bijkomend bepaald door de aanwezigheid van natuurlijke grenzen, de Zenne in het oosten en de Zandbeek in het westen. Bovendien liepen op deze plaats, eveneens volgens J. Verbesselt, twee oude wegen samen, namelijk de Dieweg en de Alsebergse Steenweg en waren er twee belangrijke Zenne-overgangen: de thans verdwenen Mastellebrug en het Toreken. Laatstgenoemde, gelegen ter plaatse van de huidige papierfabriek Grote Baan nummer 302, zou volgens Verbesselt verwijzen naar een oude motte, een toren als versterking op de overgang van de Zenne. Noch materiële resten, noch archiefgegevens bevestigen tot op heden het bestaan van deze versterking; enkel het toponiem geeft een aanwijzing. Circa 1100 zou er ter plaatse van de huidige kerk een kapel zijn gesticht door kluizenaar Herman, waarrond geleidelijk een dorp ontstond.

Sinds de dertiende eeuw was Drogenbos een heerlijkheid in handen van de familie Berthout, heren van Grimbergen. Naderhand werd het een heerlijkheid in leen gehouden van het land van Mechelen. Van de veertiende tot de zestiende eeuw was de heerlijkheid in handen van het oude Brusselse geslacht Hertewijk gevolgd door de familie Doverijn. In 1548 werd de heerlijkheid afgestaan aan Adriaan du Bois (Dubois), vleugeladjutant van Keizer Karel, en in 1717 werd ze eigendom van de familie van Arenberg. De Soeverein Raad van Brabant besliste immers op 27/10/1717 dat Drogenbos werd toegewezen aan Marie-Henriette de Caretto y Grana, hertogin douairière van Arenberg, weduwe van hertog Filip Karel Frans van Arenberg. Zij liet een prachtig buitenverblijf of "speelhuis" bouwen vooraan in het park van het huidige domein Calmegezie Grote Baan nummer 202. Dit kasteel diende ter vervanging van het "oude kasteel", thans ingericht als gemeentehuis, Grote Baan nummer 222. Hiervoor moesten een aantal straten verlegd worden of verdwijnen zoals de weg van de kerk van Beersel naar Drogenbos, de zogenaamde "Bovenstraat". Hoewel Drogenbos

steeds klein van omvang was, 124 inwoners in 1693, had het een meier en een schepenbank met volledige jurisdictie. Zij pasten het recht van Ukkel toe en gingen ten hoofde in Brussel. Op bestuurlijk vlak behoon Drogenbos tot de hoofdmeierij Rode in het kwartier van Brussel. In 1795, onder Frans bewind, vervingen negen departementen de bestaande provinciën van de Nederlanden waarbij Drogenbos ondergebracht werd in het departement van de Dijle, kanton Ukkel. Vanaf 1798 werd het een zelfstandige gemeente, voorheen niet alleen territoriaal, maar ook parochiaal afhankelijk van Ukkel.

Op de Ferrariskaart van 1771-1777 vertoont het landschap van Drogenbos een eenvoudige structuur. Het grondgebied was immers nagenoeg volledig ingenomen door de zogenaamde Zenne-meersen, moerassige weiden die zich uitstrekten langs de oevers van de Zenne. Bos was zo goed als afwezig met uitzondering van een kleine strook ten zuiden van de dorpskern en ook akkergrond kwam slechts sporadisch voor. De geribbebehouwing was geconcentreerd in de nabijheid van de kerk. Het kerngebied van het latere domein Calmeyer was op dat ogenblik beboomd en onbebouwd; een dreef in het verlengde van de huidige Steenweg op Drogenbos doorsneed het gebied van oost naar west. Op de Zenne verkeerden twee houten bruggen de overgang. Tot het einde van het ancien régime was er te Drogenbos slechts beperkte landbouw; de voornaamste bezigheid bestond uit veeteelt en dan voornamelijk gericht op schapen in de talrijk aanwezige beemden; daarnaast was er wel enige fruit- en hopteelt en wijnbouw. Dat er geen spoor is van grote hoeveelheden werd bepaald door het beperkte landbouwareaal.

Parallel aan de nabijheid en de ontwikkeling van Brussel als hoofdstad en de industriële omwenteling in de eerste helft van de negentiende eeuw met de vestiging van belangrijke nijverheidsbedrijven, groeide ook het belang van Drogenbos en nam de bevolking toe. Zo waren er 470 inwoners in 1837 en in 1935 al 3322. Belangrijk in deze context waren de aanleg van het kanaal Brussel-Charleroi, de spoorlijn Brussel-Bergen later ook nog de E19. Al in 1570 bestonden er plannen voor de aanleg van een kanaal van Brussel naar Charleroi; de uitvoering werd maar gestart onder het Hollandse Bewind en de eigenlijke werkzaamheden duurden van 1827 tot 1832. De Zennevallei werd verder ontsloten door de spoorlijn Brussel-Bergen die werd aangelegd vanaf 1838 en ingehuldigd op 17 mei 1840. Aan de hand van de Vander Maelenkaart krijgen we een duidelijk beeld van het negentiende-eeuwse Drogenbos. De natte weiden beslaan nog steeds het grootste deel van het grondgebied maar het landschap is aangevuld met ingrijpende infrastructuurwerken als kanaal en spoorweg, de basiselementen voor de latere ontwikkeling. Twee kleine kernen, één in de Zennebocht (de latere papierfabriek Catala) en één in de omgeving van de Mastellebrug over de Zenne, vormen de aanzet tot de latere industrialisering. Het strookje bos, aanwezig op de Ferrariskaart bleef behouden. Domein Calmeyer is met uitzondering van de twee wachthuisjes aan de Grote Baan nog steeds onbebouwd. De voornaamste bebouwing is nog steeds geconcentreerd rondom de kerk. In de loop van de tweede helft van de negentiende en de twintigste eeuw zullen een aantal grote bedrijven zich vestigen in het noordelijke, tot dan toe vrij landelijke deel van de gemeente in de nabijheid van het kanaal, de Zenne en de spoorlijn. Vooral de zone tussen de Zenne en het kanaal wordt gevisieerd; de weiden langs de Zenne worden geleidelijk ingepalmd en ook de akkergrond verdwijnt. In het bijzonder de chemische nijverheid en de metaalbewerking zullen zeer belangrijk worden. In het zuidelijke deel van de gemeente neemt de bebouwing toe langs de wegen. Na de Eerste Wereldoorlog worden belangrijke verkavelingen doorgevoerd onder meer in de omgeving Kerkstraat, Oude Molenstraat en Jozef Rodtsstraat: nieuwe straten worden aangelegd, onmiddellijk gevolgd door bebouwing. In de jaren 1960 ondergaat de gemeente een nieuwe beeldbepalende transformatie door de aanleg van de E 19, die de gemeente tweemaal doorsnijdt en op het grondgebied twee afritten vertoont die een belangrijk deel van het toch al beperkte grondoppervlak in beslag nemen.

Thans omvat het sterk geïndustrialiseerde en verstedelijkte Drogenbos drie zones: de onbebouwde Zennevallei met sterk kronkelende Zenne, het historische, opmerkelijk hoger gelegen dorpscentrum en het industriegebied aan het kanaal Brussel-Charleroi.

De verstedelijkte dorpskern wordt gedomineerd door domein Calmeyer met het hoger gelegen neoclassicistische kasteel en aan de voet van de verhevenheid de gotische Sint-Niklaaskerk en het oude kasteel, thans gemeentehuis. Het uitgestrekte park rondom het kasteel vormt op vandaag nagenoeg de enige groene ruimte en er is slechts één hoofdstraat, in het bijzonder de Grote Baan die het centrum doorkruist van aan de grens met Linkebeek in het zuiden tot aan de snelweg Brussel-Charleroi. De bebouwing vormt een relatief gesloten geheel. Zeker te vermelden is de nadrukkelijk aanwezige arbeidershuisvesting uit het interbellum; dit verschijnsel is te verklaren door de gunstige werkgelegenheid verschaft door de aanwezige industrie in het noordelijke deel.

Het noordelijke deel is sterk geïndustrialiseerd en wordt gemarkeerd door grote bedrijfscomplexen die de open ruimte met natte weidegrond volledig hebben verdrongen. Sterk beeldbepalend is de inplanting van koeltoren van Electrabel uit de jaren 1990 ter vervanging van twee oudere torens.

- *Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen*. Inventaris van het cultuurbezit in België. Architectuur d. 2N. Vlaams Brabant Arrondissement Halle-Vilvoorde, Gent, 1975, p. 118-119.
- *Drogenbos. Een dorp tussen grootstad en platteland. Beelden van toen in foto's en prentkaarten*, Hee en Geschiedkundige Kring, s.l., 1993.
- *Drogenbosch anno 1798. Een historische schets*, Brochure 10de Open Monumentendag, 12 & 13 september 1998.
- *Europese invloeden in Drogenbos*, Brochure 11de Open Monumentendag, 12 september 1999.
- *Marie Collart 1842-1892*, Brochure 4e Open Monumentendag, 13 september 1992.
- MARTENS P., *Drogenbos in oude prentkaarten*, Zaltbommel, 1972.
- POREYE R., *Drogenbos, son église et son vieux château*, in *Brabant*, 1966, p. 13-15.
- THEYS C. *Drogenbosch, aan de Zenne*, in *Toerisme*, jaargang 15, nummer 15, 1936, p. 549-554.
- THEYS C., *Geschiedenis van Drogenbosch*, Brussel, 1942.
- WAUTERS A., *Histoire des environs de Bruxelles*, Brussel, 1855, heruitgave 1973, deel 10A, p. 122-141.

Bron: Kennes H. met medewerking van Daveloose B. 2009: *Inventaris van het bouwkundig erfgoed, Provincie Vlaams-Brabant, Gemeente Drogenbos*, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen VLB9, (onuitgegeven werkdocumenten).

Auteurs: Kennes, Hilde

Datum: 2009

Relaties

- maakt deel uit van Arrondissement Halle-Vilvoorde
- omvat Brouwerijstraat
- omvat Eclectisch burgerhuis
- omvat Grote Baan
- omvat Humaniteitslaan
- omvat Jozef Rodtsstraat
- omvat Kerkstraat
- omvat Marie Collartstraat
- omvat Museum Felix De Boeck
- omvat Nieuwstraat
- omvat Oude Molenstraat
- omvat Steenweg op Drogenbos
- omvat Sterstraat
- omvat Surface Specialities
- omvat W.A. Mozartlaan

© 2007-2012 Onroerend Erfgoed - Contacteer ons - Gebruiksvoorwaarden

- Veelgestelde vragen

dr. L. Michels
Maandag Grote wandeling vol.
Dag. Gemeente bus -
10 uur.

TE VOET DOOR DROGENBOS

Een initiatief van het gemeentebestuur
in het kader van het
"Europees Jaar van het Leefmilieu"

D A U W T R I P - zondag 24 mei 1987

Korte wandeling ± 4,5 km.

Middellange wandeling ongeveer 7 km.

Grote wandeling ongeveer 10 km.

brosjüre samengesteld door
Jeanne GOS - DE GREEF
VTB-VAB Medewerkster

D R O G E N B O S

Drogenbos is een gemeente gelegen aan de rand van Brussel, langs de rechter oever van de Zenne en aan het kanaal Brussel-Charleroi.

Drogenbos heeft een oppervlakte van 2,5 Km².

Het grondgebied van de gemeente bestaat uit een smalle strook grond van 4.000 m lang met een grootste breedte van 900 m en een kleinste van 150 m en strekt zich uit van Beersel tot Vorst. Een driehoekige spie van het grondgebied springt over de Zenne (tot St Pieters Leeuw) en voorbij het kanaal en de spoorweg van Halle.

Het gebied is een feodale oprichting van rond de 11de eeuw.

Drogenbos behoorde reeds vroeg tot een van de 23 dorpen van de hoogmeierij St Genesius Rode. Wordt zelfstandige gemeente in 1798. Toen het nabije Brussel hoofdstad werd en tot grote ontwikkeling kwam en door de vestiging van nijverheidsbedrijven (metaal - papier en chemische stoffen) in de Zennevallei, langs het kanaal en de spoorweg, nam de bevolking sterk toe.

In 1866 telde de gemeente slechts 609 inwoners.

In 1920 waren er al 2008 inwoners. Thans telt de gemeente ongeveer 5000 inwoners.

Bezienswaardigheden in de Gemeente

1. De 13de eeuwse Gotische Sint Niklaaskerk.
2. De pastorie.
3. Het gemeentehuis.
4. Het kasteel (de Rey) Calmeyn uit de periode 1860.
5. Het Felix De Boeckmuzeum.
6. De Veldkapel.

(clichés Vlaamse Toeristenbond)

1. DE KERK

De schilderachtige, gotische Sint Niklaaskerk, behoort tot het Brabantse type met centrale toren.

Het kruis op de toren is afkomstig van de kapel van het kasteel van Beersel.

Het Koor, de noorderam van de dwarsbeuk en de toren werden circa 1350 gebouwd door Jan van Lier.

Het 15de eeuwse schip werd in de 17de eeuw aangepast, doch die wijzigingen verdwenen bij de restauratie van 1860.

In het koor, stenen consoles (uit de 14de eeuw) met grijnzende maskers en fabelachtige dieren.

Het meubilair is neogotisch. uit de periode rond 1860.

De arduinen, deels gepolychromeerde doopvont dateert uit 1558.

Het belangrijkste kunstbezit van de kerk zijn de laatgotische beelden uit de 15de en de 16de eeuw en het schilderij "Christus aan het Kruis" (ca. 1960) door Felix De Boeck.

Het stenen wijwatervat (uit de 15de eeuw) op een console voorstellend de duivel.

De kerk is beschermd bij K.B. van 25.3.1938. De kerk en het omliggend kerkhof vormen sinds 31.12.1945 een beschermd landschap.

2. DE PASTORIJ

Het ontwerp van de Pastorij werd goedgekeurd in 1885 voor een bestek van 18.091,45 BFr. Het is van de hand van bouwmeester Hansotte. Op een ruitvormige steen in de voorgevel staat het volgende gebeiteld :

"Deze pastorij is gebouwd door het gemeentebestuur van Drogenbosch ten tijde van E.H. De Becker, pastoor ; M.M.J. Van Breetwater, burgemeester ; "

DROGENBOS - DE KERK
Pentekening van
Leo Theys.
(oliché Vlaamse Toeristenbond)

3. HET GEMEENTEHUIS

Het "oud kasteel" vooraleer het gerestaureerd werd.

Cliché
Info Drogenbos

Het voormalig oud kasteel, een fraai gerestaureerd gebouw in traditionele bak- en zandsteenstijl uit de 17de - 18de eeuw, werd in 1969 als gemeentehuis ingericht. De gerestaureerde aanhorigheden dateren uit de eerste helft van de 19de eeuw.

Het hoofdgebouw (de voorgevel) is beschermd bij K.B. van 6.11.1961.

Het gerestaureerde
gebouw

cliché Info Drogenbos

4. HET KASTEEL CALMEYN

Aan de Grote Baan, het kasteel Calmeyn dat in de jaren 1852-53 voor de familie de Rey in Italiaanse stijl werd opgetrokken. Het werd gebouwd naar een ontwerp van architect J.P. Cluysenaer.

Het domein is zeer uitgestrekt en omringd met park en vijver. Ook langs de voorzijde, waar thans de grasperken met bomenrijen zich bevinden, waren voorheen twee vijvers.

Alom rond het domein mooie beemdlandschappen uit de Zennevallei.

5. MUSEUM FELIX DE BOECK

Het museum is ondergebracht op de ruime zolder van het gemeentehuis. Het is gewijd aan Meester De Boeck, die in 1898 te Drogenbos geboren werd en nog steeds op het vaderlijk erf woont.

De hoeve van Felix De Boeck blijft het Mekka waar kunstenaars elkaar treffen. Nog dagelijks komen bewonderaars, vrienden en kunstenaars op het erf of naar het museum.

In het museum kan men, aan de hand van een 60-tal schilderijen, die de kunstenaar bij legaat aan het Ministerie van Nederlandse Cultuur schonk, een treffende synthese van het leven en het werk van de schilder bewonderen.

De hoeve
"De Boeck"

cliché Info Drogenbos (geschiedkundige)

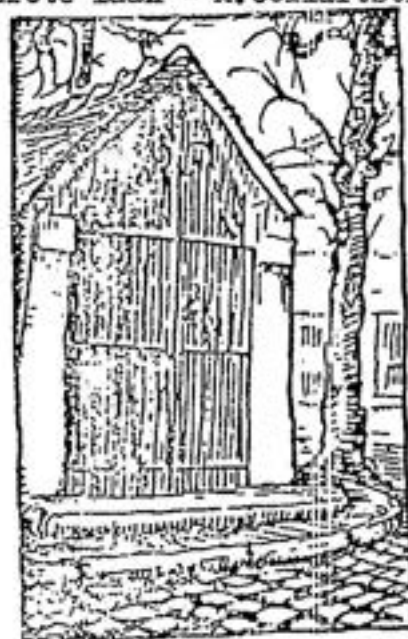
6. DE VELDKAPEL

Zeer veel kapelletjes zijn er te Drogenbos blijkbaar niet geweest. Op dit ogenblik bestaat er nog slechts een : op de Grote Baan, op de hoek van de Marie Collartstraat (de vroegere "Cattestraat").

In 1791 vinden we ze vermeld in een akte betreffende een huis "achter het capelleken aldaer...".

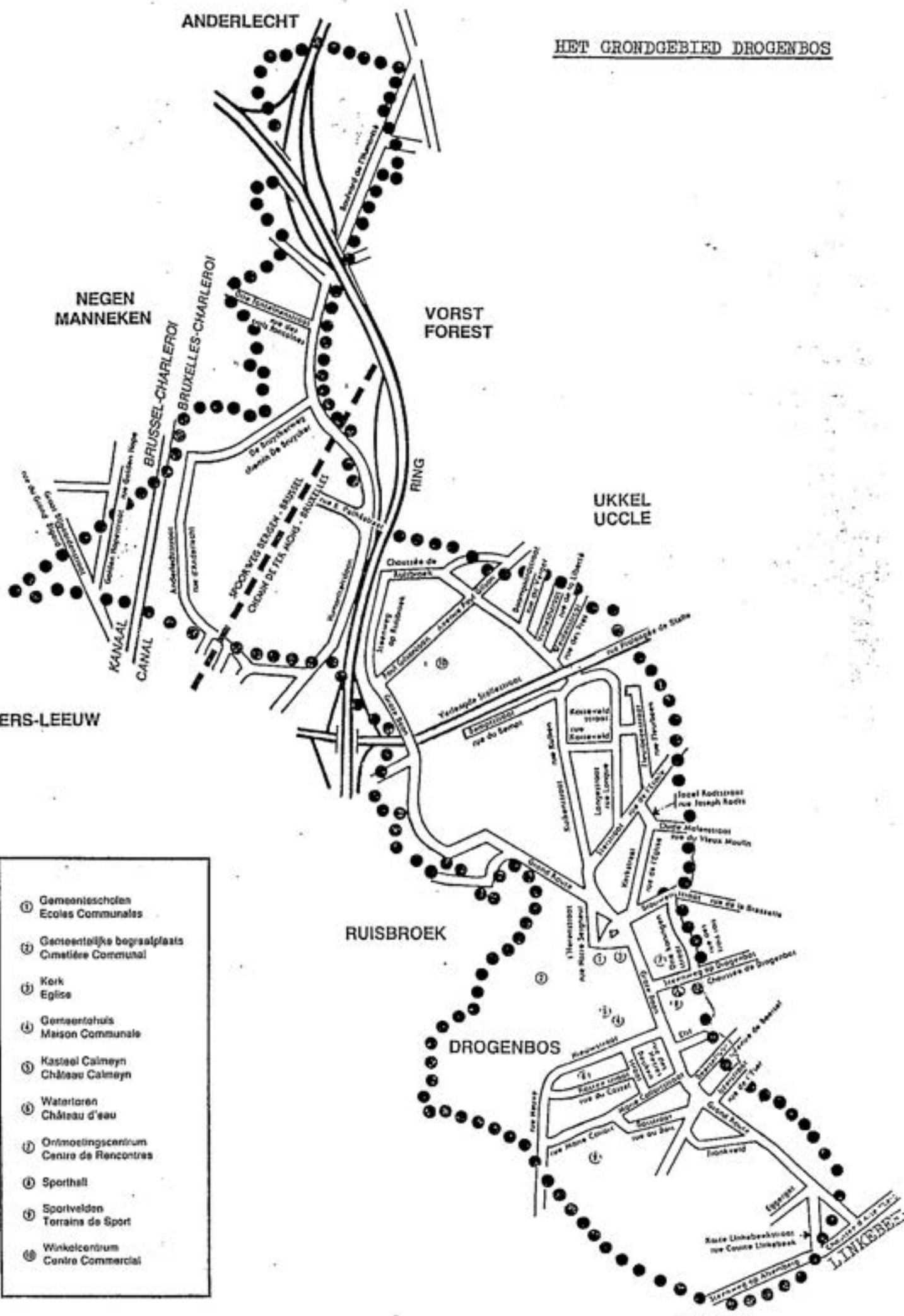
Naar geloofwaardige overlevering werd ze opgericht in verband met de pest die in 1635 en in 1668 in het Ukkelse heerste. Er bestond zelfs een bedevzartgang van kapelletje tot kapelletje over Kalevoet, de huidige wijk "Globe" en terug. De kapel zoals ze thans is, vertoont de sporen van talrijke verbouwingen.

De kapel op de hoek van de
Grote Baan - M. Collartstraat

(Pentekening van Leo Theys,
naar een foto van M. DE BILLE)

HET GRONDGEBIED DROGENBOS

KORTE WANDELING (+ 4,5 km)

Onze wandeling vangt aan bij het gemeentehuis. We kijken, alvorens te vertrekken, eerst even naar de kerk en de pastorijs.

Vlakbij het gemeentehuis begint het domein Calmeyn met zijn prachtig wit kasteel.

Voorbij het domein nemen we de steile Nieuwstraat die gemaakt werd als verbindingsweg naar Beersel.

Links zien we de oude watertoren. Hier bevinden we ons op de scheiding van de waterbekkens van de Zenne en de Fleur- of Zandbeek, 54 m boven de zeespiegel.

Langs de Marie Collartstraat, die vroeger de Kattestraat noemde, een naam voor een soort dijk (ofte straat op een met palen en tenen vlechtwerk gevestigden aarden opworp) bereiken we terug de Grote Baan waar we op het kruispunt de veldkapel zien.

We wandelen een stukje langs de Grote Baan, tot de eerste straat rechts, slaan de Bosstraat in en nemen dan de richting Frankveld om zo aan de verffabriek Claessens te komen.

Een hondertal meter verder naar rechts zien we de Alsebergse steenweg met het grensgebied tussen vier gemeenten, te weten : Beersel - Drogenbos - Linkebeek en Ukkel. (Eggergat)

De grenspaal bevindt zich in de kelder van het hoekcafé.

De Grote Baan voert ons opnieuw naar de richting van het centrum tot we rechts de IJzerstraat nemen. Na de IJzerstraat gaat het verder via de Driekoningenstraat tot de Steenweg op Drogenbos.

Hier links de vroegere jongensschool, die thans de gemengde Nederlands-talige school is. Vlak ernaast de moderne Sporthall.

Van hieruit krijgen we nogmaals een mooi zicht op het kasteel.

We steken de Steenweg op Drogenbos (de verbindingsweg tussen Ukkel en Drogenbos) over en wandelen verder langs het tweede deel van de Driekoningenstraat tot aan de Brouwerijstraat (ofte Kamstraat van de benaming "Camme" = brouwerij) en komen terug naar het centrum van de gemeente.

EINDE KORTE WANDELING

MIDDELLANCE WANDELING (+ 7 km)

De wandeling vangt aan bij het gemeentehuis. Alvorens verder te gaan kijken we eerst naar de kerk en de pastorijs.

Vlakbij het gemeentehuis en zijn park begint het domein Calmeyn met zijn prachtig wit kasteel.

Voorbij het domein nemen we de steile Nieuwstraat die gemaakt werd als verbindingsweg naar Beersel.

Links zien we de oude watertoren. Hier bevinden we ons op de scheiding van de waterbekkens van de Zenne en de Fleur- of Zandbeek, 54 m boven de zeespiegel.

Langs de Marie Collartstraat, die vroeger de Kattestraat noemde, een naam voor een soort dijk (straat op een met palen en tenen vlechtwerk gevestigden aarden opworp) bereiken we terug de Grote Baan waar we op het kruispunt de veldkapel zien.

We wandelen een stukje langs de Grote Baan, tot de eerste straat rechts, slaan de Bosstraat in en nemen dan de richting Frankveld om zo aan de verffabriek Claessens te komen.

Rechts zien we de Alsebergse steenweg met het grensgebied tussen vier gemeenten, te weten : Beersel - Drogenbos - Linkebeek en Ukkel.(Eggergat) De grenspaal bevindt zich in de kelder van het hoekcafé.

De Grote Baan voert ons opnieuw naar de richting van het centrum tot we rechts de IJzerstraat nemen. Na de IJzerstraat gaat het verder via de Driekoningenstraat tot de Steenweg op Drogenbos. Links de vroegere jongensschool, die thans de gemengde Nederlandstalige school is. Vlak ernaast de moderne Sporthall. Hier krijgen we nogmaals een mooi zicht op het kasteel.

We steken de Steenweg op Drogenbos (de verbindingsweg tussen Ukkel en Drogenbos) over en wandelen verder langs het tweede deel van de Driekoningenstraat tot aan de Brouwerijstraat (ofte Kamstraat van de benaming "Camme" = brouwerij) en gaan verder langs het derde deel van de Driekoningenstraat (deze straat vormt het grensgebied tussen de gemeenten Drogenbos en Ukkel) in de richting Fleurbeekstraat.

We volgen een tijd de Fleurbeekstraat en nemen dan de Langestraat die we volgen tot de verkeerslichten van de autosnelweg.

Van hieruit zien we, links voor ons, het moderne complex van een grootwarenhuis en verder, in het noorden, ligt het industriegebied.

Links van de autosnelwegbrug de gebouwen van de papierfabriek Catala. Daar werd in 1792 de molen Wittouck opgericht, hetgeen meteen het vertrekpunt was van de papierfabriek.

Naast het grootwarenhuiscomplex, waar thans de autosnelweg loopt en langs de Ruisbroekse steenweg bevonden zich de afspanningen "De Oude Lamp", "De Nieuwe Lamp", "De Oude Nieuwe Lamp". De wijk noemde dan ook "DE LAMP".

Bij werken aan de autosnelweg werden enkele oudheidkundige vondsten gedaan die afkomstig zouden zijn uit het Romeinse tijdperk.

Dat is niet verwonderlijk want daar was vroeger de heerbaan van Brussel naar Halle die de Zenne overschreed aan de "Mastellebrug".

Hier oversteken om dan de Weidestraat te nemen. Achter de Boomgaardstraat gaan we via het speelplein/parking over het voetgangersbrugje van de Zwartebeek. We slaan links af en keren, via het RTT-gebouw en de Langestraat terug tot de verkeerslichten van de autosnelweg.

Oversteken en langs het Kuikenpad en voorbij het Nonnenklooster, de vroegere meisjesschool, thans Franstalige gemengde school, terug naar het centrum van de gemeente.

15
EUG. DE SEYN

GESCHIED- EN AARDRIJKSKUNDIG
WOORDENBOEK DER
BELGISCHE GEMEENTEN

A. BIELEVELD, UITGEVER, BRUSSEL.

DRIE-GRACHTEN, zie NOORDSCHOTE.

DRIESLINTER, gemeente in de provincie Brabant; op 27 1/2 km van Leuven, op 5 km van Zoutleeuw en Budingen, op 2 km van Neerlinter, en op 6 km van Hoeleden.

Bevolking 1.400 inwoners; — oppervl. 641 hectare.

Bestuurlijk en rechterlijk arrondissement Leuven; vrederegerechtskanton Zoutleeuw. — Aartsbisdom Mechelen.

Oneffen bodem; kleizandgrond; — landbouw.

Een wet van 25 Augustus 1911 heeft een deel van het grondgebied der gemeente Neerlinter afgescheiden en het tot afzonderlijke gemeente verheven onder den naam van Drieslinter.

Bevolking in 1910, — 1.230 inwoners.

DROGENBOSCH, gemeente in de provincie Brabant; op 8 km van Brussel en Watermaal-Boschvoorde, op 3 km van Ukkel.

Bevolking 3.719 inwoners; — oppervl. 249 hectare.

Bestuurlijk en rechterlijk arrondissement Brussel; vrederegerechtskanton Ukkel. — Aartsbisdom Mechelen.

Golvende bodem; klei- en zandgrond; — landbouw en moestelt; kaas. Fabrieken van papier en chemicaliën. — Bosschen.

Waterloop : de Zenne, bijrivier van de Dijle.

Gotische kerk uit de XIIIe eeuw, verbouwd in de XVIe eeuw en gerestaureerd in 1891. Doopvont van 1558 met het wapen der familie Dubois. Beeld van den H. Nikolaas, XVe eeuw; beeld van de H. Maagd, XVIe eeuw. — Overblijfselen van het oude ridderkasteel (XVIe eeuw).

Kasteel van Drogenbosch (1860).

Voormalige heerlijkheid van de familie Arenberg. In het begin was het een domein van de familie Berthout en later vormden kasteel en aanhoorigheden een leen, afhankelijk van de heerlijkheid Mechelen. De heeren van Drogenbosch oefenden in het dorp de hooge, middelbare en lage rechtsmacht uit; bovendien hadden zij er een feodaal hof van eenige leenen.

planté 120,000 pieds de mûriers; la haie de clôture contenait 14 à 15,000 mûriers à basse tige et 640 à haute tige; 7,000 mûriers étaient répartis dans les haies transversales et de séparation, au centre du terrain; enfin, on y comptait 8,000 grands mûriers à tête, plantés à demeure¹. Quoique située sous Forêt, la magnanerie a toujours porté le nom d'Uccle. M. de Mevius, après en avoir été le directeur, l'acheta à l'État il y a quelques années. Après sa mort, qui arriva en 1852, l'établissement a continué à subsister, et l'on y poursuit avec succès la culture du mûrier et l'élève des vers à soie.

III.

En intéressant
Municip
DROOGENBOSCH. — Les prairies de Forêt se confondent avec celles de Droogenbosch (*le Bois sec*). Le village de ce nom occupe une colline, de peu d'élévation, à quelque distance de la Senne, et se relie à la chaussée d'Alsemberg par un embranchement tracé en ligne directe². Dans le principe, c'était un domaine appartenant à la famille de Berthout, et, plus tard, le château et ses dépendances formèrent un fief relevant de la seigneurie de Malines. Le 1er mai 1284, le châtelain de Bruxelles, Henri, seigneur de Marbais et de Breuch, sa femme Mahaut et leur fils Gérard autorisèrent Gillon ou Gilles Berthout à vendre à l'abbaye de La Cambre la *Cappelweide* et des prairies situées à Droogenbosch, ce qui fut ratifié par le duc Jean, le lendemain de la fête de Saint-Pierre, au commencement d'août. La famille bruxelloise des Hertewyck acquit ensuite la possession de Droogenbosch, mais nous ne savons à quel titre. En 1397, sire Jean de Schoonhoven, châtelain de Dormael, promit à

¹ Rapport sur l'exposition de l'industrie belge de 1835, p. 95.

² Droogenbosch (*Drogenbosch*, 1290; *den Drogenbosch*, 1317; *Drogenbosche*, 1317; *Drogenbossche*, 1491), commune du canton d'Ixelles, à 1 1/4 l. au S. de Bruxelles.

Territoire: En 1686, le village comprenait 215 bonniers, dont 35 de terres, 139 de prairies, 37 de pâtures, 4 de bois; le revenu imposable s'élevait à 2,194 florins. En 1846, sur une étendue totale de 248 hectares, la commune comprenait 58 h. cultivés en céréales, 28 h. cultivés en racines et fourrages, 50 h. de prairies, 12 h. de vergers, 9 h. de jardins potagers, 8 h. de bois. La verge linéaire avait 18 1/3 pieds de Bruxelles.

Nombre d'habitations: En 1435, 50; en 1480, 14; en 1525, 37, dont 1 à 2 foyers; en 1686, 2 1/2 chaumières, 1 château, 5 auberges, etc.; en 1846, 103 maisons.

Population: En 1786, 298 habitants; en l'an VIII, 309; au 31 décembre 1831, 546; au 15 novembre 1846, 592, formant 103 ménages; 131 enfants recevaient l'instruction, et 70 personnes les secours de la bienfaisance.

Industrie: 1 moulin à eau, 1 teinturerie, 1 fabrique de chandelles.

Dépendances: Les hameaux de *Calevoet* et de *Kuyken*.

Les registres de l'état civil commencent: pour les naissances, en 1663; pour les mariages et les décès, en 1630.

Henri, fils de Henri et petit-fils de sire Jean Hertewyck, de l'adhérer dans le quart du village de Saint-Nicolas à Droogenbosch. Lorsque cet Henri prit pour femme Catherine de Buyseghem, il lui assigna en dot le bien dit *Ter-Glorietten*, à Braine-l'Alleu, consistant en 3 bonniers d'eaux ou de viviers, 12 bonniers de prés, 12 bonniers de terres et de bois et 50 autres bonniers de dépendances; son moulin bannal de Groelst, le village de Droogenbosch, pour en jouir sa vie durant (5 janvier 1450-1451). Il eut pour héritière sa nièce, Marie Hertewyck, qui épousa successivement Jean de Guttichoven dit Vandenberghe, seigneur de Stevele, et, vers 1459, Godefroid le Hauthomme de Sombrefte. Elle eut du premier un fils, nommé Jean, à qui Guillaume, fils de René de Herzele, remit, le 14 juin 1456, les lettres, livres censaux et rôles qui concernaient les biens de la famille Hertewyck et qui étaient restés en la possession de sa femme, la veuve de Henri précité. Guttichoven renonça à sa seigneurie en faveur de Catherine Hertewyck, femme de maître Gérard de La Roche, maître de la chambre aux deniers du duc, à la condition que, si ces deux époux mouraient sans laisser d'enfants légitimes, Droogenbosch appartiendrait aux héritiers de Catherine, et que celle-ci pourrait en disposer librement, avec un mambour choisi par elle (20 avril 1476). En 1499, le bâtard de Droogenbosch fut arrêté à Assche, comme coupable de meurtre; il fut condamné à se rendre en pèlerinage à Rome, à fonder des services et des trentaines pour l'âme de sa victime, et à payer une composition, dans laquelle la part du souverain s'éleva à 7 livres 10 sous de gros. Après Jean Hertewyck, frère de Catherine, André de Douvrin, sommelier du roi Ferdinand Ier, posséda Droogenbosch; qui devint ensuite la propriété d'Adrien Dubois, chevalier, et de sa femme, Marguerite de La Forge. Adrien était aide de la chambre de Charles-Quint, et son père, Thomas, fut capitaine du château de Bapaume pendant plus de dix ans. Jean-Baptiste Dubois remplit les mêmes fonctions que son père Adrien, auprès de Philippe II; puis, s'étant retiré aux Pays-Bas, avec la permission du roi, il fut nommé châtelain de Weert, et rendit en plusieurs occasions des services signalés, notamment lors d'une entreprise tentée sur Eyndhoven, ce qui lui valut le titre de chevalier (28 mai 1587). Il épousa Marie de Linde *alias* Berelle, qui est mentionnée avec sa fille Charlotte, femme de François de Padilia, chevalier de Saint-Jacques¹. Messire Jean-Nicolas Dubois épousa Lucrèce Bruno-Coradino et testa le 22 décembre 1642. Son fils, messire Jean-Alexandre, laissa trois fils : Thomas-François, qui épousa Barbe Caproens, Jean, et Joseph-Hyacinthe Dubois de Fiennes. Ce

¹ *Acta Sanctorum*, junii t. III, p. 395.

dernier, étant major au service de Hollande, vendit le patrimoine de ses ancêtres, en 1717.

Marie-Henriette de Caretto y Grana, veuve du duc Philippe-Charles-François d'Arenberg, et fille du marquis de Grana, qui avait gouverné les Pays-Bas avec quelque gloire, fit élever une magnifique maison de plaisance, entourée d'un beau parc, près de l'ancien manoir de Droogenbosch. Le rang de cette dame, ses richesses, sa vertu et sa conduite lui attiraient une grande considération. Elle reçut chez elle sa fille, Marie-Anne, femme de François-Églon de la Tour d'Auvergne, dit le prince d'Auvergne, héritier, par sa mère, du marquisat de Berg-op-zoom et du comté de Walhain, lieutenant général au service de France, qui mourut à Douai en 1710, ne laissant d'autre postérité qu'une fille encore très-jeune, Marie-Henriette de La Tour d'Auvergne, marquise de Berghes. Sa veuve s'éprit d'un amour très-vif pour un « fort mince gentilhomme, « qu'on appelait Mézy », et qui était devenu son écuyer. Le cardinal de Bouillon, oncle du prince d'Auvergne, encouragea cet amour, dans l'espoir, à ce que prétend le satirique Saint-Simon ¹, de déshonorer la princesse, et d'obtenir la tutelle de son enfant. Il maria lui-même les amants dans la chapelle de l'hôtel d'Arenberg, à Bruxelles; mais le fait fut bientôt connu. Mézy et sa femme durent quitter l'hôtel, et se virent bientôt sans ressources; l'indigence éteignit leurs amours et ils se séparèrent. Le cardinal, accusé d'avoir compromis l'honneur de ses hôtes, se vit forcé d'abandonner la Belgique. La jeune mineure fut confiée à son aïeule, qui la maria, le 15 février 1722, à Jean-Chrétien, prince palatin de Sultzbach, mort en 1753. De ce mariage naquit, entre autres, le 10 décembre 1724, un fils, auquel on donna le nom de Charles-Théodore. Après avoir passé son enfance auprès de sa bisaïeule, il devint électeur palatin, en 1742, par son alliance avec sa cousine; puis, en 1777, duc de Bavière, après la mort de Maximilien-Joseph II, dernier rejeton de la ligne directe de la maison de Wittelsbach. Deux ans après, il mourut sans laisser d'enfants. La vieille duchesse d'Arenberg avait rendu le dernier soupir, le 22 février 1744, dans son château de prédilection. Avec une précipitation peu louable, la famille de son époux fit démolir la villa de Droogenbosch, dont on transporta l'ameublement à Enghien ². Il n'en est resté que le parc. Les bâtiments élevés par la duchesse occupaient la pelouse qui fait face à la grille d'entrée, ornée de deux pavillons, qui existe encore. Il y a une quarantaine d'années, une fabrique d'indiennes fut établie à l'extrémité de la promenade, près

¹ *Mémoires*, t. XVIII, p. 177.

² *Foppens, Chronique de Bruxelles*. — *MANN*, t. II, p. 84.

de la Senne. Du côté de l'église, on voit les bâtiments, à pignons crénelés, de l'ancien château.

Les seigneurs de Droogenbosch exerçaient, dans ce village, la haute, moyenne et basse justice; ils y nommaient un maire, des échevins, un greffier et d'autres officiers; ils y levaient les amendes (par moitié, avec le souverain), un droit de congé, consistant en un vingtième; un cens seigneurial de 18 livres de Louvain, 283 chapons, 13 setiers de froment, 11 setiers d'avoine; un autre cens rapportant annuellement 12 $\frac{2}{5}$, plus 6 *brooden* de Louvain, 17 $\frac{1}{2}$ *halvulaemsche*, 5 deniers payement et 60 œufs. En outre, ils avaient une cour féodale de quelques hommages, une *warande* pour le gibier de toute espèce, les lapins, les lièvres, les perdrix, etc.; à l'exclusion de tous autres, la pêche, dans la Senne, depuis le pont de Loth jusqu'à Bigard, et un moulin à eau. En 1545, les revenus de la seigneurie s'élevaient à 148 livres. Elle devait le service féodal avec un combattant à cheval et un autre à pied.

L'échevinage se servait, en l'an 1295, d'un sceau rond, dont l'écusson était chargé des armes des Berthout. La légende portait : S. SCABINOR DE SICCA SILVA. Plus tard, de 1392 à 1574, on figura sur ce sceau saint Nicolas, avec la mitre et la crosse; sur les côtés furent placés deux écussons, le premier, à l'aigle aux ailes déployées; le second, orné d'une tour crénelée. Pour légende on lit : S. SCABINORU. DE DROOGENBOSCHE. Les

Hertewyck avaient aussi une cour censale, et, comme elle manquait de sceau, c'étaient eux qui scellaient les actes passés devant elle (1420, etc.). Le 1er brumaire an VII, on déposa au greffe du tribunal de Bruxelles les registres aux adhéritances de Droogenbosch, pour les années 1693 à 1705 et 1715 à 1793, ainsi que quelques autres archives. Droogenbosch

formait encore, en 1435 et en 1469, dans les cahiers des aides, une cote que l'on plaçait à la suite de celles du pays de Grimberghe; en 1500, on le rangea avec plus de raison parmi les autres villages de la chef-mairie d'Uccle. On a parfois exécuté les criminels, au nom du souverain, sur la hauteur, près du village (*boven Droogenbossche*; 1526).

Une contestation s'étant élevée entre Henri Hertewyck, d'une part, les sires de Beersel et de Stalle et l'abbaye de Forêt, d'autre part, au sujet de l'entretien d'un chemin situé à Caelevoet et de l'écoulement des eaux du ruisseau sur lequel se trouvaient les moulins des deux seigneurs et de l'abbaye, Siger Mettenschachte, receveur du duc à Bruxelles, constata le mauvais état du chemin, et, à sa requête, un *erffgenote* ou alleutier, Gilles De Clivere, déclara que c'était à Hertewyck à y faire les réparations nécessaires, parce qu'il levait le péage de Droogenbosch. Vingt autres alleutiers émirent la même opinion, dont il fut donné acte aux parties, le 11 février 1405-1406 ¹. Dans le même siècle, une autre difficulté se présenta : les habitants du village de Droogenbosch soutenaient que, de temps immémorial, ils étaient libres de tonlieu à Bruxelles, tandis que le fermier du tonlieu du bétail (*veetol*), Jacques Blanckaert, pour reconnaître leurs droits, exigeait la production de chartes. A la suite d'une enquête, les habitants obtinrent du conseil de Brabant la confirmation de leurs anciennes immunités; seulement, ils payaient le tonlieu pour ce qu'ils achetaient hors de leur village, pour le revendre à Bruxelles, ou à Bruxelles, pour le revendre hors de Droogenbosch (22 décembre 1441). Les animaux qu'ils vendaient à Bruxelles, soit qu'ils eussent été achetés dans cette ville, soit qu'ils provinssent de leurs étables, ne devaient pas de tonlieu, s'ils avaient au moins trois mois (si c'étaient des chevaux, six semaines); ainsi le décida le conseil, par forme d'explication, le 15 juin 1445 ².

Suivant une déclaration des échevins et répartiteurs, en date du 9 décembre 1695, le village comptait alors 124 habitants, dont 27 hommes mariés, 55 femmes mariées ou veuves, et 64 enfants, valets et servantes. Le maire, le greffier et le curé ne purent signer cette pièce; le curé résidait à Uccle, le maire était parti pour convoyer des troupes brandebourgeoises, et le greffier était aussi retenu pour des affaires militaires. D'après une déclaration du 18 novembre 1698, le nombre des ménages montait à cette époque à 58 et celui des habitants à 190; il y avait en outre, au château, le seigneur, sa femme, leurs six enfants et treize domestiques. Quelques pâtures constituaient un bien communal;

¹ Cartulaire de l'abbaye de La Cambre, f° 208.

² Registre des sentences des années 1440 à 1540, f° 2 v° et 5 v°.

où les habitants pouvaient faire pâturer leurs bêtes à cornes; quelques personnes ayant pris l'habitude d'y conduire une grande quantité de moutons, ce qui, paraît-il, n'est pas du goût des bestiaux, on demanda au conseil de Brabant de défendre ce dernier usage; le duc d'Arenberg, seigneur du lieu, donna, le 8 août 1778, l'autorisation d'adresser cette requête. Par son testament, passé à Montpellier, le 10 juillet 1806, le maire de la commune, Louis-Victor Dammeville, fonda une école française, dans laquelle on devait enseigner « à lire, à écrire, l'arithmétique, l'arpentage et les principes du dessin suffisant pour cette partie, les éléments de géographie et de sphère, sous le rapport de l'économie rurale. » La surveillance de l'institution devait appartenir à la mairie, et la nomination du maître d'école, qui ne pouvait être ni clerc ni cabaretier, devait avoir lieu par concours, devant l'autorité municipale de Bruxelles, à la diligence et en présence du maire de Droogenbosch. Dammeville donna pour cet établissement, qu'il nomma *institution d'Isabelle*, une maison située sur le pavé conduisant du château à la chaussée d'Alseberg, plus un capital de 8,000 francs, dont une partie fut employée à payer à Jean Wittouck un tiers de la maison précitée. L'instituteur devait instruire gratuitement 20 jeunes gens, les plus indigents de Droogenbosch, ou, s'il n'y en avait pas ce nombre dans le village, de Ruysbroeck. Il lui fut permis d'instruire à son profit d'autres élèves internes ou externes. Le premier instituteur, nommé Massy, fut choisi le 5 décembre 1812.

Droogenbosch n'a été érigé en commune qu'en 1798; il fut d'abord uni à celle d'Uccle, dont il dépendait de temps immémorial, sous le rapport spirituel. On y trouve, sur la Senne, la grande fabrique de M. G. Stevens-Deliagre, dite *het Toreken* et qui date de 1794. Ses moulins servent à la fois à la mouture du grain et à la fabrication du papier.

La chapelle de Saint-Nicolas à Droogenbosch formait autrefois une annexe de l'église d'Uccle. La dime se percevait, en cet endroit, au profit du curé de ce dernier village et de la chapellenie de Sainte-Alène à Forêt. Le curé d'Uccle envoyait un prêtre, les dimanches et jours de fête, pour y célébrer l'office divin. Au siècle dernier, l'abbesse de Forêt fit quelques difficultés à ce sujet, mais un jugement du conseil de Brabant la condamna à faire célébrer le service divin à Droogenbosch, comme auparavant; plus tard, les habitants s'adressèrent au même tribunal, afin d'obtenir une grand' messe les jours des principales fêtes, et, tous les jours de fête et dimanches, un catéchisme, suivi du salut et des vêpres (1778); nous ne savons quel fut le résultat de leurs démarches. Il existait à Droogenbosch une chapellenie qui était à la collation du

seigneur, et que le dernier duc d'Arenberg voulut annexer au chapitre d'Aerschot, dont les revenus étaient très-modiques. Depuis le concordat, l'église a toujours eu un curé, à qui la commune s'est engagée, en 1808, à payer tous les ans 460 francs. Elle a obtenu un conseil de fabrique, en 1819, et a été reconnue comme chapelle, le 28 septembre 1825. Après avoir été classée comme une annexe de Ruysbroeck, elle a été élevée au rang de succursale du doyenné d'Uccle.

Le temple lui-même, bâti en forme de croix latine, ne présente rien de très-remarquable. Le chœur se termine par une abside polygonale, et repose, à l'extérieur, sur des contre-forts décorés de niches. Une tour, qui ne dépasse guère le sommet du toit du chœur, s'élève au-dessus du chalcidique, dont les voûtes portent, ainsi que celles du chœur, sur des têtes saillantes. Les extrémités des transsepts ont été reconstruites en partie; les collatéraux de la nef datent également de la renaissance. La nef même n'est recouverte que par un plafond. La façade a été restaurée et le portail reconstruit, en l'année 1845. Sur le maître-autel on remarque une statue de la Vierge, qui est représentée les mains jointes et la tête gracieusement penchée. Le pavement de l'église se composait encore, il y a quelques années, de grandes dalles jaunies par le temps. Nous y avons lu, sur la même pierre, les deux inscriptions suivantes :
 ICI GIST NOBLE DAME MARGARITA DE — SACOVESPEE, EN SON VIVANT ESPOUSE,
 — DE S. FRANCESCO CORRADIN, EN SON VIVANT — DU CONSEIL DE GERRE DE
 S. M., GOUVERNEUR — DE NOSTRE DAME DE HAL, CAP. DE LANCES — ARQUE-
 BUSIERS ET INFANTERIE, ET APRÈS — DE LA VILLE ET CASTEAU DE WEERT,
 — LAQUELLE TRESPASSA LE 12 FEVRIER 1621. — PRIE DIEU POUR LES
 AMES. — 2e ICI ET ENTERRÉ NOBLE DAME DOUSSETT — MONTENS, EN SON
 VIVANT FEMME DE — S. JOAN CONRADIN, DE CONSEIL DE GERRE — DE S. M.,
 CAPITAINE ET SERJANT MAJOR — DE LA VILLE ET GENS DE GERRE DE —
 BRÉDA, LAQUELLE TRESPASSE LE 26 — D'AOUST 1658. PRIE, etc. Il y a
 quelques années, on voyait, dans le chœur, l'épithaphe de la femme
 de René de Cerclair, baron de Fontaines, qui acheta, en 1605, le
 comté de Hornes, dont il ne resta en possession que pendant très-peu de
 temps. Elle était ainsi conçue : CI GIST HAULTE ET PUISSANTE DAME MARIE
 DUBOIS, — EN SON VIVANT FEMME ÉPOUSE DE HAULT ET PUISSANT — SEIGNEUR,
 MESSIRE RENÉ DE CERCLARES, COMTE DE HORNES, — ET CHEVALIER DE
 L'ORDRE DU ROY TRÈS — CRÉTIEN, CONSEILLE EN SES CONSEILS D'ESTAT ET
 — GENTILHOMME DE SA CHAMBRE, LAQUELLE DESCÉDA, — LE PREMIER DE
 MARS 1624, AYANT RENDU — VIVANTE ASSURÉ TESMOIGNAGE PAR LA —
 FERMETÉ DE SA FOY ET ENFIN PAR LA DOUCEUR — DE SA MORT QUELLE EST
 JOUISSANTE — DE HAUT AUS CIEUS D'UNE COURONNE — DE GLOIRE ÉTERNELLE.
 — PRIONS TOUS CE GRAND DIEU POUR SON — AME ET DISONS : AINSY SOIT-IL.

Inhoudstafel Omslag 19 Arenberg

1. Detail uit de kerkrekening van 1787 (jaarlijkse schenking van Arenberg aan de kerk
2. Stamboom van Arenberg
3. Levensloop van Philippe Charles, hertog van Arenberg
4. Descendants of Jean de Ligne, Baron brabançon (overnomen van Internet)
5. Foto grafsteen Arenberg in Eding en
6. Portret Charles Arenberg en vrouw Arenberg
7. Akte van verkoop van de eigendom Domaine d'Arenberg
8. Tekst in oud Nederlands
9. Nota's ivm verkoop Domein Arenberg NL en FR
10. Overlijdensakte van Maria Henrica Del Caretto (P.R. Ukkel) 1744
11. Een huys van plaisantie in Drogenbos
12. Uittreksel Verbesselt

N^o

Guld. s. d.

Guld. s. d.

Transport

0, 0, 0, 10

169, 15, 0

2 Philippus Schoonhuyt moet twee susteren foren 6 Jaers op Synen melon te Areen onder Heele dus aijt brengende voor een gemeijn jaer van tlien jaeren volgens spijcker

4, 8, 8

no 17

3 Sijne Hoogheijt den Hertog van Aremberg gelt jaerlijks op St. Nicolaes dag vijf Hollandsehe gulden ende drij blauwe kroonen waer voren men jaerlijks betaelt ten dieste der missen

8, 0, 0

no 20

4 Sijne gemelde Hoogheit over Joutf:
Peltraena Herdendijk gelt jaerlyks ten
dinst der misen

1, 0, 0 *meestuin*

5 Sijne gemelde Hoogheit gelt jaerlyks op
St. Nicolaes dag twee guldens thien schel:
dingen payments over incorporatie van
eene partije orfve over vermeerderen van
den Coolhof
meestuin

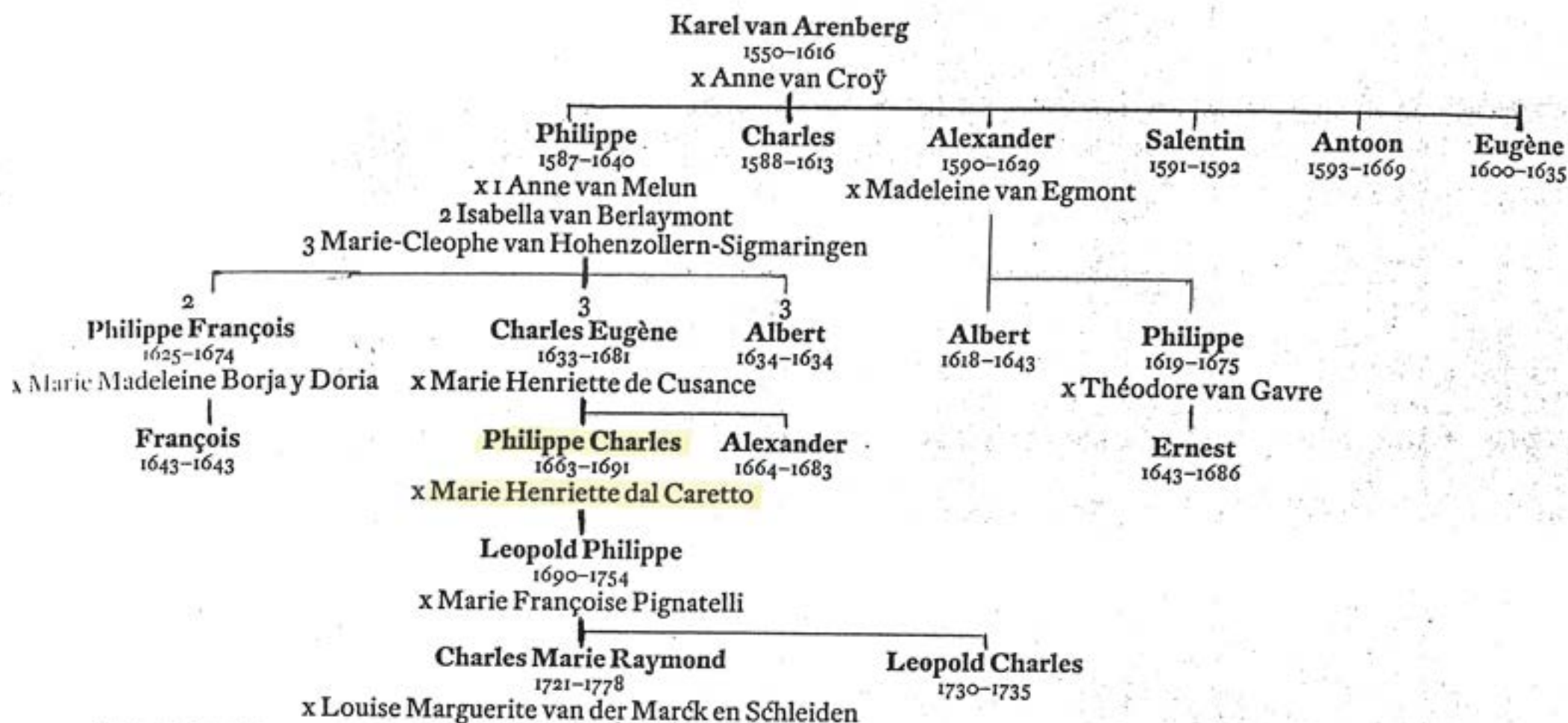
2, 0, 1 *1re 20 kr*

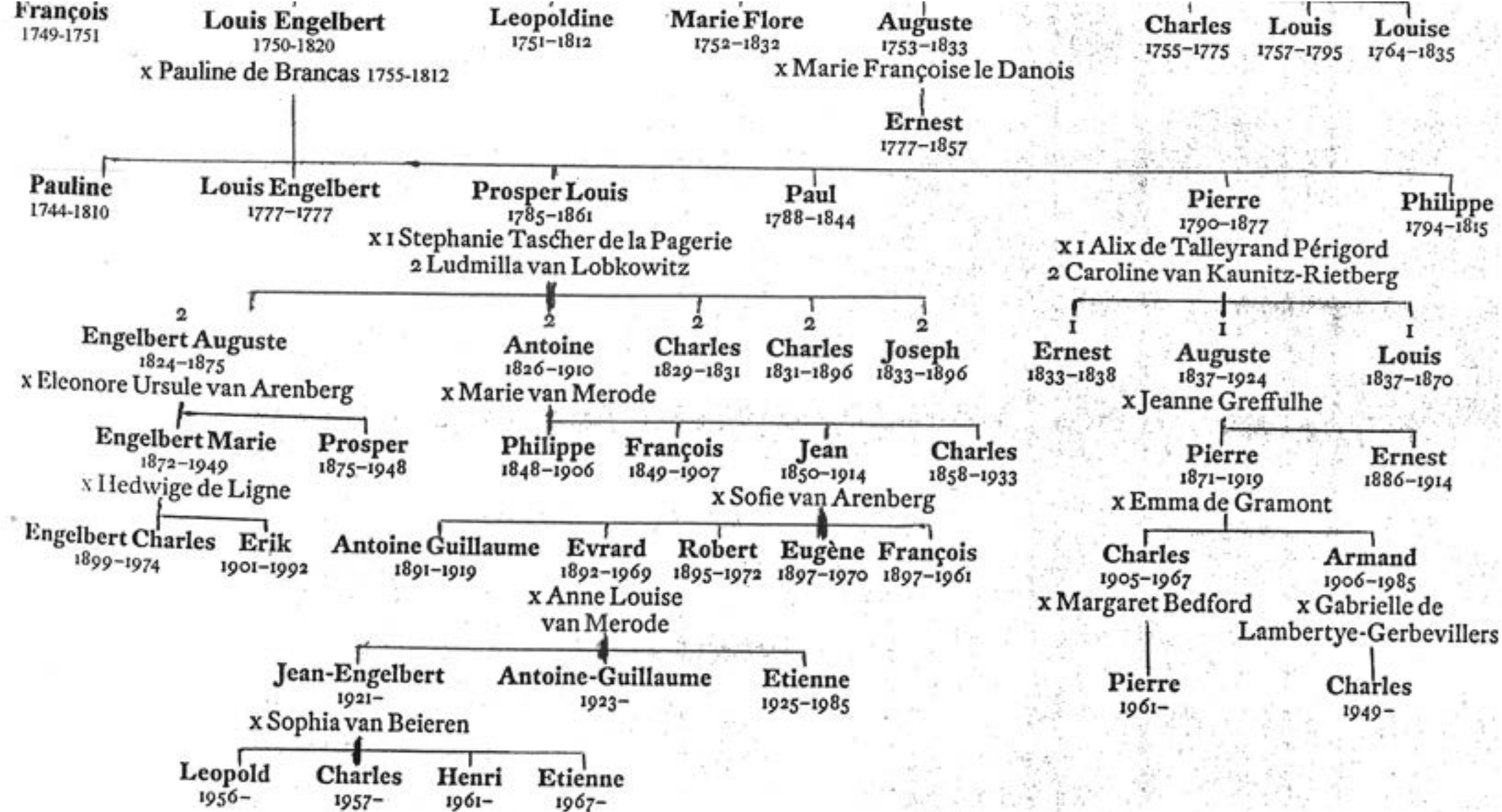
15, 8, 9, 10 169, 15, 0

Stamboom Arenberg.
Arbre généalogique Arenberg.

(2)

Sicca Selva

③ Levensloop van Philippe Charles, hertog van Arenberg

Arnout Mertens, beheerder van het Archief en Cultureel Centrum Arenberg in Edingen

Filips Karel (1663-1691), derde hertog van Arenberg en negende hertog van Aarschot, volgde zijn vader op achttienjarige leeftijd op. Toen voerde hij al drie jaar het bevel over een Duits infanterieregiment in Spaanse dienst. Ook zijn broer Alexander streefde een militaire loopbaan na. In 1683 sneuvelde deze laatste evenwel in Hongarije tegen de Turken, samen met de broer van de latere landvoogd in de Nederlanden prins Eugeen van Savoye. Filips Karel was geen beter lot beschoren. Als jongste generaal van het keizerlijke leger stierf hij op 28-jarige leeftijd aan een kogelwonde in de slag bij Salankemen. Hij had op korte tijd hoge functies en eretitels bereikt. Sedert 1683 commandeerde hij een Bourgondisch cavalerieregiment, werd vervolgens door koning Karel II tot kapitein van de boogschutters van de koninklijke lijfwacht benoemd, was in 1685 opgenomen als ridder in de Orde van het Gulden Vlies, had in 1691 het Spaanse leger verlaten en als generaal-majoor het keizerlijke leger van Leopold I vervoegd.

In 1684 was hij in de echt getreden met de twaalfjarige Maria Henrietta dal Caretto, markiezin van Savona en Grana (1671-1744), dochter van Otto Hendrik, gouverneur en kapitein-generaal in de Nederlanden. Otto Hendrik dal Caretto was een jaar eerder in een tweede huwelijk getrouwd met Maria Theresia van Arenberg, de zuster van Filips Karel, en was daardoor tegelijk schoonvader en schoonbroer van de hertog, een merkwaardige combinatie. In 1691 liet hertog Filips Karel enkel een dochter en een zoon na. Deze laatste was op dat ogenblik slechts tien maanden oud. De hertogin nam tot 1708 de voogdij op zich, wat haar later niet in dank afgenomen werd. Het Arenbergpatrimonium ging gebukt onder een enorme financiële last en daarom verkocht zij verschillende bezittingen. Eerder al had hertog Filips Karel de domeinen Marpent en Beuvrages van de hand gedaan, maar via erfenis eigendommen in Luxemburg en Lotharingen verworven (twee derde van Berburg, twee derde van Differdange met Soleuvre, Berris en Veltzburg, het huis Fay in Luxemburg en het pandbezit Bitsch). In 1688 werd de eerste Arenbergpolder in het land van Beveren verkaveld. Hertogin Maria Henrietta verkocht tussen 1694 en 1706 de bezittingen in Franche-Comté (Faucogney, Villersexel, Chatelneuf, de helft van Champlitte, La Roche met Saint-Hippolyte en Vennes), Mirwart in de Ardennen en Schönkirchen in Oostenrijk.

Submitted by Leo van de Pas
 corrections/additions are welcome

Descendants of
Jean de Ligne, Baron de Barbancon
and Countess Margarethe von der Marck,
Princesse d'Arenberg
(gen 1-8 of 14 generations)

Jean de Ligne
 Baron de Barbancon
 Born 1528
 Died 23 May 1568 Heiligerlee (in battle)
 Married 18 October 1547 * Grave
 Countess Margarethe von der Marck, Princesse d'Arenberg,
 daughter of Robert II von der Marck, Seigneur de Mirwart,
 Neuchateau, Lomprez and Walburga van Egmond
 Born 15 February 1527 Reckheim
 Died 18 February 1599 Zevenbergen
 Children, *Generation I*

Generation I

1 Charles de Ligne
 Prince d'Arenberg, Duc d'Aerschot
 Born 22 February 1550 Vollenhove
 Died 18 January 1616 Enghien, Hainaut
 Married 4 January 1587 Beaumont
 Anne de Croy, 5.Duchesse d'Aerschot et de Croy, daughter of
 Philippe III de Croy, 3.Duc d'Aerschot, Prince de Chimay
 and Johanna Henriette van Halewyn
 Born 4 January 1564 Beaumont
 Died 26 February 1635 Enghien
 Children, *Generation II-1*

2 Marguerite de Ligne-Arenberg
 Born 24 February 1552
 Died 24 February 1611
 Married 7 June 1569
 Comte Philippe de Lalaing, Baron de Escornaix, son of Comte
 Charles II de Lalaing, Baron d'Escornaix and Marguerite de
 Croy, Dame de Wavrin
 Born 1537
 Died 1582

3 Emmanuel de Ligne
 Born 1 March 1556

Died 15 July 1561

4 Antonia Wilhelmina d'Arenberg

Born 1 March 1557

Died 26 February 1626

Married 10 December 1577 Bonn

Count Salentin IX von Isenburg-Grenzau, son of Count
Heinrich von Isenburg-Grenzau and Countess Margaretha von
Wertheim

Born 1532

Died 19 March 1610 Burg Arenfels

5 Christian de Ligne

Born 12 August 1560

Died 12 May 1566

6 Prince Robert d'Arenberg

Prince de Barbancon

Born 11 November 1564

Died 2 March 1614

Married June 1588

Countess Claudia zu Salm, Wild- und Rheingraefin in Dhaun,
daughter of Count Johann Philipp von Salm, Wild- und
Rheingraf in Dhaun and Diane de Dompmartin-Fontenay,
Comtesse de Fontenay

Born 12 November 1569

Died February 1632

Children, *Generation II-2*

II-1 (I-1)

1 Philippe Charles

2.Fuerst von Arenberg, Duc d'Arschot

Born 18 October 1587 Barbencon

Died 25 September 1640 Madrid

Married (1) 21 September 1610

Pierre Hippolyte Anne de Melun, Baronesse de Caumont,
daughter of Pierre de Melun, 3.Prince d'Epinoy, Baron
d'Antoing and Hippolyte de Montmorency

Died 16 February 1615

Married (2) 28 June 1620

Isabelle Claire de Berlaymont, Comtesse de Lalaing,
daughter of Floris de Berlaymont, Baron de Hierges et
Floyon and Comtesse Maria Margaretha de Lalaing, Baronesse
d'Escornaix

Born 18 August 1602

Died 9 August 1630

Married (3) 29 March 1632

Countess Maria Cleopha von Hohenzollern-Sigmaringen,
daughter of Karl II, Count von Hohenzollern-Sigmaringen and
Elisabeth van Pallant, Countess van Culemborg

Born 11 June 1599

Died 26 February 1685 Messenkirch

Children, *Generation III-1*

- 2 Charles d'Arenberg
Born 3 November 1588
Died 21 April 1613 Rome
- 3 Princesse Ernestine d'Arenberg
Born 31 October 1589
Died 12 June 1653
Married 13 November 1615
Guillaume de Melun, 4.Prince d'Epinoy, son of Pierre de Melun, 3.Prince d'Epinoy, Baron d'Antoing and Hippolyte de Montmorency
Born 8 March 1588
Died 8 September 1635
- 4 Alexander de Ligne-Arenberg
Prince de Chimay, Duc de Croy
Born 1590
Died 16 August 1629 (in battle)
Married 1613
Magdalena van Egmond, daughter of Karel, 7.Count van Egmond, Prince de Gavre and Marie de Lens, Baronesse d'Aubigny
Died 7 November 1663 Koeln

Children, *Generation III-2*

- 5 Salentin d'Arenberg
Born 14 December 1591
Died 10 August 1592
- 6 Antoine d'Arenberg
Comte de Seneghem
Born 21 February 1593
Died 5 June 1669
- 7 Claude d'Arenberg
Born 20 August 1594
Died 1670
Married (1) 10 May 1609
Bertin Spinola, Comte de Bruay
Married (2) 25 February 1622
Ottavio Visconti, Comte de Gamalerio
- 8 Albertine d'Arenberg
Born 28 May 1596
Died 19 July 1652
Married 10 December 1617
Baron Hermann Philippe de Merode-Houffalize, Marquis de Trelon, Comte de Bocarme, son of Baron Philippe de Merode and Ursula de Merode, Heiress of Argenteau
Born 20 June 1590

Died 3 April 1627

9 Eugene d'Arenberg
Comte de Seneghem
Born 12 July 1600
Died 18 September 1635

10 Dorothee de Ligne-Arenberg
Born 26 November 1601
Died 1665
Married 15 April 1628 *
Philippe Lamoral de Hornes, Comte de Houtekercke et de
Herlies, son of Lamoral de Hornes, Count de Houtekerke and
Juliana de Merode
Born 25 May 1602
Died 18 February 1654

11 Caroline Ernestine d'Arenberg
Born 6 September 1606
Died 12 September 1630
Married 1 September 1625
Count Ernst von Isenburg-Grenzau, son of Count Salentin IX
von Isenburg-Grenzau and Antonia Wilhelmina d'Arenberg
Born 1584
Died 30 May 1664

II-2 (I-6)

1 Albert
Prince et Duc d'Arenberg
Born 22 July 1600
Died April 1674
Married 6 May 1616
Marie de Barbancon, daughter of Evrard de Barbancon,
Vicomte de Dave, Seigneur de Villemont and Countess Luise
von Ostfriesland
Born 20 April 1602
Died after 1675

Children, *Generation III-3*

III-1 (II-1-1)

(1) 1 Princesse & Comtesse Claire Eugenie d'Arenberg
Baronesse de Caumont
Born 23 October 1611
Died 24 December 1660
Married 8 November 1635 *
Albert de Ligne, Prince de Chimay et de Croy d'Arenberg,
son of Alexander de Ligne-Arenberg, Prince de Chimay, Duc
de Croy and Magdalena van Egmond
Born 15 February 1618
Died 16 November 1643
S.P.

- 2 Princesse & Comtesse Anne Marie d'Arenberg
baptised 15 February 1613
Died 1626
- (2) 3 Princesse & Comtesse Marie Desiree d'Arenberg
Born 24 June 1624
Died after 1640
- 4 Philippe Francois
1.Duc d'Arenberg
Born 30 July 1625
Died 17 December 1674
Married 14 July 1642
Magdalena de Borja y Doria, daughter of Francisco III de Borja, 8.Duque de Gandia and Artemisia de Doria-Carretto
Born 16 December 1627
Died 21 June 1700
Children, *Generation IV-1*
- 5 Princesse & Comtesse Marguerite d'Arenberg
baptised 3 November 1626
Died 18 July 1651
Married 28 April 1649
Eugene de Montmorency, 2.Prince de Robecq, son of Jean de Montmorency, 1.Prince de Robecq, Marquis de Morbecque and Madeleine de Lens
Died January 1683
- 6 Princesse & Comtesse Jeanne Ernestine Francoise d'Arenberg
Born 9 April 1628 Bruxelles
Died 12 October 1663 Bruxelles
Married May 1656
Alexandre Hippolyte Balthazard, Duc et Prince de Bournonville, son of Alexandre de Bournonville, 1.Duc de Bournonville, Comte de Henin-Lietard and Anne de Melun
Born 5 January 1616
Died 20 August 1690 Pamplona
- 7 Princesse & Comtesse Klara Isabella d'Arenberg
Born 2 November 1629 Bruxelles
Died 7 September 1670 Messkirch
Married 26 December 1648 Lindau am Bodensee
Maximilian Willibald, Count von Waldburg zu Wolfegg, son of Heinrich, Count von Waldburg-Wolfegg and Countess Marie Jakobe von Hohenzollern-Sigmaringen
Born 18 September 1604 Wolfegg
Died 30 January 1667 Amberg
- (3) 8 Charles Eugene
2.Duc d'Arenberg
Born 8 May 1633 Bruxelles
Died 25 June 1681 Mons, Hainaut

Married 19 June 1660 Dole, Jura
 Marie Henriette de Cusance et de Vergy, Marquise de
 Varambon, Comtesse de Champlitte, daughter of Claude
 Francois de Cusance, Baron de Belvoir et de Saint-Julien
 and Ernestine van Witthem, Comtesse de Walhain
 Born 1639
 Died 8 May 1701

Children, *Generation IV-2*

- 9 Princesse Marie Therese d'Arenberg
 Born 2 April 1639
 Died 18 January 1705
 Married 4 January 1660 Bruxelles
 Count Franz Christoph von Fuerstenberg, son of Count
 Wratisslaus II von Fuerstenberg and Countess Johanna Eleonora
 von Helfenstein, Heiress of Messkirch
 Born 28 July 1625
 Died 22 September 1671 Huefingen

III-2 (II-1-4)

- 1 Isabelle Françoise de Ligne
 Princesse de Chimay et d'Arenberg
 Born May 1615
 Died 16 January 1677
 Married 5 July 1636 *
 Lodovico Gonzaga, Markgrave of Mantua
 Died 1660
- 2 Anne Isabelle de Ligne
 Princesse de Chimay et d'Arenberg
 Born 1616
 Died 1658
 Married 8 October 1641
 Eugene de Henin-Lietard, Comte de Boussu, Marquis de Vere
 et Vlissingen, son of Maximilien de Henin-Lietard, 3.Comte
 de Boussu, Baron de Liedekerke and Alexandrine de Gavre
 Died 18 December 1656
- 3 Albert de Ligne
 Prince de Chimay et de Croy d'Arenberg
 Born 15 February 1618
 Died 16 November 1643
 Married 8 November 1635 *
 Princesse & Comtesse Claire Eugénie d'Arenberg, Baronesse
 de Caumont, daughter of Philippe Charles, 2.Fuerst von
 Arenberg, Duc d'Arschot and Pierre Hippolyte Anne de Melun,
 Baronesse de Caumont
 Born 23 October 1611
 Died 24 December 1660
 S.P.
- 4 Philippe de Ligne-Arenberg

Prince de Chimay et de Croy d'Arenberg
 Born 8 May 1619
 Died 12 January 1675
 Married 24 February 1642
 Theodore Maximilienne de Gavre, Comtesse de Fresin,
 daughter of Pierre Ernest de Gavre, Comte de Fresin, Baron
 d'Inchy and Countess Elisabeth Katharina von der Marck
 Died November 1676
 Children, *Generation IV-3*

III-3 (II-2-1)

- 1 Princess & Duchess Isabelle d'Arenberg
 Born 1623 Barbancon
 Died 17 August 1678 Paris
 Married (1) 4 November 1637 *
 Comte Albert Francois de Lalaing, Comte de Hoogstraeten,
 son of Charles de Lalaing, Comte de Hoogstraeten and
 Alexandrine de Langlee et de Wavrin
 Born 1610
 Died 1643
 Married (2) 15 May 1651 Bruxelles
 Duke Ulrich von Wurtemberg, son of Johann Friedrich, Duke
 von Wurtemberg 1608-1628 and Markgraefin Barbara Sophie von
 Brandenburg
 Born 15 May 1617 Stuttgart
 Died 5 December 1671 Stuttgart
- 2 Prince & Duc Jacques Claude d'Arenberg
 Born 13 March 1624
 Died 1644
- 3 Princesse & Duchesse Dorothee Caroline d'Arenberg
 Died 7 May 1642
- 4 Prince & Duc Octave d'Arenberg
 Born 12 March 1643
 Died 29 July 1693 (in battle)
 Married 17 January 1672
 Teresa Maria Manrique de Lara
 S.P.

IV-1 (III-1-4)

- 1 Francois d'Arenberg
 Born 5 September 1643
 Died 10 September 1643
- 2 Isabelle Claire Eugenie d'Arenberg
 Born 12 July 1644
 Died 5 October 1655

IV-2 (III-1-8)

- 1 Philippe Charles Francois

3. Duc d'Arenberg
 Born 14 May 1663
 Died 25 August 1691 Peterwardein (in battle)
 Married 12 February 1684 Bruxelles
 Donna Maria Enrietta del Caretto, Marchesa de Savona y Grana, daughter of Don Ottone Enrico del Caretto, Marchese de Savona y Grana and Countess Maria Theresia zu Herberstein
 Born 20 September 1671 Wien
 Died 22 February 1744 Drogenbos, Brabant
 Children, *Generation V-1*

2 Prince Alexandre Joseph d'Arenberg
 Born 24 May 1664
 Died 7 July 1683 Pannonien

3 Maria Theresia d'Arenberg
 Born 25 July 1666
 Died 31 May 1716
 Married (1) 10 June 1683
 Don Ottone Enrico del Caretto, Marchese de Savona y Grana, son of Don Francesco del Caretto, Marchese di Grana, Conte di Millesimo and Margarethe Fugger
 Born 1639
 Died 15 June 1685 Mariemont, Hainaut
 Married (2) 10 February 1687
 Lodewijk Ernst van Egmond, son of Philips Lodewijk, 9. Count van Egmond, Prince de Gavre and Maria Ferdinanda de Croy
 Born 1666
 Died 17 September 1693 Bruxelles
 S.P.

IV-3 (III-2-4)

1 Ernest Alexandre Dominique de Ligne-Arenberg
 Prince de Chimay et de Croy d'Arenberg
 Born 26 December 1643
 Died 3 June 1686
 Married 18 October 1675
 Maria Antonia de Cardenas, daughter of Diego de Cardenas and Mariana de Ulloa Zuniga y Velasco
 Died 28 August 1691
 S.P.

V-1 (IV-2-1)

1 Marie Anne de Croy de Ligne d'Arenberg
 Princesse d'Aerschot
 Born 30 August 1689
 Died 29 April 1736
 Married (1) 20 November 1707 Bruxelles
 Francois Egon de La Tour d'Auvergne, Comte d'Auvergne, Marquis de Bergen-op-Zoom, son of Frederique Maurice de La Tour d'Auvergne, Comte d'Auvergne, Marquis de

Bergen-op-Zoom and Princess Francoise von
 Hohenzollern-Hechingen, Marquise de Bergen-op-Zoom
 Born 15 December 1675
 Died 26 July 1710 Douay
 Married (2) February 1712
 NN, Marquis de Messu

- 2 Leopold Philippe
 Prince et 4.Duc d'Arenberg
 Born 14 October 1690 Bruxelles
 Died 4 March 1754 Heverle
 Married 29 March 1711 Bruxelles
 Donna Maria Francesca Pignatelli, Duchesse de Bisaccia,
 Comtesse van Egmond, daughter of Niccolo Pignatelli, Duca
 di Bisaccia and Maria Clara Angelica van Egmond
 Born 4 June 1696 Bruxelles
 Died 3 May 1766 Bruxelles
 Children, *Generation VI-1*

VI-1 (V-1-2)

- 1 Princess Marie Victoire d'Arenberg
 Born 26 October 1714
 Died 13 April 1793
 Married 7 December 1735
 August Georg Simpert, Markgraf von Baden-Baden 1761-1771,
 son of Ludwig Wilhelm, Markgraf von Baden-Baden and Duchess
 Sibylle of Saxe-Lauenburg, Duchess of Saxony
 Born 14 January 1706
 Died 21 October 1771
 S.P.
- 2 Princess Marie Adelaide Anne d'Arenberg
 Born 30 September 1719
 Died 23 February 1792
- 3 Charles Marie Raymond
 Prince et 5.Duc d'Arenberg
 Born 1 April 1721 Enghien
 Died 17 August 1778 Enghien
 Married 18 June 1748 Paris
 Louise Marguerite von der Marck, Comtesse de La Marck et de
 Schleiden, daughter of Count Louis Engelbert von der Marck,
 Count von Schleiden, Marquis de Vardes and Marie Anne
 Hyacinthe de Visdelou, Dame de Bienassis
 Born 18 August 1730 Paris
 Died 18 August 1820 Heverle
 Children, *Generation VII-1*
- 4 Princess Marie Flore d'Arenberg
 Born 23 October 1722
 Died 10 February 1776
 Married 12 January 1744

Comte Jean Charles Joseph de Merode-Montfort, son of Comte Joachim Maximilian de Merode-Montfort, Marquis de Deynze and Comtesse Therese Jeanne de Merode
 Born 3 December 1719
 Died 10 August 1774
 S.P.

5 Princess Marie Eulalie Augustine d'Arenberg
 Born 30 October 1726
 Died 14 December 1745

6 Prince Leopold Charles Marie d'Arenberg
 Born 13 September 1730
 Died 7 March 1735

VII-1 (VI-1-3)

1 Prince et Duc Francois d'Arenberg
 Born 2 July 1749
 Died 31 March 1751

2 Louis Pierre
 6.Duc d'Arenberg
 Born 3 August 1750 Bruxelles
 Died 7 March 1820 Bruxelles
 Married 19 January 1773 Paris
 Louise Antoinette de Brancas-Villars, Comtesse de Lauraguais, daughter of Louis Leon Felicite de Brancas, Duc de Lauraguais, Duc de Brancas and Elisabeth Pauline de Gand-Vilain de Merode de Montmorency, Princesse d'Isenghien
 Born 23 November 1755 Paris
 Died 10 August 1812 Paris
 Children, *Generation VIII-1*

3 Princess & Duchess Leopoldine d'Arenberg
 Born 31 July 1751 Bruxelles
 Died 26 August 1812 Prag, Bohemia
 Married 30 August 1781 Bruxelles
 Joseph Nicolaus, Count von Windisch-Graetz, son of Leopold Karl Joseph, Count von Windisch-Graetz and Countess Maria Antonia von Khevenhueller
 Born 6 December 1744 Wien
 Died 24 January 1802 Stekna, Slovenia

4 Princess Marie Flore d'Arenberg
 Born 25 June 1752 Bruxelles
 Died 15 April 1832 Bruxelles
 Married 18 April 1771 Chateau de Heverle
 Wolfgang, 3.Duc d'Ursel, son of Charles, 2.Duc d'Ursel and Princess Marie Eleonore von Lobkowitz
 Born 28 April 1750 Bruxelles
 Died 17 May 1804 Bruxelles

5 Prince & Duc Auguste d'Arenberg

Born 30 August 1753

Died 26 September 1833

Married 23 November 1774

Marie Le Danois, Marquise de Cernay, Baronesse de Bousies,
daughter of Joseph Francois Le Danois, Marquis de
Joffreville and Marie Francoise Le Danois de Cernay,
Marquise de Bousies

Born 3 September 1757

Died 12 September 1810

Children, *Generation VIII-2*

6 Prince et Duc Charles Joseph d'Arenberg

Born 18 April 1755

Died 28 May 1775

7 Prince Louis Marie d'Arenberg

Born 19 February 1757 Bruxelles

Died 30 March 1795 Rome

Married (1) 26 June 1788 Paris

Comtesse Anne de Mailly-Nesle, Dame d'Ivry-sur-Seine,
daughter of Marquis Louis Joseph de Mailly-Nesle, Prince
d'Orange et de Neufchatel and Adelaide Julie de Hautefort,
Mademoiselle de Montignac

Born 1766 Paris

Died 24 December 1789 Paris

Married (2) 13 February 1792 Div. 1794

Princess Elisaveta Borrisovna Chakhovskaia, daughter of
Prince Boris Grigorievitch Chakhovskoi and Baronesse
Varvara Alexandrovna Stroganova

Born 29 November 1773 Moscou

Died 27 October 1796

Children, *Generation VIII-3*

8 Princesse Marie Louise d'Arenberg

Born 29 January 1764 Bruxelles

Died 1 March 1835 Wien

Married 24 September 1781 Heverle nr Louvain

Ludwig Joseph Maximilian, 2.Fuerst von Starhemberg, son of
Georg Adam, 1.Fuerst von Starhemberg and Princess Franziska
zu Salm-Salm

Born 12 March 1762 Paris

Died 2 September 1833 Castle Durnstein

VIII-1 (VII-1-2)

1 Princess & Duchess Pauline d'Arenberg

Born 2 September 1774 Caudenberg nr Bruxelles

Died 2 July 1810 Paris (burnt to death)

Married 25 May 1794 Heverle

Joseph Johann, 6.Fuerst zu Schwarzenberg, son of Johann
Joseph, Fuerst zu Schwarzenberg and Countess Maria Eleonore
zu Oettingen-Wallerstein

Born 27 June 1769 Wien
Died 19 December 1833 Frauenberg

2 Prosper Louis

7. Duc d'Arenberg
Born 28 April 1785 Enghien
Died 27 February 1861 Bruxelles
Married (1) 1 February 1808 Paris (Div. 1816/1818)
Stephanie Rose Tascher de La Pagerie, daughter of Robert
Marguerite Tascher de La Pagerie, Baron de Tascher and
Louise Leroux de La Chapelle
Born 4 August 1788 Fort Royal, Martinique
Died 26 October 1832 Paris
Married (2) 26 January 1819 Horin nr Prag
Princess Ludmilla von Lobkowitz, daughter of Anton, Fuerst
von Lobkowitz and Countess Maria Sidonia Kinsky von
Wchinitz und Tettau
Born 15 March 1798 Horin nr Prag
Died 10 January 1868 Bruxelles
Children, *Generation IX-1*

3 Prince & Duc Philemon Paul Marie d'Arenberg

Born 10 January 1788
Died 22 January 1844

4 Prince & Duc Pierre d'Arenberg

Born 2 October 1790 Paris
Died 27 September 1877 Bruxelles
Married (1) 26 January 1829 Paris
Alix de Talleyrand-Perigord, daughter of Augustin Charles
de Talleyrand-Perigord, Duc de Perigord, Prince de Chalais
and Marie de Choiseul-Praslin
Born 4 November 1808 Paris
Died 21 September 1842 Paris
Married (2) 19 June 1860 Wien
Countess Caroline von Kaunitz-Rietberg, daughter of Alois
Wenzel, Fuerst von Kaunitz-Rietberg and Franziska Ungnadin,
Graefin von Weissenwolff
Born 27 May 1801 Wien
Died 18 June 1875 Goertz
Children, *Generation IX-2*

5 Prince & Duc Philippe Joseph d'Arenberg

Born 3 October 1794
Died 7 March 1815

VIII-2 (VII-1-5)

1 Prince & Duc Ernest Engelbert d'Arenberg

Born 25 May 1777
Died 20 November 1857
Married (1) 2 April 1800
Countess Maria Theresia von Windisch-Graetz, daughter of

Joseph Nicolaus, Count von Windisch-Graetz and Countess
 Maria Josefa Erdody de Monyorokerek et Monoszlo
 Born 4 March 1774
 Died 22 January 1841
 Married (2) 26 September 1842 Odenburg
 Princess Sophie von Auersperg, daughter of Prince Karl von
 Auersperg and Augusta von Lenthe
 Born 8 January 1811
 Died 15 February 1901 Salzburg
 Children, *Generation IX-3*

VIII-3 (VII-1-7)

- (1) 1 Princess Amalie d'Arenberg
 Born 10 April 1789 Bruxelles
 Died 4 April 1823 Bamberg
 Married 26 May 1807 Bruxelles
 Duke Pius in Bavaria, son of Duke Wilhelm in Bavaria and
 Pfalzgraefin Marie Anne von Zweibrucken-Birkenfeld
 Born 1 August 1786 Landshut
 Died 3 August 1837 Bayreuth
- (2) 2 Catherine Marie Louise d'Arenberg
 Born 1 December 1792
 Died 1 August 1794

(7)

AKTE VAN VERKOOP VAN DE EIGENDOM
"DOMAINE d'ARENBERG" TE DROGENBOS.

Datum: 10 januari 1852

Notaris Joseph Ferdinand Toussaint

Code Alg. Rijksarchief, Brussel - Notariat de Bruxelles

Ref. A 147/35370

Verkoper:

Zijne Doorluchtigheid Mgr. Pierre d'Alcantara Charles-Marie Prins d'Arenberg, woonachtig op het kasteel van Arlay, dép. Jura (Fr.), die volmacht gegeven heeft aan Zijne Doorluchtigheid Mgr. de Prins d'Arenberg, wonende te Lallaing (dép. du Nord - Fr.) Deze is vertegenwoordigd door Mr. Charles-Ghislain Morel-Poulet, administrateur-generaal der Domeinen van laatstgenoemde.

Aankoper: Mr. Henri-Joseph Rey, afné, woonachtig te Brussel en gedomicilieerd te Elsene.

Beschrijving van de eigendom:

Het omheinde domein te Drogenbos is volgens de eigendomstitel 20 ha 27 ca 15 ca groot, volgens het kadaster 19 ha 91 a 80 ca, Sectie B, loten 164 tot 181.

Grenzen:

- N - de afsluitingsmuur aan de kerk van Drogenbos, aan het goed van de erfgenamen van Michel Kaeyaerts, aan Cathérine Kaeyaert en aan de erfgenamen van Dammeville.
- O - de vijver langsheen de kleine steenweg van Drogenbos (nota = Grote Baan)
- Z - de afsluitingsmuur langs de weg Nieuwstraat genoemd, en een haag langs een stuk grond die toebehoort aan de armen van Drogenbos.
- W - de Zenne.

Het bestaande goed is volgens mondelinge overeenkomst verhuurd aan JB Claude Eugène Dufresy en zijn echtgenote Séraphine Lauwers tegen de jaarlijkse huurprijs van 2855 fr, semestrieel en op voorhand te betalen op 1 april en 1 okt., met recht van bewoning tot 1 oktober 1853.

Dit onroerend goed behoort toe aan de Prins d'Arenberg, zoals het hem werd toegekend in het 3e lot van de verdeling tussen hem en zijn twee broers:

- 1/ Zijne Doorluchtigheid de Prins Paul d'Arenberg, woonachtig te Brussel, en
 - 2/ Zijne Doorluchtigheid Prosper-Louis Hertog d'Arenberg, dan wonende te Aken,
- door akte, verleden voor twee notarissen te Edingen op 17 december 1822.

Bovenvermelde verdeling betreft de onverdeelde goederen die de Hertog en de Prins d'Arenberg gemeenschappelijk bezaten uit hoofde van erfenissen en/of aanwinsten van 4 verschillende familietakken.

Het domein te Drogenbos kwam in het bezit van de familie d'Arenberg als gevolg van de beslissing van de Soevereine Raad van Brabant van 27 okt. 1719, waardoor dit domein toegekend werd aan de Hertogin Douairière d'Arenberg.
(Nota: Douairière = Weduwe van hoge stand)

Verschillende percelen werden hieraan toegevoegd door aanwinsten, hierna uitvoerig vermeld, en dit volgens de volgende akten:

- a/ Brieven van aanhechting ("lettres d'adhérence") van het Feodaal Hof van Mechelen, dd. 4/5/1725, ten gunste van de Hertogin Douairière d'Arenberg.
- b/ Brieven van aanhechting verleden voor de wet (= gezag) van Drogenbos dd. 27/2/1720 van verschillende goederen te Drogenbos.
- c/ Akte van omruiling, verleden voor de wet van Drogenbos, dd. 22/10/1722, tussen de Hertogin d'Arenberg en Ridder Vandeputte, waardoor de Hertogin een stuk grond verwierf, genomen uit een groter stuk op dezelfde plaats.
- d/ Brief van aanwinst en aanhechting dd. 3/12/1720, verleden voor de wet van Drogenbos, betreffende verschillende goederen in Drogenbos.
- e/ Akte van aanwinst van een weide in genaamde gemeente, gedaan door de Hertogin, vanwege de Douairière van Turnhout, verleden voor de wet van Drogenbos op 7/1/1724.
- f/ Akte van aanwinst van een andere weide, vanwege Philippe-François Vandernoot, verleden voor de wet van Drogenbos op 21/3/1724.
- g/ Akte van omruiling betreffende een stuk grond in Drogenbos, verleden voor de wet van Drogenbos op 23/5/1724.
- en k/ Akte van aanwinst en aanhechting voor dezelfde wet, dd. 17/7/1724 van een erfenis met grond in Drogenbos.

Het onroerend goed dat hier verkocht wordt is belast met een schuldvordering van 14.109,34 fr, dat de 2/3 uitmaakt van een kapitaal van 21.164,02 fr van een eeuwigdurende rente en "franchi" van 584,37 fr herleidbaar tot 483,75 fr in geval van betaling binnen de 6 weken voor de vervaldag, jaarlijks vervallend op 2 augustus.

Deze korting heeft plaats gehad als gevolg van de uitgevoerde terugbetalingen dienaangaande.

Bovenvernoemde rente werd gesticht ten voordele van Dame Rose de Lallemand, Douairière van Michel-Louis Demolin, door akte verleden voor Notaris Mendevel te Brussel op 12/8/1786.

Verkoopprijs en betalingsvoorwaarden:

De verkoopprijs is vastgesteld op 100.000 fr, waarvan 14.109,23 fr wordt afgetrokken. Dit is het huidige kapitaal van bovenvermelde rente die de koper persoonlijk te zijnen laste neemt en waarv^{an} hij zich verplicht en verbindt om de achterstallige interesten uit te keren vanaf de laatste vervaldag.

Op het saldo van de verkoopprijs, 85.890,66 fr, heeft de koper 15.890,66 fr kontant betaald.

De overblijvende 70.000 fr zal de koper aan de verkoper betalen ter studie van de ondergetekende notaris, te weten:

17.500 fr op 1 mei aanstaande,

17.500 fr op 1 november aanstaande,

en eenzelfde som op 1 februari 1853.

Op de nog verschuldigde sommen zal een interest van 4 % aangerekend worden vanaf 1 maart van dit jaar en te betalen met de laatste termijn.

De Heer Rey heeft verklaard dat deze aankoop geschiedt voor zijn persoonlijke rekening en voor zichzelf zal dienen. Hij heeft daarenboven verklaard dat de som van 15.890,66 fr, die hij hier betaald heeft, voortkomt van gelden uit zijn vroegere vennootschap die hij samen met zijn broers en zusters bezat en die hij sindsdien in zijn eigen handel gebruikte.

De koper zal het onroerend goed in volle eigendom bezitten vanaf de 1e van deze maand en de verkoper zal de op voorhand geïnde huursommen met hem rechtmatig verrekenen voor de bedoelde periode.

\$ la femme du monde
la plus chere de
son mary la due hesse
It ven berg d'eu ^{fort} bent.

je vous envoie
votre

Je vous envoie
beaucoup d'amour

et de tendresse

Je vous envoie
beaucoup d'amour

et de tendresse

Je vous envoie
beaucoup d'amour

et de tendresse

Je vous envoie
beaucoup d'amour

et de tendresse

Je vous envoie
beaucoup d'amour

Demandez à votre futur
 tuteur de vous faire
 et de vous à l'entant
 à quel on va t'attacher
 de la part ^{vieille} de la mère
 de cette des années à
 se les voir bien au quel
 ton la donne & on le donne
 fait & mes compléments
 à tous mes amis et il vous
 en aura bien entendu

VENTE DU DOMAINE D'ARENBERG

Le 10 janvier 1852, Henri Rey achète le domaine à la famille d'Arenberg. Ici commence une nouvelle histoire. Notre bourgmestre actuel connaît encore un détail piquant sur cet achat. Monsieur Rey était sur le point d'acheter le parc Duden à Forest. Mais à cause de certaines circonstances, il arrive avec une heure de retard au rendez-vous chez le notaire. L'affaire est déjà conclue. Immédiatement après, il est venu négocier en vitesse à Drogenbos et cela avec succès.

Le domaine appartient à cette époque à son Altesse Sérénissime Monseigneur Pierre d'Alcantara Charles-Marie Prince d'Arenberg, habitant au château d'Arlay, département du Jura (F). Celui-ci donne procuration à son Altesse Sérénissime Monseigneur le Prince d'Arenberg, habitant à Lalaing (Département du Nord - F). Les formalités de la vente sont réglées par Charles-Ghislain Morel-Poulet, administrateur général des domaines de ce dernier.

La superficie du domaine est de 20 ha 27 a 15 ca selon le titre de propriété et de 19 ha 91 a 80 ca selon le cadastre (Section B, lots 164 à 181 - voir esquisse). Celui-ci comprenait encore l'actuelle maison communale avec la salle des fêtes, les ateliers et le parc. Le prix de vente est fixé à 100.000 F. Monsieur Rey reprend une créance de 14.109,23 F et paie 15.890 F comptant. Les 70.000 F restants sont acquittés en quatre tranches de 17.500 F. La dernière échéance tombe le 1er février 1853. Le bien existant est à ce moment-là loué à J.B. Claude Eugène Dufresny pour un loyer annuel de 2.855 F, à payer semestriellement et à l'avance le 1er avril et le 1er octobre, avec droit d'occupation jusqu'au

1er octobre 1853. Vous apprendrez plus loin dans cette brochure qui était cet Eugène Dufresny. Nous apprenons également de l'acte que le mur d'enceinte le long de la rue Neuve existait déjà. Daterait-il du début du 18e siècle, l'époque où fut construit le château d'Arenberg ?

Le mur de clôture qui longe la rue Neuve date de circa 1725.
Marie Collart a peint ce mur en 1906.

LE PROPRIÉTAIRE DU NOUVEAU CHÂTEAU : HENRI-JOSEPH REY

Au moment de l'achat, Henry Rey habite à Ixelles. Depuis son enfance, il s'occupe du commerce de lin de son père. Il est peu qualifié. Pourtant, il deviendra un des plus grands industriels de notre pays. Sa fabrique de tissage de linge de table avec 500 métiers à tisser, grande de 30 ha qui se situe à Ruisbroek en témoigne. De 1851 à 1960, des milliers de personnes y ont gagné leur pain. Il est connu et honoré de partout pour son attitude sociale. Ainsi, il construit par exemple 80 maisons d'ouvriers à Drogenbos et à Ruisbroek et il fonde vers 1865 une école pour filles dans les deux communes.

Dans le contexte européen de notre brochure, nous voulons surtout insister sur ses origines. Son père Jacques est né dans le Sud de la France. Il sert dans l'armée républicaine française comme dragon (cavalerie légère) et est blessé pendant la bataille de Fleurus (juin 1794). C'est cette bataille qui met définitivement fin à la domination autrichienne sur nos régions. Les Français remportent la victoire sur les Autrichiens. Ceci se passe à nouveau sur notre territoire.

Ce Jacques Rey épouse la fille de la famille Desalle qui l'a soignée à Braine-le-Comte. Henri-Joseph Rey naît de ce couple le 8 mai 1795. En 1826, celui-ci épouse Anne-Françoise-Caroline Buntinckx, fille d'un orfèvre. Ils ont un fils qui porte le même prénom que son père : Henri-Joseph. C'est pour cela que le père est connu par tous comme « Rey-aîné ». Il meurt à Nice (F) le 23/12/1870 et est inhumé dans le caveau familial à Laeken.

Monsieur Rey ne fait pas construire le château sur les fondations du bâtiment détruit en 1744 mais bien un peu plus haut dans le domaine. Pour immortaliser son entrée dans le nouveau château, il offre à notre église une nouvelle cloche sur laquelle il fait graver sa date d'arrivée (13/08/1854).

Sa fille de 19 ans Flore devient la marraine de cette cloche. Monsieur Liedts, ministre des finances et gouverneur du Brabant, est le parrain.

Sans disposer des moyens techniques actuels, monsieur Rey réussit à faire surgir du néant ce superbe château en deux ans. Très rapidement, il agrandit le domaine en achetant vers 1860 un premier terrain de 3 ha sur la rive gauche de la Senne à Ruisbroek et en acquérant encore 19 ha par la suite. Tout ceci montre la ténacité avec laquelle cet homme a pu réaliser ses projets.

La famille Calmeyn.

Après le décès d'Henri Rey en 1870, le domaine avec le château revient en héritage à sa fille Flore. Celle-ci est mariée depuis 1857 avec Louis Calmeyn.

Depuis, quatre générations de Calmeyn se sont succédées comme propriétaires du château :

1/ Louis Calmeyn (° - 1909)

x Flore Rey (1835 - 1880)

2/ Georges Calmeyn (1858 - 1919)

x Marie Drion (1861 - 1912)

3/ *Frédéric Calmeyn* (1885 – 1957)

x *Katherine Mc Evoy* (1894 – 1977)

Elle est d'origine irlandaise et est née à Baltimore (USA)
Et 4/ leurs enfants *Robert, Patricia, Charles et Jean*.

Madame veuve Calmeyn - Mc Evoy et ses enfants vendent en 1958 53a 39ca du domaine à la commune de Drogenbos. C'est la partie sur laquelle se trouve la maison communale actuelle et ses dépendances : la salle des fêtes, le parc, la remise et le parking. C'était alors Monsieur Henri Sleewaegen qui était bourgmestre.

La famille Frédéric Calmeyn - Katherine Mc Evoy (en 1935).

L'ARCHITECTE : JAN-PIETER CLUYSENAAR

Immédiatement après l'achat du domaine, Henri Rey a cherché un architecte adéquat. En tant que Bruxellois, il a vu naître les Galeries Saint-Hubert, du Roi et de la Reine. Elles sont de la main de Jan-Pieter Cluysenaar. Il découvre en lui tout de suite l'homme qu'il faut pour réaliser son rêve grandiose, un château en style italien.

Cet architecte est également un vrai européen. Son grand-père d'origine tyrolienne était déjà architecte. Lui-même naît en 1811 à Overijssel (NL) où son père est ingénieur des eaux et forêts. À l'âge de six ans, il vient dans les Pays-Bas du Sud et suit les cours à l'Académie des Beaux-Arts à Bruxelles. Il épouse en 1830 une Belge et demande aussitôt la nationalité belge.

Cluysenaar est un homme à multiples facettes. Il dessine les plans de sa propre villa à Boitsfort, de beaucoup de maisons de maître le long de l'avenue des Arts à Bruxelles et sur commande de Monsieur Rey, un certain nombre de maisons d'ouvriers à Ruisbroek. Sont également de sa main les gares d'Alost, de Lokeren, de Ternat et de Dendermonde, le château d'Argenteuil, la maison communale actuelle de Dilbeek, l'église de Rochefort et encore beaucoup d'œuvres à l'étranger. Il meurt à Bruxelles en 1880.

VERKOOP VAN HET DOMEIN ARENBERG

Op 10 januari 1852 koopt de heer Henri Rey het kasteeldomein af van de familie Arenberg. Hier begint een nieuw verhaal. Over deze aankoop weet onze huidige burgemeester nog een pittig detail te vertellen. Mijnheer Rey stond op het punt het Dudenpark in Vorst aan te kopen. Maar door omstandigheden komt hij een uur te laat op de afspraak bij de notaris. De zaak is reeds beklonken. Daarop is hij met spoed en met succes komen onderhandelen in Drogenbos.

Het domein behoort op dat ogenblik toe aan zijne doorluchtigheid Mgr. Pierre d'Alcantara Charles-Marie prins van Arenberg, woonachtig op het kasteel van Arlay, departement Jura (Fr.). Deze geeft volmacht aan zijne doorluchtigheid Mgr. de Prins van Arenberg, wonende te Lalaing (Dép. du Nord - Fr.). De formaliteiten van de verkoop worden afgehandeld door Charles-Ghislain Morel-Poulet, administrateur-generaal der domeinen van laatstgenoemde.

De oppervlakte van het eigendom bedraagt 20 ha 27 a 15 ca volgens de eigendomstitel en 19 ha 91 a 80 ca volgens het kadaster (zie schets bz. 24). Daarin was toen nog het huidige gemeentehuis met feestzaal, ateliers en park begrepen. De verkoopprijs wordt vastgesteld op 100.000 fr. De heer Rey neemt een af te lossen schuldvordering over van 14.109,23 fr. en betaalt 15.890 fr. contant. De overblijvende 70.000 fr. wordt in 4 schijven van 17.500 fr. afgerekend. De laatste vervaldag valt op 1 februari 1853. Het bestaande goed is op dat ogenblik verhuurd aan J.B. Claude Eugène Dufresny tegen de jaarlijkse huurprijs van 2.855 fr., semestrieel en op voorhand te betalen op 1 april

en 1 oktober, met recht van bewoning tot 1 oktober 1853. Wie deze Eugène Dufresny is verneemt u verder in deze brochure. Uit de akte vernemen wij ook dat de afsluitingsmuur langs de Nieuwstraat toen reeds bestond. Zou die soms al dateren van uit het begin van de 18e eeuw toen het kasteel 'Arenberg' gebouwd werd ?

De omheiningmuur langs de Nieuwstraat dateert van circa 1725.
Marie Collart schilderde deze muur in 1906.

DE EIGENAAR VAN HET NIEUWE KASTEEL : HENRI-JOSEPH REY

Op het ogenblik van de aankoop woont Henri Rey te Elsene. Van kindsbeen af is hij betrokken bij de lijnwaadhandel van zijn vader. Hij is weinig geschoold. Toch zal hij uitgroeien tot een van de grootste industriëlen van ons land. Daarvan getuigt ondermeer zijn 30 ha grote tafellinnenweverij met 500 weefstoellen te Ruisbroek. Vanaf 1851 tot 1960 hebben duizenden daar hun brood verdiend. Hij is alom gekend en geëerd om zijn sociale houding. Zo bouwt hij bv. 80 werkmanswoningen in Drogenbos en Ruisbroek. In beide gemeenten richt hij rond 1865 een meisjesschool op.

In de Europese context van deze brochure willen wij vooral zijn afkomst beklemtonen. Zijn vader Jacques werd geboren in Zuid-Frankrijk. Hij dient als dragonder (= lichte cavalerist) bij het Franse republikeinse leger en wordt gewond tijdens de slag van Fleurus (juni 1794). Dit is de veldslag waardoor de Oostenrijkse overheersing over onze streken definitief ten einde komt. De Fransen verslaan de Oostenrijkers. Dit gebeurt weer op ons grondgebied.

Deze Jacques Rey huwt met de dochter uit het gezin Desalle dat hem te 's Gravenbrakel verpleegd heeft. Uit dit echtpaar wordt Henri-Joseph Rey daar geboren op 8 mei 1795. In 1826 huwt hij met Anne-Françoise-Caroline Buntinckx, dochter van een goudsmid. Zij hebben een zoon die dezelfde voornaam draagt van zijn vader: Henri-Joseph. Vandaar dat de vader in de volksmond gekend is als 'Rey-aîné' (Rey -senior). Hij sterft te

- 2) *Georges Calmeyn* (1858 - 1919)
x *Marie Drion* (1861 - 1912)
- 3) *Frédéric Calmeyn* (1885 - 1957)
x *Katherine Mc Evoy* (1894 - 1977). Zij is van Ierse afkomst
en geboren te Baltimore (USA).
- 4) hun kinderen *Robert, Patricia, Charles en Jean*.

In 1958 verkoopt mevrouw weduwe CALMEYN-McEVOY en haar kinderen 53a 39ca van het domein aan de gemeente Drogenbos. Dit is het perceel waarop het huidige gemeentehuis staat met alle aanhorigheden : feestzaal, park, loods en parking. Toen was de heer Henri SLEEWAEGEN burgemeester.

Mevrouw Katherine Mc Evoy, echtgenote Frédéric Calmeyn.

Nice (Fr.) op 23 december 1870 en wordt bijgezet in de familiekerk van Laken.

Mijnheer Rey laat het kasteel niet bouwen op de fundamenten van het in 1744 afgebroken gebouw, maar wel een boogscheut hogerop in het domein. Om zijn intrede in het nieuwe kasteel te vereeuwigen schenkt hij een nieuwe klok aan onze kerk, waarop hij de datum van zijn aankomst laat graveren (13/08/1854).

Zijn 19-jarige dochter Flore wordt meter van die klok. Mijnheer Liedts, Minister van Financiën en Gouverneur van Brabant, is de peter.

Zonder over de huidige technische mogelijkheden te beschikken slaagt de heer Rey er in om op twee jaar tijd dit riante kasteel uit het niets te doen oprijzen. Vrij snel breidt hij het domein uit. Rond 1860 koopt hij een eerste terrein van 3 ha op de linkeroever van de Zenne in Rulsbroek en daarna nog eens 19 ha. Dit alles wijst op het doorzettingsvermogen waarmee deze man zijn plannen kon realiseren.

De familie Calmeyn.

Na het overlijden van Henri Rey in 1870 komt het domein met het kasteel in de erfenis toe aan zijn dochter Flore. Deze is reeds sinds 1857 gehuwd met Louis Calmeyn.

Sindsdien volgen vier generaties Calmeyn elkaar op als eigenaars van het domein met het kasteel:

- 1) Louis Calmeyn (° - 1909)*
x Flore Rey (1835 - 1880)

BOUWMEESTER: JAN-PIETER CLUYSENAAR

Vrijwel onmiddellijk na de aankoop van het domein heeft Henri Rey uitgezien naar een geschikte bouwheer. Als Brusselaar heeft hij de Sint-Hubertus-, de Konings- en de Koninginnegalerij zien ontstaan. Zij zijn van de hand van architect Jan-Pieter Cluysenaar. In hem vindt hij meteen de geschikte man om zijn grootse droom, een kasteel in Italiaanse stijl, te laten realiseren.

Deze bouwmeester is weer een echte Europeeër. Zijn grootvader, van Tirolse afkomst is ook al architect. Zelf wordt hij in 1811 geboren in Overijssel (NL.) waar zijn vader ingenieur is bij Waters en Bossen. Op zesjarige leeftijd komt hij naar de toenmalige Zuidelijke Nederlanden en volgt lessen te Brussel aan de Academie voor Schone Kunsten. Hij huwt in 1830 met een Belgische en vraagt meteen de Belgische nationaliteit aan.

Cluysenaar is een veelzijdig man. Hij ontwerpt zijn eigen villa in Bosvoorde, vele herenhuizen langs de Kunstlaan in Brussel en in opdracht van Mijnheer Rey, een aantal arbeiderswoningen in Ruisbroek. Van zijn hand zijn ook de stations van Aalst, Lokeren, Ternat en Dendermonde, het kasteel van Argenteuil, het huidige gemeentehuis van Dilbeek, de kerk van Rochefort en nog vele werken in het buitenland. Hij overlijdt te Brussel in 1880.

22/4/1740. begraafte op 27/4/1740

22 feb: obijt in, het castro de Droogewasch
levendissima Domina Maria henrica
3160 De carotta, Ducissa de arembergh
et Arschot etc.; nata Marchionissa
De Cyraa et millesimo etc: Domina
De Droogewasch etc. ~~et~~ fuitq; 27
eiusdem mensis sepulta. Aetate apud
R.R. P.P. caputinos in sepulchro
= venissimorum Ducum de arem-
bergh etc. etc.

Arenberg.
teer van de
eopold Filips,
in.
e toegezegd.
en 1720 zou
e, anoniem.

E
HABIT. LA
DUCHESS
D'ARENBERG.
NEE MARIA DE GRANA

Een huys van plaisantie in Drogenbos

MAURICE VANDEN BAUW

Joseph Hyacinthe Du Bois verkocht het domein Drogenbos in 1717 aan Maria Henriëtte dal Caretto y Grana (1671-1744), de weduwe van hertog Filips Karel van Arenberg (1663-1691). Du Bois was een afstammeling van ridder Adrien Du Bois, verbonden aan het hof van keizer Karel. In de kerk van Drogenbos is nog de zerk bewaard van zijn dochter Marie Du Bois, echtgenote van ridder René de Cerclaires.

Omstreeks 1720 liet Maria Henriëtte dal Caretto een buitenverblijf optrekken in het park van Drogenbos. Dit *huys van plaisantie* of *speelhuys* stond iets meer vooraan in het park dan het nu nog bestaande negentiende-eeuwse kasteel Calmeyer. Het zou Maria Henriëtte's hoofdverblijfplaats worden. Haar dochter Maria Anna, weduwe van François Egon de la Tour, prins van Auvergne (1675-1710), kwam bij haar inwonen met kleindochter Maria Henriëtte. Deze Maria Henriëtte de la Tour d'Auvergne (1708-1728), huwde op 15 februari 1722 Johan Christiaan van Pfalz-Sulzbach, hertog van Sulzbach (1700-1733). Hun zoon Karel Theodoor, geboren op 10 december 1724 in Drogenbos - toen behorende tot de parochie Ukkel - en te Drogenbos of te Ukkel gedoopt, zou het verbrengen: in 1742 werd hij door erfopvolging keurvorst van de Palts en in 1777 keurvorst van Beieren.

In de jaren 1720 zou de omvang van het domein Drogenbos nog wat wijzigen. Maria Henriëtte dal Caretto streefde naar uitbreiding door aankopen en ruilde ook gronden om een meer aaneengesloten geheel te krijgen.

Na haar dood in 1744 liet de familie Arenberg het meubilair en de stoffering van het kasteel verwijderen en overbrengen naar Edingen. Een bewaarde boedelinventaris geeft een goed idee van de inrichting van de kamers en de elegante leefwereld van Maria Henriëtte. Beschreven worden onder meer een grote zaal met behangselpapier met chinoiserieën, waarin een draagstoel met paars damast, rood Russisch leder en vergulde spiegels opgesteld was, een goed uitgeruste bibliotheek, een rode suite met een hemelbed in blauw satijn, een kabi-

net met geel damast behangsel en gordijnen, een kapel, een geboende suite met een goudbrokaten hemelbed, een badkamer met roodkoperen badkuip, een gastenkamer met wandtapijten met de wapens van de markies van Grana, en heel wat andere vertrekken, alsook dienst-ruimtes voor het personeel. Tot de boedel behoorde ook een voorraad Japans en Chinees porselein, Brussels aardewerk, tin uit Engeland en Parijs en het nodige zilver-en koperwerk.

De familie Arenberg zou de nieuwbouw van Maria Henriëtte dal Caretto later helemaal afbreken. De twee portiershuisjes langs de grote weg, waarvan een later voorzien werd van de letters JR, zouden de enige overblijfsels zijn uit die periode.

Tijdens de Franse periode werd Drogenbos onder sekwestering geplaatst. In 1806 kwam de hertog van Arenberg opnieuw in het bezit van de onverkochte goederen. De rentmeesters werkten aan het herstel van zijn vermogen. Om de situatie te rechtvaardigen lieten de beheerders Drogenbos verbouwen tot fabriek. In de Brusselse krant *L'Oracle* werd daarvoor volgende advertentie geplaatst: *A louer présentement le château de Drogenbosch, avec écuries, remises, grand jardin, parc, étangs, un enclos de mur de 20 toises et plusieurs vastes bâtiments détachés, ayant servis depuis peu à une imprimerie de coton, et pouvant encore servir à tout établissement, le tout situé contre la Senne, à une lieue de Bruxelles et communiquant avec cette ville par une chaussée. S'adresser à M. Marchal, hôtel Arenberg, à Bruxelles.*

Lodewijk Engelbert overleed te Brussel op 7 maart 1820. Zijn nalatenschap werd verdeeld tussen zijn kleinkinderen Schwarzenberg, kinderen van de overleden dochter Pauline, en zijn drie zonen: Prosper Lodewijk, Paul en Pierre d'Alcantara. Beersel (310 ha) en Drogenbos (21 ha 85 a 92 ca) behoorden tot de erfenis van deze laatste.

Het omheind en ommuurd domein van Drogenbos bestond uit een hoogstammig bos van vier à vijf bunders op een zandachtige heuvel, vol keien, waar in lang vervlogen tijden Herman zijn kluis gevestigd had en die later - geheel of gedeeltelijk - achtereenvolgens in het bezit kwam van de Berthouts, de Hertenwycks, de Dovernys en de Du Bois. Van de woning van Du Bois bleef omstreeks 1820 alleen een gedeelte over, van

het kasteel van Maria Henriëtte dal Caretto enkel een ondergrondse verdieping. In 1824 was de vroegere hoefijzerdreef, herkenbaar op de kaart van Ferraris, verdwenen. In het park, gescheiden door grachten van de warande, werd aan landbouw gedaan. Achter de oude ridderhofstede van Du Bois stond het fabrieksgebouw.

De ambtenaar, die in 1833 Drogenbos bezocht, noteerde dat Arenberg aldaar eigenaar was van een klein oud kasteel zeer vervallen en ten dele onbewoonbaar. Ondanks de toestand werd het gerangschikt bij de derde klas-woningen met een 'kadastraal inkomen' van achtenzeventig frank. In 1833 was een zekere Maximilien Destrain de huurder. Volgens de akten had het eigendom een oppervlakte van 20 ha 27 a 15 ca. Op 10 januari 1852 werd het domein van Drogenbos - volgens het kadaster 19 ha 91 a 80 ca - verkocht door prins Pierre d'Alcantara van Arenberg aan Henri Joseph Rey voor de som van 100.000 frank. Deze som werd verminderd met 14.109,34 frank, de toenmalige waarde van een rente die de koper persoonlijk ten laste nam. Rey zou kort daarop door architect Jean Pierre Cluysenaar (1811-1880) een nieuw verblijf laten bouwen. Na het overlijden van Henry Rey behoren het domein en het kasteel tot de erfenis van zijn dochter Flore, gehuwd met Louis Calmeyn. Het domein en het kasteel zijn bekend onder deze naam. De familie Calmeyn is nog steeds eigenaar.

In 1958 verkoopt de familie Calmeyn aan de gemeente Drogenbos 53 a 39 ca van het domein. De oude ridderhofstede van Du Bois wordt gerestaureerd en is sedert 1969 het huidige gemeentehuis.

Bronnen en literatuur

Brussel, ARA, Kaarten en plannen Arenberg, 565; Edingen, ACA, Drogenbos. C. Donkers, *Het tijdperk van de vuren, onuitg. lic. verh. K.U.Leuven, Leuven, 2000*; P. De Fraine, *Een deficiënte erfenis op het kasteel van Drogenbos in 1744*, in *Brabantse Folklore*, nr. 232, 1981, p. 371-392, nr. 234, 1982, p. 152-176; J. Lorthiois, *Les châteaux de Drogenbos de 1800 à nos jours*, in *Le Parchemin*, 19, 1972, 157, p. 285-305.

Het Arenbergpaleis te Brussel

MARKIES DE TRAZEGNIES

De Franse koning Lodewijk XIV koos ervoor om zijn intrek te nemen in het eenvoudige jachtslot dat zijn vader in Versailles had doen bouwen. Hij maakte er een kathedraal voor de verering van zijn eigen persoon van, en leek daarmee de tegenstelling tussen stad en platteland definitief te hebben opgeheven. De groten der aarde schrokken er niet langer voor terug om te regeren vanaf een drassige plek boordevol kikkers. Zij gaven onomwonden te kennen dat het machtscentrum zich bevond op de plaats waar zij hun zon lieten stralen. Hun koninkrijken verwerden zo tot onderworpen gebieden, alsof het tuinpartijen waren, ontworpen tot meerdere eer en glorie van hun heersers, de beroemde parterres waarop je neerkeek vanuit het paleis.

Ook Karel van Arenberg en Anne van Croy, en daarna hun zoon, de beminnelijke kapucijn Karel van Brussel, alias Antoon van Arenberg, hadden van Edingen een ware tempel gemaakt voor hun geslacht. Hun universum zou perfect zijn geweest, als de bijbehorende persoonsverering daadwerkelijk op gang was gekomen. Maar in ons land was er al te veel sprake van sluipwegen, kuiperijen en heimelijke tegenwerking om dat de zon van de Arenbergs tot een lichtbaken zou worden. Bij ons eldigen machtige figuren al gauw voor een onderzoekscommissie. Om geloofwaardig te blijven moet men de mensen vriendelijk tegemoet treden en goedmoedig hun vreemde trekjes prijzen, terwijl men ondertussen de deur naar de regering op een kier houdt. Ingesloten binnen de pracht van Edingen zou de familie Arenberg weggekwijnd zijn. Wat zij eerst en vooral nodig hadden was een representatieve pied-à-terre in de stad.

Het stadspaleis van de Arenbergs in de Vederstraat, de huidige Arenbergstraat, was tijdens het bombardement van Brussel door maarschalk de Villeroij in 1695 volledig verwoest. Aangezien hij geen genoeg nam met het Herculespaviljoen aan de Zevenster (zeven sterren, overigens veel te weinig voor een sterrenstelsel), dwaalde de hertog van Arenberg sindsdien van het ene gehuurde herenhuis naar het andere. In

Pseudo-landelijke van
Brussel voor een Ver
elegante mannelijke
en een gemaskerd a-
blauwe tafzijde, loerje
K.U.Leuven, Arenberg

de inschrijvingen in hetzelfde register en die ik hier zal samenvatten. Men vindt er o. m. voor geheel de parochie, samengesteld naar men weet, uit de huidige gemeente Ukkel met nog Boendaal en Drogenbosch, de namen der overledene personen vanaf April 1633 tot einde 1645. Telkens iemand van de pest stierf, staat het aangeduid en men kan alzoo vaststellen dat, zooals ik het eertijds ¹⁾ liet opmerken, deze kwaal hier in vroegere eeuwen als inheemsche, sporadische ziekte woekerde. Inderdaad voor de jaren 1633 (vanaf October) 1634 en 1636 (October, November, December) telt men onderling 14, 22 en 33 gevallen, met nog in 1634 twee gevallen van dysenterie (roode loop) en acht in 1635. Doch het ging bijzonder slecht in 1636, vanaf Februari, het geheel jaar door. Voor deze elf maanden telde men inderdaad 174 overlijdens door pest, waarvan 144 voor het tweede halfjaar. Gedurende hetzelfde jaar vindt men geen enkel huwelijk aangeteekend. In 1637 waren er nog 7 sterfgevallen en; in 1638, slechts één. De volgende jaren maakte de ziekte geen slachtoffers meer. Op een bevolking van ongeveer 1150 inwoners, gehuisvest in een tweehonderdtal woningen, stierven tijdens de jaren zonder epidemie jaarlijks van 6 (1644) tot 40 personen (1638) en gemiddeld 22; dit is dus het normaal getal.

Evenals deze van 1668, maaide de pest van 1636 grootendeels jongelingen en jonge meisjes van beneden de 15 jaren en vooral kleine kinderen weg. Verscheidene pestlijders overleden niet te Ukkel zelf, maar wel in de Brusselsche ziekenhuizen, waar ze overgebracht waren. Enkele lijken werden begraven te Stalle in den hof tegen den muur der kapel, en één in Zoniënbosch. Zooals in 1668, leverden de volkrijkste wijken : Karloo en Stalle de grootste getallen slachtoffers, maar de afgelegene buurten : Drogenbosch en Boendaal werden ditmaal ook beproefd. Onder de overledenen treft men nogal voedsterlingen aan, gemeenlijk vondelingen uitbesteed bij zekere inwoners. Men weet dat Ukkel in vroegere tijden daarvan de specialiteit had ²⁾. De epidemie van 1668 was doodelijker doch kortstondiger geweest, wat niet belet dat in 1636 ook sommige gezinnen bijna totaal uitstierven.

Bij het doorbladeren van dit parochieboek, kon ik nogmaals vaststellen, hoe betrekkelijk kort de leeftijd der menschen toen was. Het is immers bij uitzondering, dat men overledene personen aantreft van 60 jaren of meer. Droevig gevolg van erbarmelijke toestanden op hygiënisch en medisch gebied.

Pastoor de Lismont, sedert twee maanden bedlegerig, lijdend aan dysenterie, na een aanval van pest, ontsliep op 28 October 1635. Op 2 November daarna, bezweek zijne, met hem inwonende, zuster Gertrudis, getroffen door dezelfde

¹⁾ « De Pestepidemie van 1668 te Ukkel », in dit tijdschrift, Bd. XXII, blz. 22.

²⁾ Cfr. mijn artikel (voetnoot) in dit tijdschrift. Bd. XX, blz. 117.

ziekte. De pastoor werd in het koor begraven. Een nota, door zijn tijdelijken vervanger ingelascht, geeft te kennen dat hij was innemend, barmhartig, zijne parochianen zeer genegen en zeer behendig in het tot inkeer brengen van de afvalligen. Zijn opvolger was de E. H. Guilielmus Addiers.

Thans dat de oorzaken der pest ons volledig bekend staan en men, met de hulp der serotherapie, deze kwaal overmeesterd heeft, dusdanig dat ze, als landziekte, in onze gewesten niet meer verschijnt, zal het wellicht voor den historicus, niet zonder eenig belang wezen, even een blik te slaan op de meening van geoefende practici der pesttherapie en tijdgenooten der hier behandelde epidemie. Ik ga eerst te rade bij broeder Jan Van der Linden. De titel van zijn pestboekje, aangevuld met een zinspreuk die aan een Auguste Comte en zijne epigonen niet zou misaagd hebben, is klaar en duidelijk en laat ons den schrijver kennen als een oud-gediende en ervaren verzorger van pestlijders :

« CORT VERHAEL OFT TRACTAET VANDE CONTAGIEUSE SIECKTE DE PEST.

Beschreven door Broeder Jan Van der Linden, pater van de Cellebroeders binnen de stadt van Antwerpen, die seyen en dertich jaren gepractiseert ende hem geexerceert heeft binnen de voor schreve stadt / soo in 't cureren, preserveren / als door hem bemerckt, bevonden ende geexperimenteert.

Die strydt teghen de experientie

En is niet weert eenighe scientie.

'T Antwerpen. By Godtgef Verhulst inde Cammerstraet inden Witten Hasewint. 1634. »

Ik ontleen vooreerst enkele leidraden voor de pestprognose.

« De teecken en die toecomende Pest prognosticeren oft bewysen, zijn seven :

Het eerste teecken is / als de daghen inden Somer seer dickwils veranderen / ghelyck als het weder smorghens regenactich is / daer naer donckerachtich / dan windtachtigh / ende sonderlinge van zuyde winden die soel of smoel syn ¹⁾.

Het tweede teecken is / als de daghen dickwils inden Somer doncker schynen oft regenen wilde / ende niet en regent als dit dickwils gebeurt / is te sorgen toecomende pest.

Het derde teecken is / als op de eerde veel vliegheyn zyn. beteekent dat de locht fenynich ende ontsteken is.

Het vierde teecken is / als de sterren dickwils verschiepen ende schynen te vallen / is oock een teecken dat de locht ontsteken is / ende datter veel fenynighe reukken en vaporen inde locht syn.

Het vyfde teecken is / als een Comeet staet ende vliegheende schynt / gelyck Aristoteles seyt : soo beteekent sulckx groote oorloge en verlaginge van veel menschen / destructie

¹⁾ Warm, laf. Er valt op te merken dat de jaren 1634, 1635 en 1636 bijzonder droog waren (Liberti Fromondi, « Meteorologicorum Libri sex », Leuven 1648).

van steden / verdrinckinge van schepen ter zee door groote tempeesten / veranderinghe van Rycken ende Landen / ende toecomende doot van eenige groote Heeren oft Princen / als dan apparent dieren tydt ende daer na de peste te verwachten is.

Het sesde teecken is / alst veel blixemt en dondert / sonderlinghe als die uyt den zuyden comen.

Het sevenste teecken is / alser veel winden waeyen uyt den zuyden / want die syn onsuyver ende corrumperen de locht. Als sulckx geschiet staet te duchten toecomende groote pest / ten ware Godt door syne bermherticheyt sulckx verhoede. »

Onder de, door den schrijver meest bekende oorzaken van besmetting vindt men o. m. : « vervuylde goten, riolen, sterfputten oft stinckende putten die by de camers staen daermen slaapt, doode lichamen, lichamen van doode menschen die lang op de aerde onbegraven ligghen, staende poelen daer kemp oft vlas in gherot wordt, de krachten der sterren en der hemelsche lichamen. Hieruyt worden de levende ende de verstandelycke gheesten der menschen ghecorrumpeert / want de hemelsche impressie ende betrockinghe corrumpeert de locht ende alsoo worden de levende gheesten inden mensch ghecorrumpeert. »

Alle menschen zijn niet even vatbaar voor de ziekte daar « de hemelsche influentiën den eenen mensch rechter aenzien als den andere ». Zijn meest gedisponeert : « lichamen die heet oft warm van complexien zijn ende die veel groote sweetgaten *) hebben ende besmet syn met eenighe bedorven humeuren ende sweetgaten met veel humeuren verstoppt hebben ». De groote of « verstopte sweetgaten » vindt men niet bij oude menschen maar bij jonge, sterke, volwassenen en kinderen, bij hen die verhit zijn door zwaren arbeid of die « coleriek oft onkuys syn ».

De vrome pater noemt dan verschillende behoedsremedies op, die hij « seer dickwils goed heeft bevonden / nochtans oock veel menschen ghestorven syn die 't ghebruyckt hebben / komt duer van dat als Godt den mensch van hier halen wilt / dat hem dan de heele wereldt niet houden en kan ».

Ik wil hier als curiosum slechts een zijner preservatieven aanhalen. De meest geprezeene zijn doorgaans mixturen van afkooksels of extracten uit aromatische planten met azijn of brandewijn; het was immers een grondregel dat sterke geuren, een bittere of zure smaak een heilzaam tegengif uitmaakten.

« Preservatief. — Neemt de wortel *Enula campana* (*Inula*) en Arom (*Arum maculatum*) ende Pestilenswortelen (*Petasites*) ende Citwen ?, schorse van citroenen, van elcke een onse, *Cardua benedicta*, Roomschen alsem, *Rosemaryn*, Mar-

*) Zweetporiën.

rona (*Anthirrinum arvense?*), Menta, Wynruyt, van elck een half handt vol, alles kleyn gesneden en in een ghelassen flessche gedaen / daer op gegoten eenen pot wyn azyn ende de flessche neghen dagen lanck in paardemest begraven / daer nae twee onsen Mitridaet *) daer onder ghemenght / set als dan de flessche in eenen ketel met water / hangt die over het vier en latet dry oft vier uren alsoo sieden : dese preservative is goetd voor Priesters die noch moeten Missie doen en haer niet en moghen ontnuchteren met Medicynen te nemen / want sy en hebben daer maer haer lippen ende neusgaten mede te bestrycken en soo laten droogen / desen gheur duert langhen tydt en suyvert de lucht die ghy intreect. »

Maer zegt de schrijver verder : « Matelyck goetd oudt Bier ofte goeden wyn gedroncken is seer goetd/rekreeert den gheest ende versterckt het herte / maer jonck versch Bier is contrarie / want kauseert veel grove humeuren in 't lichaem ». Hij raadt ook aan den samenloop van menschen te vermijden en niet te kort bij andere personen te staan of met hen in aanraking te komen, om hunnen adem niet op te vatten. Hij betwijfelt echter de besmetting van persoon tot persoon en, als doorslaand argument, haalt hij het volgend persoonlijk feit aan : « Soo ick wel heb hooren seggen van mynen vader / saligher memorie / wien Godt ghenadich zy / dat aen my ghebeurt is / als dat myne moeder / die ick wensche Godt aen hare siele een nieu vreught wil verleenen / soo dickwils dit ghelezen wordt / stervende in 't jaer 1577 van de haestelycke sieckte ¹²⁾ / ende door quade toesichte van eene schrobster / die in ons huys was / myne lieve moeder doot bevonden wiert in haer bedde / ende ick / haren soon / noch lach en sooch aen hare doode borst / ende ick nochtans niet sieck en wierde / ten sake boven de opinie van veel menschen. »

Hier volgen nog twee raadgevingen uit een, naar de mode van den tijd, meer hoogdravend, meer pedantisch pestboek, gestoffeerd met allerhande holle woorden. De schrijver is ditmaal een medicus.

« VOLCOMEN TRACTAET VAN DE PESTE, door Doctoer Lazarus Marquis, precepteur der Anatomie ende Chirurgie in Antwerpen.

'T Antwerpen by Cesar Joachim Trogniesius op Onser Lieve Vrouwe kerckhof, in 't gulden Cruys. 1636. »

Men leest daarin o.a. raadgevingen : « Wordt oock gepresen / 's morgens als den dagh begint / en oock 's avendts groot geschut aen alle quartier der stadt af te schieten sonder scherp / ende dat besonder nae de ghewesten / daer

*) Tegengif van Mithridates, van den grooten Pompejus in den juweelkoffer van den overwonnen koning Mithridates gevonden en door Plinius beschreven, 't welk bestaat uit twee groote gedroogde noten, twee vijgen, twintig bladeren fijngestampde wijn-ruyt (Ruta) en een greintje zout.

¹²⁾ Pest.

de quade locht langhs inkomt. Men sal oock in gheene groote vergaderinghe van volck comen / en in de lucht niet comen voor den sonnen opgangh / en na den ondergangh der selver. Men sal oock de stralen der Maen myden / besonder als die vol is / want alsdan vermeedert ze der hersenen en des heelen lichaams excrementitieuze humeure ende dan te lichter pest-achtige impressie invoert.

Maer alsoo de peste een astrale sieckte is / van subtile / spiritueuse / penetrerende / venynighe oorsake spruytende / soo salmen niet alleen op de substantiele terrestre remedien betrouwen / maer men sal eenighe spiritueele / subtile / haest penetrerende medicynen / van hare grove en terrestre substantie afgescheeden ende ghesuyvert / maken te hebben en te gebruycken als extracten / gheesten / quinte essentiën / tincturen / uytghetrocken oliën ende sauten om datse rascher en onbelet d'aderen naer het herte intrecken / om de levende geesten aldaer te secoureren / ghelyck syn extracten van geneverbessen / bakelaer / pimpinella imperatoria / wortelen van angelica / zedoaria / petasites / tormentilla / aristolochia en wynruyte / als oock olie van deselve uytgetrocken / maer principalyck van citroenschellen / caneel / ambre / camphora / vitriol / solfer van peerlen / en tracture van corael / oock van sout van alsen / Carduus benedictus / Scordium/Scabiosa/Galega ende vele andere derg'helycke. »

Men vindt ook in dit boek dat dikwijls de pest « met loop ende oock rooden loope vergheselschaft is ».

Wellicht geldt het hier de gastro-intestinale vorm van pest, waarvan, zooals boven werd gezegd, zich enkele gevallen te Ukkel schijnen voorgedaan te hebben.

Aan de hand van de hier medegedeelde fragmenten, kan men zich een gedachte vormen over den inhoud dezer eens hoog geprezeene werken. Ondanks een overvloed van remedien en triakels, waarvan men thans weet dat zij volstrekt zonder uitwerksel zijn en waaronder er eenige walgelijke voorkomen, komt men onwillekeurig tot het besef van den akeligen toestand en de machteloosheid onzer voorouders tegenover deze rampspoedige landziekten.

Schade te Ukkel tijdens de oorlogen van 't einde der XVIIe eeuw.

Ik liet hier eertijds (Bd. IX, blz. 171) over deze zaak een rekening verschijnen over de jaren 1689 tot Februari 1694. Het volgende stuk verstrekt ons over deze ongelukkige periode nog uitvoerige inlichtingen :

« Staet van het verlies der prochie van Uccle gedurende desen tegenwoordigen oorloge, begonst in den jaere 1690 tot datum dezès, prima may 1696.

Item betaelt in contributie	27350
Item in represaylles	7320
Item in waegenvrachten ende pionniers	16425
Item in bestiaelen, soo coyen als vercken, en peerden	9215

Item in graenen	96520
Item in stroot	49400
Item in afcappen der boomen	16600
Item in logementen	29350
Item in somer graenen	30563
Item in schipvrachten	»
Item in uytcoopen van legertrouppen	2200
Item in courssen van den vyandt	920
Item verloren in peerden van den vyandt	4400
Item in savegarde soo van spaensche als geallieerde trouppen	13200
Item in plunderinge soo van meubelen, bier als andersints	45966
Item in forayssie soo als claeveren en andersints	9000

Somma 359429 g.

Wij ondergeschr. meyer ende regeerders der prochie van Uccle verclaeren, naer een rypelyck ondersoeck ende overbrengen der innegesetenen, alles wel overgesteld te syn naer behoorde.

Actum den 2 may 1696.

Jan Vander Elst, meyer. — Jan Baptist de Leener. — Peeter Mosselmans. »

(Rijksarchief, Rekenkamer 1378.)

In dit register vindt men enkele belangwekkende gegevens nopens den erbarmelijken staat van het naburige Boendaal, ook bij de parochie Ukkel behoorende. Dit klein gehucht had voor zijn aandeel een achtste te betalen in de lasten, de parochie opgelegd, maar het bleef meestal in gebrek van betaling en, niet zonder rede, naar men uit het volgende gissen kan.

« Ierst soo is van een iedereen bekend dat Boendael is een van de armste quartiere van geheel Brabandt contribuerende voor een achtste deel onder Uccle ende dat aldaer maer en is een vervallen pachthoff competeerende de Wed. van den heere Auditeur generael Cano met eenige cleyne huiskens die meer specien hebben van stallinghen als van wooninghen sulcx dat die selve plaetse is die miserie selve, terwylen daer egeene pachters maer arme luyden syn woonende, die hunnen cost winnen met droogh hout te haelen op syne Majt Bosch van Soniën ende door die continuele passagies en repassagies der volckeren van oorlogh in soo deplorabelen staet gestelt worde dat sy dickwels Broodsnoodt hadden, oirsacke dat die yoorseyde Vrouwe weduwe Cano, haer hoeve ende landen selve moet houden ende opdryffen oft aen pachters vande omliggende prochies moet oversetten by naer voor niet gelyck oock de vrouwe Abdisse van Tercameren, Roodeclooster ende meer andere dwelcke die Redenen syn dat die Ingesetenen van Boendael verschyde merckelycke sommen van penninghen schuldig ende ten achteren syn ten comptoire vande heeren Staten van Brabandt als aen den heere hooftmeyer van

Rode ende andere, die hun onmogelyck syn op te brengen, daer omme men onnoodich vindt onder correctie vande Beschaede die heden van iederen persoon int particulier al hier van wordt tot wordt te exprimeeren ende uyt te drucken soo om onnutte costen te eviteren als om alles te faciliteren aen welcken volgende int cort midts desen wordt overgegeven die generaele Ruine by die van Boendael jaerlyckx geleden soo in hunne huysen; landen ende bosschen, daertoe die selve d'een jaer door d'ander int geheel volgens de groootte ende hunne weerde worden genomen ende getauxeert soo in tarwe, coren, gheerste, haver, claeveren, hoy, stroy, labeur als andersints ten minsten op ende ter somme van twelf duysent ses hondert tseventigh guldens ende thien stuyvers mitsgaders dus alhier voor die jaeren 1689, 1690, 1691, 92, 93, 94 ende 1695 ende alsoo voor seven jaeren 88693 10.

Item dient geweten dat inden jaere 1695, die van Boendaele tot tweemaal totaliter syn gefourageert ende in hunne huysen geplundert geweest, jae selver die Cappelle aldaer, d'welck in memorie van menschen noyet en is gesien oft gehoort geweest, alwaer die innegesetenen aldaer alle hunne effecten hadden gesalveert waervan de plunderinghe ten minsten geestimeert word op 1000.

(g.) Hulin, griffier. »

Dr Emiel VAN DER LINDEN.

Hagelandsche Tooversprookjes

16. — DE SCHAT VAN MATTE.

Op een nacht had de storm bij koze de kruin van zijn hoogsten kerselaar afgerukt, en de varkens- en geitenstallekes lagen er onder, stukkend kapot. Gelukkig, dat ze leeg stonden. De kersen waren zoo goed als rijp, en koze kreeg 's morgens het bezoek van een heelen hoop jongens, die hem de takken hielpen wegsleuren en de kersen afplukken. — « Na 't school weerkomen, » zei koze. « We gaan de stallekes in den grond afbreken. Wie weet, komen er geen schatten voor den dag gelijk bij Kobe van Proke Matte. Heel de Mattefamilie is in mijn jongen tijd naar de Walen verhuisd. Ze wonen er nog, en ik geloof, dat ze daar goed voortboeren. »

— « Dat moeten we niet weten, koze. Vertel ons liever van Matte zijn vondst. »

— « Op en weg, jongens, en loopens naar school!... » 's Achternoens was aan de stallekes niet veel meer te doen. Koze had er heel den dag aan gezweet. Toen we bij hem kwamen, zat hij op de bank onder 't venster en pafte duchtig uit zijn lange steenen pijp, een teeken dat hij gereed was.

Waar 't gebeurd is? In de Molenstraat. Die straat dwarst halverwege de haan, die van 't dorp naar Boesdaal loopt.

1940 XXIII 309
Bijdragen tot de Geschiedenis van Ukkel

Misdrijven der soldateska in 1635 en pest in 1636, te Ukkel ¹⁾).

Op 6 Februari 1635 sloten Frankrijk en de Vereenigde Provinciën een verbond om samen de Zuider-Nederlanden te bemachtigen. De beide legers sterk, het Fransche 50.000 en het Hollandsche 20.000 manschappen, vereenigden zich nabij Maastricht en drongen dadelijk Brabant binnen. Tienen werd verwoest, Tervuren bezet en Leuven omsingeld. Doch ze putten zich vruchteloos uit vóór deze stad, en werden ten slotte, door het Spaansch leger, onder bevel van den Italiaanschen veldheer Otavio Piccolomini, tot den aftocht gedwongen. De overweldigers hadden echter veel schade berokkend, ook werden de achtergebleven troepen onverbiddelijk omgebracht ²⁾).

Ziehier de vertaling der nota die de toenmalige Ukkelsche pastoor, Hendrik de Lismont, over deze gebeurtenissen in zijn parochieboek neerpente: Ten jare 1635 vielen de Hollanders met het Fransch leger, ten getalle van 50.000 Franschen en 20.000 Hollanders, Brabant binnen, staken op 8 Juni Tienen in brand, verbleven den 16 te Kraainem en Voskapel ³⁾, belegerden den 22 Leuven maar konden de stad niet innemen. Den 24, 't zij op St-Joannes-Baptistadag, kwamen zeventig Hollanders naar Ukkel, en in de Diesdelle werd door de voorbijtrekkende soldaten een man gedood; vandaar ver vorderden zij hun weg tot Ukkel, waar zij de kerk plunderden der municipaliteit van Philippeville om het leven brachten dewelke op het Hofveld ⁴⁾ werden begraven. In de Diesdelle staken ze nog drie huizen in brand. Een boer uit Stokkel, met naam Simpendael, bracht een zijner dorpsgenooten om het leven, door de losbranding van een steenmortier (bombarde). Op denzelfden St-Jansdag was ik met andere vluchtelingen naar Brussel vertrokken, waar ik tijdens de belegering van Leuven verbleef, 't zij vijftien dagen. »

Op dezen Fransch-Hollandschen inval, die schromelijke sporen naliet, volgde ook een pestepidemie, naar de toenmalige kronijkschrijvers, veroorzaakt door de groote menigte langs de banen rottende lijken van menschen en dieren. Brussel en omstreken ontsnapten niet aan dit onheil, doch schijnt het in de hoofdstad minder erg geweest te zijn dan in sommige andere steden. Ukkel bleef evenmin gespaard, maar

¹⁾ De gegevens voor dit artikel werden gedeeltelijk getrokken uit een parochieregister van Ukkel, thans berustend op het gemeen schuis van Drogenbosch, en waarop mijne aandacht welwillend werdvestigd door onzen geachten medewerker C. Theys.

²⁾ Henne et Wauters: « Histoire de la Ville de Bruxelles: T. I, blz. 61.

³⁾ Voskapel, gehucht onder Sterrebeek, op de oude baan van Brussel naar Leuven.

⁴⁾ Gelegen tusschen den Wolvenberg en Stalle.

+ schiedt de Althoud tijden de oorlogen van het
der XVIIe.

Inhoudstafel Omslag 23 Adrien en Marie Dubois

1. Copie van originele 16^e eeuwse octrooien toegekend aan de Heer de Cerclaires door Albrecht en Isabella (Infante van Spanje) + verklarende tekst NL/FR
2. Fotokopie van grafsteen van Marie Dubois in St Niklaaskerk Drogenbos + transkriptie van grafschrift in NL en FR
3. Alchimist in zijn kantoor
4. La Belgique alchimique (fotokopie uit boek) (8 blz)

1,
Copie van de originele 16de eeuwse
octrooien toegekend aan
de Heer de Cerclaires
en ter beschikking gesteld door :

Copie des actes originaux
du 16ième siècle, attribués à
monsieur de Cerclaires,
mise à disposition par les :

ARCHIVES DEPARTEMENTALES DU NORD
22, Rue Saint Bernard
LILLE (France)

Sieca Silva

Oceluy pour Henry de Clare Comte de Hereford & pour son fils
le Comte de Hereford & pour son fils le Comte de Hereford
de qualite tant pour le Comte de Hereford & pour son fils le Comte de Hereford
de qualite tant pour le Comte de Hereford & pour son fils le Comte de Hereford
de qualite tant pour le Comte de Hereford & pour son fils le Comte de Hereford
de qualite tant pour le Comte de Hereford & pour son fils le Comte de Hereford

Albert et Isabel Clara Eugenia -

Suppléant d'Espagne par la grace de Dieu Archiduc & Archiduchesse
de Bourgogne & de Lotharingue & de Crabant &c. A tous ceulx qui estoient parvenus
salut de la part de nous & de nos bons & loyaux amis & de nos chers & loyaux
seigneurs, nous a esté remonstree comme y devant estre nous aurions plu
leur accorder octroy pour la construction de certains moulins pour le service
de leur & pour faire tourner toutes sortes de moulins & de pressoirs
et qu'il a esté es praticques et fait assigner conforme sa proposition comme se
peut voir par l'attestation sur ce exhibée et qui appartient a l'administration
a la grande utilité de nos pays de pardevant. Et comme il se fait ordinaire
aux mesmes benefices et a se rendre utile a nous servir et au bien
commun. Il a depuis qu'on a vu de nos perspectives en sans fin
nos accords & ordonnances de nos praticques & de telle forme que
telle quatorze avec lesquelles la force et la vitesse se fait assigner
faisant de doubles & triples & quadruples &c. et selon le besoin qui aura de
les appliquer. Il donnera plus que les ordinaires et se assignant beaucoup
plus utiles et sans comparaison plus portables a toutes sortes de moulins
travaille en vitesse que la vie sans fin qui jusqu'à présent a esté assignée
qui est tant avoir et se faire par accorde de laquelle quoy que
d'autre forme et maniere la suppet se fait aux moulins que y devant
Il a fait assigner a la ville d'Amsterdam et a la ville de Bruges au

[illegible]

[illegible]

[illegible]

payé de l'obey & faire et pour exécution par nous a luy octroyer pour nos
 payés de pardevant et a fin qu'il ait a l'advenir tant plus de couraige et
 travailler pour le public et qu'il n'ait autre que se peut le privaloir de soy labourer
 a son detrimement. Et nous a tres humblement supplié qu'il nous plust luy accorder
 de grace especialle octroy et privilege (sans prejudice du premier) et a
 l'exclusion de tous autres pour l'espace de six ans prochainement par luy
 jurements avec autorité et permis luy de luy employer sans diminution
 de sa qualité ou office d'icelle soit pour luy ou ses successeurs a toutes
 sortis de moulin, moulins et machines de quelque nature et qualité
 qu'ilz soient utiles au public et qu'il trouva contraindre sans autre
 expresse et ce pour le terme de six ans, sans qu'aucuns autres
 de province de n'importe quel lieu soient employer l'espace de six ans
 que ce soit, ou faire ou faire contraindre ou tout ou partie directement
 ou indirectement sans sa permission luy de moulin, moulins et
 ou machines qui par le cours de six ans il fera faire ou établir et ce
 avec différents baux express les a tous sans exception la peine de perdre
 amende et confiscation de six mois de contraindre applicable aussi que nous
 serons servis de l'ordonner de n'importe quel octroy et sur ce luy faire déposer
 nos luy patentes et tel cas pertinent. **Savoir faisons**, Que
 les choses susdites considérées, Et sur celles en l'advis de nos tres chers
 et fidèles les chers et chers et commises de nos domaines et finances
 justiciars favorables a la supplication et requeste dudit sieur de Carlebois
 suppliaut luy avons consenti octroy et accordé, consentons octroyons
 et accordons de grace especialle et de plein pouvoir et pour ce
 seul a l'exclusion de tous autres, sans altération d'express ou diminution de

qualité tant pour lui que ses succés lors praticquer ou faire
praticquer son jurisdiction criminelle de faire vis perpétuelle avec l'applicati^{on}
d'icelle et de l'ice plus amplement mentionner par trois lrs payés et
pour obéysances. Et ce pour ung temps et terme de trente ans prochains
venans. Réservant a cest et fait a toutes réserves de quelque qualité
en comens. qu'il lui puet tant estre de praticquer ou contr'faire l'ice
jurisdiction par application d'icelle et tout en partie sans l'adieu et assenti^{on}
dudit suppliant et ses succés lors pendant les temps sur paine de forfaiture
de vis perpétuelle et quoulcun qui se trahiroient estre faitz et prapudier
de cest lre par octroy et de cinquante florins d'amende a comettre l'ung
tiers a par p'ouffier l'autre tiers audit suppliant, et le tiers tiers au
p'ouffier du d'annuement, pour ce qui avant p'ouffier par de l'ice fait de
cest lre par p'ouffier grace octroy et accord. les supplet par leur faire
puter casus p'ouffier originelles tant au conseil de nos finances par p'ouffier
gambred' de comptes a l'ille po^r y estre respectivement p'ouffier et
enregistré a la conspuence de nos droits, faulx et auct'orité la et
ainsi qu'il appartendra, parmy parant a nos ames et famille les
p'ouffier et c'ours de nos comptes audit l'ille, l'ancey droit pour leur
directs fratrie. Si donne et mandement a nos treschers et famille
les esief p'ouffier et c'ours de nos p'ouffier et Grand conseil, p'ouffier
et c'ours de par conseil de l'igambred' de comptes, Gambred' et c'ours
de par conseil de c'ours, p'ouffier et c'ours de par conseil de c'ours
Gambred' p'ouffier et c'ours de par conseil de c'ours, Grand d'ault
de fagunau, et c'ours de par conseil de c'ours fagunau, et par c'ours de
mont, Gambred' p'ouffier et c'ours de par conseil de c'ours, -

Seigneurie de Lille, Douay, et Arras, puis prouost le contre a Valenciennes.
Bailli de Tournay et du Tournesir, Escheveins de Valenciennes. Et a tous autres
par ses lieutenants, off. et subiects, auxquels ce regardera, que de ces foires pour prae-
dictes et accord pour le temps des foires et conditions, selonc et a la forme et
maniere que dict est, ils facent, souffrent et laissent les suppl. et subiects
plaines et paisiblement pour et vers, et sans tous contraires et empeschemens
au contraire. Car ainsi nous plaist il. En tesmoing de ce nous auons fait
mettre par nosseint a ces parties, donnee es cures ville de Compielle, le dixhuitiesme
jour de may, l'an de grace mil. Ccc. cent. et dixsept. Paraph. Ma. R.
Sur ce plus estoit escript par les lieutenants, le contre des laines, le 5. de
may, escript Baillif de Tournay de Robiano, tresorier qual par sire J. de la
esse, commis des finances et autres parties et sousign. Bertrand. Sur le des
estoit escript. Les escript tresorier qual et commis des finances, consultant
et tant qu'il a esté que le contenu au blanc de ces laines soit ferme et
accompli tout ainsi de la mesme forme et maniere que l'ancien. Le
dissent et mandent es l'air fait par l'ancien blanc, fait a Compielle
au bureau des finances. Le 5. de may, l'an de grace mil. Ccc. cent. et dixsept.
qual et commis le 5. jour de may, l'an de grace mil. Ccc. cent. et dixsept. et sousign.
R. de Montmorency, R. de Robiano et J. de la esse. Sur l'ancien plus
estoit auons escript. Ces laines sont subornes selonc leur forme et tenue
par les laines des comptes des lieutenants a Lille et de leur consentement
en regard au Regu. Le 5. de may, l'an de grace mil. Ccc. cent. et dixsept.
fo. 12. et surmont. Le 5. de may, l'an de grace mil. Ccc. cent. et dixsept. et
subsign. Gilles de la esse, f. de la esse, et f. de la esse.

[illegible]

*Anna Renée de Clairmont Comtesse d'Hornes, Depositione ad hoc
ministrata, per argentum duravit & ex parte digne aus, a tunc
repperit eximiam in re pignora a facili*

*Nous par la voie de diuizor de Castille & Leon d'Aranda
de dupe Enallera de Hierosalemy de Portugal de Navarra etc. D'où nous
qui est prout venant salut, L'excellence L'ambassadeur susdite, de Rome de
France, Comte de Hornes, Contadon qu'il y a un bon nombre de
mines de fer, marbre blanc, mines d'acier, cuivre, argent, or, et
autres choses de valeur, nous ne pouvons enlever, sans payer, ou si
sans que nous ne soyons considérables au respect de ce qui elles en ont de plus.*

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Continuation de l'ivre d'appoint Pour les Brachy
Senguer et Eschevins de la ville de Cassel
pour un terme de six ans a la reconnaissance
y contene 52

Philipe heder gracie Godte Commet Van
Castillie Van Iley Van Arragon Van Sicilie De Sicilie Van Hierusalie
Alles des yflich die dese heere becoordinge sij sulke saluut van hebbey
ontfanghen doet mededinge supplicatie van onse vter beuende Bailliu
Invermoele Eschepere ende vterhondede onse stede van Castile Ingeordene
dat van Immemorale tijde onse voorsacten gheue van vlandens ziele
ghedeert ghebedest zij de supplicante ende himme voorsacten hoe sijn
bi sijnre sijnre cetera te consensie he mogge heftes ende ontfangen
zich elcke accensie op alle sooths van dranchen ende goeder sijnre man
dichde binnende onse voorsacten stede respectmeche tijt sijn ende vter
dardas het eyle ziele ghecontinniet zij ghebedest des vterhondede
februarij int jaer duysent zes hondede zeventig voor alre tot van zes
die sulke comen te expirare te dieghen te vercommen te vter
elcke sijnre binnende der voorsacten stede te sijnre gheue stede
van elcke vter vter int goet becoort vter sijnre parisi van
tome groot bide sijnre sijnre parisi. Ende vter elcke bide

O C T R O O I

AAN RENE DE CERCLAIRES, GRAAF VAN HOORN, OM GOUD EN ZILVER
MINERALEN TE MOGEN OPZOEKEN GEDURENDE EEN TERMIJN VAN 12
JAAR, MITS BETALING VAN EEN TIENDE VAN DE PROFIJTEN AAN
ZIJNE MAJESTEIT.

(Filips II, Koning van Spanje)

(vrije vertaling)

O C T R O Y

A RENE DE CERCLAIRES, COMTE DE HORNES, DE POUVOIR CHERCHER
MINERAUX D OR ET D ARGENT DURANT LE TERME DE DOUZE ANS, A
CHARGE DE PAYER LE DIXIEME DU CLER PROFIT A SA MAJESTE.

(Philippe II, Roi d'Espagne)

O C T R O O I

TOEGEKEND AAN RENE DE CERCLAIRE, GRAAF VAN HOORN, OM ALLEEN
EN MET UITSLUITING VAN IEDER ANDER, ONBERISPELIJK, ZONDER
VERANDERING OF KWALITEITSVERMINDERING, ZOWEL VOOR HEM OF ZIJN
OPVOLGERS, ZIJN NIEUWE UITVINDING VAN DE SCHROEF ZONDER EINDE
TOE TE PASSEN OF TE LATEN TOEPASSEN VOOR EEN TERMIJN VAN
30 JAAR.

(Albert en Isabel-Clara-Eugenia, Infante van Spanje)

(vrije vertaling)

O C T R O Y

POUR RENE DE CERCLAIRE, COMTE DE HORNES, DE POUVOIR SEUL ET
A L EXCLUSION DE TOUS AULTRES SANS ALTERATION, REPROCHE OU
DIMINUTION DE QUALITE TANT POUR LUI QUE POUR SES SUCCESSEURS
PRACTIQUER OU FAIRE PRACTIQUER SON INVENTION NOUVELLE DE FAIRE
VIS PERPETUELLES AVEC L APPLICATION D ICELLES POUR UN TERME DE
30 ANS.

O C T R O O I

VOOR RENE DE CERCLAIRE, GRAAF VAN HOORN, OM ALLEEN EN MET
UITSLUITING VAN IEDER ANDER, ONBERISPELIJK, ZONDER VERVAL-
SING OF VERMINDERING VAN KWALITEIT, ZOWEL VOOR HEM ALS VOOR
ZIJN OPVOLGERS, ZIJN NIEUWE UITVINDING VOOR DE BOUW VAN VER-
STERKTE MOLENS UITTE VOEREN EN ZE TE LATEN DRAAIEN IN STIL-
STAANDE WATERS OF ANDERS, VOOR EEN TERMIJN VAN 25 JAAR.

(Albert en Isabel-Clara-Eugenia, Infante van Spanje, 1615)

(vrije vertaling)

O C T R O Y

POUR RENE DE CERCLAIRE, COMTE DE HORNES, DE POUVOIR SEUL ET
A L EXCLUSION DE TOUS AULTRES SANS ALTERATION, REPROCHE OU
DIMINUTION DE QUALITE TANT POUR LUI QUE SES SUCCESSEURS FAIRE
PRACTIQUER SON INVENTION NOUVELLE TOUCHANT LA CONSTRUCTION DE
MOULINS FORT DE LES FAIRE MOUDRE EN EAU DORMANTE OU AULTREMENT
POUR UN TERME DE 25 ANS.

- Octrooi aan René de Cerclaires, Graaf van
Hoorn, om mineralen ~~van~~ goud en zilver,
te mogen opzoeken gedurende een termijn
van 12 jaar, mits betaling van een
tiende van de profijten aan Zijne
Majesteit.
(Vrijz. verducing)

- Octroy à René de Cerclaires, Comte de
Hornes, de pouvoir chercher minéraux
d'or et d'argent durant le terme
de douze ans, à charge de payer
le dixième du cler ~~et~~ profit à sa
Majesté' (Philippe IV).

- Octrooi voor René de Cerclaires, Graaf van
Floorn, om alleen en met uitsluiting van
~~ieder ander~~ ~~alle anderen~~, ~~en~~ zonder vervalsing
om onberispelijk ~~of~~ vermindering van kwaliteit,
zowel voor hem als voor zijn opvolgers,
zijn ^{nieuwe} uitvinding ~~betreffende~~ ~~betreffende~~
de bouw van versterkte molens uit te voeren
en ze te laten draaien in stilstaande waters
of anders, voor een termijn van 25 jaar.
^(rijke vervalsing)

Albert en Isabel, 1615

- Octroy pour René de Cerclaires, Comte de
Floornes, de pouvoir seul et à l'exclusion
de tous autres sans altération, reproche
ou diminution de qualité tant pour
lui que ses successeurs faire pratiquer
son invention nouvelle touchant la
construction de moulins fort de les faire
moudre en eau dormante ou autrement
pour un terme de 25 ans.

Albert et Isabel, 1615.

- Octrooi toegekend aan René de Cerclaires, Graaf van Hoorn, om alleen en met uitsluiting van ieder ander om onberispelijk, zonder verandering of kwaliteitsvermindering, zowel voor hem of zijn opvolgers, zijn nieuwe uitvinding van de schroef zonder einde toe te passen of te laten toepassen voor een termijn van 30 jaar.
(rijke uitbuiting)

- Octroy pour René de Cerclaires, Comte de Hornes, de pouvoir seul et à l'exclusion de tous autres sans alteration, reproche ou diminution de qualité tant pour lui que pour ses successeurs practiquer ou faire practiquer son invention nouvelle de faire vis perpetuelles avec l'application d'elles pour un terme de 30 ans.

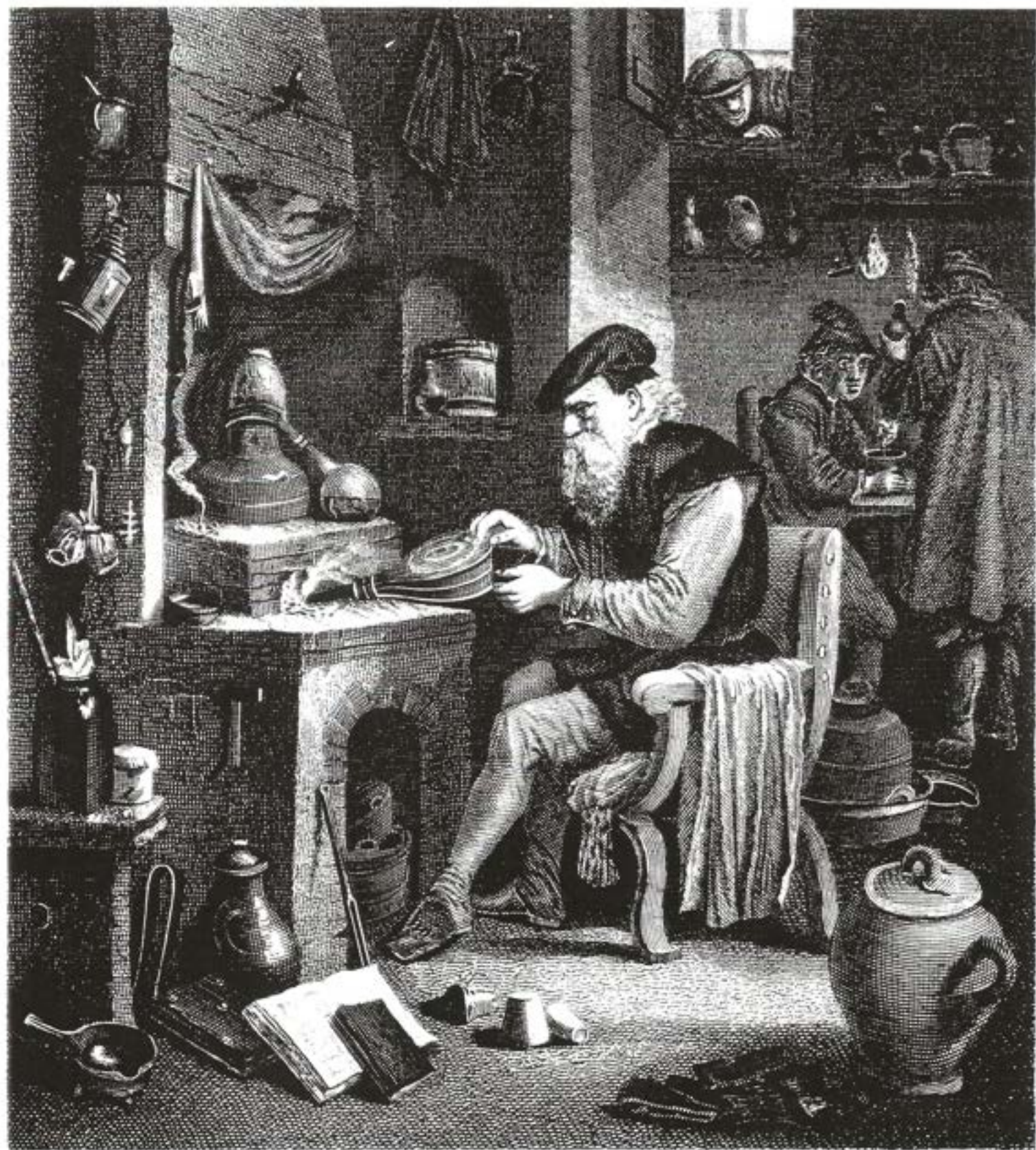
"Ci gist haulte et puissante dame Marie Dubois
en son vivant femme épouse de hault et puissant
seigneur messire René de Cerclaires, comte de
Hornes et chevalier de l'ordre du Roi très crétien,
conseille en ses conseils d'estat et gentilhomme
de sa chambre, laquelle desceda le premier de
mars 1624, ayant rendu vivante assuré témoignage
par la fermeté de sa foy et enfin par la douceur
de sa mort qu'elle est jouissante de haut aus
cieus d'une couronne de gloire éternelle.
Prions tous ce grand Dieu pour son ame et disons:
ainsy soit il.

(Texte original)

Hier rust de weledede en machtige dame Marie Dubois, bij leven echtgenote van de weledede en machtige heer René de Cerclaires, graaf van Hoorn en ridder van de Heilige Geest, raadsheer van de Koning, overleden op 1 maart 1624.

Omwille van haar vast geloof en haar zachte dood geniet zij nu in de hemel van de eeuwige zaligheid. Bidden wij allen tot de grote God voor haar ziel. Amen.

(Vrije vertaling)

Les sept étages de la tour du Sacrement de Leuven sont les sept opérations alchimiques pour obtenir la pierre philosophale.

IV

LA BELGIQUE ALCHIMIQUE

Le Belge ne croit pas au vieux rêve alchimique de la transmutation des métaux en or. Pourtant, il ne manque jamais d'élever une statue à ceux des Adeptes qui, plus heureux que d'autres, ont trouvé la pierre philosophale. C'est ainsi que Jean-Baptiste Van Helmont réfléchit, assis sur son socle de pierre au fond du Nouveau Marché aux Grains à Bruxelles. L'inscription dithyrambique dit qu'il est né ici en 1579, y est mort en 1644. Elle ajoute qu'il fut un des promoteurs de la science moderne. C'est en effet lui qui découvrit un corps jusque-là inconnu auquel il donna le nom de gaz. Ce savant intègre, au-dessus de tout soupçon, explique dans son ouvrage « Le Jardin de la Médecine » l'aspect de cette pierre des philosophes, qu'il a lui-même expérimentée avec bonheur dans son laboratoire de Vilvorde.

« J'ai vu, dit-il, et manipulé la pierre philosophale. Elle a la couleur de la poudre de safran, mais le poids et l'éclat du verre pilé. »

Cette pierre, cependant, il ne l'avait pas fabriquée. Il la tenait d'un inconnu qui s'était présenté chez lui certain jour de l'an de grâces 1618. Ils avaient causé très tard alchimie. Puis, avant de partir, l'homme avait déposé sur la table la précieuse poudre, recommandant bien au savant de l'emballer dans du papier au moment de l'utiliser. C'est ce que fit Van Helmont. Il fit fondre huit onces de mercure dans un creuset, y précipita l'enveloppe de poudre, attendit un quart d'heure, jeta le creuset, hermétiquement bouché dans l'eau froide et le brisa. Parmi les débris, il trouva un morceau d'or d'un poids égal à celui du mercure employé.

Le creuset qui servit à l'expérience et trois fleurs étranges, coupées, symbole de la réussite, ont été disposées par le scul-

teur aux pieds de Van Helmont. En souvenir de ce jour, l'alchimiste prénomma un de ses fils Mercurius. Celui-ci devint à son tour un fervent adepte de la recherche alchimique, et le maître en ces matières du philosophe allemand Leibniz. Car il est une règle pour l'Adepte, c'est celle d'initier après lui un autre Adepte à son art.

Aussi, bien souvent, l'alchimiste heureux décorera-t-il, au moyen d'une symbolique particulière, la façade de sa maison, soucieux de laisser un témoignage du chemin qu'il a pris pour atteindre le but. Ce sont les « demeures philosophales » comme on en voit à Bourges, à Bayeux ou à Niort. J'étais bien près de croire que la Belgique n'en possédait pas quand dans une rue bruxelloise souvent parcourue, mon attention fut attirée par une pierre dont je n'avais pas jusque-là remarqué les étranges caractéristiques.

L'alchimiste décapité

La pierre représentait un cerf dans une position des pattes que jamais cet animal n'aurait pu prendre. Poursuivi par les chiens, il volait littéralement dans la forêt. Je compris qu'il s'agissait du Cervus Fugitivus des alchimistes, le mercure !

C'était tout près de la Grand-Place et l'enseigne était celle de la maison du Cerf. Et je m'avisai que les noms de ces vieilles maisons se lisaient aussi dans les grimoires alchimiques d'autrefois. Le paon avec sa queue multicolore qui symbolise les couleurs par lesquelles passe la pierre dans le creuset, le cygne qui prend son vol et représente l'élément volatil, la rose, symbole de la Pierre. On voit aussi le bateau d'or, comme sur la fontaine du Vert-Bois à Paris. Et puis le chêne, l'arbre d'or, l'étoile, le Phoenix renaissant du brasier tout en haut de la Louve qui allaite les Gémeaux.

Que l'adepte y aille voir et qu'il tire à son tour le fil d'Ariane à travers tous ces symboles, commençant sa quête par la demeure où l'âne invitait comme à Chartres le profane à se tenir à l'écart de cette science qui ne lui était pas destinée.

Il est à supposer que ce remarquable ensemble hermétique succédait à un autre et que les yeux de Bruegel, le peintre-alchimiste, ont parcouru ce merveilleux livre de pierre. Tel aurait aussi été le dernier regard de cet homme vêtu de noir qui gravit le 5 juin 1568, sur le coup de deux heures, les sept marches de l'échafaud dressé au milieu de la place. Dans quelques instants, la tête de Philippe de Montmorency, comte de Hornes, 224e chevalier de la Toison d'Or, tomberait sous l'épée du bourreau. La gloire de sa mort allait éclipser son passé... d'alchimiste.

Enfin de l'or

Un peu plus d'un siècle plus tôt, il y avait eu dans la famille du comte de Hornes un précédent illustre : Gilles de Montmorency, baron de Rais ! Maréchal de France et compagnon de Jeanne d'Arc, il avait misé toute sa fortune et sa vie sur la recherche d'une Pierre Philosophale insaisissable. C'est que le grimoire alchimique qu'il avait entre les mains était bien dur à traduire et tout particulièrement cette allégorie du Massacre des Innocents, qui représentait une des étapes essentielles du Grand Œuvre. On sait comment il l'interpréta et combien de malheureux enfants périrent inutilement. Gilles de Rais mourra sur le bûcher sans avoir rien trouvé.

Philippe de Montmorency croyait sans doute avoir plus de chances que son parent. Il imita Nicolas Flamel qui avait fait le pèlerinage d'Espagne. Mais il manque souvent à la noblesse cette humilité qui caractérise le véritable Adepte. Ses recherches n'avaient d'ailleurs d'autre but que de pallier une situation financière désastreuse. En servant à la fois le roi d'Espagne, l'Eglise et les gueux, il avait vainement tenté de faire patienter des créanciers de plus en plus exigeants. En voulant réussir, il s'était pris au piège de ses propres intrigues. Et la valse des châteaux et des terres avait commencé : tout était hypothéqué loin passé sa valeur. Quand il les confisquera, Albe, qui les convoitait, fera en réalité une bien mauvaise opération.

Pourtant, à l'heure où on l'arrêta, Montmorency pensait bien avoir gagné la partie. A quelque temps de là, au cours d'une ambassade, un homme sans âge, distingué, lui avait été présenté. Il paraissait honnête et disait s'appeler **René de Cerclaires**, baron de Fontaine en Anjou, seigneur de Breuil-Château et autres lieux. Il portait aussi fort discrètement le collier de l'ordre du Saint-Esprit et l'on chuchotait qu'il avait été conseiller du roi de France Charles IX, avant de passer la frontière pour des motifs d'ordre religieux.

Cerclaires prétendait apporter une solution aux problèmes financiers qui assaillaient le comte. N'avait-il pas, quant à lui — on pouvait se renseigner —, découvert la véritable eau de Jouvence ? Maintenant, il était près de découvrir la formule de la pierre philosophale, de réussir une transmutation ! Il ne demandait pas grand-chose : simplement qu'on lui trouve un endroit retiré où il pourrait continuer ses recherches en toute quiétude...

Montmorency avait cru l'alchimiste sur parole. La santé caduque de sa femme lui avait, depuis longtemps, fait préférer à tout autre le séjour plus confortable du château de Weert. De ce fait, la vieille forteresse de Hornes, dressée à une lieue de Ruremonde, avec ses hautes murailles, ses douves profondes et ses

bois, était vouée à l'abandon. Ce repaire sinistre convenait aux travaux d'un alchimiste. Montmorency y avait installé Cerclaires.

L'événement se produisit peu avant l'arrestation. Il faisait horriblement chaud. Montmorency avait prolongé de quelques jours sa visite à Weert. La veille du départ, en plein orage, Cerclaires était arrivé à toute bride de Hornes. Il avait réussi ! Il exhibait de l'or, on était riche... Il fallait remettre à plus tard le voyage à Bruxelles. Mais quand on a de l'or, on se croit autorisé à braver le destin ! D'abord, toute peine méritant salaire, il s'agit de payer à l'alchimiste le prix de sa réussite. On avait convenu du comté de Hornes : Montmorency fait établir sur le champ l'acte de cession. On avisera des modalités au retour... Jamais un instant il n'avait imaginé qu'il n'y aurait point de retour !

Le laboratoire fantôme

Pendant que Philippe de Montmorency, dans sa prison, s'imagine qu'avec l'or tout peut encore s'arranger, que Weert regorge peut-être déjà de lingots, pendant qu'il s'abaisse à emprunter quelques ducats à ses gardiens — il devra, pour les rembourser, leur donner la montre dont il ne se séparait jamais — Cerclaires, prudemment, ne quitte pas le château de Hornes de tout le procès. Le séquestre laissait à l'occupant la disposition du bien en attendant un règlement définitif qui ne manquerait pas de trainer, eu égard au compliqué de la succession. L'alchimiste put encore trente-cinq ans durant, œuvrer calmement en quelque pièce écartée de la forteresse dont il avait fait son officine.

Au coin de la Grand-Place de Bruxelles, ce cerf courant d'une manière curieuse est le "Cervus Fugitivus", ou le Mercure des Philosophes.

On ne doit pas s'imaginer découvrir en un tel laboratoire les crânes, les empaillés, les herbes séchées qui font le décor des tableaux de Teniers. Laissons ces oripeaux à l'empirique. Le véritable Adepte œuvre avec méthode. Son officine a le dépouillement d'une cellule monacale. Bien souvent même, un oratoire y a été aménagé, car l'ascèse est une des composantes, sinon l'essentiel de la recherche alchimique.

Dans cet esprit, l'obligation première qu'a l'alchimiste est de construire de ses propres mains ses appareils, lesquels, à l'encontre de ce qu'on pourrait croire, sont relativement simples. Il s'agit en ordre principal d'un fourneau mobile, de forme cylindrique, décoré d'un nom arabe, l'athanor. Entièrement métallique, il est d'un type à combustion lente, muni d'un dôme réverbérant destiné à rebattre le calorique pour augmenter la chaleur. Un second four est nécessaire pour les réparations accessoires, bâti en briques celui-là et généralement carré. Le foyer occupe le centre tandis qu'un réservoir d'eau chaude, appelé bain-marie, du nom de l'alchimiste Marie-la-Juive, entoure la colonne de chauffe. Quelques pots et ustensiles, minutieusement disposés, complètent l'équipement de ce laboratoire, monté à l'abri des regards indiscrets.

En 1605, la situation se dégrade brusquement pour Cerclaires. Le séquestre est levé, la succession clôturée et l'alchimiste, qui se méfie, recrute un quarteron de spadassins pour surveiller les occupants. Contre toute attente, l'héritière, Sabine d'Egmont, ne discute pas la cession du comté de Hornes. Par contre, elle réclame 90.000 florins or, somme considérable, en contrepartie de l'or que Philippe de Montmorency n'a jamais reçu...

Contre toute attente également, le baron de Cerclaires paraît avoir satisfait à la clause. Le 9 juillet, en effet, il fait relief du comté de Hornes et en est solennellement, dix-neuf jours plus tard, investi par le Prince-Évêque. Car Hornes faisait alors partie de la principauté de Liège et les armoiries aux trois cornets du comté figurent toujours dans celles de la province belge.

Mais l'alchimiste avait bien raison de se méfier. Le chapitre de la cathédrale refuse d'entériner ce marché qu'il dit entaché de sorcellerie et fait appel à la garnison espagnole de Ruremonde pour assiéger le château-fort et arrêter le « faux » comte de Hornes. Dès qu'il apprend la nouvelle, Cerclaires prend de mystérieuses dispositions. Ses hommes s'affairent toute la nuit dans les caves. Et quand, à l'aube, les Espagnols auront pris les murailles d'assaut, ils ne trouveront plus qu'une forteresse vide : ni or, ni laboratoire, ni défenseurs. Après avoir dissimulé son matériel et sa fortune, l'alchimiste a gagné la campagne par des sentiers qu'il connaît parfaitement.

Ne faut-il pas voir dans cette vieille taque de cheminée d'Orval, abbaye au nom prédestiné, l'Adamas, ou acier des vieux alchimistes, cueillant la pomme d'Or au Jardin des Hespérides ?

L'alchimie n'est pas une sinécure

Dix ans plus tard, nous retrouvons Cerclaires emprisonné pour dettes à La Haye. C'est que Hornes est devenu dans l'intervalle garnison militaire et qu'il est bien dangereux d'y aller récupérer son bien. Les Etats Généraux mettent comme condition à son élargissement la cession de tous les droits qu'il possède sur le comté de Hornes. L'acte est signé le 15 septembre 1614. Sous la contrainte, dira plus tard l'alchimiste qui, libéré, désavoue une signature qu'il prétend avoir été arrachée par la force. Hornes trouve décidément beaucoup d'amateurs. Endetté en Hollande, Cerclaires retrouve une nouvelle fortune à Bruxelles. Il vit à présent à la cour des Archiducs. Admis à la bourgeoisie de Bruxelles le 13 février 1618, il se livre en cette ville à de patientes recherches physiques et alchimiques. Ses découvertes sont sanctionnées par des ordonnances officielles telle cette « *vis perpétuelle ou sans fin au moyen de laquelle on obtient une vitesse et une force quatre fois plus considérables que celles produites par la vis d'Archimède* ». Plus tard, les Archiducs lui accordent l'exclusivité d'une invention qui consiste « *à emplir ou vider à l'aide d'une espèce de moulin et avec peu de coust tous fossés de forteresse ou autres, lacs, étangs, etc.* ».

Mais le document le plus étonnant — toutes ces patentes sont conservées aux Archives Départementales de Lille — est certainement l'acte de Philippe IV d'Espagne qui autorise en fait un alchimiste à pratiquer ouvertement son art sous la protection royale : le comte de Hornes pourra désormais « *rechercher et exploiter les mines de rics (charbon), marcasites, fer ou autres* ».

des Pays-Bas, dont les minéraux fourniront de l'or et de l'argent quand il les aura épurés selon son invention » !

La fortune subite de Cerclaires, les patentes qu'il obtient pour ses travaux alchimiques nous font supposer qu'il a ouvert un nouveau laboratoire à Bruxelles. Du temps où il résidait dans son comté, le baron-alchimiste avait épousé Marie du Bois, fille de Jean-Baptiste, chevalier et capitaine du château de Weert. Celle-ci possédait la seigneurie et château de Droogenbosch, près de Bruxelles. C'est peut-être là, dans cette vieille bâtisse devenue Maison Communale, autrefois entourée de bois, qu'il établit cette fois son officine.

Quand son épouse meurt, en 1624, Cerclaires lui fait graver une pierre monumentale, chargée de ses propres armoiries et titres, comte de Hornes et chevalier du Saint-Esprit. Elle se voyait jadis au milieu du chœur de Droogenbosch. Elle est aujourd'hui dressée dans le baptistère aux côtés d'une cuve armoriée. Un vieux manuscrit du Ministère des Affaires étrangères en a conservé l'inscription. Dans la marge, un contemporain a écrit en flamand ce commentaire :

« René de Cerclaires pouvait bien poser cette épitaphe, car sa femme avait eu beaucoup à souffrir avec lui et supporté de grandes misères (*) ». On conçoit en effet que la pratique de l'Alchimie ne soit pas une sinécure.

Le baron de Cerclaires se retira à Bruxelles dans ce même quartier de la rue Haute où Bruegel avait vécu et sans doute fut-il lui aussi un des habitués de la Grand-Place. Il décéda en la paroisse de la Chapelle le 6 août 1636, soit près de soixante-dix ans après le supplice de Montmorency. Il devait avoir dépassé les cent ans et son Eau de Jouvence n'était peut-être pas tout à fait un mythe... On l'enterra aux côtés de sa femme, suivant les comptes paroissiaux de Droogenbosch qui mentionnent un paiement fait l'année suivante aux ouvriers ayant scellé la pierre. Quant à la formule de l'or, pourquoi ne serait-ce pas celle qu'on a dissimulée parmi les symboles hermétiques de la Grand-Place de Bruxelles ?

Et sur cette pierre

A défaut de pouvoir déchiffrer les façades de la Grand-Place, d'anciens traités d'alchimie nous renseignent comment l'Adepté procédait. Au printemps, quand sont près d'exploser toutes les puissances séminales contenues dans la nature, l'alchimiste part dès l'aube à la recherche de la matière première, ce

(*) Dese épitaphe moght René de Cerclers wel stellen : want synne huys-vrouwe veel met hem te leyden heeft gehadt ende groote miserieën geleden.

sperme de la terre sur la nature duquel tant d'hypothèses ont déjà été formulées et qu'on ne trouve qu'en certains endroits privilégiés. Il lui faut recueillir cette matière dans une sorte de petit ballon de cristal, curieusement dénommé « œuf philosophique » abondamment représenté dans l'œuvre de Jérôme Bosch. Cet œuf de verre, il va le placer, avec précaution, à l'intérieur de l'athanor. Aussitôt le feu allumé, l'Œuvre commence, divisée au départ en douze opérations bien distinctes, chacune rapportée à l'un des signes du zodiaque. C'est la « Voie Humide ».

Pendant près d'un an, le feu ne pourra s'éteindre. L'homme verra, surveillant ses fourneaux et ses livres, la matière prendre aux différents stades de sa fabrication des couleurs différentes. Quand elle sera d'un beau rouge, il saura qu'il est sur le point de réussir, qu'il atteint le but, cette pierre philosophale, sorte de poudre dont Arnaud de Villeneuve disait qu'il suffirait d'en jeter une poignée à la mer pour que celle-ci, par une mutation en chaîne, devienne de l'or ou de l'argent !

D'où les alchimistes médiévaux tenaient-ils leurs connaissances ? Car, en définitive, les manuscrits traitant de cette science étaient rares et bien souvent conservés au fond de bibliothèques d'abbaye où il n'était pas facile de les aller consulter. Eh bien, et cela paraîtra inconcevable aux yeux du clergé d'aujourd'hui, tout confit en réformes et en problèmes sociaux, c'est dans les églises qu'on apprenait l'Art Royal ! Non pas toutes les églises et cathédrales, mais certaines d'entre elles et plus spécialement celles qui étaient dédiées à... saint Pierre !

Chapiteaux et naissances de voûte sont, de préférence, choisis pour y sculpter d'énigmatiques allégories, telle cette scène à l'abbaye de Hoogendaele à Audenaerde.

Le Massacre des Innocents, quatrième arcane de la recherche philosophale, est le sujet principal du porche du Bethléem à Huy.

L'Adeptes n'ignore pas en effet que le prince des apôtres s'appelait Simon, fils de Jonas, et que Pierre — La Pierre — est un surnom que Jésus lui a donné. Toute une symbolique s'ordonne alors autour de cette identité. Les clés de l'apôtre deviennent alors celles du Magistère ou Grand'Œuvre, ou mieux de la multiplication qui en est le but. L'une signifie la coagulation, l'autre la solution, suivant la devise des alchimistes de l'antiquité, Solve et Coagula. Et il en va de même pour les autres attributs de Pierre : le coq, c'est le vitriol, les larmes, la condensation, l'église qu'il porte, l'athanor...

A Louvain, ville où l'alchimiste Albert le Grand enseigna, où œuvra Agrippa, l'église principale est dédiée à saint Pierre. Celui qui y pénètre à la recherche de symboles mystérieux devra s'avancer jusqu'au chœur, lever les yeux et remarquer que quatre clés de voûte sont marquées chacune d'un des animaux de l'Apocalypse. On en a fait les Évangélistes. Il s'agit en réalité des quatre composantes du Sphinx antique, lequel avait un corps de taureau, des pattes de lion, une tête humaine et des ailes d'aigle.

Ainsi reconstitué par l'initié, le monstre lui signifie qu'une énigme est posée en cet endroit et que celui qui n'est pas comme Œdipe, apte à la résoudre, s'en écarte sous peine des ennuis les plus graves. Il ne lui faudra pas longtemps pour constater que les quatre voûtes aux clés énigmatiques couvrent exactement la superficie des stalles. Et que si l'on s'avise d'en relever chacun des strapontins, on y trouvera chaque fois sculpté un décor alchimique, l'aigle, le basilic, le paon, le loup ravissant, la tour de l'athanor, le chevalier marin, une mélusine, une chauve-souris. Le porc aussi, symbole cher à Bruegel et qui est une référence à la parole de l'Evangile : Il ne faut pas jeter les perles aux porcs. Ils les fouleraient aux pieds puis se retourneraient contre vous pour vous déchirer.

Les quatre voûtes couvrent en même temps, plus bas, la superficie de la crypte. Et c'est là que se trouvait jadis le Secret. Mais les églises de nos régions ont été tant de fois transformées par un clergé de plus en plus ignorant des choses sacrées, qu'il est la plupart du temps inutile d'encore chercher des phrases et des formules hermétiques, qu'il n'en reste plus que des fragments, des symboles isolés, des mots incohérents. Il faut encore avant de quitter le chœur, admirer la tour eucharistique et constater qu'elle est élevée sur sept colonnes. C'est qu'au XVe siècle, les alchimistes découvrirent une méthode beaucoup plus rapide, qui permettait de réaliser la pierre philosophale en sept opérations et en un peu plus d'une semaine. On la dénomme voie courte, ou sèche.

Plusieurs des séquences alchimiques déchiffrées ont été expérimentées avec un certain succès. En fait, le véritable problème de l'alchimie, celui sur lequel butent les chercheurs et qui conditionne tout, c'est la matière première employée. Le secret en a été jalousement gardé par les adeptes qui ont réussi la transmutation. Ils ne le livrent qu'à travers un fatras de périphrases et de symboles. L'hiéroglyphe de cet élément essentiel est le « Lion Vert ».

Il faut dire que le Lion Vert ne se « cueille » pas non plus n'importe où, qu'il y a pour ce faire des dates et des lieux privilégiés, telle, semble-t-il, la petite ville autrefois liégeoise, à présent brabançonne, de Léau. Etrange que, sans que les historiens puissent l'expliquer d'une manière satisfaisante, elle ait soudain pris, à une époque relativement récente, le nom de Zoutleeuw, ce qui veut dire : Sel et Lion. Or, selon certains traités d'alchimie, le Lion Vert serait un sel... Etrange que Léau porte précisément des armoiries au Lion. Et que le saint patron de l'église s'appelle Léonard, c'est-à-dire Lion et Nard, sorte de préparation aromatique. Nos ancêtres avaient l'art de jongler avec les noms et les symboles et tout cela n'est pas que coïncidences.

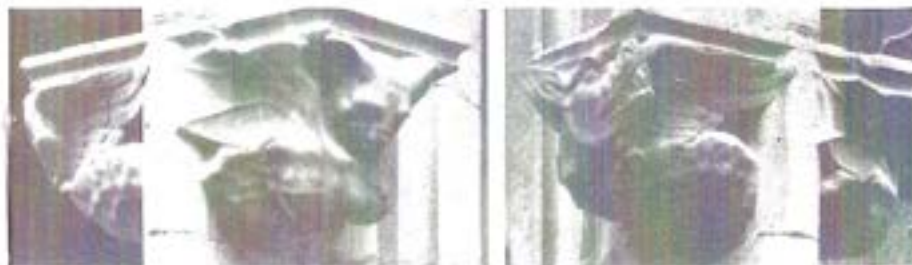
On peut être sceptique, mais une fois passé le seuil de

l'église, on est bien obligé d'admettre qu'un mystère pèse sur ce lieu. Et la Vierge à double visage qui accueille le visiteur n'est pas là pour le démentir. Elle est pendue à la voûte par une chaîne de sept sphères d'or et forme avec les anges qui l'entourent un groupe de sept personnages. Toute l'église d'ailleurs, dont la richesse est disproportionnée avec l'importance de la ville, et jusqu'au nom du saint patron, est basé sur le chiffre sept. C'est que, on l'a vu, il y a sept opérations à réaliser dans l'athanor pour que la matière première devienne pierre philosophale. Voilà pourquoi il y a sept travées à la nef, sept autels dans six chapelles et le chœur, et dans chacun de ces sept endroits, un tableau ou un triptyque divisé en sept scènes ! Chacune des opérations est ici expliquée en détail à celui qui a des yeux pour voir. Enfin, dans le transept, une monumentale tourelle eucharistique en pierre d'Avesnes, chef-d'œuvre de la sculpture, exhibe sept étages d'allégories dont le déchiffrement est conditionné par la présence vigilante à la base des quatre animaux de l'Apocalypse.

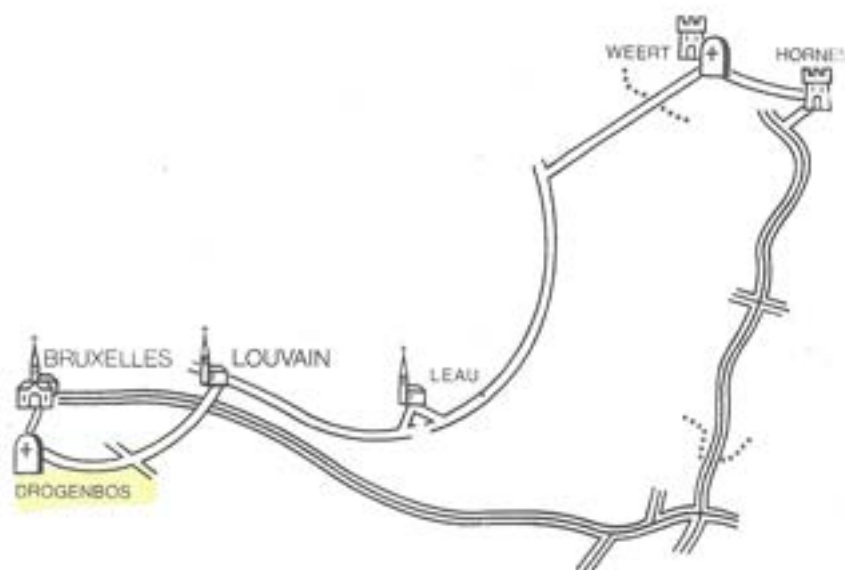
La formule de l'or, que tant d'alchimistes ont cherchée, est peut-être cachée ici. Si vous la trouvez, faites-le moi savoir...

Devant le Bethléem de Huy, Ariane dévide le fil destiné à l'Initié, tandis qu'un renard déchire le coq, allégorie du châtiment réservé au postulant trop bavard...

Le dragon, ici comme ailleurs, veille sur la cachette de l'or, ou sur sa formule !
La chauve-souris, animal impur que l'on crucifiait autrefois sur les portes, menace de mort le profane qui entrerait en ce lieu avec des intentions troubles.

ITINERAIRE DE LA BELGIQUE ALCHEMIQUE

Il est conseillé, avant de se mettre en route et d'aborder cet aspect différent et volontairement ignoré de la science et de l'histoire, de se documenter sur le langage utilisé par les alchimistes. A cet égard, on lira avec profit une « Histoire de l'Alchimie », comme celle qu'a publiée Serge Hutin chez Marabout-Université. En Hollande, à Weert, tant dans l'église qu'au musée, on vous documentera parfaitement en français. Pour visiter Léau, par contre, il est prudent de se procurer au préalable la notice française (15 F), éditée par la Fédération Touristique du Brabant à Bruxelles.

1 jour : 300 km

BRUXELLES (0) : Statue de Van Helmont, Grand-Place, statue du comte de Hornes au Sablon, musée d'art ancien, église de la Chapelle. Sortir par l'avenue Fonsny et Forest.

DROGENBOS (7) : église et pierre de l'alchimiste de Hornes, château converti en maison communale. Gagner Louvain par Linkebeek, la Petite Espinette, Groenendaal, Hoeylaert, Overysse, Huidenberg.

LOUVAIN (45) : collégiale Saint-Pierre, stalles et crypte. Prendre la N.3 en direction de Liège. 13 km au-delà de Tirlemont, tourner à gauche vers Léau (Zoutleeuw).

LEAU (80) : église Saint-Léonard. Rejoindre Saint-Trond, puis Hasselt par la N.22. Se diriger ensuite vers Hechtel par la N.15. Là, prendre la route de Weert, via Kleino-Brogel, Kaulille (frontière).

WEERT (131) : église et pierre de Hornes, musée municipal, vestiges du château. Se diriger vers Ruremonde et, peu avant cette ville, tourner à gauche, vers l'église de Hornes.

HORNES (151) : Château-fort. Pour le retour, on rejoindra à 8 km l'autoroute et on rentrera à Bruxelles, via Maastricht et Liège, sans en descendre (2 heures).

SITES REMARQUABLES DE LA BELGIQUE ALCHEMIQUE classés dans l'ordre alphabétique

BRUXELLES (Brabant)

— Grand-Place : reconstruite après le bombardement de 1695, la magnifique place bruxelloise devait faire suite à un ensemble alchimique plus homogène que rappellent les sculptures des façades restaurées et leurs appellations : le cerf fugitif, l'arbre, le bateau d'or, la rose, le phénix. C'est au milieu de ce décor hermétique qu'avait été décapité en 1568 le comte-alchimiste de Hornes, Philippe de Montmorency. La statue rappelant cet événement, élevée à l'endroit du supplice, a été déplacée au Petit Sablon.

— Musée d'art ancien (de 10 à 17 h sauf le lundi). On y trouve plusieurs toiles alchimiques de Brueghel, la chute d'Icare, la chute des anges rebelles, le massacre des Innocents, à côté d'autres de Jérôme Bosch, la Tentation de saint Antoine, etc.

— Eglise Notre-Dame de la Chapelle : plusieurs détails des sculptures et certaines statues, comme celles de saint Pierre et de saint Jean, témoignent que cette église dut avoir, avant les destructions des iconoclastes, une valeur alchimique. C'est dans cette paroisse d'ailleurs que vint résider l'alchimiste de Cerclaires et Brueghel la choisit comme lieu de sépulture. Son mausolée se trouve dans une des chapelles du collatéral sud, surmonté d'une toile représentant le Christ remettant les clés à saint Pierre.

— Statue de l'alchimiste Van Helmont (1579-1644), œuvre du sculpteur Van der Linden. Elevée sur la place du Nouveau Marché aux Grains.

DROGENBOS (Brabant)

— Eglise paroissiale : pierre tombale de l'alchimiste Cerclaires, comte de Hornes, dressée au fond de l'église, près de fonts baptismaux aux armes de sa femme, Marie du Bois. Les autres pierres tombales armoriées du pavement appartiennent à la famille de celle-ci, dont le père était capitaine au château de Weert. Dans le transept, un curieux « Diable au sourire » décore un chapiteau.

— Château (XVIe s.) : converti en maison communale.

ECAUSSINNES-LALAING (Hainaut)

— Château féodal (XVe s.) : (de 10 à 12 - 14 à 18 h sauf mardi et vendredi). Entrée : 40 F. Magnifiques cheminées armoriées, représentant Adam et Eve, Mélusine, le chevalier marin... Le château a toutefois été transformé au cours des siècles. Voir également la chapelle.

HORNES (Hollande)

5 km à l'ouest de Ruremonde.

— Château féodal (XVe s.) : On ne visite pas. Cependant, la promenade par les dunes, dans le beau parc qui l'entoure, est fort pittoresque et donne un aperçu de la puissance de cette forteresse.

HUY (Liège)

— Collégiale Notre-Dame (XVe s.) : au chevet de l'église, une arcade dite le « Porche du Bethléem », qui donnait autrefois accès au cimetière, offre en tympan, sur le thème de la Nativité, des scènes curieuses parmi lesquelles une Fuite en Egypte et un Massacre des Innocents pourraient bien posséder une valeur alchimique. On se souviendra que Nicolas Flamel fit pareillement décorer de la même scène l'arcade du cimetière des Innocents à Paris, en expliquant par ailleurs la signification hermétique.

LEAU - Zoutleeuw (Brabant)

A 15 km à l'est de Tirlemont

— Eglise Saint-Léonard (de 9 à 12 - 13.30 à 16 h - 19 h en saison). S'adresser 10, place du Marché. Entrée : 10 F.
Riche décoration alchimique basée sur la recherche de la Matière Première et les sept opérations de l'Art Royal. A remarquer, pendue à la voûte de la nef, une Vierge à deux faces, entourée de six angelets (XVIe s.) et un magnifique tabernacle en pierre d'Avesnes, comportant sept étages sur la base, chacun de ces étages étant décoré de scènes particulières.

LOUVAIN (Brabant)

— Collégiale Saint-Pierre (formée de 10 à 13 h en semaine), XVe s. On admirera les sculptures étranges des stalles et la crypte (XIe s.) sous le chœur, mise à jour au cours des travaux de restauration. Michel de Bay, dit Baius, grand Inquisiteur pour les Pays-Bas, fut inhumé dans cette église en 1589.

WEERT (Hollande)

A 8 km de la frontière belge.

— Eglise (XVIe s.) : au milieu du chœur, pierre tombale en marbre noir et blanc de Philippe de Montmorency, comte de Hornes.

— Musée municipal : à 300 m de l'église. On y trouvera des souvenirs du comte de Hornes.

— Château : il n'en existe plus qu'une tour et une porte, le long du canal, au nord de la ville.

Saint-Léonard ou le "Lion vert", matière première que le Philosophe utilisera pour trouver la Pierre.

Inhoudstafel Omslag 43 Nota's over Drogenbos II

1. Nota over eigenaars van Drogenbos
2. Brochure Sicca Silva « Drogenbosch anno 1798 » NL en FR
3. In Drogenbos onder de lindenbomen Knack 11/06/1981
4. Court historique sur le village de Drogenbos Ucclesia 1971
5. Korte inhoud uit archief Koninklijke leenkamer van Brabant over de verpachting van visserij in Droogenbosch (Constant Theys Geschiedenis van Drogenbos)
6. Populatieverloop 1951-1963
7. Geslacht Berthout (2 blz van internet)
8. Artikel over Drogenbos Tijdschrift 17 Touring Club de Belgique Mei 1925
9. Drogenbosch aan de Zenne Tijdschrift Toerisme nr 15 1936
10. Margaretha van Parma (Wikipedia 4/2/2011)
11. Bundel Reportage Drogenbos La Lanterne 4/1-9/1/1993
12. Drogenbos krantenknipsel 1923
13. Droogenbosche en Ruysbroek Tijdschriftartikel
14. En ce vieux temps là les gens de Drogenbos étaient des paysans
15. Drogenbos Folder jaar ?
16. De romeinse opgravingen in Drogenbos Verschillende artikels uit Ucclesia
17. Drogenbos avant 1915 (Auteur onbekend)
18. Données complémentaires des statistiques communales
19. Zuidelijke Zennevallei (p. 280 tem 302) Jaar ? Boek ?
20. De cholera epidemie in 1859 (DDS)
21. Nota's in verband met Drogenbos (OMD 2015)
22. Drogenbos in de geschiedenis
23. Drogenbos 1798 Een historische schets
- 24.
25. Mastellebrug Nota met de hand geschreven
26. Drogenbos (geschiedenisband)
50. Zegel Hertewijck (foto kleur)
51. Zegel Hertewijck (foto Z/W)

Louis d'Arenberg werd in 1787 ontzet uit zijn ambt van groot-baljuw van Henegouwen. Als partij-ganger van Vonk, nam hij aanvankelijk actief deel aan de Brabantse Revolutie, waarvan hij zich vervolgens desolidariseerde. Toen de leiders van Dumouriez België binnenvielen trok hij zich terug in Duitsland en kwam slechts naar zijn vaderland terug na 1814.

Zijn broeder, Auguste d'Arenberg, beter gekend onder de naam van graaf de la Marck, trad in dienst van Frankrijk en streed tegen de Engelsen in Amerika aan het hoofd van het regiment van la Marck. Afgevaardigde van de edelen bij de Staten-Generaal te Versailles, sloot hij vriendschap met Mirabeau, die in zijn armen stierf en hem benoemde tot zijn testamentuitvoerder.

Louis-Prosper, de oudste zoon van de graaf de la Marck, stelde in 1806 een regiment Belgische lichtcavalerie in dienst van Napoleon I.

Zijn broeder, prins Pierre, oud ordonnantie-officier van Napoleon I, liet zich tot Fransman naturaliseren tijdens de restauratie en werd in 1828 hertog en pair van Frankrijk.

Jean d'Arenberg — burgravius coloniensis — gebruikte in 1278 een ruiterszegel waarvan het schild drie rozen droeg.

Gelre geeft aan de heer d'Arenberch, vassaal van het Keizerrijk, van goud met drie rozen van keel, geknopt van het schild.

De Arenberg — graven en prinses van het Heilig Keizerrijk in 1549 en 1576, hertogen van Aarschot en van Croy in 1612, hertogen van Arenberg in 1644, hertogen van Meppen en Recklinghausen in 1805 en graven van het Franse Keizerrijk in 1811 — voeren van keel met drie rozen van goud, doorboord van het veld en gepunt van sinopel; hun helmteken is een pauwenstaart in natuurkleur en het schild, gehouden door een griffioen en een leeuw, beiden van goud, is geplaatst op een purperen mantel gevoerd met hermelijn en met franjes van goud, etopt door de hertogelijke kroon in het Heilig Keizerrijk.

Hun leuze is « Christus prote-mus ».

De wapens van deze edele familie komen voor in talrijke gemeentelijke Belgische wapens, hetzij effen, hetzij gecombineerd met de wapens van een of meer verwante families.

DROGENBOS (DROOGEN-BOSCH) was oorspronkelijk een domein van de familie Berthout hetwelke later een van de heerlijkheid van Mechelen afhankelijk leen werd.

Gilles Berthout verkocht, in 1284, Drogenbos aan de abdij van Ter Kameren en vervolgens werd het verworven door de Brusselse familie Hertewijk.

Na Jean Hertewijk, werd André de Douvrin eigenaar van het goet dat vervolgens overging aan Adrien Dubois kamerofficier van Karel V.

Een van diens afstammelingen, Joseph-Hyacinthe Dubois de Fien-nes, majoor in dienst van Holland, verkocht in 1717 het patrimonium van zijn voorouders (1) aan de weduwe-douairière van Hertog Philippe d'Arenberg.

De schepenbank, benoemd door de heren met hogere rechtsmacht van Drogenbos, gebruikte in het jaar 1295 een zegel met de wapens der Berthout.

Van 1502 tot 1574 was op dit zegel een Sint-Nikolaas afgebeeld, vergezeld van twee wapenschilden, het ene met een arend met uitgespreide vleugels, het tweede met een gekanteelde toren.

Het Koninklijk Besluit van 1 Februari 1947 heeft aan Drogenbos een schild geschonken van keel met drie mispelbloemen (of juist drie rozen) van goud, doorboord van het veld, wapens van de prinses van Arenberg.

HENSIES is een vroeger vrij-leen van de abdij van Liessies. Zijn naam wordt reeds vermeld in 870 in de verdelingsakte van het Koninkrijk Lotharingen.

De heerlijkheid Hensies heeft lang toebehoord aan de heer van Quiévrain.

De schepenbank van Hensies gebruikte tijdens de XVIe en de XVIIe eeuw zegels met de wapens

van de familie de Croy en o. a. een zegel met een ruitvormig schild, gedeeld rechts met een gevierendeeld, 1. en 4. van zilver met 3 dwarsbalken van keel (Croy) en 2. en 3. met een nogmaals-gevierendeeld Frankrijk-Bretagne, met over het geheel het wapenschild met drie gouden rozen van de Arenberg en, links, zoals over het geheel van 1., van keel met drie rozen van goud.

Op 28 Februari 1817 vroeg de meier van Hensies een zegel voor zijn gemeente, welke, naar hij schreef : « nooit wapens heeft gehad, het is van weinig belang dat er haar deze of gene gegeven worden ; het zou voldoende zijn haar een embleem te geven welke herinnert aan haar naam, die afgeleid schijnt van Haine, de naam van de rivier die haar grondgebied doorstroomt » (2).

Dit voorstel bleef zonder gevolg tot in 1924. Op 22 November van dit jaar heeft een Koninklijk Besluit aan de gemeente Hensies het bezit verzekerd van het hierboven beschreven geruit schild.

LUMMEN. In 1205 ontving Lodewijk III, graaf van Loos, als leen van de bisschop van Luik, Hugues de Pierrepont, het erleen en het kasteel van Lummen, die gehouden werden door Louis, avoué van Haspengouw.

De opvolgers van deze laatste behielden het gebied van Lummen tot in 1531 ; toen werd het door Henri de Diest in leen genomen voor het feodaal Hof van Brabant.

In 1425 hief Jean de la Marck de heerlijkheid Lummen op ; een vierde ervan bleef onderworpen, ten minste in naam, aan de hertog van Brabant die er, naar het schijnt, nooit afstand van deed.

Het bezit van dit vierde deel was nochtans de oorzaak van eindeloze twisten en gaf aanleiding tot een eigenaardige bijzonderheid : Lummen had drie afzonderlijke schepenbanken, de jurisdictie van de eerste schepenbank beperkte zich tot het eigenlijk dorp Lummen, terwijl de twee andere banken ook over Schu-len, Linkhout, Stokrooie en Koersel

(1) Wauters : *Histoire des Environs de Bruxelles*, deel III, bl. 587.

(2) Poncellet : *Seigneurs et Armées du Hainaut*, deel XXXIV, bl. 242.

DROOGENBOSCH ANNO 1798
EEN HISTORISCHE SCHETS

Voorwoord.

Voor de nakende eeuwwisseling worden reeds veel plannen gesmeed. Het staat nu al vast dat dit zal gevierd worden. Een droombeeld zweeft voor ons uit. Toch is het goed dat we eerst eens twee eeuwen teruggaan in de tijd. Dit jaar is het immers precies 200 jaar geleden dat Drogenbos een zelfstandige gemeente werd.

In deze brochure wensen wij een tijdsbeeld te schetsen van het leven in die jaren. In welke periode van de vaderlandse geschiedenis leefde men in 1798? Hoe zag Drogenbos er uit? We zullen snel ontdekken dat het allesbehalve een tijd was om te dromen en om feesten op te zetten.

EEN BEETJE VADERLANDSE GESCHIEDENIS.

Door de overwinning van het Franse leger in 1794 kwam een einde aan de Oostenrijkse overheersing over onze streken. "Nieuwe meesters, nieuwe wetten" zegt men. Het werd er niet beter op voor ons volk. Gedurende 15 maanden heerste een echt terreurregime: militaire bezetting, verhoging van belastingen, wegslepen van kunstschaten, antireligieuze maatregelen, enz. Het verergerde van jaar tot jaar.

Op 1 oktober 1795 werden wij bij decreet bij Frankrijk gevoegd. België of de Nederlanden bestonden niet meer. Ook de bestaande provinciën verdwenen. Negen departementen kwamen in de plaats. Wij behoorden tot het departement "La Dyle". In grote trekken kwam dit overeen met de provincie Brabant vóór de recente splitsing. Brussel was de hoofdstad. In het arrondissement Brussel maakte Drogenbos deel uit van het kanton Ukkel.

ONZE BURGERLIJKE STAND.

Dat het een woelige tijd was ontdekken wij ook als wij de registers van de burgerlijke stand inkijken. De administratie was overspoeld van steeds wijzigende wetten en reglementeringen. Zelfs de kalender lag overhoop. In 1792 begon immers de republikeinse kalender of jaartelling. Dit jaar heette "AN I" en begon op 22 september 1792. De maanden kregen ook een republikeins tintje : Vendémiaire (van 22/09 tot 21/10), Brumaire (22/10 - 21/11), enz. (zie verder speciale rubriek). Gelukkig duurde deze naamsverandering slechts tot in 1805. Maar wie nu opzoeken wil doen over die periode zit duchtig in de knoop. Wie toen de nieuwe kalender niet naleefde kreeg een zware boete.

Geboorten, huwelijken en sterfgevallen werden niet meer stipt genoteerd, zoals in de parochieregisters voordien. De staat had deze taak nu op de rug van de gemeenten geschoven. Maar de nieuwe ambtenaren die er mee belast waren, werden opgedrongen van hogerhand en waren meestal onbekend en zeer dikwijls onbevoegd tegenover de plaatselijke toestanden.

De verfransing was volledig en de volksmens kon die nieuwe situatie niet aan, met het gevolg dat vooral geboorten en overlijdens van minderjarigen niet altijd aangegeven werden.

Zo zijn de registers van 1798 tot 1803 zeer onvolledig in Drogenbos. In een heel dun register met enkele akten van 1798 tot 1800 staan huwelijken en overlijdens zelfs dooreen genoteerd. Vóór 1798, toen Drogenbos nog afhing van Ukkel, hield men daar de burgerlijke stand bij, maar het was er niet beter om. Dit had vele gevolgen, die soms later met lapmiddelen moesten bijgewerkt worden. Zo heeft Ukkel ons in 1815 een lijst overgemaakt met de genoteerde geboorten van de kinderen van het mannelijk geslacht, geboren tussen 1780 en 1797. In deze lijst ontbreken echter alle gegevens tussen 09/09/1793 en 13/08/1796. Zo kon men dus toch niet weten wie er precies in aanmerking kwam om opgeroepen te worden voor de militaire dienst. Vanaf 1798 was iedere jonge Franse vrijgezel (dus ook elke Belgische) immers verplicht tot een legerdienst van 5 jaar vanaf zijn 20^e jaar. In oorlogstijd kon men zelfs voor onbepaalde tijd worden opgeroepen.

Met de huwelijksakten waren minder problemen, heel eenvoudig omdat er haast geen huwelijken waren (in 1800 geen enkel in Drogenbos). De meeste huwbare jonge mannen waren opgeëist voor het Franse leger of leefden verborgen in schuren op de boerderijen of ondergedoken ergens in het Zoniënwoud, dat toen minstens driemaal zo groot was als nu.

ADMINISTRATIEF BELEID ROND 1798.

Drogenbos was een kleine gemeente met ongeveer 400 inwoners, nog niet het tiende deel van nu. Officiële cijfers spreken van 433 in 1786 en 377 in 1810. Ter vergelijking vermelden wij de benaderende getallen voor de aanpalende gemeenten: Beersel 600, Linkebeek 650 en Ruisbroek 400.

Herhaaldelijk heeft de overheid getracht om Drogenbos bij Ruisbroek te voegen. Dankzij het krachtdadig en voortdurend verzet van onze gemeenteraad werd de poging in 1828 opgegeven.

Die gemeenteraad kwam meestal bijeen in een herberg. De griffier deed zijn administratief werk thuis. Pas in 1825 is er voor het eerst sprake van een raadhuis. De laatste griffier van het oude regime was notaris J.J. Catoir (sinds 1780). Hij had zijn "comptoir te Beersel onder Calevoet". Na de Franse overheersing werd de naam griffier vervangen door gemeentesecretaris. De eerste secretaris werd benoemd in 1815. Het was Pieter Frans Massy.

Als laatste schepenen van het oude regime vinden we de namen vermeld van Jacobus Crokaert, Judocus van Haelen (kon niet schrijven !), Jacobus Wauters en Gerardus Mus. Zij vergaderden voor het laatst op 5 maart 1795.

De laatste officier of "preter" was Hendrik Caudron. Deze landelijke politiedienaar was belast met burgerlijke en rechterlijke macht, als weideopzichter en boswachter.

De laatste "meier" was Simon Jozef Giblet (sedert 1784). Hij was de hoogste gezagsdrager ter plaatse en tevens voorzitter van de schepenenbank.

Handtekeningen van de laatste meier en schepenen vóór 1798.

LEVENSSOMSTANDIGHEDEN.

De levensomstandigheden van de bevolking waren allesbehalve rooskleurig. De geschiedschrijver Henri Pirenne verwoordt het zo: "België was uitgeput en zijn bevolking tot wanhoop gedreven".

Landbouw en veeteelt waren de enige bronnen van inkomsten. Een dagloner kon onmogelijk zijn gezin in leven houden als hij niet een paar dieren bezat: enkele kippen, een nest konijnen, een paar geiten of schapen. Wie als knecht bij een boer kon werken, had het iets beter. Een ambachtsman diende meerdere beroepen uit te oefenen om rond te komen. Hier waren geen echte grote boerderijen. Gelukkig begonnen de aardappelen, die ruim een kwart eeuw vroeger waren ingevoerd, eindelijk voldoende rendement te geven als voedsel voor mens en dier.

Voor de veeteelt was er ruimte genoeg in het dorp. In het meest noordelijke deel, waar nu o.m. de Renault-vestiging staat, werden vooral schapen gekweekt. Een kaart uit die tijd noemt dit deel de "Schapenbocht". Een bocht is een met stokken en planken omheinde ruimte die voorbehouden was voor de schapen. Een schapenkweker kon gedurende een aantal jaren deze ruimte afhuren. Als iemand meer bood, moest hij elders zijn toevlucht nemen.

Rechts van de Grote Baan, waar nu de nieuwe Félix De Boecklaan komt, en in de omgeving van de G.B. lag de Grote Beemd, ook Koebeemd of Gemeenbeemd genoemd. Daar liet men de koeien grazen onder de bewaking van een "cayer" of koewachter.

Onder de eigenaars van het vee bestonden onderlinge akkoorden met de eigenaars van de gronden over de verhuring. Constant Theys vertelt in zijn "Geschiedenis van Droogenbosch" (1942) dat het leven daar in die vlakte toch niet altijd zo vredig verliep als een schilderij het soms laat vermoeden. Als schaapherders met hun kudden, soms vanuit Vorst, naar deze malse Zenneweiden afzakten, ontstond paniek bij de koehoeders. Schapen eten niet alleen het gras tot tegen de grond af, erger nog, het blijkt dat koeien nadien gedurende ruime tijd niet meer willen grazen op de plaats waar een schaap gepasseerd is.

Met de regelmaat van een klok braken besmettelijke ziekten uit onder het vee. In oktober 1770 was de plaag zo groot dat alle dieren moesten afgeslacht worden, dat alle honden huisarrest kregen en dat de toegangen tot het dorp bewaakt werden door "prevosten" of opzieners uit Brussel.

Het dagelijks brood werd meestal gebakken met de helft rogge- en de helft tarwemeel. In de volksmond noemde men dit "masteluin"-brood.

Alle woningen waren uit hout en leem opgetrokken en met stro bedekt. Er was geen riolering en de Zenne overstroomde regelmatig. De grote pestepidemieën lagen wel ver achter de rug, maar een overvloed aan armen en bedelaars was een nieuwe plaag. De Franse wetgeving vocht tegen het pauperisme, o.a. door de "Bureaus van Weldadigheid" op te richten. Daardoor kwam de armenzorg, die vroeger in handen was van de Kerk, nu ten laste van de gemeenten. Maar het leverde geen resultaten op. Onze samenleving was leeggezogen door de Franse staat.

Het was ook de tijd van geduchte roversbenden. Het uitschot van dienstweigeraars, vaandelvluhtigen, inbrekers en struikrovers oefende een schrikbewind uit in de afgelegen dorpen.

Reeds in 1796 groeide verzet van de bevolking tegen de agressieve maatregelen die Frankrijk trof. Als in 1798 ook de katholieke godsdienst afgeschaft werd en veel priesters verbannen werden naar verre eilanden, was de maat vol. De landelijke bevolking nam de wapens op. Men verdedigde zich met wat men bezat: een riek, een piek, een zeis. Waar echt gevochten werd, bezaten de oproerlingen, brigands genoemd, wel degelijk vuurwapens. Maar ze misten de kanonnen en de strategische kennis. Dit was de oorzaak van hun ondergang. Met moed alleen wint men geen veldslag. De gevechten begonnen eerst in het Land van Waas, daarna in West-Vlaanderen,

maar de hevigste vonden plaats in de Kempen. In onze regio ging het eerder om passief verzet. De militeieplichtigen verschansten zich in de bossen of doken onder op boerderijen of verminkten zich om geen soldaat te moeten worden. Einde 1798 werd het sterkste boerenleger te Hasselt verslagen. Men noemde dit de "Boerenkrijg".

De daaropvolgende winter begon heel vroeg. Half november viel de eerste sneeuw en het vroom lang. Rond Brussel doken wolven op. Precies in dat jaar werd Drogenbos een zelfstandige gemeente.

Wat kunnen we nog vermelden over het onderscheid tussen het Drogenbos van vroeger en nu ?

- Het kanaal Brussel-Charleroi bestond nog niet. In 1803 besliste men met de werken te beginnen, maar pas in 1827 startte men definitief met de graafwerken. De spoorweg kwam nog tien jaar later. We waren dus nog ver af van de industrialisatie aan de noordkant van de gemeente.
- Van het kasteel Calmeyn was evenmin sprake. Vijftig jaar eerder had men het oude afgebroken en het zou nog een halve eeuw duren vooraleer het nieuwe uit de grond verrees.
- Ons huidig gemeentehuis was toen de prachtige hoeve, met paardenstallen en orangerie, van het kasteel. Daar woonde de rentmeester van de familie van Arenberg. Ons huidig ge-

meentelijk wapenschild dateert uit 1781 en hebben wij te danken aan deze familie van Arenberg. Onder het Franse bewind werd de kasteelhoeve aangeslagen en verkocht als nationaal goed.

- De Mastellebrug lag nog over de Zenne en de wijk rond "De Lamp" was een trekpleister voor wie van vermaak hield. De lambiek brouwde en dronk men gretig ter plaatse. Maar in die omgeving kon het er 's avonds pikdonker zijn. Op Driekoningen 1761 verdronk hier een man in een gracht. Bij het verlaten van een café had hij een kaars boven op een bezem gebonden om zo beter zijn weg te vinden tussen de vele sloten. Hij sukkelde van de weg af en toen zijn de kaars op de bezem en de man zijn eigen kaars samen uitgegaan...

DE PAPIERMOLEN AAN DE ZENNE.

Hieraan willen wij speciale aandacht besteden omdat de oprichting ervan precies in die jaren viel. De molen had nog niet zijn huidige functie. Eigenlijk waren er oorspronkelijk twee molens. Op de linkeroever stond stroomafwaarts een olieperserij en op de rechteroever een graanmolen met landhuis. Dit werd gebouwd in een bocht van de Zenne op een weide die de naam droeg van " 't Horeken " (komt van horinc of hornic = hoek), later vervormd tot "Torreken".

De eigenares, Anna Van Haelen, had in oktober 1792, één maand vóór de Franse bezetting, een octrooi of toelating bekomen van het Oostenrijks Bewind om daar een watermolencomplex te bouwen. Anna Van Haelen was toen al weduwe van Joseph Wittouck, met wie zij op 01/12/1745 gehuwd was. Zij kwam uit een welstellende familie van Drogenbos. Haar man was geboren te Sint-Niklaas en was tot zijn dood in 1785 hovenier en conciërge, in dienst van de hertog van Arenberg, op de kasteelhoeve, waar nu het gemeentehuis staat.

Uit hun huwelijk sproten drie kinderen: Guillaume (geboren rond 1749, overleden in 1829), Jacques (1750-1798), die zijn vader opvolgde in dezelfde functie op het kasteel en daarenboven koster was, en Isabelle (geboren rond 1764), die de echtgenote werd van Louis-

Victor Dammeville, onze eerste Franse burgemeester tijdens het Frans bewind.

De eerste jaren van de activiteit van de molen zijn sterk onderhevig geweest aan de invloed van de ideeën van de Franse revolutie, vooral omdat de drie voornoemde kinderen gunstig stonden tegenover het nieuwe beleid.

Vanaf het begin van de Franse revolutie werden alle kerkelijke goederen aangeslagen. Zo moest de abdij van Terkameren, die voor de helft eigenaar was van het Horeken, haar deel afstaan. Ondertussen was Anna Van Haelen overleden en haar drie kinderen maakten handig gebruik van de situatie om samen eigenaar te worden van het hele complex.

Door het huwelijk van Isabelle Wittouck met Louis-Victor Dammeville kwam er een nieuwe kaper op de kust. Eerst kocht deze op 13/02/1798 het derde deel af van zijn schoonbroer Guillaume. Op 27/01/1800 kocht hij het deel van zijn vrouw en na het overlijden van zijn andere schoonbroer Jacques in april 1798, werd hij, na publieke verkoop van diens deel in september 1800, volledige eigenaar van de molen. De totale eigendom besloeg 3 ha 82 a 50 ca en bestond uit de olie- en bloemmolen, een landhuis met paardenstallen, een koetshuis, een moestuin, aanplantingen, weiden en zelfs een Engelse tuin, dit alles omringd door een wal.

Op 21 oktober 1803 verkocht Dammeville de molen met alle bijhorigheden in onverdeeldheid aan Charles-Joseph de Liagre en Georges-Louis Stevens. Zij waren schoonbroers van elkaar. Van dan af werd het een papiermolen, die met de jaren zal uitgroeien tot het Catala-bedrijf.

"MAIRE" DAMMEVILLE.

Tot op het einde van 1795 mochten de ambtenaren van het oude regime hun ambt uitvoeren. Vanaf 10 januari 1796 werden zij afgedankt. De Commissaris van de Franse regering benoemde dan de eerste "agents municipaux" en hun "adjoints". Bij ons werden dit Jacques van Haelen en Jan-Baptist Keyaerts. Twee maanden nadien werden zij al vervangen door Jacques Wittouck (molenaar) en Egide Bosmans (landbouwer).

In 1798 komt Louis-Victor Dammeville als eerste "maire". Hij werd geboren te Falaise in het departement Calvados (Normandië). Zijn beleid was van zeer korte duur. In augustus 1805 vinden wij een laatste officieel spoor van hem: zijn handtekening op een document van de kerkraad over de verhuring van eigendommen van de Sint-Niklaasparochie.

Hij werd opgevolgd door Nicolas Paesmans, die tekende als "maire-adjoint" tot in maart 1806. Vanaf 1807 werd het François Van Damme en vanaf 1809 tekende Adrien François Deus als maire.

Ondanks deze korte bewindsperiode heeft Dammeville een sterke stempel gedrukt op het leven in Drogenbos. Getuigen daarvan zijn de schenking van een gebouw en de nodige fondsen (door testament in 1806 in Montpellier - Frankrijk) tot het oprichten van een school voor 20 arme kinderen; deze school opende haar

deuren in 1812 (zie verder in afzonderlijke rubriek). Alsook de fundatie van een jaarlijkse mis in onze kerk met uitdeling van brood plus 1 frank aan 50 armen van de gemeente; deze uitdeling bleef bestaan tot aan de Eerste Wereldoorlog. Beide stichtingen deed hij als aandenken en eerbetoon aan zijn vrouw; zij kregen de naam van "Institut d'Isabelle" en "Isabella-mis".

Handtekening van "maire" Louis-Victor DAMMEVILLE en zijn echtgenote Isabelle WITTOUCK.

De Sint-Niklaasparochie.

Tot nog toe reppen wij in dit artikel geen woord over de Sint-Niklaasparochie. Om twee redenen past het wel dat wij er aandacht aan besteden :

- 1) Wij bezitten in ons archief belangrijke documenten uit de jaren 1786-1796;
- 2) Drogenbos had voor het eerst een eigen pastoor in 1805.

1) Belangrijke historische documenten.

Op het einde van het Oostenrijks bewind stond Keizer Jozef II aan het hoofd van een machtige Europese staat. Hij had ook onze streken onder zijn bevoegdheid tussen 1780-1790. Omwille van zijn vele bemoeienissen in kerkelijke toestanden, noemde het volk hem spottend "de keizer-koster". In mei 1786 gaf hij ondermeer het bevel om een algemene telling te houden van al wat de parochies bezaten aan roerende en onroerende goederen. Dit moest leiden tot de reorganisatie van de parochies op het platteland volgens de noden van de cultus.

Dit bevel heette ordonnantie nr. 99. Wij bezitten de tekst van het antwoord dat Drogenbos hierop gegeven heeft. Wij citeren de

belangrijkste passages, met hier en daar inachtneming van de taal van toen :

"Drogenbos is 215 bunders (ha) groot. De hertog van Arenberg is er de Heer (=bewindvoerder). De tiendheffer is ondermeer de heer pastoor van Ukkel (=aan wie 10% van de opbrengst moest afgestaan worden).

Drogenbos ligt in het bisdom Mechelen, decenaat Kraainem, en behoort niet toe aan enige vreemde parochie, maar staat op haar eigen en is eigenlijk onvoorzien van een pastoor. De pastoor van Ukkel doet aldaar de pastorale functie, doch hij woont omtrent drie kwartier van Drogenbos. Daar hij op zon- en heiligdagen de diensten niet kan verzorgen in Ukkel en Drogenbos samen, zendt hij daartoe naar Drogenbos een priester, die aldaar niet resideert. Al de geborenen van Drogenbos worden aldaar gedoopt. Daar wordt ook geluid voor de overledenen. Deze priester hoort aan de penitenten de biecht in alle tijden van het jaar en reikt de H. Communie uit en "den heyligen paesschen".

De kerk van Drogenbos heeft differente inkomens, welke worden "geadministreerd door haar rentmeester onder de directie van de ondergeschreven regeerders".(getekend) S.J. Giblet, meier, Joos van Haelen en Jacobus Crokaert, schepenen.

In een andere ordonnantie (nr. 102) is er sprake van de "prochie van Droogenbosch, provincie van Brabant, meierij van Rode". Of nog, in ordonnantie nr. 101: "Drogenbos, gehucht onder de parochie van Ukkel bij Brussel".

De staat van de kerkelijke goederen, opgemaakt op bevel van voornoemde keizer Jozef II in 1787, wordt ondertekend als volgt : "Wij ondergetekende, Michaël van de Berghe, pastoor

der prochie van Ukkel ende Droogenbosch, beneffens de meier ende schepenen van Droogenbosch...".

Deze M. van den Berghe werd benoemd te Ukkel-St. Pieter in 1771 en bleef er tot in 1803. Hij overleed als pastoor van Ruisbroek in 1805.

Een van zijn onderpastoors die naar Drogenbos kwam helpen, was een zekere Deschuffeler. In 1791 ontving hij een vergoeding voor het zingen van het lof op zon- en heiligdagen.

In 1785 staat Joseph Wittouck vermeld als koster van Drogenbos. Hij behield deze functie tot aan zijn dood in 1798.

Pittig detail: hij trok jaarlijks een speciale premie voor het regelmatig opwinden van het kerkuurwerk. Hij was tevens mede-eigenaar van de molen aan de Zenne, en aangezien hij de broer is van Isabelle Wittouck, was hij de schoonbroer van de eerste maire Louis-Victor Dammeville.

2) Sint-Niklaasparochie volledig los van Ukkel.

Half juli 1801 ondertekenden Paus Pius VII en Napoleon een concordaat. Dit was een plechtige en zeer belangrijke overeenkomst tussen Kerk en Staat, waarin wederzijdse verhoudingen werden vastgelegd die voor beide partijen van zeer groot belang waren.

Door het Concordaat werd de katholieke eredienst in onze streken in eer hersteld. Dit werd plechtig gevierd op Pinksteren 1802. De aangeslagen kerkelijke goederen werden niet teruggegeven, ~~maar~~ als compensatie kregen de priesters een wedde, ~~als vergoeding~~.

Bij de heropening der kerken werd een nieuwe indeling van de parochies uitgevoerd. Voortaan mocht er maar één parochiekerk (cure) en één pastoor zijn in ieder gerechtelijk kanton. Voor het kanton Ukkel, waartoe wij behoorden, was dit de kerk van Ukkel-St.-Pieter. Al de andere parochies werden ofwel hulpkerken (succursales) ofwel annexes genoemd. De succursalen van het dekenaat Ukkel waren: Alsemberg, Beersel, Bosvoorde, Elsene, Linkebeek, Ruisbroek, Sint-Gillis, Sint-Genesius-Rode, Vorst en Watermaal. De annexen waren: Drogenbos, Ter Kameren-Bedelaarsgesticht, Ukkel-Carloo en Ukkel-Stalle.

Toch zou het nog duren tot in 1805 eer Drogenbos een eigen priester kreeg. Het werd Jan-Baptist Verlinden. Hij was Mechelaar van afkomst en kwam hier toe op 52-jarige leeftijd. Zijn herderlijk ambt vervulde hij in Drogenbos tot in 1824.

OM AF TE RONDEN.

Twee eeuwen zijn sindsdien vervlogen. Veel water liep er door de Zenne. Is dit nu nog wel water ?! Het kleine dorp van toen is veel veranderd. De landelijke rust is weg, de grootstad kwam naderbij.

Wij denken dankbaar aan allen die het beste van zichzelf hebben gegeven. Het is een taaie strijd geweest van vele generaties om de armoede van toen om te buigen tot de welvaart van nu. Veel grote namen kennen wij niet. De schare van de naamlozen is des te talrijker. Hun verdiensten zijn daarom des te groter.

Handtekening van onze eerste pastoor
Jan-Baptist VERLINDEN.

HET TESTAMENT VAN LOUIS-VICTOR DAMMEVILLE.

Om te voldoen aan een wens van zijn vrouw, die vóór hem gestorven was, besloot maire Louis-Victor Dammeville een eeuwigdurende schenking van lager onderwijs na te laten aan de gemeente van herkomst van zijn vrouw.

In het testament, verleden te Montpellier (Frankrijk) op 10 juli 1806, staat het volgende vermeld:

" Het is mijn bedoeling een Franse school op te richten te Drogenbos, onder toezicht van het gemeentebestuur. Men zal er tenminste les geven in lezen, schrijven, rekenen, landmeten, en de beginselen van tekenen daarvoor noodzakelijk, de beginselen van aardrijkskunde en van het natuurlijk leefmilieu in verband met de landelijke economie.

De schoolmeester zal benoemd worden na een vergelijkend examen, afgelegd voor het stadsbestuur van Brussel, op verzoek en in aanwezigheid van de burgemeester van Drogenbos.

Ik schenk voor deze stichting het huis, verdeeld in drie delen, met tuin, gelegen op de steenweg op Drogenbos, nabij het ijzeren hekken van het buitengoed van het kasteel.

Bij de tuin voeg ik de helft van het aangrenzende terrein, gezamenlijk met Mr. Aneet aangekocht onder de regering. Bovendien voeg ik er een bedrag van 8000 fr. bij, tegen 10% in rente, ten laste van de gemeente, met het doel gratis onderwijs te verlenen aan 20 van de meest behoeftige jonge mensen van de gemeente.

De burgemeester zal er over waken dat zij nauwgezet naar school komen en dat het aantal steeds bereikt is; indien Drogenbos niet voldoende leerlingen kan bezorgen, mag de burgemeester samen met de gemeenteraad, een aantal kinderen van Ruisbroek aanduiden, doch alleen om dit aantal te vervolledigen.

De onderwijzer mag vrij, en tot eigen baat, les geven aan internen of externen, en dit onderwijs zal voor allen hetzelfde zijn.

Op de buitendeur van het schoolgebouw zal duidelijk staan: "Institut d'Isabelle". De onderwijzer mag geen klerk zijn of herbergier. Als hij niet voldoet of zich niet houdt aan bovenvermelde onderrichtingen, of als hij niet goed is van gedrag of zeden, zal de overheid onmiddellijk in zijn vervanging voorzien met nieuwe examens.

De burgemeester en de notabelen zullen er over waken dat de schoolreglementen en de tucht strikt nageleefd worden.

Ik wens dat deze school onmiddellijk zou opgericht worden.

De goederen die ik voor deze stichting afsta zullen uitsluitend voor dit doel gebruikt worden. De uitvoerder van dit testament zal daarover waken. Hij zal eveneens de burgemeester en de gemeenteraad begeleiden en helpen om dit ten spoedigste te realiseren".

Opgemaakt in tweevoud te Montpellier (département de l'Hérault).
Getekend: DAMMEVILLE.

Geregistreerd te Brussel op 14 februari 1807 - folio 20 V.C. 2, 3 en 4. Een keizerlijk besluit van Napoleon I wettigde de aanneming van de erflating.

Deze schenking van een gebouw en fondsen voor een school was een heel merkwaardige daad. Enerzijds paste zij volledig in het kader van de Franse wetgeving. Het was immers een uitstekend middel om de nieuwe ideeën en de nieuwe taal aan de kinderen over te brengen met het doel er echte "citoyens" van te maken.

Anderzijds was er een ware nood aan degelijk onderwijs. In de akten van de burgerlijke stand uit die jaren staat menigmaal een X op de plaats waar normaal een handtekening moest staan. Daarenboven hielden de troebele tijden en de strijd voor het dagelijks brood de kinderen weg van school. Het werk op het veld had voorrang. Slechts in de wintermaanden waren de klaslokalen bevolkt.

Later zal blijken dat deze nieuwe school ruime uitstraling kreeg tot in de naburige gemeenten. Dit was te danken aan de legendarische inzet van meester Pieter Frans Massy, die de school gedurende 53 jaren geleid heeft. Op 77 jarige leeftijd nam hij eervol ontslag. Als erkentelijkheid aan deze man prijkt nu nog een gedenksteen op de buitenmuur van de kerk. De dank van zijn oud-leerlingen staat uitgedrukt onderaan het Sint-Niklaasaltaar binnen de kerk.

De republikeinse kalender.

In onze historische schets hebben wij gemakkelijheidshalve de jaartallen en maanden van de republikeinse kalender omgezet in de gewone datering.

Voor geïnteresseerden publiceren wij hier deze Franse kalender. Hij begon op 22/09/1792 en eindigde op 31/12/1805.

An I	begon op 22/09/1792
An II	begon op 22/09/1793
An III	begon op 22/09/1794
An IV	begon op 22/09/1795
An V	begon op 22/09/1796
An VI	begon op 22/09/1797
An VII	begon op 22/09/1798
An VIII	begon op 23/09/1799
An IX	begon op 23/09/1800
An X	begon op 23/09/1801
An XI	begon op 23/09/1802
An XII	begon op 24/09/1803
An XIII	begon op 23/09/1804
An XIV	begon op 23/09/1805 en eindigde op 31/12/1805.

De republikeinse maanden.

1.	Vendémiaire	= wijnmaand (sept. - okt.)
2.	Brumaire	= mistmaand (okt. - nov.)
3.	Frimaire	= rijpmaand (nov. - dec.)
4.	Nivôse	= sneeuwmaand (dec. - jan.)
5.	Pluviose	= regenmaand (jan. - febr.)
6.	Ventôse	= windmaand (febr. - maart)
7.	Germinal	= kiemmaand (maart - apr.)
8.	Floréal	= bloeimaand (apr. - mei)
9.	Prairial	= weidemaand (mei - juni)
10.	Messidor	= oogstmaand (juni - juli)
11.	Thermidor	= hittemaand (juli - aug.)
12.	Fructidor	= vruchtmaand (aug. - sept.)

Geraadpleegde bronnen.

C. THEYS, Geschiedenis van Droogenbosch (1942)
F. VANHEMELRYCK, Zenne en Zoniën (1976)
U. DE BECKER, F. VANHEMELRYCK, Geschiedenis van Sint-Genesius-Rode (1982)
Standaard Uitgeverij, Kroniek van België (1987)
Ucclesia, orgaan van de geschied- en heemkundige kring van Ukkel en omgeving.
Gemeentelijk en parochiaal archief
Archief van het Aartsbisdom, Mechelen.

DROOGENBOSCH ANNO 1798

UNE ESQUISSE HISTORIQUE

Avant-propos.

On élabore déjà beaucoup de projets pour le changement de siècle imminent. Il est certain que cela va être fêté. Une image de rêve se profile devant nous. Cependant, il est bien de remonter d'abord de deux siècles dans le temps. Cette année, cela fait, en effet, précisément 200 ans que Drogenbos est devenue une commune indépendante.

Dans cette brochure, nous voulons faire une esquisse de la vie pendant ces années. Dans quelle période de l'histoire nationale vivait-on en 1798 ? A quoi ressemblait Drogenbos ? Nous allons vite découvrir que c'était tout sauf une époque pour rêver ou pour préparer des fêtes.

UN PEU D'HISTOIRE NATIONALE

La domination autrichienne sur nos régions se termina avec la victoire de l'armée française en 1794. "De nouveaux maîtres, de nouvelles lois" dit-on. La situation ne s'améliora pas pour autant pour notre peuple. Un vrai régime de terreur régna pendant 15 mois : occupation militaire, augmentation des impôts, enlèvement d'oeuvres d'art, mesures anti-religieuses, etc. Cela empirait d'année en année.

Nous fûmes rattachés à la France par décret le 1er octobre 1795. La Belgique ou les Pays-Bas n'existaient plus. Les provinces existantes disparurent aussi. Neuf départements les remplacèrent. Nous faisions partie du département de "La Dyle". Il correspondait en grandes lignes à la province de Brabant avant la récente division. Bruxelles était la capitale. Dans l'arrondissement de Bruxelles, Drogenbos faisait partie du canton d'Uccle.

NOTRE ETAT CIVIL

Nous découvrons également que c'était une période agitée lorsque nous consultons les registres de l'état civil. L'administration était submergée de lois et de règlements qui changeaient sans cesse. Même le calendrier était sens dessus dessous. Le calendrier ou ère républicaine avait en effet commencé en 1792. Avec l'An I, les mois reçurent également un ton républicain : Vendémiaire (du 22/09 au 21/10), Brumaire (22/10 - 21/11), etc. (voir rubrique spéciale). Heureusement, ce changement de nom ne dura que jusqu'en 1805. Mais qui veut faire des recherches sur cette période rencontre des problèmes. Les personnes qui à cette époque ne suivaient pas le nouveau calendrier se voyaient infliger une lourde amende.

Naissances, mariages et décès n'étaient plus notés avec précision comme auparavant dans les registres paroissiaux. L'état avait rejeté cette tâche sur le dos des communes. Mais les nouveaux fonctionnaires qui en étaient responsables furent parachutés par ordre supérieur et étaient la plupart du temps des inconnus et très souvent incompetents pour les situations locales.

La francisation était complète et l'homme du peuple ne pouvait pas suivre cette nouvelle situation et la conséquence fut que surtout les naissances et décès de mineurs ne furent pas toujours déclarés.

Ainsi, les registres de 1798 à 1803 sont très incomplets à Drogenbos. Les mariages et les décès sont mêmes mélangés dans un registre très mince comprenant quelques actes de 1798 à 1800. Avant 1798, quand Drogenbos dépendait encore d'Uccle, l'état civil était tenu à jour en cette commune, mais ce n'était pas pour autant beaucoup mieux. Ceci eut de nombreuses conséquences qui ont parfois dû être complétées par des palliatifs. Uccle nous a ainsi transmis en 1815 une liste des naissances d'enfants de sexe masculin, nés entre 1780 et 1797. Dans cette liste, les données manquent cependant pour la période entre le 09/09/1793 et le 13/08/1796. On ne pouvait donc pas savoir non plus qui entraînait précisément en ligne de compte pour la conscription (pour le service militaire). Chaque jeune français célibataire (donc aussi chaque belge) était en effet obligé depuis 1798 de faire un service militaire de 5 ans à partir de sa vingtième année. En temps de guerre, on pouvait même être appelé pour une durée indéterminée.

Il y avait moins de problèmes avec les actes de mariage, tout simplement parce qu'il n'y avait presque pas de mariages (en 1800, il n'y en eut aucun à Drogenbos). La plupart des jeunes hommes en âge de mariage étaient conscrits par l'armée française ou vivaient cachés dans les granges des fermes ou quelque part dans la forêt de Soignes qui était alors au moins trois fois aussi grande que maintenant.

POLITIQUE ADMINISTRATIVE VERS 1798.

Drogenbos était une petite commune d'environ 400 habitants, même pas une dixième partie de maintenant. Les chiffres officiels parlent de 433 en 1786 et de 377 en 1810. En comparaison, voici les chiffres des communes avoisinantes : Beersel 600, Linkebeek 650 et Ruisbroek 400.

Les autorités ont essayé à plusieurs reprises de rattacher Drogenbos à Ruisbroek. Grâce à la résistance énergique et incessante de notre conseil communal, la tentative fut abandonnée en 1828.

Ce conseil communal se tenait le plus souvent dans une auberge. Le greffier faisait son travail administratif à la maison. C'est seulement en 1825 qu'on parla pour la première fois d'une maison communale. Le dernier greffier de l'ancien régime fut le notaire J.J. Catoir (depuis 1780). Il avait son "comptoir à Beersel sous Calevoet". Après la domination française, le nom de "greffier" fut remplacé par "secrétaire communal". Le premier secrétaire fut nommé en 1815. C'était Pieter Frans Massy.

Comme derniers échevins de l'ancien régime, nous trouvons inscrits les noms de Jacobus Crokaert, Judocus van Haelen (qui ne savait pas écrire !), Jacobus Wauters et Gerardus Mus. Il siégèrent pour la dernière fois le 5 mars 1795.

Le dernier officier ou préteur fut Hendrik Caudron. Cet agent de la force publique était chargé du pouvoir civil et judiciaire, en tant que gardien des champs et garde forestier.

Le dernier bailli fut Simon Jozef Gibley (depuis 1784). Il était le plus haut représentant de l'autorité sur place et en même temps président du collège des échevins.

CONDITIONS DE VIE.

Les conditions de vie de la population étaient tout sauf roses. L'historien Henri Pirenne en parle ainsi : "La Belgique était épuisée et sa population était poussée au désespoir".

L'agriculture et l'élevage étaient les seules sources de revenus. Un journalier ne pouvait subvenir aux besoins de sa famille s'il ne possédait pas d'animaux : quelques poules, une portée de lapins, une paire de chèvres ou de moutons. Celui qui pouvait travailler comme aide chez un fermier était mieux loti. Un artisan devait être capable d'exercer plusieurs métiers pour arriver à joindre les deux bouts. Il n'y avait pas beaucoup de véritables grandes fermes par ici. Heureusement, les pommes de terre qui avaient été importées un bon quart de siècle auparavant commençaient enfin à produire un rendement suffisant pour la nourriture de l'homme et de l'animal.

Dans le village, il y avait assez de place pour l'élevage. Dans la partie la plus au Nord, où se trouve actuellement entre autres l'usine Renault, on élevait surtout des moutons. Une carte de cette époque nomme cette partie le "Schapenbocht" c.-à-d. un espace entouré de bâtons et de planches qui est réservé aux moutons. Un éleveur de moutons pouvait louer un tel espace pendant un certain nombre d'années. Si quelqu'un offrait plus, il devait s'en aller ailleurs.

A droite de la Grand'Route, à l'endroit qui deviendra la nouvelle avenue Félix De Boeck, et dans les environs du GB se trouvait le "Grote Beemd ou Koebeemd ou Gemeenbeemd" (beemd = prairie). Les vaches y paissaient sous la surveillance d'un "cayer" ou vacher.

Des accords existaient entre les propriétaires du bétail avec les propriétaires des terres à propos de la location. Constant Theys raconte dans son "Histoire de Droogenbosch" (1942) que la vie sur cet espace ne se déroulait pas aussi paisiblement que le laisse supposer une peinture. Quand les bergers descendaient avec leurs troupeaux vers ces tendres pâturages, parfois de Forest, la panique s'emparait des vachers. Les moutons ne mangent pas seulement l'herbe jusqu'au ras du sol, pis encore, il semble que les vaches ne veulent plus paître pour un long moment à l'endroit où est passé un mouton.

Des maladies contagieuses apparaissaient avec la régularité d'une horloge parmi le bétail. En octobre 1770, l'épidémie fut si importante que tous les animaux durent être abattus, que tous les chiens durent obligatoirement rester à domicile et que tous les accès au village furent surveillés par les "prévôts" ou surveillants de Bruxelles.

Le pain quotidien était le plus souvent composé d'une moitié de farine de seigle et d'une moitié

de farine de froment. En langage populaire, on appelait ce pain "masteluin brood".

Toutes les maisons étaient construites en bois et en torchis et recouvertes de toits de paille. Il n'y avait pas d'aménagement d'égouts et la Senne débordait régulièrement. Les grandes épidémies de peste étaient reléguées au passé depuis longtemps, mais une multitude de pauvres et de mendiants était la nouvelle plaie. La législation française luttait contre le paupérisme, entre autres en créant des "Bureaux de Bienfaisance". Ainsi, l'aide aux indigents qui était auparavant entre les mains de l'Eglise était maintenant à la charge des communes.

Cela ne donna pas de résultats. Notre société était exploitée par l'état français.

C'était aussi l'époque des redoutables bandes de brigands. La racaille des réfractaires au service militaire, les déserteurs, les cambrioleurs et les voleurs de grand chemin exerçaient un régime de terreur dans les villages retirés.

La résistance de la population contre les mesures agressives que prenait la France grandissait déjà en 1796. Quand en 1798 la religion catholique fut elle aussi supprimée et que beaucoup de prêtres furent exilés vers des îles lointaines, la coupe était pleine. La population nationale prit les armes. On se défendait avec ce qu'on possédait : une fourche, une pique, une faux. Là où l'on se battait

vraiment, les rebelles, nommés brigands, possédaient réellement des armes à feu. Mais il leur manquait les canons et les connaissances en stratégie. Ce fut la cause de leur perte. On ne gagne pas une bataille avec uniquement du courage. Les combats ont surtout eu lieu en Campine. Dans notre région, la résistance était plutôt passive. Les conscrits se retranchaient dans les bois, ou se cachaient dans les fermes, ou se mutilaient pour ne pas devoir être soldats. A la fin de 1798, l'armée paysanne la plus forte fut battue à Hasselt. On appela ceci la "guerre des paysans".

L'hiver qui suivit commença très tôt. La première neige tomba à la mi-novembre et il gela longtemps. Des loups apparurent aux environs de Bruxelles. Précisément cette année-là, Drogenbos devint une commune indépendante.

Que peut-on encore signaler sur les différences entre le Drogenbos d'alors et de maintenant ?

- Le canal Bruxelles-Charleroi n'existait pas encore. On décida en 1803 d'entamer les travaux mais ce n'est qu'en 1827 qu'on commença effectivement à creuser. Le chemin de fer vint encore dix ans plus tard. Nous étions donc encore très loin de l'industrialisation de la commune.
- On ne parlait pas non plus du château Calmeyn. Cinquante ans auparavant, on avait détruit l'ancien et il faudrait encore attendre un

de mi siècle pour que le nouveau surgisse de la terre.

- Notre maison communale actuelle était alors la magnifique ferme, avec écuries et orangerie, du château. C'est là qu'habitait l'intendant de la famille d'Arenberg. Notre blason communal actuel date de 1781 et est dû à cette famille d'Arenberg. Sous le régime français, la ferme du château fut confisquée et vendue comme bien national.
- Le pont de la Mastelle enjambait encore la Senne et le quartier "De Lamp" était un pôle d'attraction pour qui aimait s'amuser. On brassait et buvait allègrement le lambic sur place. Mais dans ces environs, il pouvait faire très noir le soir. A la fête des Rois de 1761, un homme se noya là dans un fossé. En quittant le café, il avait noué une bougie sur un balai pour mieux trouver son chemin. Il trébucha et tomba dans le fossé et alors, la bougie du balai et l'homme rendirent l'âme.

LA PAPETERIE AU BORD DE LA SENNE.

Nous attirons particulièrement votre attention sur celle-ci car sa création a eu lieu précisément dans ces années. Le moulin n'avait pas encore sa fonction actuelle. En fait, il y avait à l'origine deux moulins. Un pressoir à huile se trouvait sur la rive gauche en aval et sur la rive droite se trouvait un moulin à grains avec une maison. Cet ensemble était construit dans une courbe de la Senne sur une prairie qui portait le nom de "'t Horeken" (vient de horinc ou hornic = coin); ce nom fut plus tard transformé en "Torreken".

La propriétaire, Anna Van Haelen, avait reçu en octobre 1792, un mois avant l'occupation française, un octroi ou permission du pouvoir autrichien pour y construire un complexe de moulins à eau. Anna Van Haelen était alors déjà veuve de Joseph Wittouck qu'elle avait épousé le 01/12/1745. Elle était issue d'une famille aisée de Drogenbos. Son mari était né à Sint-Niklaas et avait été jusqu'à sa mort en 1785 jardinier et concierge, au service du duc d'Arenberg, à la ferme du château où se trouve actuellement la maison communale.

Trois enfants résultèrent de leur mariage : Guillaume (né vers 1749, mort en 1829), Jacques (1750 - 1798) qui succéda à son père dans la même fonction au château et qui était aussi sacristain, et Isabelle (née vers 1764) qui devint l'épouse de Louis-Victor Dammeville,

notre premier bourgmestre pendant le régime français.

Les premières années de l'activité du moulin ont été fortement soumises à l'influence des idées de la Révolution française, surtout parce que les trois enfants précités étaient favorables à la nouvelle politique.

Dès le début de la Révolution française, toutes les possessions religieuses furent confisquées. Ainsi l'abbaye de la Cambre, qui était propriétaire pour moitié du Horeken, dut se défaire de sa part. Entre-temps, Anna Van Haelen était décédée et ses trois enfants profitèrent de la situation pour devenir ensemble propriétaires de tout le complexe.

Par le mariage d'Isabelle Wittouck avec Louis-Victor Dammeville, il y eut un nouvel intéressé. Il acheta d'abord le 13/02/1798 la partie de son beau-frère Guillaume. Le 27/01/1800, il acheta la part de sa femme et après le décès de son autre beau-frère Jacques (en avril 1798) et la vente publique de son bien en septembre 1800, il devint seul propriétaire du moulin. La propriété entière faisait 3 ha 82 a 50 ca et comportait le pressoir et le moulin à grains, un manoir avec des écuries, une remise pour les calèches, un jardin potager, des plantations, des prairies et même un jardin anglais; tout ceci était entouré d'un fossé.

Le 21 octobre 1803, Dammeville vendit le moulin avec toutes ses annexes en indivision à Charles-Joseph de Liagre et Georges-Louis Stevens. Ils étaient beaux-frères. C'est à partir de ce moment-là que l'ensemble devint une papeterie qui se développerait avec les années pour devenir l'entreprise Catala.

LE "MAIRE" DAMMEVILLE.

Les fonctionnaires de l'ancien régime purent exécuter leurs fonctions jusqu'à la fin de 1795. Ils furent remerciés à partir du 10 janvier 1796. Le Commissaire du gouvernement français nomma alors les premiers agents municipaux et leurs adjoints. Chez nous, ce furent Jacques Van Haelen et Jan-Baptist Keyaerts. Deux mois plus tard, ils furent déjà remplacés par Jacques Wittouck (meunier) et Egide Bosmans (agriculteur).

Louis-Victor Dammeville fut le premier maire en 1798. Il est né à Falaise dans le département du Calvados (Normandie). Son mayorat fut de très courte durée. Nous trouvons une dernière trace officielle de lui en août 1805 : sa signature sur un document de la fabrique d'église concernant la location de propriétés de la paroisse Saint-Nicolas.

Son successeur fut Nicolas Paesmans qui signa comme maire-adjoint jusqu'en mars 1806. François Van Damme le remplaça à partir de 1807 et Adrien François Deus signa comme maire dès 1809.

Malgré cette courte période de pouvoir, Dammeville a laissé une forte empreinte sur la vie à Drogenbos. En témoignent sa donation d'un bâtiment et des fonds nécessaires pour la fondation d'une école pour 20 enfants pauvres (par testament en 1806 à Montpellier - France); cette école ouvrit ses portes en 1812 (voir plus

loin la rubrique spéciale). Il fit lire également une messe annuelle dans notre église avec distribution de pain et d'un franc à 50 pauvres de la commune; cette distribution continua d'exister jusqu'à la Première Guerre mondiale. Ces deux institutions furent créées à la mémoire et en l'honneur de sa femme; elles reçurent le nom d'Institut d'Isabelle et de messe d'Isabelle.

La paroisse Saint-Nicolas.

Jusqu'à présent nous n'avons pas encore dit un seul mot dans cet article sur la paroisse Saint-Nicolas. Nous devons y accorder de l'attention pour deux raisons :

- 1) Nous possédons des documents importants des années 1786-1796 dans nos archives;
- 2) Drogenbos a eu pour la première fois son curé attitré en 1805.

1) Documents historiques importants.

A la fin du régime autrichien, l'empereur Joseph II était à la tête d'un état européen puissant. Il avait également nos régions sous son autorité entre 1780-1790. A cause de ses nombreuses interventions dans les affaires religieuses, le peuple l'appelait avec moquerie "l'empereur-sacristain". Il donna entre autres en mai 1786 l'ordre de procéder à un inventaire général de tout ce que les paroisses possédaient en biens mobiliers et immobiliers. Ceci devait mener à la réorganisation des paroisses à la campagne, selon les besoins du culte.

Cet ordre s'appelait ordonnance n° 99. Nous possédons le texte de la réponse que Drogenbos a donnée à celle-ci. Nous citons les passages les plus importants:

"Drogenbos a une superficie de 215 hectares. Le duc d'Arenberg en est le Seigneur. Le receveur des décimes est entre autres le curé d'Uccle (à qui 10 % des revenus devaient être versés).

Drogenbos est situé dans l'évêché de Malines, doyenné de Kraainem, et n'appartient pas à une paroisse étrangère, mais est autonome et n'a en fait pas de curé. Le prêtre d'Uccle y occupe la fonction pastorale, mais il habite cependant à environ trois quarts d'heure de Drogenbos. Comme il ne peut pas assurer le service à Uccle et à Drogenbos en même temps le dimanche et les jours fériés, il envoie à Drogenbos un prêtre qui n'y réside pas. Tous les nouveau-nés de Drogenbos sont baptisés là. C'est là aussi que l'on sonne le glas pour les morts. Ce prêtre entend la confession des pénitents à toute époque de l'année et donne la Sainte Communion et la Sainte Pâques.

L'Eglise de Drogenbos a différents revenus qui sont administrés par son intendant sous la direction des sous-signés". (signé) S.J. Giblet, bailli (maire), Joos van Haelen et Jacobus Crokaert, échevins.

Dans une autre ordonnance (n° 102), on parle de la "paroisse de Droogenbosch, province de Brabant, bailliage de Rode". Ou encore, dans l'ordonnance n° 101 : "Drogenbos, hameau de la paroisse d'Uccle près de Bruxelles".

L'état des biens religieux, rédigé sur ordre de l'empereur précité Joseph II en 1787, est signé comme suit: "Nous, soussigné Michaël van den Berghe, curé de la paroisse d'Uccle et de Droogenbosch, conjointement avec le bailli (maire) et les échevins de Droogenbosch...". Ce M. van den Berghe avait été nommé à Uccle-Saint-Pierre en 1771 et y resta jusqu'en 1803. Il mourut en 1805, comme curé de Ruisbroek.

Un de ses vicaires qui venait aider à Drogenbos était un certain Deschuffeler. Il reçut en 1791 une rémunération pour le chant pendant le salut le dimanche et les jours fériés.

Joseph Wittouck est signalé comme sacristain de Drogenbos en 1785. Il garda cette fonction jusqu'à sa mort en 1798.

Détail savoureux: on lui accordait chaque année une prime spéciale parce qu'il remontait régulièrement l'horloge de l'église. Il était également copropriétaire du moulin près de la Senne et comme il était le frère d'Isabelle Wittouck, il était le beau-frère du premier maire Louis-Victor Dammeville.

2) La paroisse Saint-Nicolas totalement indépendante d'Uccle.

A la mi-juillet 1801, le pape Pie VI et Napoléon signèrent un Concordat. C'était un accord solennel et très important entre Eglise et Etat, accord dans lequel les relations mutuelles étaient définies et qui était de très grande importance pour les deux parties.

Le culte catholique fut remis à l'honneur dans nos régions par le Concordat. Ceci fut fêté solennellement à la Pentecôte de 1802. Les biens religieux confisqués ne furent pas rendus mais les prêtres reçurent un salaire comme compensation.

Une nouvelle répartition des paroisses fut réalisée à la réouverture des églises. A présent, il ne pouvait exister qu'une église paroissiale et un curé dans chaque canton juridique. Pour le canton d'Uccle, auquel nous appartenions, c'était l'église d'Uccle-Saint-Pierre. Toutes les autres paroisses furent nommées soit succursale soit annexe. Les succursales du doyenné d'Uccle étaient: Alsemberg, Beersel, Boitsfort, Ixelles, Linkebeek, Ruisbroek, Saint-Gilles, Rhode-Saint-Genèse, Forest et Watermael. Les annexes étaient: Drogenbos, le Dépôt de mendicité de la Cambre, Uccle-Carloo et Uccle-Stalle.

Il faudra pourtant encore attendre jusqu'en 1805 avant que Drogenbos n'obtienne son propre prêtre. Ce fut Jan-Baptist Verlinden. Il était Malinois d'origine et arriva ici à l'âge de 52 ans. Il exerça sa fonction pastorale à Drogenbos jusqu'en 1824.

CONCLUSION.

Deux siècles ont passé depuis. Beaucoup d'eau a coulé sous les ponts de la Senne, si on peut encore appeler cela de l'eau ?! Le petit village de jadis a beaucoup changé. La paix champêtre a disparu, la ville s'est rapprochée.

Nous pensons avec reconnaissance à tous ceux qui ont donné le meilleur d'eux-mêmes. De nombreuses générations ont mené une lutte ardue pour transformer la pauvreté d'antan en bien-être. Nous ne connaissons pas beaucoup de grands noms. La foule des inconnus en est d'autant plus nombreuse et leurs mérites en sont donc encore plus grands.

LE TESTAMENT DE LOUIS-VICTOR DAMMEVILLE

"Mon intention est de fonder une école française à Droogenbosch, sous la surveillance de la Municipalité, on y enseignera au moins à lire, écrire, l'arithmétique, l'arpentage et les principes du dessin suffisants pour cette partie, les éléments de la géographie et de la sphère dans le rapport de l'économie rurale.

Le maître d'école sera nommé par concours jugé devant l'autorité municipale de Bruxelles à la diligence et en présence du maire de Droogenbosch.

Je donne pour cette institution la maison divisée en trois parties avec jardin, sur le pavé à Droogenbosch, près de la porte de fer de la campagne du château.

Je joins au jardin la moitié du terrain y joignant, acheté du Gouvernement conjointement avec Monsieur Aneet.

Je joins en outre un capital de 8000 frs. fondé à dix pour cent en rente à la charge en outre d'enseigner à vingt jeunes gens de la commune, gratuitement; ces jeunes gens seront les plus indigents.

Le Maire veillera à ce qu'ils suivent correctement l'école et que ce nombre soit sans cesse rempli; s'il arrivait que Droogenbosch ne put fournir ce nombre, le Maire, conjointement avec le conseil municipal ou les notables, pourrait désigner des enfants de Ruysbroeck, seulement pour compléter ce nombre.

Le Maître d'école pourra à sa volonté prendre des pensionnaires, des externes à son profit, mais l'enseignement sera le même pour tous, et surveillé également.

Il sera inscrit sur la porte extérieure de la maison d'école : Institution d'Isabelle.

Le maître ne pourra être ni Clerc, ni cabaretier; s'il ne remplissait pas bien ses fonctions et ne donnait point l'instruction bonne et attendue ainsi qu'il est spécifié plus haut, ou qu'il eut des moeurs et une conduite déréglée, l'autorité magistrale et les notables de la commune pourvoiront de suite à son remplacement, qui sera aussi par concours.

Quant au règlement et police de l'école, le Maire et les notables surveilleront à ce que le meilleur usage soit suivi.

Je veux que cette école soit établie de suite.

Les biens que je lègue pour cette institution auront exclusivement cette destination, sous la responsabilité de l'exécuteur testamentaire et il dirigera et aidera de ses conseils le Maire et les notables pour parvenir à cette fin au plus tôt.

Fait en double à Montpellier, département de l'Hérault. (Signé) Dammeville".

Enregistré à Bruxelles, le 14 (quatorze) février 1807

Folio 20 V.C. 2, 3 et 4.

Un arrêté impérial de Napoléon I autorisa l'acceptation du legs.

Cette donation d'un bâtiment et de fonds pour une école était un fait très remarquable. D'une part, cela convenait tout à fait dans le cadre de la justice française. C'était en effet un moyen excellent pour transmettre les nouvelles idées et la nouvelle langue aux enfants avec pour but d'en faire de vrais "citoyens".

D'autre part, il y avait un vrai besoin d'enseignement de qualité. Dans les actes de l'état civil de ces années, il y a à diverses reprises un X à la place où normalement devrait se trouver une signature. De plus, la période troublée et la lutte pour le pain quotidien éloignaient les enfants de l'école. Le travail aux champs avait priorité. Les classes étaient uniquement peuplées pendant les mois d'hiver.

Plus tard, il semblera que cette nouvelle école a eu un fort rayonnement jusque dans les communes voisines. Ceci était dû à l'enthousiasme légendaire de maître Pieter Frans Massy qui a dirigé l'école pendant 53 ans. Il avait alors 77 ans. Comme gratitude à cet homme, une pierre commémorative a été apposée sur le mur extérieur de l'église. La reconnaissance de ses anciens élèves est exprimée en-dessous de l'autel Saint-Nicolas à l'intérieur de l'église.

Le calendrier républicain.

Dans notre esquisse historique, nous avons transposé les années et les mois du calendrier républicain dans la datation normale pour la facilité.

Pour les intéressés, nous publions ici ce calendrier français. Il commença le 22/09/1792 et se termina le 31/12/1805.

An I	commença le 22/09/1792
An II	commença le 22/09/1793
An III	commença le 22/09/1794
An IV	commença le 22/09/1795
An V	commença le 22/09/1796
An VI	commença le 22/09/1797
An VII	commença le 22/09/1798
An VIII	commença le 23/09/1799
An IX	commença le 23/09/1800
An X	commença le 23/09/1801
An XI	commença le 23/09/1802
An XII	commença le 24/09/1803
An XIII	commença le 23/09/1804
An XIV	commença le 23/09/1805 et se termina le 31/12/1805.

Les mois républicains.

1.	Vendémiaire	- mois des vendanges (sept.-oct.)
2.	Brumaire	- mois des brumes (oct.-nov.)
3.	Frimaire	- mois du frimas (nov.-déc.)
4.	Nivôse	- mois de la neige (déc.-janv.)
5.	Pluviose	- mois de la pluie (janv.-févr.)
6.	Ventôse	- mois du vent (févr.-mars)
7.	Germinal	- mois de la germination (mars-avril)
8.	Floréal	- mois de la floraison (avril-mai)
9.	Prairial	- mois des prairies (mai-juin)
10.	Messidor	- mois des moissons (juin-juillet)
11.	Thermidor	- mois des chaleurs (juillet-août)
12.	Fructidor	- mois des fruits (août-sept.)

Bibliographie sommaire.

C. THEYS, Geschiedenis van Droogenbosch (1942)
F. VANHEMELRYCK, Zenne en Zoniën (1976)
U. DE BECKER, F. VANHEMELRYCK, Geschiedenis van Sint-Genesius-Rode (1982)
Standaard Uitgeverij, Kroniek van België (1987)
Ucclesia, organe du Cercle d'histoire d'archéologie et de folklore d'Uccle et environs
Les archives de l'administration communale et de la paroisse
Les archives de l'archevêché, Malines.

Vlaanderen rond Brussel (6)

In Drogenbos, onder de lindebomen

Drogenbos grenst aan Linkebeek, maar heeft buiten de kleine oppervlakte, niets gemeen met deze frissgroene gemeente. Drogenbos is immers een half industrieel dorp. Vanuit Vorst loopt er een strook ateliers, warenhuizen en meer van dat, tot in deze gemeente. Het is ook een dorp waar je niet uren rond kan of moet dwalen, alles heeft zich afgespeeld en speelt zich nog altijd af op een minuskuul klein lapje grond rond de kerk. Een portret van de laatste van de zes faciliteitengemeenten.

Om Drogenbos te begrijpen, ga je vóór de kerk staan. Met je rug naar het gebouw toe en zó dat je net tussen de twee linden langs de weg door kan kijken. Die twee zijn de enige overblijvers van een reeks van vijf prachtige eeuwenoude bomen en je zal zien dat het linkse exemplaar ook geen eeuwen meer te goed heeft. Als je daar staat, blijf je daar. Vooral niet verroeren, want wanneer je gaat op en neer ijsberen, loop je het risico dra van het grondgebied Drogenbos af te sukkelen. Het dorp is immers maar een handdoek groot. Lang, dat wel, vier kilometer namelijk, maar smal, op een bepaald punt slechts honderdvijftig meter. Stil blijven staan, dus.

Vanop deze plek kan je heel Drogenbos vatten. Begin alvast met recht voor je uit te kijken, naar de Kerkstraat. Zie je die buildings aan de einder? Dat is Drogenbos al niet meer, dat is Vorst. Tussen die van Drogenbos en die van Vorst is het niet altijd koek en ei geweest. Een goede honderd jaar geleden gingen die van hier eens naar de ganzenkermis in Vorst en zoals dat wel meer gebeurt op dergelijke evenementen, liep het bezoek uit op een gigantische vechtpartij. Die van Vorst werden smadelijk verslagen, maar organiseerden meteen een strafexpeditie naar Drogenbos. Het werd een match nul, maar één van de lokale vechtersbazen moest naar de *chirurgijn*. Hij had een wonde van drie duim op zijn hoofd en de arts moest hem drie lange weken verzorgen, zo meldt de amateurhistoricus Constant Theys.

Zonder je hoofd te draaien, zie je om de hoek van de Kredietbank, tien meter in de Kerkstraat, een andere weg naar beneden lopen. Dat was de Kammestraat, maar de *kam*, *casine* of brouwerij op die weg, verdween al in 1700 en het heet nu gewoon Brouwerijstraat. Beneden botste de straat op de Zandbeek of ook nog Fleurbeek geheten. Het was de oude benedenloop van de Linkebeek, maar werd een goede twaalf jaar geleden volledig gedempt. Brouwerijen, zijn er altijd geweest in Drogenbos, behalve de jongste decennia. Zo belangrijk waren ze ook weer niet, het volk leefde vooral van landbouw en vee-teelt. De gekende *fromage de Bruxelles* kwam van hier en vandaar de spotnaam *kaasdrogers* of *kaaskrabbers*.

Van die oude nijverheid is niets meer overgebleven. Aan het kanaal Charleroi-Brussel dat links van ons ligt, een eindje achter de sparren, die ook de pastorij verbergen, is een nieuwe industrie ontstaan. *Union Chimique Belge* zit daar, *Bekaert* heeft er een fabriek gehad, dat nu nog alleen als stapelplaats wordt gebruikt en *InterBrabant* is er ook gehuisvest. Samen met een papierfabriek, dat links net om het hoekje ligt, vormt dit het industriële Drogenbos. Maar och, zoveel betekent het ook niet meer. De bedrijven leveren samen zo'n vijf procent van de gemeentelijke inkomsten. Drogenbos, met een begroting van iets tussen de vijftenzestig en zeventig miljoen frank, is overigens nog één van die zeldzame financieel

Het klassicistisch kasteel Calmeyn met zijn Italiaanse terrassen, een bouwwerk van architect J.P. Cluysenaer.

OND ZAMBONI

Het stadhuis in Drogenbos : een van de zeldzame financieel gezonde gemeenten.

gezonde gemeenten. René Spileers, schepen van Financiën, ambtenaar van burgerlijke stand en accountant van beroep, beheert zijn kas zuinigjes en voorzichtig. Voor minder dan honderdduizend frank durft hij best een beperkte aanbesteding uit te schrijven en zijn eindrekeningen zijn meestal gunstiger dan de begroting zelf.

Geestelijke driehoek

Het is vervelend, maar hier onder de linden staan geen zitbanken. Een eind verderop, naar rechts zie je wel van die groene, moderne banken staan, maar niet opgeven, hier blijven. Je staat immers alleen hier in het midden van het dorp en de banken staan gewoon verkeerd. Je kijkt nu gewoon rond. Alles ziet er goed volgebouwd uit, hier en daar merk je wellicht nog aannemerstellingen, want er wordt nog altijd bijgebouwd in Drogenbos, waar het merendeel van de inwoners eigenaar is van de woning die ze betrekken. In andere faciliteitengemeenten, zijn het meestal huurhuizen. Nu moet je niet gaan denken dat Drogenbos altijd al zo volgestouwd heeft gezeten. Nee, vroeger was het twee keer niks. Het hoorde gewoon bij Ukkel en werd pas in 1798 een zelfstandige gemeente. En ze moesten hier tot in 1825 wachten vooraleer het dorp een echte parochie werd.

Drogenbos was het domein van het geslacht der *Bert-houds* en later maakte het deel uit van de uitgestrekte eigendommen van de heerlijkheid Mechelen. Het was een min of meer droog stuk van het Zoniënwood en in 1374 woonden er amper 28 volwassenen. In 1435 stonden er 50 huizen, dat aantal viel op nauwelijks zestig jaar en wel terwille van één verschrikkelijke pestepidemie terug op twaalf. In 1525 zijn er weer 37 en in 1686 nog maar 24.

Je staat hier zoals gezegd in het centrum van Drogenbos. Het dorp bestaat echter in feite uit drie delen; dit hier, de industriezone aan de boorden van het kanaal en de Zennevallei. Wie zo nodig de Zenne eens wil zien, in Drogenbos is het de laatste kans, want daarna verdwijnt het riviervak in allerlei buizenstelsels om zo ingekapseld de hoofdstad te bespoelen. Maar echt de moeite loont het ook niet, want het water is er relatief vervuild. We blijven dus staan onder de linden en zien tram 52 vlak voor ons voorbijtrekken. Honderd of tweehonderd meter verder naar rechts is de terminus. In 1941 kregen de *Brusselsche Tramwegen* hun fiat voor het aanleggen van deze lijn en sindsdien is Drogenbos snel gegroeid. Tot iets rond de vijfduizend inwoners vandaag de dag. Vlaams Drogenbos heeft het met die tram vrij moeilijk gehad omdat hiermee de eerste vrachten franstalige pendelaars werden aan- en afgevoerd.

Wanneer we het hoofd nu naar links draaien, zien we, net achter het lage kerkmuurtje, een arduinen steen. Het is 'n gedenksteen voor de gesneuvelden van beide wereldoorlogen en er staan negenentwintig namen in gegrift. Draaien we nog verder, dan zien we de Sint-Niklaaskerk. De kerkelijke overheid heeft Drogenbos vrij lang verwaarloosd. Het beperkte aantal van de te bereiken zielen zal wel de hoofdoorzaak van die onwillige bejegening zijn geweest. Drogenbos hing kerkelijk van Ukkel af en de pastoor van daar zorgde ervoor dat er elke zondag en feestdag een priester beschikbaar was, die in Drogenbos mis kon gaan lezen. In de achttiende eeuw vond de abdis van Vorst dat echter allemaal moeite teveel en de lui van

Drogenbos moesten zich tot de Raad van Brabant wenden om tenminste hun wekelijkse missen te kunnen behouden. In 1778 togen ze een tweede keer naar diezelfde raad om nu een hoogmis op zondag te eisen, plus catechismus, lof en vespers.

Dat het in Drogenbos geen gemakkelijk volkje was, bewijst ook een tweede vechtpartij die er ooit in de kerk plaatsvond. Dat was als volgt gegaan. Op elke vijftiende mei gingen jongelingen uit het dorp de kerk binnenin een goede schrobbeurt geven. Zo wou het de traditie. Diezelfde gewoonte eiste echter dat in ruil voor deze gratis dienst, de kerkmeester nadien aan de schoonmaakploeg een rondje bier weggaf. In het gedenkwaardige jaar 1769 gebeurde dat dus ook. De kerkmeester offreerde acht potten bier voor evenveel aanwezigen, waarvan er echter vier nog een tweede op eigen kosten lieten aanrukken. Toen het op afrekenen aankwam, begon het krakeel. De waardin die het bier had gebracht, dacht immers het geld te kunnen inkasseren voor de twaalf potten. De klanten wilden daar echter niet van weten. Een pot was immers onaangeroerd gebleven als zijnde slecht. De waardin ontstak daarop in grote woede, gaf één van de herriemakers een klap voor zijn kop en sloeg hem als toemaatje ook nog een stoel op zijn hoofd kapot. Ook hier diende de tussenkomst van de chirurgijn te worden ingeroepen.

De kerk zelf is veertiende-eeuws, grondig herbouwd in de zestiende en zeventiende eeuw en later nog tientallen keren vertimmerd. Je kan er duidelijk een centrale toren in herkennen, een naar het Oosten gericht koor met twee vakken, een koorachterwand met drie vakken en een schip op zes pilaren met zijbeuken. Begin achttiende eeuw werden de zolders ervan nog voor vijftig gulden per jaar verhuurd als hooizolder. De kerkelijke gronden lagen in feite in een driehoek, die gevormd werd door de hoek van het kasteelgoed — daarvan zie je de afsluiting een eind verderop rechts — de Grote Baan, dat is de straat voor onze voeten, en de Ons Heerstraat, die nu 's Herenstraat heet en onzichtbaar een eind verderop links nog achter die arduinen steen, achter de sparren en achter de pastorie ligt.

In de driehoek behoorde het volledige kerkelijke leven zich te voltrekken en met dit doel was de aanwezigheid vereist van een kerk, een kerkhof, een pastorie, een kapel en een school. Bovendien lagen er hier ook twee zogeheten *geestelijke huizen* of *Cappelenhuizen*. In 1720 werd echter een brok uit dit gebied weggevreten door de uitbreiding van het nieuw kasteel en in de jaren 1916-1917 werd de tuin van de pastoor zelf ingepalmd door een nieuwe uitbreiding van dat goed. Tot 1826 was de grond van de driehoek, die niet door gebouwen of kerkhof was ingenomen, beplant met fruitbomen. De twee geestelijke huizen hebben recht voor je gelegen, net aan de andere kant van de straat en dus op de grens van de geestelijke driehoek. Kapelani, pastorie en school waren hier ondergebracht. In 1840 werd er een ontwerp ingediend voor de bouw van een nieuwe, losstaande pastorie, maar dat plan ging terwille van een lege gemeentekas niet door. Drie jaar later was er echter wel geld en begon men aan de bouw ervan. Er kwam dus een stuk van één van die huizen vrij en dat werd drie jaar later — in 1887 — ingenomen door het gemeentebestuur, dat voordien altijd in allerhande herbergen moest vergaderen, terwijl de griffier zijn verslagen en zo wel naderhand thuis opstelde. Juist dit gedeelte van de huizen zou de latere Kredietbank van het dorp worden.

Die twee huizen zijn nu weg, net zoals het kerkhof, dat een eind naar achter verhuisde. Je kan het niet zien liggen omdat de kerk in de weg staat. Op dat kerkhof, aan de westelijke kant van de kerk moet eertijds nog een

witte steen hebben gestaan, met daarop in gotische letters: *God ziet u*

Doet uwe vuilgheid op straat

De plaats is heilig waar ge staat.

Die steen is echter nu onvindbaar, maar er staan rechts achter de kerk tegenwoordig wel *urnoirs*.

Kribbig

Nu de kop helemaal naar de andere kant draaien, naar rechts dus. Het grote, vierkante mooi gerestaureerde gebouw is het gemeentehuis van Drogenbos. Het is een

Van de oude nijverheid bleef niets over. De nieuwe ligt aan het kanaal Charleroi-Brussel.

vroegere boerderij van het kasteel en werd in 1969 als gemeentehuis ingericht. Het is het derde gemeentehuis van het dorp. Het eerste was in feite een huis dat tussen de Grote Baan en de Brouwerijstraat lag. Lang heeft dat niet geduurd: de schepenen gaven er zoals eertijds de voorkeur aan om met hun burgemeester in een of andere kroeg samen te komen. Het eerste echte gemeentelijk huis was dan ook dat stuk van een Cappelhuis en wat je hier rechts ziet is dus de derde uitgave.

Constant Theys, die in deze serie al herhaaldelijk ten tonele werd gevoerd, moet dagen, weken en maanden hebben doorgebracht in de gemeentelijke archieven die in dat Cappelhuis lagen opgeslagen. De lieden van zo vlak na de tweede wereldoorlog moeten hem welhaast vaak

als onwils hebben bekeken. Theys, een ambtenaar uit Alsemberg, die in Sint-Genesius-Rode achttien jaar lang gemeenteraadslid was, werd immers gedreven door één verlangen: de geschiedenissen van alle gemeenten tussen Zenne en Zoniën, de taalgrens en Brussel, op papier stellen. Hij produceerde dan ook de ene monografie na de andere: Ruisbroek, Drogenbos, Dworp, Kapelle-op-den-Bos, Linkebeek, Alsemberg, Sint-Genesius-Rode, enzoverder... Niet zelden deed hij een beroep op co-auteurs, zoals bijvoorbeeld in Linkebeek, waar hij op een kollega-gemeenteraadslid viel, Jules Geysels, die talloze opzoekingen voor Theys verrichtte, het werk corrigeerde en als het ware de eindredactie ervan voor zijn rekening nam. Dat Geysels in het gemeentebestuur zat, was dan mooi meegenomen, want Theys had één groot probleem: het bekostigen van zijn hobby. Hij had het *Geschied- en Oudheidkundig Genootschap van Vlaams Brabant* warm weten te maken voor zijn toch groots project en zodoende mocht een lid van die kring altijd trouw een inleiding in zijn boeken schrijven. Dan waren echter nog alleen de drukkosten betaald. Het boek moest ook nog aan de man worden gebracht en hier rekende Theys vooral op de verschillende gemeentebesturen, die echter niet altijd zo toegeeflijk waren als dat van Linkebeek, dat honderd exemplaren afnam, als prijs voor de beste leerlingen van de gemeenteschool.

Het alsmat zoeken naar sponsors en afnemers, moet voor de schrijver ietwat frustrerend hebben gewerkt en in zijn inleiding op, en verantwoording van de *Geschiedenis van Linkebeek*, merkt hij dan ook enigszins verbitterd op: *Het nochtans belangeloze uitgeven van een dorpsmonografie is meer dan ooit een hachelijke onderneming. Op onze dagen wordt dit bijna onmogelijk. En dit terwijl duizenden, ja miljoenen soms, uitgegeven worden aan eendagszaken, aan klatergoud, aan wat zand-in-de-ogenstrooierij, de ogen van de massa...*

Heethoofden

Theys werkte zich met een Spartaanse discipline door de stoffige archieven, bezeten door dat ene ideaal. Alle gemeenten tussen... Hij schreef zijn bevindingen neer in een van alle tierlantijntjes ondane stijl. Kort en vaak hoekig, dikwijls anekdotisch en hele stukken uit originele teksten overnemend. Hij werkte met telkens tussen haakjes geplaatste bronvermeldingen omdat hij aan voetnoten een broertje dood had. In diezelfde inleiding schreef hij kribbig: *Het is bekend, dat Dr. Floris Primis, de geschiedschrijver van Antwerpen, met het vermelden van zijn bronnen uiterst zuinig was. In tegenstelling met zijn verzuim stellen we thans bij vele jonge historici vast parvenu-achtige praal van bibliografische gegevens, die in de grond der zaak, enkel moeten dienen om een blijk van ernstige voorbereiding en verantwoording te leveren; in de waarheid werden de vermelde bronnen niet altijd met even grote toewijding en aandacht integraal gelezen of stelde men zich tevreden met het kopiëren van andermans werken over die bronnen... De zin der werkelijkheid gaat verloren en het geheel verkrijgt een oppervlakkig uitzicht van geleerdheid, die zich niets meer van de levenswerkelijkheid herinnert.*

Theys, wiens boeken nu alleen nog als gezeerd kleinood te vinden zijn op diverse rommelmarkten, aarzelt zelfs niet om grote namen als een Henri Pirenne de wind van voren te geven. Zo herhaalt hij met een bijna demonisch genoegen in verschillende van zijn boeken dat de eerbiedwaardige schrijver van de *Geschiedenis van België* er glad naast zit, wat de opkomst van de verschillende soorten molens in Vlaams Brabant betreft. Hij, Theys, beschikt immers over gegevens die er ontegensprekelijk op wijzen dat die veel vroeger op het toneel verschenen dan Pirenne wel aangeeft.

"Onze klanten beseffen dat ze bezuinigen door kwaliteitsartikelen te kopen."

M. Verleysen

Onze klanten weten wat anderen ontgaat: kwaliteitskleding en maatkleding worden vervaardigd uit first-class materialen, die wij vanwege hun duurzaamheid uitkiezen.

Een goede basis-garderobe betekent wel een investering. Maar u hebt er dan ook jarenlang plezier van.

Old England n.v.
Accent & Canonne

Louizalaan, 221
1050 Brussel - Tel. 02/640 10 55

1, rue du Pont du Christ
1300 Waver - Tel. 010/22 24 05

Om geen wortel te schieten onder deze lindebomen, gaan we wandelen. Niet ver, hooguit tweehonderd meter naar rechts, langs de Grote Baan. Zo komen we na drie groene zitbanken straal genoegeerd te hebben, aan de ingang van kasteel Calmeyer. Zo heet dat tenminste nu. In 1720 liet hertogin Maria Hendrika de Caretto y Grana er een groot bouwsel neerpoten. Zij was de dochter van de Markies van Grana, die in 1682 als ambassadeur in de Nederlanden belandde, en weduwe van hertog Philip-Karel-Frans van Arenberg. Philip enzovoort, vond het echter toen hij achtentwintig was, nodig om tegen de heidense Turken te gaan vechten. Dat had hij niet moeten doen. Ginder ver, schoot hij er immers het hachje bij in en dat zijn hart naar het kapucijnerklooster van Edingen werd overgebracht, kon nauwelijks een troost wezen.

Alles heeft zich altijd afgespeeld op een minuskuul klein lapje grond rond de kerk.

Toen Maria Hendrika het kasteel bouwde, oordeelde ze het ook best dat meteen het park gevoelig vergroot werd. Ze ruidde met een aantal boeren aanpalende stukken veld, liet andere gewoon aanslaan en aarzelde zelfs niet wegen in te palmen of nieuwe aan te leggen. Zo verdween onder meer de verbinding Beersel-Drogenbos en kwam er een kasteeldreef. Juist, dat is de straat die van hier aan de poort, kaarsrecht naar beneden loopt. Het heeft met een volledig gesloten bebouwing weinig van een dreef en waag je er niet op, want nauwelijks een steenworp van de poort zit je al op Ukkels grondgebied.

Amper had Maria Hendrika in 1744 vredig de ogen gesloten, of de erfgenamen belden aan. Ze plunderden het hele kasteel, sleepten meubels, schilderijen en drape-riën naar het kasteel van Edingen en lieten in Drogenbos een spookkasteel achter. Het bouwsel verviel en in 1860 lieten de nieuwe eigenaars, de familie Rey, die voornamelijk uit textielbaronnen bestond, de ruïnes helemaal afbreken. De Reys huurden architect Jan-Pieter

Cluysenaer in en die liet op dezelfde plaats een klassicistisch kasteel optrekken, wit en met Italiaanse terrassen.

Van die Reys is overigens weinig meer bekend, alleen dat ze het goed overlieten aan de familie Calmeyer, eveneens textielbaronnen. Alleen de laatste generatie heeft die branche zowat verlaten. Jean Calmeyer, die in 1958 zijn entree maakte in de politiek van Drogenbos, is net als een broer van hem economisch adviseur, bij de Nationale Konfederatie van het Boswbedrijf. Een derde telg is iets in het leger. Op het kasteel dat je daar in het midden van het park ziet staan, wonen nog een broer en zus Calmeyer, burgemeester Jean ruidde deze woonst in 1965 — toen hij trouwde — in voor een villa in de Nieuwstraat en dat is hier net om het hoekje rechts.

Terwijl we nu aan de terminus op tram 52 wachten, kunnen we nog snel eens de politieke esbattementen van het dorp overlopen. Veel kan je daar niet over vertellen. De CVP-PSC heeft er sinds jaren de volstrekte meerderheid. Toen in 1970 voor het eerst een frankofoon, FDF-getint kartel verscheen, werd er een *Lijst van de burgemeester* opgesteld, die negen van de dertien zetels behaalde. Zes jaar later heette de frankofone lijst *Entente et Liberté* en was een amalgaam van FDF'ers en PL'ers. De groep kreeg drie van de vijftien zetels, twee gingen er naar een socialistische lijst en de partij van de burgemeester veroverde met tien zetels een comfortabele meerderheid.

Het kan vreemd lijken, maar Drogenbos haalt zelden of nooit de krantenkoppen. In 1974 is dat wel eens gebeurd, ter gelegenheid van de beruchte verkaveling van het Frankveld.

Dat lag in feite meer op Beersel, dan op Drogenbos, maar goed. Indien die verkavelingsplannen met een fikse achthonderd kavels, niet door de toenmalige minister van Streekeconomie Luc Dhoore waren stopgezet, was Beersel nu met een flinke franstalige meerderheid opgezadeld. Zo ver is het echter niet gekomen, hoewel er al verschillende wegen op het gebied van Drogenbos waren aangelegd. Het belangrijkste aan deze gebeurtenis was wel dat de gemeenten, die voordien nooit de toelating vroegen aan de overheid voor het trekken van een nieuwe weg — hoewel ze daar wettelijk toe verplicht waren — zich plotseling weer gingen haasten om braafjes op zo'n fiat te gaan wachten.

In 1806 werd er in het Franse Montpellier een testament geopend van een zekere Louis Victor Dameulle, *maire* van Drogenbos. Die laatste wilsbeschikking voorzag in de oprichting van een *Institution Isabelle* en de voornaamste doelstelling van die instelling was het uitbouwen van een Franse school in Drogenbos. Dameulle had met dit doel zelfs een pand in het dorp gekocht. Daaruit zou men nu al te voorbarig kunnen besluiten dat het in de gemeente communautair erg moeilijk ligt, maar niets is minder waar. Er is daar hoegenaamd niets aan de hand. De zestig procent Vlamingen — iets minder dan vijftig wanneer men de taal van verleden akten als norm neemt — leven er in *peis en vree* met hun franstalige dorpsgenoten. Er zijn geen typische franstalige wijken, geen Vlaamse *enclaves*, er is niet zoals in Sint-Genesius-Rode een spoorweg die beide taalgroepen uit elkaar moet houden. De reden van dit achterwege blijven van enige communautaire heibel is volgens schepen Spilleers eenvoudig: *Meestal zijn het inwijkelingen die de zaken op de spits drijven, ook langs Vlaamse kant. Die mensen weten niet wat het dertig jaar geleden was om uit de handen van franstaligen te moeten eten. Die toestand bestaat echter gewoon niet meer, gelukkig maar. Bovendien hebben we in Drogenbos ook nooit van die echte heethoofden gekend.*

JOS GROBBEN ■

(4) Le 26/01/99.

1180 BRUXELLES

ext. 529

Monsieur Clément,

Voici ce que j'ai trouvé sur l'histoire de Drogenbos.

Si vous désirez des renseignements plus complets ou plus précis, vous pourriez vous adresser à Monsieur PIERRARD, responsable du "Centre d'histoire, d'archéologie et de folklore d'Uccle et environs ASBL, rue Robert Scott, 9, 1180 Bruxelles - tél. 376.77.43 et qui, entre autres activités, édite la revue "Ucclenia".

Veuillez agréer, Monsieur Clément, l'expression de mes sentiments dévoués.

R. Claisse

R. CLAISSE

- 1) Ici repose/Dame/Marie-Henriette-Ghislaine/DeLiagre/veuve de/Georges-Louis Stevens/décédée/à Saint-Josse-ten-Noode/le 24 janvier 1861/à l'âge de 80 ans/R.I.P.
- 2) A la mémoire/du meilleur/et du plus chéri des frères/par sa soeur/Ici repose/Charles-Joseph-Ghislain de Liagre/né à Bruxelles le 2è juillet 1779/décédé le 27 juin 1815/R.I.P.
- 3) A la mémoire/de feu Monsieur/Charles-Joseph De Liagre/décédé le 3 septembre 1834/à l'âge de 86 ans/et/de feu Monsieur/Georges-Louis Stevens/époux de Dame/Marie-Henriette-Ghislaine/De Liagre/décédé le 3 mai 1859/à l'âge de 86 ans/Que leurs âmes reposent en paix/R.I.P.

Contre le mur extérieur de la sacristie :

Zyn gedachtenis zal/Eeuwig in zegening blyven/Alhier rust/Pieter-Frans Massy/geduren-de 53 jaren onderwyzer/in Droogenbosch en den 12/van Jesusmaand 1871 overleden.
Zyne gedenkzuil door zyne/tallooze leerlingen opgericht/is hier binnen de kerk aan den/H.Nicolaus toegewyd/R.I.P.

COURT HISTORIQUE SUR LE VILLAGE DE DROGENBOS

Le village de Drogenbos s'allonge sur un coteau, au pied duquel la Senne serpente au milieu des prés qui s'étendent de Forest à Beersel et Lot. Ce coteau est tapissé par les opulentes futaies de la propriété Calmeyn, dont le parc comprend une grande étendue de terrains vallonnés, avec pièce d'eau. Le village est aisément accessible par la route construite en 1734, qui rejoint la chaussée d'Alsemberg, un peu au-delà du terminus du tram 55. On peut aussi atteindre Drogenbos en venant de Forest par une route d'accès partant du nouvel autoroute de Paris.

Drogenbos qui n'existe comme commune que depuis 1798 s'étend sur 248 hectares ; la hauteur limite étant de 54 mètres.

Le nom apparaît pour la première fois au 11ème siècle, dans une charte rédigée en latin ("Sicca Silva"). Aux environs de l'année 1100 est mentionnée l'existence d'une chapelle fondée par l'ermite Herman, lieu où s'assemblèrent des bois en vue de la culture.

Seigneurie

Le village fut pendant une très longue période du domaine de la famille Berthout de Malines et est cité en possession de Wouter IV Berthout en 1305, qui cède par testament une rente de 300 livres sur ses biens de Drogenbos à l'abbaye de Grand-Bigard. Le seigneur avait le droit d'installer un mayeur, des échevins, un bailly et un greffier et possédait la collation de la chapelle.

En 1397, le seigneur est Henri de Marbais, époux de Catherine van Buyseghem. Ensuite, nous trouvons la seigneurie en possession de Marie Hertewijck, épouse en premières noces de Jean van Guttichoven, dit Van den Berghe, seigneur de Stevele et en secondes noces de Godefroid le Hawthomme, de Sombreffe. Jean van Guttichoven, fils de Jean susdit, hérite du bien, qui passe ensuite à André Douvrin, par achat de Thomas Hertewijck, fils de feu Jean. André Douvrin vend alors la seigneurie en 1548 à Adrien du Bois, natif de Bapaume en Artois, fils de Thomas, capitaine et garde du château de Bapaume et de Marguerite Boulant. Cette famille du Bois prétendait descendre légitimement de la maison de Fiennes, dont une branche était en possession de la seigneurie "du Bois" et en prenait le nom. Connue pendant plusieurs générations sous le nom de "du Bois", elle commença vers 1650 à ajouter à ce nom celui de "Fiennes".

Pierre Colins, dans son ouvrage "Histoire des choses les plus mémorables advenues en Europe de 1130 à notre siècle" édité en 1643, parle d'Adrien du Bois, seigneur de Drogenbos. A l'occasion, dit-il, d'une tentative faite à Innsbruck de s'emparer de la personne de l'Empereur, le Comte de Roeulx, dont Adrien était le valet de chambre, fit présent de ce dernier à l'Empereur, qui cherchait "un bon valet de chambre, loyal et qui ne sut ni lire, ni écrire".

En remerciements de ses services, Adrien du Bois fut anobli le 1er mai 1551 par lettres patentes délivrées à Augsbourg.

Un article sur les circonstances de cet anoblissement paraîtra sous la signature de M. J. Lorthiois, dans ce présent numéro.

Adrien du Bois avait épousé en premières noces Marguerite Moreau, citée dans le greffe scabinal de Boitsfort, le 27 juin 1550 ; en secondes noces Marguerite de la Forge, qui veuve, fonda le 7 février 1575, un anniversaire en l'église de Drogenbos ; elle ajouta un codicile le 19 octobre 1588.

Adrien testa une première fois le 21 octobre 1561. Dans ce testament, il laisse les meubles au dernier vivant, tandis que les biens passent à ses enfants JeanBaptiste, Maximilien, Isabelle, Françoise et Barbe. L'aîné de ses fils, Jean-Baptiste, hérite de la seigneurie de Drogenbos et de la maison à l'opposite de l'hôtel de Ravensteyn à Bruxelles. Le second fils hérite de la cense de Moorseele à Sint Gertruijd-Pede, à charge de payer 6400 florins pour la dot de sa soeur Barbe et à ses autres soeurs une somme unique de 400 florins. Il jouira en outre d'une pension de 300 ducats venant d'Espagne. Sa fille Isabelle, épouse de Claude du Boeuf, gentilhomme de la maison de Madame la Duchesse de Parme, régente et gouvernante des Pays-Bas, reçoit une rente de 400 florins ; son autre fille Françoise aura 400 florins à son mariage, étant veuve de Louis Sigonez, écuyer contrôleur de l'Hôtel de la Reine ; enfin, sa fille Adrienne, en religion au Cloître de l'Abbaye de la Cambre à Bruxelles, reçoit 50 florins de rente à prendre sur la seigneurie de Drogenbos ; si elle décidait de quitter son état, elle recevrait 200 florins de rente (1).

Adrien du Bois, eut du second lit :

- 1) Jean-Baptiste, qui suit en I.
- 2) Isabelle, qui épousa en premières noces Claude de Boeuf, Seigneur de Bacquelrode, nommé Comte du Latran par Charles V le 25 août 1555 ; il était fils de N ... et de Claire Trévillars et en secondes noces un anglais, Thimoté Mouquet.
- 3) Barbe, épouse de Diego de Aldana, surintendant du Comté de Walhain en Brabant wallon.
- 4) Françoise, épouse de Louis de Sigonez, Contrôleur de l'Hôtel de la Reine et ensuite Conseiller à la Chambre des Comptes de Brabant. Elle épousa en secondes noces Roland de Boufflers, Seigneur de Manim et décéda à Bruxelles, vers 1597.
- 5) Rolande, Religieuse à l'Abbaye de la Cambre, à Bruxelles, en 1548.
- 6) Maximilien, Châtelain du Château de Louvain dès 1561, Seigneur de Moorseele, par relief du 12 décembre 1566. Il décéda sans alliance.

- I. Jean-Baptiste du Bois, Gouverneur du Château de Weerde, le 6 janvier 1580 (2) ; Commissaire général des Monstres de Sa Majesté, relève Drogenbos le 21 avril 1568. Il fut créé Chevalier par lettres patentes du 28 mai 1587, après avoir été page, puis aide de chambre de Philippe II. Voici le texte de ses lettres :

-
- 1) Procès héraldiques, recueil n° 8 aux A.G.R. Bruxelles.
 - 2) Audience n° 1747 aux A.G.R. Bruxelles.

Philippe, par la grâce de Dieu, scavoir faisons, qu'ayant favorables considération aux bons, agréables et fidèles services, que notre aimez et féal Jean-Baptiste du Bois, sieur de Drogenbos et Mambre, aide de notre Chambre, nous a fait actuellement en la ditte qualité, l'espace de dix années et plus, avec grand soing, fidélité et assiduité, et dont nous avons bien bonne satisfaction, même que depuis retiré avec congé et licence en nos Pays d'en-Bas, il a continué à nous y faire autres bons services, tant en la charge de Gouverneur, capitaine et châtelain de notre ville et château de Weert, comme à toutes occasions en fait de guerre et autrement, qu'il a été employé par de là, signament à l'endroit de l'entreprise de notre ville d'Eyndhoven et autres occurences. Nous par ces causes aussi certioré par notre très cher et très aimé bon neveu, chevalier de notre Ordre, le Duc de Parme, de Plaisance, par Nous lieutenant et capitaine général de Nos Pays d'en-Bas et de Bourgogne, des devoirs et bon comportement en divers endroits, concernans notre service, prenant aussi égard au dits bons, agréables et fidèles services-longs, ci-devant rendus à feu de très haute mémoire, l'Empereur mon seigneur et Père, que Dieu absolve, par feu Adrien du Bois, son père, ayant servi et suivi sa Majesté Impériale en même état d'aide de Sa Chambre en tous ses voyages et entreprises, tant par mer que par terre, même que les dits Adrien du Bois et Thomas du Bois père d'icelui, de leur vivant écuyers, et ledit Thomas commis pour capitaine et garde de notre château de Bapaulme, auroient en leur temps été tenus et réputés pour gentilhommes de nom et armes et joui de tous privilèges de noblesse, selon qu'est apparu par certifications sur ce exhibées et que toujours auroient vécu et eux comporté noblement et vertueusement et afin davantage extimuler le dit Jean-Baptiste du Bois, à plus grande vertu désirant partant favorablement le traiter, honorer et élever, l'avons fait et créé chevalier, comme le faisons et créons par les présentes patentes, veuillant et entendant, etc... Donnée en Aranjuez, royaume de Castille, le 28e jour du mois de may, l'an de grâce 1587.

Jean-Baptiste du Bois testa le 7 juillet 1597 avec son épouse Dame Marie Ange de Lenge, dite de Berdle, dame de Mambre au Duché de Luxembourg, fille d'Hercule et de N. de Cobreville. Elle est veuve en 1602.

Il lègue à son fils aîné Jean Nicolas, la seigneurie de Drogenbos avec le moulin de Steen à Uccle, une maison et dépendances plus sept petites y tenantes sur l'Escalier des Juifs à Bruxelles et rue d'Angleterre ; la seigneurie de Mambre près d'Orchimont, à charge de payer à son frère Philippe 150 florins et à sa soeur Marie, cinquante florins. A son fils, Adolphe, il lègue le fief de Moorseele avec le livre censal à charge de payer à sa soeur Innocentia une rente de 250 florins ; à son troisième fils Alexandre, il lègue la cense dite "t Schoot" à Someren à charge de payer une rente de 50 florins à sa soeur Marie ; à sa fille Marie, la cense dite "Hof van Uijtwijck" à Nederweert ; à sa fille Charlotte, la maison et cense "Den Doncq" à Someren. Les héritiers susdits devront en outre acquitter une somme de 5000 "royals" à un hallebardier allemand appelé Jean Meyer, ou à ses héritiers, en remboursement d'un prêt consenti au testateur lors des dernières guerres, au cours du voyage entrepris en Espagne, au nom du Conseil des Etats de Sa Majesté. Fait en la maison du testateur à l'Escalier des Juifs à Bruxelles, en présence d'André Metz, président des échevins de Someren (3).

Il eut de son mariage les enfants suivants :

- 1/ Jean-Nicolas, qui suit sous II.
- 2) Henri, enfant naturel, légitimé en mai 1625.
- 3) Alexandre.
- 4) Adolphe, seigneur de Moorseele
- 5) Philippe, seigneur de Mambre.
- 6) Marie, épouse de René de Secler

- 7) Marguerite Innocence
- 8) Charlotte
- 9) François Thomas, décédé sans alliance en 1673.

II. Jean-Nicolas du Bois, seigneur de Drogenbos, Capitaine d'Infanterie et Gouverneur de Stevensweert, épousa successivement Lucrèce Biumo dite Corradini en 1610 ; Marie Cécile van Oncle et Jeanne Pynappel, fille de François, Receveur du Roi et de Dame Henriette Nuvien. Jean-Nicolas du Bois était également Seigneur de Bouhain et de Moorseele et possédait à Linkebeek une seigneurie où siégeaient les échevins de Drogenbos (1).

Le 9 novembre 1611, il vend à Wouter Lambrechts, époux de Piérine van Overstraeten, un héritage au "Bieshoek" touchant au Santbeek sous Drogenbos et un autre héritage près du "Grooten Coninck" (2). Le 22 février 1617 Agnès Jacops, fille de feu Henri et de Catherine de Riddere et épouse de Jean Spinay et ses cohéritiers vendent audit Jean-Nicolas, une cense et dépendances de cinq journaux à Drogenbos.

Le 6 janvier 1621, Maître Gilles de Bruyn, Commis de Monsieur Jean-Baptiste du Bois, Chevalier, déclare être redevable de la somme de 33 florins à Demoiselle Elisabeth Zegers, veuve de Jean de Moor.

Le 15 septembre 1628, Jean Accot, époux de Barbe de Riddere vend au seigneur Jean-Nicolas du Bois, époux de Dame Jeanne Pynappel, une prairie de six journaux à Drogenbos (3). Le 17 mai 1632, Nicolas cède à Henri Verheyleweghen, époux de Jeanne Pierson, un héritage de 15 verges dans la Herstrate à Drogenbos (4). Le 14 janvier 1642, il lève une somme de 300 florins à rente de Dame Madeleine Michault, veuve de Monsieur Jean Kesseleer, Chevalier, Seigneur de Marquette et de Pepingen ; rente qu'il hypothèque sur la cense de Moorseele (5).

Le 22 décembre de la même année, il fait son testament, déclarant être au lit et malade. Il révoque son testament passé le 19 mars 1641 par devant le Notaire Lucas Vinnen ; laisse le soin de son enterrement à son épouse Dame Jeanne Pynappel, et de la même façon que sa grand-mère Dame Marguerite de la Forge le décida par testament du 19 octobre 1588. Il laisse une rente de huit florins sur un "bempt" près du Meulensteen appelé "Molenbempt" sous Uccle, pour un anniversaire ; laisse au marguillier de Drogenbos un "bempt" d'un tiers de bonnier à Forest. A son fils aîné, Jean-Alexandre, il lègue la seigneurie de Drogenbos avec haute, moyenne et basse justice, terres, prés, bois, cens, pêche sur la Senne, les moulins à eau, etc... avec la grande maison et la ferme ; la maison à l'escalier des Juifs à Bruxelles, la seigneurie de "Hof te Steene" avec la ferme, les étangs, bois, terres, prés, pêche et cens avec la collation de la chapelle de Notre-Dame à Calevoet sous Uccle, acheté en 1615. A son second fils dénommé Thomas, la seigneurie de Moorseele avec cens, "vierden schoof", dixièmes, prés, terres, bois, maisons et dépendances. A son troisième fils, Guillaume, les seigneuries de Mambre, Bohan, Hamestines, Bande et Bois-Chain au Luxembourg, avec haute, moyenne et basse justice, terres, prés, bois, etc... venant d'Alexandre et de Demoiselle Marguerite du Bois, ses frère et soeur (6).

Jean-Nicolas du Bois décéda le 3 janvier 1643.

-
- 1) Greffes Scacinaux de Bruxelles, registre n° 3152 aux A.G.R.
 - 2) Greffes Scabinaux de Bruxelles, registre n° 3152 aux A.G.R.
 - 3) Greffes Scabinaux de Bruxelles, registre n° 3153 aux A.G.R.
 - 5) Archives de l'auteur.
 - 6) Notariat Général du Brabant, registre n° 1789/2 aux A.G.R.

Nous traiterons spécialement dans le cadre de Drogenbos la descendance du fils aîné de Jean-Nicolas, qui suit sous III.

III. Jean-Alexandre Godefroid, Seigneur de Drogenbos, Steene, etc...

épousa :

- 1) Charlotte Zanches, décédée en 1672
- 2) en 1674, Dame Barbe d'Alvarado y Bracamonte, fille de Don Grégoire, Maître de camp de Cavalerie espagnole et Colonel, fils de Don Juan et de Dame Charlotte Hoffmann. Elle décéda le 15 août 1677.
- 3) sa servante Madeleine.

Jean-Alexandre avait relevé Drogenbos, le 27 juin 1643, par devant la Cour de Duffel (1) et trépassa le 31 août 1689.

Il eut du premier et second lits:

- 1) Thomas François, qui suit sous IV.
- 2) Jeanne Joseph, née à Drogenbos, le 17 octobre 1664.
- 3) Jean Alexandre, né à Drogenbos le 16 février 1668 ; cité le 25 février 1690 avec ses frères Thomas. François et Joseph (2). Le 26 juillet 1698, résidant à Bohan au pays de Luxembourg, il déclare que suite à la remontrance lui faite par ses frères et soeur, il oblige envers le seigneur Thomas-François du Bois, seigneur de Drogenbos, époux de Dame Barbe Caproens, son moulin de "ten steene" à Uccle et sa part dans la seigneurie de Drogenbos, afin que ces derniers puissent lever une somme de 1600 florins du seigneur Théodore-Henry Loyens, secrétaire du Conseil Souverain de Brabant, époux de Dame Marie de Wager (3). Le 7 mai 1681, il avait vendu au seigneur Guillaume van Rijk, marchand à Bruxelles, une petite rue appelée "Beijghaertstraetken" sous Drogenbos pour une somme de 100 florins du Rhin (4).
- 4) Charles Jean-Baptiste, né à Drogenbos, le 15 avril 1669.
- 5) Joseph Hyacinthe, né à Drogenbos, le 1er mars 1671 ; Lieutenant au régiment du Comte de Dona, qui le 17 septembre 1697 cède à son frère Thomas-François, âgé de 34 ans, sa part dans les biens de leurs parents en Brabant, pour une somme de 1500 florins (5). Il devint plus tard major au service de Hollande.
- 6) Marie Pétronelle, née à Drogenbos, le 29 mai 1681.
- 7) Henri Joseph, né à Drogenbos, le 16 mai 1682.

IV. Thomas-François du Bois, qui rend à bail le 24 septembre 1697 à Godefroid de Mol, une maison et un tiers de bonnier de terre à la Herstraete à Drogenbos (6). Le 11 mars de l'année suivante, il rend à bail à Jean Anneet une maison appelée "St Bourgat", d'une superficie de six journaux, touchant au château de Drogenbos (7). Le 9 août suivant, avec son épouse Dame Barbe Jeanne Caproens, il reçoit de Dame Danielle-Marie de Maeger, épouse de Monsieur Henri Théodore Lovens, secrétaire ordinaire de Sa Majesté au Conseil de Brabant, une somme de 1600 florins à charge d'une rente de 80 florins. Il donne en gage la seigneurie de Drogenbos, avec mayeur, échevins et greffier, la collation de la chapelle, des cens divers, la pêche sur la Senne depuis Loth jusqu'à Bygaerden et un livre censal renouvelé en 1524, le tout suivant relief fait au décès de son père Alexandre qui l'avait reçu de son père Jean-Nicolas du Bois par testament du 22 décembre 1642 pardevant le notaire J. de Witte et relevé le 25 février 1690 ; un moulin à bled nommé "ten Steen" à Uccle, un verger de 5 journaux à Drogenbos, un bonnier de terre touchant au château, un bonnier de terre enclos, un autre verger d'un demi bonnier, le bien dit "Cauwken" de dix bonniers, six journaux de bois, une prairie d'un demi bonnier, et une prairie de trois bonniers nommée "Ploeggat" (8)

1) Chambre des Comptes, registre n° 1155 folio 239 aux A.G.R.

2) Notariat Général du Brabant, registre n° 2186 aux A.G.R.

3) Archives de l'auteur.

4) Greffes Scabineux de Bruxelles, registre n° 2154 aux A.G.R.

En 1686, avait eu lieu le recensement de la seigneurie qui comprenait alors en terres : 35 bonniers ; en prés 139 bonniers ; en "bempt" 37 bonniers et en bois quatre bonniers. Il y avait 32 maisons et cinq cabarets et auberges. Le desservant de la paroisse ne possédait pas d'habitation, ni de cure, habitant Uccle (1). Le 8 février 1701, Thomas du Bois rend à bail pour 9 ans au Sr Melchior Teniers, mayeur de Drogenbos, une maison et dépendances au lieu dit "Hanken" en ce village (2).

Thomas eut de son épouse Barbe Jeanne Caproens :

- 1) Jean Alexandre, né à Drogenbos, le 3 août 1686.
- 2) Philippe Jacques, né à Drogenbos, le 4 septembre 1692.
- 3) Thomas, né à Drogenbos, le 8 mars 1693.
- 4) Philippine, Jeanne, née à Drogenbos, le 23 août 1698.
- 5) Thomas Joseph, né à Drogenbos, le 10 août 1701 ; ce fut lui qui vendit la seigneurie à Dame Marie Henriette de Caretto y Grana, veuve de Philippe Charles François d'Arenberg. Elle décéda le 22 février 1744.
- 6) Anne Claire Josephe, née à Drogenbos, le 1er août 1703.

Nous terminerons ici la filiation "du Bois", dont la suite peut être trouvée dans l'Annuaire de la Noblesse Belge, anno 1882.

Drogenbos passa ensuite à Marie Anne d'Arenberg, épouse de François Eglon de la Tour d'Auvergne, décéd à Douai en 1710. Cette famille conserva le village jusqu'à la fin de l'ancien régime.

Les seigneurs de Drogenbos avaient le droit de warande et de pêche sur la Senne, de Lot à Grand-Bigard. Ces droits furent rappelés en une ordonnance de Jean Alexandre du Bois en 1662.

Le château seigneurial est signalé comme situé à côté du cimetière dès 1450 et fut classé comme monument historique en septembre 1914. Il fut entièrement restauré en 1969 par les soins de l'administration communale, qui y consacra une somme de 13 millions. Cet ensemble historique devenu maison communale fut inauguré le 20 septembre 1969.

D'autre part, le château du bourgmestre actuel, Monsieur Calmeyn, date de 1860 et fut érigé par Monsieur Rey sous la direction de l'architecte Jean-Pierre Cluysenaer. Il fut bâti sur les fondations d'un bâtiment érigé en 1720 par la veuve d'Arenberg, dont les héritiers firent démolir la plus grosse partie de la demeure après son trépas en 1744.

La paroisse

L'existence d'une chapelle est signalée dès 1110. Elle dépendit jusqu'en 1798 de la paroisse d'Uccle. En 1786, les biens de la chapelle comprenait une maison, jardin et verger de trois journaux, et une autre prise à bail pour 29 ans, diverses terres à rente, et des cens, le tout valant 202 florins 7 sols.

La chapelle était placée sous le vocable de St Nicolas, le 6 décembre de chaque année, le curé d'Uccle y venait célébrer la grand-messe avec procession dans le parc du château.

Les baptêmes, mariages et enterrements devaient se faire à Uccle, aussi les échevins demandèrent en 1763 que la chapelle fût érigée en église paroissiale, le nombre de communiant dépassant les 300. Malheureusement, les paroissiens

n'eurent pas gain de cause ... et durent attendre le 28 septembre 1825, date à laquelle Drogenbos fut érigé en paroisse séparée.

L'église actuelle d'après les recherches faites en 1931 par Thibaut de Maizières, date du 14e siècle. L'édifice comprend une tour centrale accolée aux deux parties du chœur. La croix qui se trouve dans le chœur provient de la chapelle du château de Beersel. Divers travaux d'aménagement eurent lieu en 1810, 1876 et 1886. La sacristie fut construite en 1844, suivant le plan de l'architecte louvaniste Briffaerts. En 1696, fut refait le pavement de l'église ; ce dernier fut renouvelé en 1844 avec de la pierre de Basècles. Deux pierres tombales anciennes sont scellées dans le pavement. Nous en donnons ci-après le texte :

ICI GIST NOBLE DAME MARGUERITE DE
SACOVESFRE EN SON VIVANT EPOUSE DU Sr
FRANCESCO CORRADIN EN SON VIVANT DU
CONSEIL DE GUERRE DE S.M. GOUVERNEUR
DE NOTRE DAME DE HAL CAP. DE LANCES
ARQUEBUSIERS ET INFANTERIE ET APRES
DE LA VILLE ET CASTEAU DE WEERT LA
QUELLE TRESPASSA LE 1er DEBRUARI 1621
PRIE DIEU POUR LES AMES.

ICI EST ENTERRENOBLE DAME DOUSSET MONTENS
EN SON VIVANT FEMME DE Sr JOAN CONRADIN DU
CONSEIL DE GERRE DE S.M. CAPITAINE ET
SERJANT MAJOR DE LA VILLE ET GENS DE GERRE
DE BREDLA LAQUELLE TRESPASSA LE 26 D'AOUST
1638. PRIE DIEU POUR LES AMES.

CI GIST HAULTE ET PUISSANTE DAME MARIE
DUBOIS EN SON VIVANT FEMME EPOUSE DE
HAULT ET PUISSANT SEIGNEUR MESSIRE RENE
DE CERCLARES COMPTE DE HORNES ET CHEVALIER
DE L'ORDRE DU ROI TRES CRETIEEN CONSEILLE
EN SES CONSEILS D'ETAT ET GENTILHOMME DE
SA CHAMBRE LAQUELLE DESCEDA LE PREMIER
DE MARS 1624 AYANT RENDU VIVANTE ASSURE
TESMOIGNAGE PAR LA FERMETE DE SA FOY ET
ENFIN PAR LA DOUCEUR DE SA MORT QU'ELLE
EST JOUISSANTE DE HAUT AUS CIEUS D'UNE
COURONNE DE GLOIRE ETERNELLE.
PRIONS TOUS CE GRAND DIEU POUR SON AME
ET DISONS AINSY SOIT IL.

Vers 1770, l'église hérita de celle d'Alseberg d'un lot de petits groupes en pierre de taille. En 1898, l'électricité fut placée dans l'édifice, cette installation fut renouvelée en 1938.

L'ancien cimetière autour de l'église était planté d'arbres fruitiers, dont l'existence est signalée dès 1615. Une partie du terrain du cimetière fut cédée en 1720 au Duc d'Arenberg pour l'agrandissement du parc de son château.

Les chapelains

1614 - Daniel Tijcke.
 1626 - Adam Pontiani.
 1627 - Nicolas Nenneville.
 1628 - Huibrecht Fabri.
 1628 - Huibrecht Chapeauville.
 1629-32 - Antoine Wijnants
 1640-41 - Guillaume Wickmans.
 1643-50 - Guillaume Fabri.
 1652- Jacobs
 1671 - Thomas van den Kerckoven.
 1677 - Marc Antoine Provincial
 1679 - Casseur.
 1681-83 - Bouvier.
 1689-91 - Jean de Fresne.
 1698-1705 - François Thomas
 1705 - Roger van Streeck.
 1708 - Alexandre van der Haegen.
 1711 - Smissaert.
 1712 - de Fren.
 1713-14 - Charles Van Meerbeek.
 1721 - Raphael van Ceulen.
 1726 - E. de Castro.
 1733 - Scaillet.
 1738-40 - Nicolas
 1742 - N. Strotzy.
 1756 - Eg. Sterckx.

Les curés

Avant l'érection de la paroisse en 1825, le curé d'Uccle était en même temps celui de Drogenbos. Nous renvoyons les lecteurs à la partie religieuse de l'ouvrage "Quelques jalons de l'histoire d'Uccle", partie traitée par Mademoiselle Y. Lados van der Mersch.

1825 à 28 - Jean Lockhorst.
 1828 à 38 - Philippe Coomans.
 1838 à 49 - Joseph Janssens.
 1849 à 52 - Pierre Sollié.
 1852 à 75 - Michel Davidts.
 1875 à 1901 - Robert François De Becker.
 1901 à 1923 - Herman Verdonck.
 3 mars 1923 au 26 septembre - Jules Petit.
 26 septembre 1923 au Auguste De Bremacker.

Les vicaires

1885 à 1892 - Jean Van Elsen.
 1892 - Edouard Claesen
 1892 à 1894 - Pierre Truyts
 1894 à 1895 - François Draulans
 1895 à 1896 - Jacques De Hondt
 1896 à 1898 - François Segers
 1898 à 1901 - Joseph Simons

1912 à 1915 - Louis Wens.
 1915 à 1934 - Emmanuel Van Volsem
 1934 à - François Van Genechten.

Population

1435 - 50 maisons - 200 habitants.
 1496 - 12 maisons et 60 habitants.
 1525 - 37 maisons et 140 habitants.
 1630 - 18 maisons et 68 habitants.
 1686 - 24 maisons et 124 habitants.
 1737 - 38 maisons et 235 habitants.
 1786 - 433 habitants.
 1831 - 546 habitants
 1837 - 470 habitants
 1846 - 592 habitants
 1896 - 204 maisons et 1102 habitants.
 1925 - 2000 habitants.
 1935 - 3322 habitants.
 1942 - 4000 habitants
 1969 - 4800 habitants.

Enseignement

Comme dans beaucoup de paroisses rurales, l'enseignement était d'habitude donné par le curé. A Drogenbos, on trouve mention d'un certain Jean van den Putte, en 1711, qui est condamné à une amende pour avoir tenu une école sans la permission du seigneur.

Ce dernier nomma Jean-Baptiste De Vadder. En 1724, on trouve comme maître d'école Roger Van Haelen et en 1729 Charles Caudron. Après lui, est mentionné Seger van Antwerpen, qui exerçait également les fonctions de bedeau. De 1741 à 1743, on trouve A. De Ruydts et en 1766, Henri De Ruydts. En 1812, est mentionné Pierre François Mssy, natif d'Arendonk, qui exerça pendant 53 ans et décéda le 12 juin 1871. Son successeur fut François-Joseph Heijlemans de Grand-Bigard, à qui succéda en 1874 l'écrivain et folkloriste Isidore Teirlinck. Ensuite, exercèrent à Drogenbos un nommé Bex, Gustave Van Damme, Léopold de Cooman, à qui succéda en 1884 Eugène Failon qui, en 1900, céda la place à Pierre Jacobs. A ce dernier, succéda Jean Rumold Eugène Blavier, Edgard Haccuria, François Van Haelen, Charles Léopold Coudron et Charles Lamarche.

L'échevinage

Les mayeurs

1496 - Golive Lijssen.
 1534 à 1542 - Henti de Kegele.
 1562 à 1564 - François Van den Bossche.
 1593 - Jean Bruneels.
 1616 à 1622 - Daniel Van der Kelen.
 1628 - Jean Weemaels.
 1638 - Mathieu de Vleeschoudere.
 1651 - Martin Van Wayenberge.
 1652 - Jean Breeckmans.
 1661 - Charles Havet.
 1662 - Henri de Francq.
 1663 - Jean Clerens.

- 1664 - Pierre Hauwaert.
- 1664 - Guillaume Claes.
- 1665 - Nicolas Crokaert.
- 1666 - Jean Bruneels.
- 1672 - J. Van Kerckoven.
- 1673 - Marc de Ghijst.
- 1691 - Gilles van der Vinnen.
- 1693 - François Wauters.
- 1696 - David Teniers.
- 1698 - Melchior Teniers.
- 1702 - Adrien Claessens.
- 1708 - Henri François Donck.
- 1722 - Bauduin van der Meijnsbrugghe.
- 1734 - François Lanné, drossard de Carloo, mayeur de Forest et greffier de Ruisbroeck.
- 1757 - Jean Baptiste Lanné.
- 1764 - Charles Louis Delcor, géomètre et mayeur de Grand-Bigard.
- 1775 - Jean-Baptiste Lanné.
- 1784 - Simon Joseph Gible, notaire à Beersel.
- 1798 - Louis Victor Dammeville.
- 1818 à 1836 - Georges Louis Stevens, fabricant de papiers et receveur des contributions à Bruxelles.
- 1836 - André Loix
- 1839 - Jacques Bergmans.
- 1843 - Charles Louis De Puysselaer, fabricant de cierges et marchand de fer.
- 1857 - Charles François Stevens.
- 1870 à 1874 - Joseph Loix.
- 1874 à 1884 - Jean Baptiste Van Haelen.
- 1885 à 1888 - ... Van Breetwater.
- 1888 à 1897 - ... Huberty.
- 1898 à 1908 - Jean Baptiste Van Haelen.
- 1908 à 1910 - Egide Coosemans.
- 1911 à 1921 - Jean Baptiste Van Haelen.
- 1921 à 1931 - Pierre Calmeyn.
- 1931 à 1946 - Emile Van Leeuw.
- 1946 - Baron J. Calmeyn.

Les échevins

Nous renvoyons à l'ouvrage de C. Theijs pour la liste des échevins sous l'ancien régime.

Les greffiers

- 1603 - J. Bruneels.
- 1606 - Jean Baptiste Minne.
- 1606 à 1624 - Jean De Bruijn.
- 1628 - Jean de Witte.
- 1638 - ... Heuze.
- 1652 à 1656 - Job de Witte.
- 1659 - J.D. Mostinckx.
- 1667 - Charles Havet.
- 1686 - Jean Alexandre Havet, notaire.

1672 - C. Van den Kerckhove.
 1689 - Jean-Baptiste Minnens.
 1695 - Pierre de Vadder.
 1699 - ... Dingemans.
 1700 à 1707 - Guillaume de Vaddere.
 1711 - Charles Delcor.
 1763 - M.P. Delcor.
 1780 - J.J. Cattoir.

Les baillis

1638 - Jean de Smet
 1666 - André Anneet.
 1680 - Jacques Van Haelen.
 1690 - Jean De Gheijnst
 1691 - André Van Itterbeek.
 1710 - François Crokaert.
 1711 - Jean La Branche.
 1715 - Baude van den Bosch.
 1727 - Jacques Scholiers.
 1735 - Gilles de Ridder.
 1757 - Jacques Heijmans.
 1760 - Gilles de Ridder.
 1780 - François de Busscher.
 1793 - Henri Caudron.

Brasseries

Dans toute la région de la vallée de la Senne, on trouvait sous l'ancien régime, de multiples brasseries. Pour Drogenbos, on en signale l'existence dès 1537. La dernière en date, bien que située en partie sous Beersel, était celle des Van Haelen, au hameau de Calevoet. Elle fut désaffectée vers 1950 et les bâtiments démolis en septembre 1971.

Auberges

La plus ancienne est celle dite "De Koning", citée dans un acte de 1540 et était tenue par Lucas de Kegele, fils d'Henri. Elle était située en la rue allant de Drogenbos à Calevoet et n'est plus citée après 1666.

En 1622, apparaît l'auberge des Trois Rois, près du Zandbeek. En 1685, cette auberge est tenue par Gilles de Greef, époux d'Elisabeth Heijmans et en 1703, par Sébastien Van Eijck, époux de Jeanne Marchant. Une autre auberge très connue était située près du Mastellebrug (pont démolé lors de la création de l'autoroute de Paris, en 1970). Elle portait comme nom "De Drije Mastellen". En 1722, on signale l'existence de l'auberge "Den Willecom", près de la chapelle de Notre-Dame à Calevoet. Sur la chaussée d'Alseberg, au hameau de Calevoet, se trouvait en 1793, l'auberge "Den Bisschop". Toutes les auberges existantes ne savent pas être citées ici, mais une exception sera faite pour La Lampe, qui se trouvait près de la cense du même nom, détruite également l'année dernière, lors des travaux de l'autoroute.

Biographie

- Court historique sur Drogenbos, par H. de Pinchart, Uccle, 1969.
- Geschiedenis van Drogenbosch, par C. Theijs. Bruxelles, 1942.
- Les Dubois, seigneur de Drogenbos, par H. de Pinchart, Bruxelles, novembre 1967.
- Greffe scabinal de Drogenbos, aux Archives du Royaume à Bruxelles.

H. de Pinchart.

LA CUVE BAPTISMALE DE DROGENBOSCH ET SON DECOR HERALDIQUE

Peu d'auteurs (1) ont eu l'attention attirée par la cuve baptismale de Drogenbosch et son décor héraldique. Celui-ci se compose de deux blasons reliés par une inscription en caractères gothiques complétée par la date : MDLVIII (1558).

C'est donc à l'époque où mourut Charles-Quint qu'Adrien du Bois, seigneur de Droogenbosch a fait ériger ce gracieux monument, ainsi qu'en témoignent texte et écussons lesquels sont ceux du donateur et de sa seconde épouse.

En approchant des fonts, c'est le blason d'Adrien du Bois qu'on aperçoit en premier lieu (A). Sa forme très élégante, d'inspiration allemande, quoique peu répandue dans la région bruxelloise était fort à la mode au XVIème siècle. Celui de l'épouse, situé à l'inverse, a la forme du losange propre au blason féminin de ce temps. Il est parti à dextre aux couleurs d'Adrien du Bois, à senestre à celles de damoiselle Marguerite de la Forge (2), sa seconde femme, qui portait de gueules à trois trèfles d'or.

Une polychromie moderne a quelque peu modifié l'aspect de ce décor héraldique, dont la description nous est connue par une copie des lettres patentes certifiées conformes aux originales par le roi d'armes de Grez, en 1751, et dont voici le texte (3) : "Ecartelé, au 1 et 4 d'argent au lion de sable armé et lampassé de gueules à la bordure du même avec une note d'azur ; au 2 d'azur à une croix d'or ayant au milieu un sautoir de gueules et en chacun quartier d'icelle croix cinq croisettes d'or recroisettées ; au 3 de sinople à une fasce d'argent et par-dessus cinq sautoirs de gueules et sur le chef trois croissants d'or avec les pointes en haut et ayant l'écusson au-dessus le premier quartier un chef d'or au demi-aigle à deux têtes de sable" (4).

En confrontant ce texte au blason de la cuve baptismale, on remarquera d'emblée que les croisettes ont été noyées dans la teinture recouvrant le second franc-quartier. Maladresse regrettable sans doute mais fortuite. Une autre altération, est l'effacement de la "note d'azur" qui fit couler tant d'encre et sur laquelle nous reviendrons.

Adrien du Bois, premier de sa lignée connue plus tard et abusivement sous le nom de "du Bois de Fiennes", n'était qu'un "pauvre garçon originaire de Bapaume", en Picardie (act. Pas-de-Calais) que la fortune vint récompenser de son ignorance et de sa bonne humeur (5).

Il était valet de chambre d'Adrien de Croy (+ 1553), premier comte de Roeulx "lequel estoit tant satisfait de sa fidélité et bonne humeur, qu'étant présent au propos que l'Empereur disoit qu'il est bien désiré d'avoir un valet de chambre bon et loyal et qu'il de sût ni lire ni écrire, le compte lui fit offrir du sien l'assurant qu'il ne savoit ni lire ni écrire" (6).

Gelezen op 11 februari 2007 Jenny Vanderrusten

Uit Archief Koninklijke Leenkamer van Brabant . N0 2745

Linkebeek, Alseberg, Dworp en Stalle. Zij behoorde een tijdlang aan de familie CORRADIN, afstammende van den kapitein CORRADINI, die rond 1580 het bevel had over het garnizoen van Halle, dus tijdens het berucht beleg. In de kerk van Drogenbosch lagen vroeger twee grafsteenen van aldaer begraven leden der familie Corradin. Het schijnt wel dat de orradijns van Halle, Sint Pieters Leeuw en omstreken uit die familie spruiten.

De heerlijkheid van Steen strekte zich uit over Ukkel, Drogenbosch, Beersel

Wat het visschen in de ZENNE betreft, was er vroeger veelal strijd onder de groote heeren.

Wij lezen in een geding (1) tusschen de gravin van Egmont, vrouw van Beersel, en juffrouw *Anna van Gindertaelen, weduwe van wijlen den H. Floris, heer van Steen, onder Ukkel* geding verrijkt met allerlei oorkonden tot bewijstukken dienende, dat Willem van Buisingen „Janssone „in 1404” man der visscherije” van de Zenne was, vanaf het punt waar Brabant en Henegouw scheiden, nl, te Halle, tot en met den molen van de Heer Hendrik van Stalle. In 1530 was het eigenlijk *Victor Ofhuys*, nl. van aan den gezegde molen tot aan het *Swertbroeck*, onder Drogenbos. In 1662 verpachte Jonker Alexander du Bois, heer van Drogenbosch, *de visserije op de Zenne* aan de meestbiedende. Uit dit bescheid vernemen wij, dat die visserij verdeeld was in negen partijen . Deze verdeeling schijnt ons belangrijk op topografisch maar meest op toponimisch gebied: 1

Van boven de brugge van Lot, *geheeten den slachmeulen*, op de zijde van Beersel tot aan de weide *geheeten de neerbist tegen die hofweyden*: van hier tot aen de weyde *geheeten peert dyssel, comende tegen die meulevelde*;

Van hier tot aan de weyde genaempt den trawant; .4 Van aan den trawant tot beneden de brugg

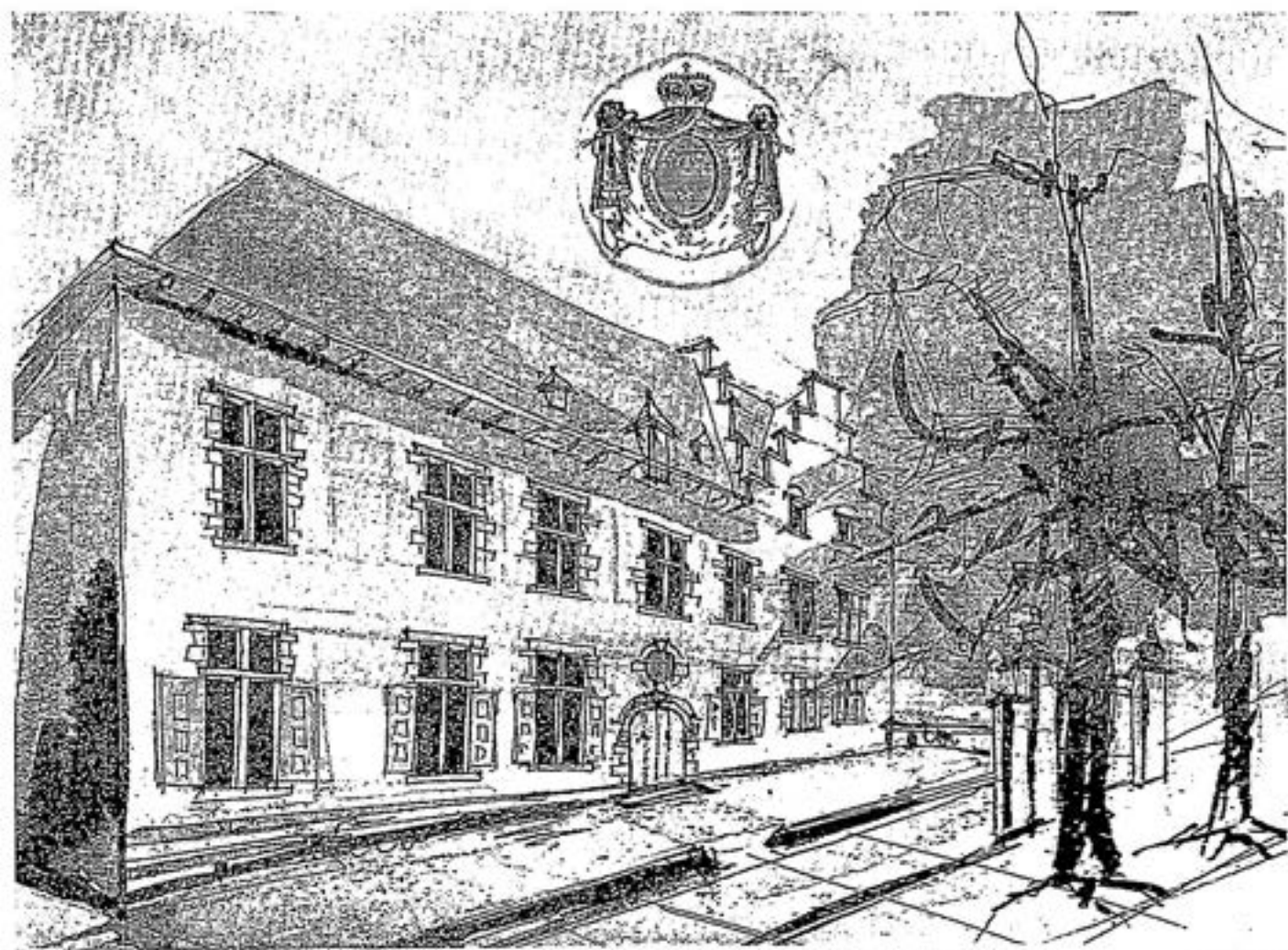
op het eynde van den heckelere in de fleur ofte santbeke; 5 . van hier tot aan *de weyde genaempt den rynvaert by Opstal van Juffrouw van der Haegen*; 6 van hier tot tegenover

het gat van de Zuene in de weyde van Tercammeren, *daer de heerlycheit van Droogenbosch*

scheyt; 7 op de andere zijde naar Ruisbroek, *van benedenwaerts, van in den Moonaert tot aan*

*de brugge van Ruisbroeck; 8 van aan die brugge tot in den trouthaeck, tegen
de bempdekens*

*9 van den voorscreven trouthoeck tegen die vier bunders daer Ruisbroeck en
de Leeuw scheyden.*

VOORGEVEL VAN HET
NIEUW GEMEENTEHUIS.

LA FAÇADE DE LA
NOUVELLE MAISON COMMUNALE.

Bevolking der gemeente :

1951 — 3857
1952 — 3895
1953 — 3942
1954 — 3888
1955 — 3934
1956 — 3947
1957 — 3991
1958 — 4008
1959 — 3976
1960 — 4018
1961 — 4017
1962 — 4141
1963 — 4153

Aantal geboorten in 1963 : 36

Aantal sterfgevallen in 1963 : 54

Aantal huwelijken in 1963 : 24

Kiezers voor den gemeenteraad :

Mannen : 1491

Vrouwen : 1623

Totaal : 3114.

Population de la commune :

1951 — 3857
1952 — 3895
1953 — 3942
1954 — 3888
1955 — 3934
1956 — 3947
1957 — 3991
1958 — 4008
1959 — 3976
1960 — 4018
1961 — 4017
1962 — 4141
1963 — 4153

Nombre de naissances en 1963 : 36

Nombre de décès en 1963 : 54

Nombre de mariages en 1963 : 24

Electeurs pour le Conseil Communal :

Hommes : 1491

Femmes : 1623

Total : 3114.

Berthout

Uit Wikipedia, de vrije encyclopedie

Berthout is een oud riddergeslacht, dat in de 11e eeuw voor het eerst vermeld met betrekking tot de heerlijkheid Grimbergen. Na een hoogtepunt in de 12e eeuw stierf het geslacht uit in de 13e eeuw. Hun gebied, het "Land van Grimbergen", strekte zich uit van de Schelde tot aan de Rupel in Mechelen en Leuven en de Dender in Dendermonde.

Inhoud

- 1 Ontstaan
- 2 Grimbergse oorlogen
- 3 Noordelijke uitbreiding
- 4 Uitsterven
- 5 Personen

Ontstaan

Wouter van Grimbergen (of Wouter I Draeckenbart) wordt als de stamvader van het geslacht beschouwd, en wordt voor het eerst vermeld in 1096, als voorlaatste getuige bij een schenking van Ida van Verdun aan de abdij van Affligem. Hij was waarschijnlijk heer van Grimbergen en Mechelen. Mechelen was toen leengoed van de bisschoppen van Luik. De macht van de familie groeide geleidelijk, met o.a. de stichting van de abdij van Grimbergen tussen 1126 en 1128. Zij oefenden het tolrecht over de Zenne uit. Sommige Berthouts uit de eerste generaties namen ook deel aan de kruistochten.

Grimbergse oorlogen

Ruïnes van het kasteel van Grimbergen. Hier stond tot het midden van 12de eeuw het machtige kasteel van de heren van Grimbergen. Na hun zware nederlaag (Grimbergse oorlog, 1159) is het oorspronkelijke kasteel volledig verbrand. In de 16de eeuw bouwden de nakomelingen van de Berthouts het "Prinsen Kasteel", dat een aantal eeuwen floreerde. Aan het eind van de tweede wereldoorlog is het kasteel door de Duitsers opgeblazen. In 1992 is de Donjon toren door de

De Berthouts probeerden, vanuit hun stamburcht te Grimbergen, zich te ontvoogden van de graven van Leuven in het landgraafschap Brabant. Dit mondt uit in de Grimbergse Oorlogen (1139-1159). Uiteindelijk moeten de Berthouts het onderspit delven: Godfried III van Leuven laat de motte van de Berthouts in Borgt tot de grond toe afbranden. Achteraf werden de Berthouts wel trouwe vazallen van de hertogen van Brabant.

Noordelijke uitbreiding

Parallel met het falen van hun ontvoogdingsstrijd in Brabant concentreert het geslacht zich meer op de heerlijkheid Mechelen, waar ze echter moeten wedijveren met Hendrik III van Gelre. Hun macht in de regio groeit gestaag en worden heren van Duffel, Geel, Keerbergen, Berlaar, Walem, Ranst, Berchem en Boechout. Hun heerlijke rechten reikt zelfs tot Mol, waar ze het

Gemeente Grimbergen gerestaureerd

gehucht Millegem kunnen buit maken op de heren van Mol.

Uitsterven

Wouter VII Berthout, heer van Mechelen, sterft in 1296. De afstamming van twee van zijn zonen sterft vrij snel uit, zodat slechts een mannelijke afstammeling overblijft, Floris, die zelf geen zonen heeft: zijn dochter, Sophie Berthout, huwt met Reinald II van Gelre. Daarmee komt ook een einde aan het Berthoutsgeslacht in Mechelen. De broer van Wouter VII, Henri Berthout, heeft nog wel mannelijke afstammelingen, maar deze familie noemt zich eerst *Berthout van Duffel*, om dan in de 14e eeuw gewoon *van Duffel* als naam te gebruiken. Een andere Berthout, Willem Berthout van Mechelen (wellicht een zoon van Wouter VII Berthout), werd benoemd tot bisschop van Utrecht.

Personen

- Floris Berthout (?-1331), heer van Mechelen
- Gielis Berthout (?-1310), heer van Mechelen
- Jan Berthout (?-ca. 1305), heer van Mechelen
- Willem Berthout van Mechelen (ca. 1245-1301), bisschop van Utrecht
- Wouter van Grimbergen (ca. 1076-1120), heer van Grimbergen en stamvader van de Berthouts, nam deel aan een kruistocht
- Wouter II Berthout (?-1201), nam deel aan een kruistocht
- Wouter III Berthout (?-1180), heer van Grimbergen
- Wouter IV Berthout (ca. 1150 – wsch. 1201), heer van Grimbergen
- Wouter V Berthout (?-1221)
- Wouter VI Berthout (?-1243)
- Wouter VII Berthout (?-1296), bijgenaamd *De Grote*, heer van Mechelen

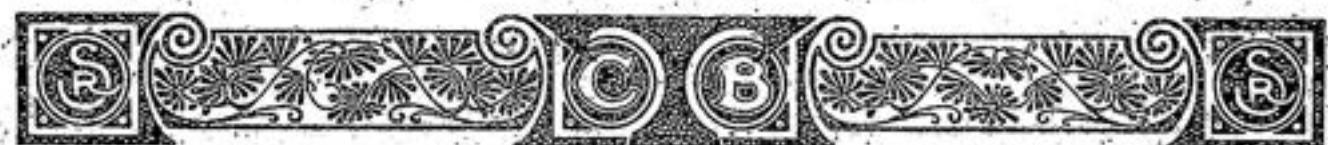
➤ *Zie ook: Berthout van Berlaer*

Ontvangen van "http://nl.wikipedia.org/wiki/Berthout"

Categorieën: Huis Berthout | Heer van Grimbergen

- Deze pagina is het laatst bewerkt op 16 sep 2010 om 01:00.
 - De tekst is beschikbaar onder de licentie Creative Commons Naamsvermelding/Gelijk delen, er kunnen aanvullende voorwaarden van toepassing zijn. Zie de Gebruiksvoorwaarden voor meer informatie.
- Wikipedia® is een geregistreerd handelsmerk van de Wikimedia Foundation, Inc., een organisatie zonder winstoogmerk.

- Privacybeleid
- Over Wikipedia
- Voorbehoud

Droogenbosch et Ruysbroeck

Le petit village de Droogenbosch (2.000 habitants) s'étage sur un coteau, au pied duquel la Senne serpente au milieu de prés qui s'étendent de Forest à Beersel et Loth, et que le printemps transforme chaque année en un vaste tapis d'Aubusson. Ces pâturages sont arrosés aussi par divers affluents de cette rivière, le *Laechtbeek* ou ruisseau de Loth, entre autres. (Loth s'appelait autrefois *Lake*, *Laecht*.)

Sur l'autre rive, au bout des mêmes prés, s'étale le village de Ruysbroeck, entouré d'usines. Un chemin de terre rempli d'ornières (la *Beempstraat*) relie les deux localités, en évitant les sinuosités de la route pavée.

Le coteau de Droogenbosch est tapissé par les opulentes futaies de l'ancien domaine seigneurial, devenu habitation de plaisance depuis belle lurette et dont le parc comprend une grande étendue de terrains vallonnés, avec pièce d'eau.

Le village est aisément accessible par la route, construite en 1734, qui rejoint la chaussée d'Alsemberg, un peu au delà de la station d'Uccle-Calevoet, terminus du tram n° 9. On l'appelle parfois route du Bourdon, nom qui rappelle un vieux cabaret qui portait cette enseigne.

On peut atteindre aussi Droogenbosch en venant de Forest, par la route qui, près de la brasserie du *Merlo*, se dirige vers Ruysbroeck. Cette route franchit la Senne sur le pont de Mastelle, à côté de la vieille guinguette « La Lampe », où les Bruxellois allaient jadis manger des fritures et danser au son de quelque orchestre villageois. Ce cabaret a encore un aspect très rustique.

Cette dernière route a eu autrefois une certaine importance stratégique. Entre Anderlecht et Loth, il n'existait pas d'autre pont sur la Senne que le pont de Mastelle. Il a été souvent incendié pendant les guerres.

Droogenbosch. — Lanterne de la Grande Lampe, près Ruysbroeck.

Dans le principe, Droogenbosch était un domaine des Berthout ; dans la suite, le château forma un fief relevant de la seigneurie de Malinès. Les habitants étaient exempts de tonlieu à Bruxelles.

Jusqu'au XVe siècle, le manoir seigneurial appartenait aux Hertewyck. Il passa ensuite aux Douvrin, puis à Adrien Dubois, aide de la chambre de Charles-Quint. En 1717, le domaine fut acquis par les d'Arenberg.

Droogenbosch. — L'ancien château seigneurial.

(Photo J. Van Parys)

L'établissement industriel qu'on voit à l'entrée du village, en venant de Ruysbroeck, est une vieille papeterie qui a succédé à d'anciens moulins sur la Senne. Celle-ci forme un large bief en cet endroit.

Le centre du village de Droogenbosch ne comprend qu'une seule rue, de peu de longueur, amplement pourvue de cabarets. Au delà de l'église, la rue se transforme en une belle drève, qui longe l'ancien domaine seigneurial bordé de fossés d'eau dormante et moussue.

À côté de l'église, on voit un pêle-mêle de constructions vieillottes englobées dans ce domaine et notamment une pittoresque bâtisse du XVIe siècle, à pignons à redans, qui se présente bien dans son cadre de verdure. C'est un vestige du manoir seigneurial ; il ne manque pas de cachet.

Lorsque, en 1717, la veuve du duc Philippe d'Arenberg, fille du marquis de Grana, vint se fixer à Droogenbosch, elle fit édifier une magnifique maison de campagne, à l'endroit où s'élève le château actuel, jolie construction avec terrasses à l'italienne, bâtie vers 1860 par l'architecte Cluysenaar, pour la famille Rey, qui possède encore la propriété.

Chose curieuse, l'habitation de campagne construite par la duchesse d'Arenberg fut hâtivement démolie par ses héritiers. Les matériaux furent transportés « avec beaucoup de travail et de grands frais » au château d'Enghien. On se servit de ces pierres pour bâtir l'orangerie dans les bosquets appelés « les Champs-Élysées », qu'on avait aménagés dans le parc de cette ville quelques années auparavant (1).

(1) Ed. LALOIRE, *Seigneurie d'Enghien* (documents), 1922, p. 61. La duchesse est décédée au château de Droogenbosch en 1744. Elle a été inhumée dans le caveau de sa famille au couvent des Capucins à Enghien.

La duchesse éleva, à Droogenbosch, sa petite-fille Marie de la Tour d'Auvergne, qui épousa, en 1722, le prince Jean de Sultzbach, dont le fils Charles devint électeur palatin et duc de Bavière.

Droogenbosch — Le château.
(Photo J. Van Parijs)

L'entrée du château se présente à l'extrémité de la route qui met Droogenbosch en communication avec la chaussée d'Alsemberg.

Il y a cent ans, il existait « une belle fabrique d'indiennes, sur le terrain qu'occupait anciennement le château seigneurial » (G. DE WAUTERS). D'après Wauters, cette fabrique aurait été installée près de la Senne.

Le chemin montant qui suit le mur de clôture du parc mène à Beersel, par le gros hameau de Dacjelenberg.

L'église Saint-Nicolas de Droogenbosch est une intéressante petite église de campagne, datant de la fin du XIIIe siècle. C'était autrefois une annexe de celle d'Uccle.

Elle est bâtie en croix latine, avec une petite tour massive à l'intersection du chœur et du transept.

Maints détails révèlent des modifications apportées à l'édifice au XVIe et au XVIIe siècle : reconstruction en briques (tour et transept), meneaux flamboyants, niche d'angle ajoutée au chœur, etc. Les fenêtres triangulaires de la nef rappellent celles qu'on voit à Anderlecht et à Dieghem ; de même que les portes latérales des bas-côtés, elles datent aussi du XVIe siècle.

À l'intérieur de l'église, l'architecture primitive du monument est plus apparente.

Les nefs sont séparées entre elles par trois colonnes cylindriques et, près du chœur, par un massif de quatre colonnes engagées, disposées en croix.

Quelques-uns des chapiteaux ont conservé leur décoration, c'est-à-dire des feuillages alternant avec des figurines. Cette décoration, qu'on retrouve dans le chœur, rappelle celle du chœur de l'église de Duysbourg, édifié vers 1265. Sur les colonnes retombent des arcs en ogive simplement chanfreinés.

La voûte du chœur a été refaite au XVIe siècle. Les nervures sont encore prismatiques. Elles aboutissent à une clé de voûte très simple, comme l'usage s'en répand à la fin du XVIe et au XVIIe siècle.

On voit dans l'église diverses niches très curieuses, entre autres la crédence du chœur (côté Epître), qui remonte au XIVe siècle. L'armoire avec porte en fer située du côté opposé est moins ancienne, de même que la niche placée au fond du bas-côté nord, dans le baptistère.

La cuve baptismale porte l'inscription : *Adrianus Du Bois dominus temporalis de Droogenbosch me fieri fecit a^o MDLVIII*

(1558). Elle est décorée des armoiries de ce seigneur. Dans le pavement du chœur, une pierre tombale rappelle aussi le souvenir de cette famille.

L'église, à laquelle une restauration entreprise il y a quelques années a restitué d'anciens plafonds en bois, a été, hélas, affreusement polychromée. Il en est de même des trois belles statues anciennes qu'on y voit (un saint Nicolas et un saint Antoine du XVe siècle et une Vierge du XVIe).

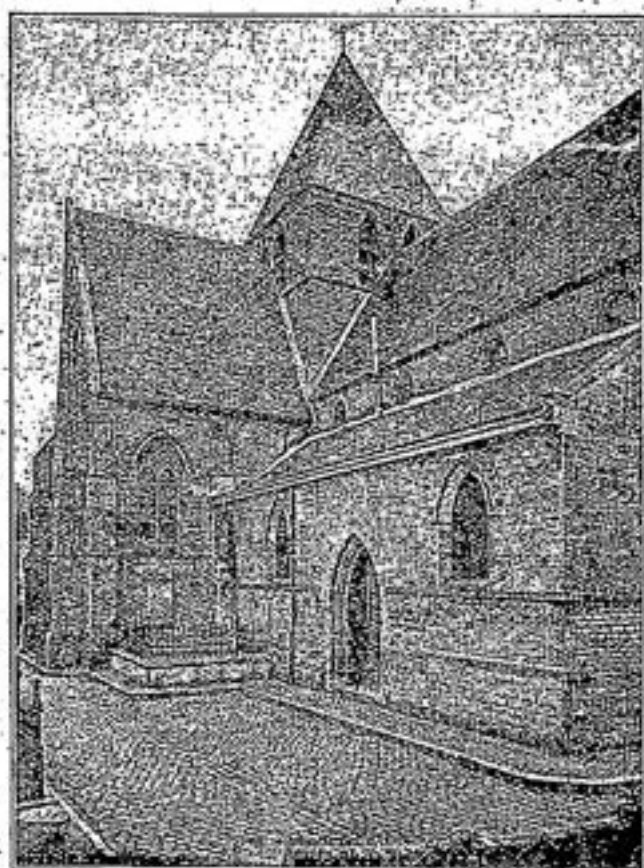
La visite du joli village de Droogenbosch peut être combinée avec celle de Ruysbroeck, qui en est peu distant. C'est une localité industrielle de 5,000 habitants.

L'église en néo-roman, édifiée vers 1896, a de vastes proportions et mérite une visite. C'est une œuvre de M. l'architecte H. Jacobs, bien connu par ses remarquables constructions d'écoles (à Schierbeek, notamment).

Non loin de l'église (rue Gilson), on voit une propre et vieille maison de campagne, avec toit Mansard, restaurée à une époque récente. C'était autrefois le manoir seigneurial, qu'on nommait pompeusement « le grand château ». On l'a appelé aussi de *Helle*.

Le Cabinet des Estampes possède un dessin de ce castel, croqué au temps où la propriété appartenait aux d'Yve d'Ostiche (XVIIIe siècle).

Un peu plus loin survit une pauvre et vétuste bâtisse, blanchie à la chaux et à laquelle est adossée une tourelle. Si je ne me trompe, ce débris, annexé de nos jours à une école, occupe l'emplacement du manoir seigneurial primitif.

Droogenbosch. — L'église.

Cette partie de la commune forme un vaste et populeux quartier ouvrier, au milieu duquel est située l'importante usine de tissage Rey.

ARTHUR COSYN.

Drogenbosch, aan de Zenne.

ZEER lang bleef de gansche streek in den driehoek Brussel-Halle-Eigenbrakel beboscht. Alleen de dorpskommen, het hofland der hoeven en stukken langs de groote banen waren gerooid. Nu nog bestaan hier en daar, benevens het Zoogenbosch, overblijfselen van het oude woud, dat eens deel uitmaakte van het nog oudere zoogenaamde Kolenwoud, dat heel Zuid-Brabant bedekte.

Drogenbosch ook bezit nog zulk overschot, dat tevens de verste uitlooper van het Zoniënbosch was, boven de moerassige beemden van de Zennevallei.

Heel hoog steekt het boven de omgeving uit en tusschen hooge eiken en beuken prijkt het wit classicistische kasteel met terrassen, naar Italiaanschen smaak in 1860 voor de familie Rey gebouwd, door den bekenden architect Jan-Pieter Cluysenaer, Noordniederlander van geboorte (Kampen, 1811-Brussel, 1880).

Van het allereerste kasteel is weinig of niets bekend. In het begin der XVIIIe eeuw liet Maria-Hendrika de Caretto y Grana, weduwe van hertog Filip-Karel-Frans van Arenberg een prachtig «speelhuys» oprichten bij het oude heerenhuis van Drogenbosch. De hertogin stierf in 1744 en de familie liet de villa afbreken en meubeleering en stoffeering naar Edingen overbrengen.

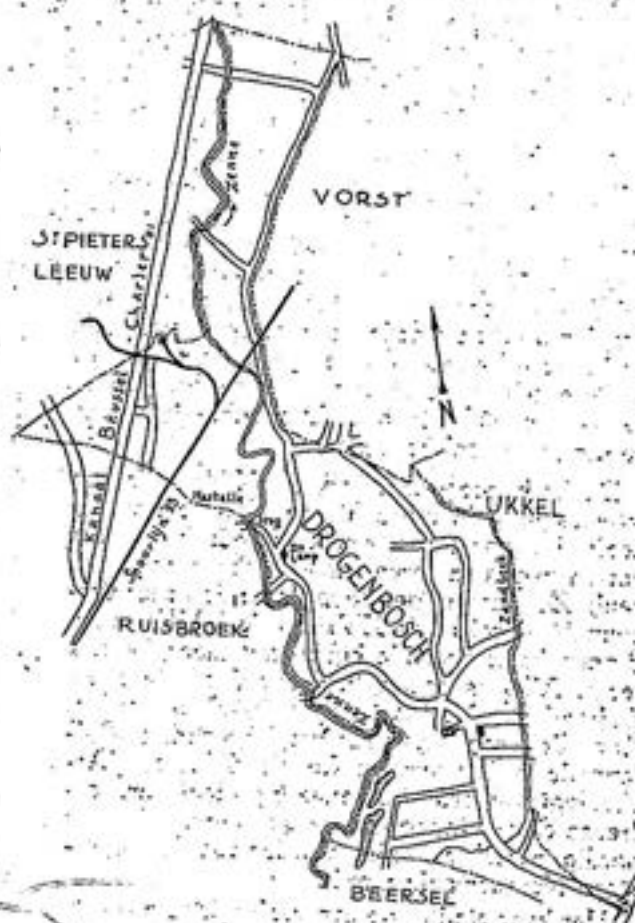
In het kasteel van Drogenbosch werd in 1724 geboren Karel-Theodoor van Sultzbach, palatijnsch keurvorst. Tusschen de kerk en den ingang naar het huidige kasteel staat nog een schilderachtig gebouw uit de XVIe eeuw, met trapgevels, in een mooie omlijsting van oude boomen. Het is naar het schijnt een overblijfsel van het heerlijk slot en is als merkwaardig gebouw in de 3^e klasse gerangschikt.

Op het toppunt van den heuvel, vlak naast het goed, staat een hooge watertoren. De vraag of zulk nuttig gebouw in het landschap mooi of leelijk is laten we open. Uitgesloten is het echter niet dat wanneer dergelijke bouwwerken later zullen moeten wijken voor nieuwere stelsels — zoo gaat het toch steeds — hun verdwijnen even romantisch zal bewezen worden als nu het geval is met de windmolens... Inmiddels blijft het een prachtig oriënteringspunt want hij beheerscht den ganschen omtrek.

Buiten dezen heuvel, die trouwens geheel door het landgoed ingenomen is, bestaat Drogenbosch slechts uit een smalle strook grond.

4000 m. lang op een kleinste breedte van 150 m. en een grootste van 900 m., van Beersel tot Vorst, langs den rechteroever van de Zenne, zoodat deze er nagenoeg 4 kilometer loop heeft. Ongeveer in het midden van die amper 248 hektaren groote strook, springt het gebied er van over de Zenne, tot Kleinbijgaard, met een scherp driehoek tot voorbij den spoorweg en het kanaal van Charleroi. Door dit alles komt het dat Drogenbosch aan den westkant zoo moeilijk te bereiken is. Er ligt slechts een oud rammelend ijzeren voetbrugje naar Ruisbroek over de Zenne en, naar Vorst toe, de vermaarde Mastellebrug, aan de oude afspanning «De Lamp», die natuurlijk «à l'instar de Bruxelles, Restaurant de la Lampe» geworden is.

De Mastellebrug, die volgens den heer J. M. van den Weghe, oorspronkelijk de Bostellebrug heette, naar het woord bostelle = afval, vooral brouwerijafval, (Verdam), had vroeger, omdat het de eenigste overgang was tusschen Lot en Anderlecht, en nog is tusschen Vorst en Lot, een

tamelijk belangrijke strategische beteekenis. Ze werd dan vanzelfsprekend meermalen afgebrand of vernield ingevolge oorlogsfeiten. In een kroniek van het klooster van Vorst uit de XVIIe eeuw lezen we onder meer dat in 1695 de Fransen met 500 man over de brug trokken en het kasteel en de kerk van Drogenbosch en een groot deel van het dorp plunderden, waarna ze verder doortrokken naar Beersel.

Verschillende kleine waterloopen vinden er hun weg naar de Zenne, waaronder de Geleisbeek of Glatbeek, die over Kalevoet uit Linkebeek komt, terwijl de Blijkersbeek of Dwersboschbeek tusschen Ukkel en Drogenbosch, nabij de Mastelbrug in de Zenne vloeit.

De dorpskom ligt lieflijk verscholen aan den voet van den beboschten heuvel, langs den steenweg uit Kalevoet. Naast het kasteelgoed vernauwde, die steenweg, tot nog een paar jaar geleden, tot een droomerige, doch zeer smalle dreef, naast een breede, ondiepe en uiterst vuile sloot, die de straat van het goed scheidde. Nu is die gracht gedempt, de straat verbreed, wat het verkeer naar en over Drogenbosch in niet geringe mate zal bevorderen.

De kerk, toegewijd aan St. Niklaas, is een interessant gebouwtje uit de XIIIe eeuw. Ze heeft den vorm van een Latijnsch kruis, met korten massalen toren tusschen koor en kruisbeuk. Ze werd in den loop der tijden zeer verbouwd, vooral in de XVIe en de XVIIe eeuw. Binnen komt de oude bouwtrant meer tot zijn recht. Alles is echter bepleisterd en de overdadige beschildering is erg onfrisch geworden. Rond de jaren '70, in een verslag van het «Bulletin de la Commission Royale d'Art et d'Archéologie», wordt die versiering reeds een «afruseuse chromolithographie» geheeten. Wat een aardig juweeltje zou het worden zoo de natuursteen blootgemaakt werd!

Het koor eindigt op een veelhoekige apsis en

rust buiten op steunberen, met nissen versierd.

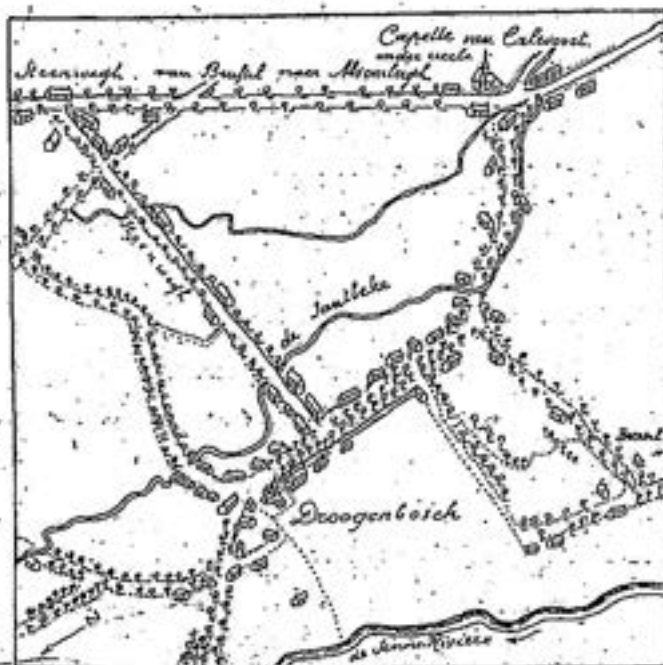
In den vloer van het koor ligt de grafzerk van een der heeren van Drogenbosch. Jammer genoeg zijn de zeer mooi gebeitelde wapenschilden en opschriften reeds half weggesleten. Het wordt hoog tijd dat de steen weggenomen en, bij voorbeeld, staande in een muur bevestigd wordt. Herhaalde malen, namelijk in 1902, 1909 en 1916, drong de Commissie der Monumenten daar op aan. In de kerk is er een beeld van St Niklaas uit de XVe eeuw en een van de H. Maagd uit de XVIe eeuw. Gevel en portaal werden hersteld in 1845. Latere herstellingen joegen nogal stof op tusschen den toenmaligen pastoor Davidts, een groot verveerder van de «goddelijke gotiek» en verwoed vijand van wat hij heette «den verpestenden adem der hooveerdige Renaissance», en de heeren van Brussel. In het dagblad «De Tijd», van Zondag 14-12-1862, te Brussel uitgegeven, verscheen van hem als mengelwerk: «Eene wandeling naar Drogenbosch», waarin echter alleen gehandeld wordt over de herstelling van de kerk.

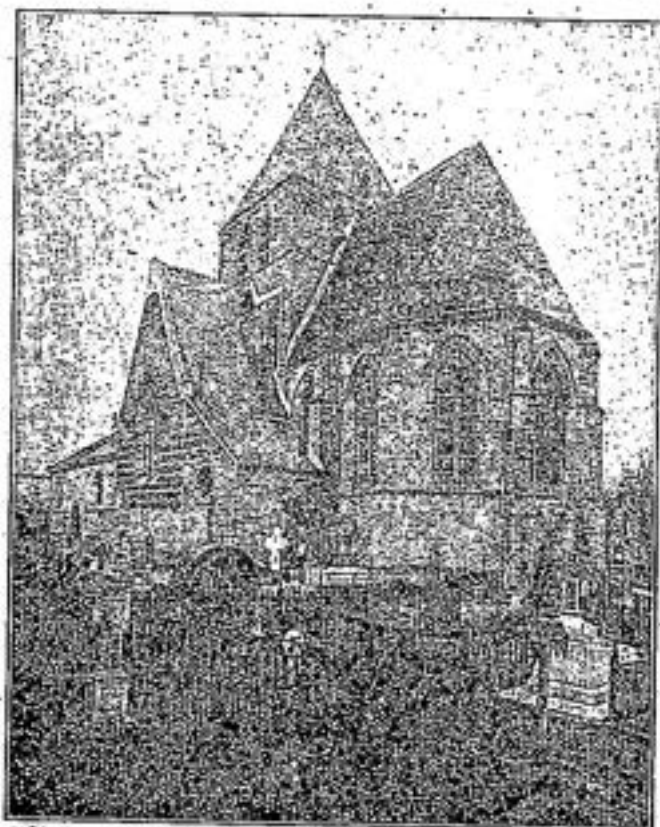
—Het kerkhof ligt nog rond de kerk. Men bemerkt er tal van zeer oude kunstige zerken. Hoe vredig, stemmig en troostend is het er! Wat is het netjes onderhouden! Jammer dat het zoo klein wordt. In een witten steen, aan den westerkant van de kerk, lezen we een eigenaardig opschrift in gotische letter:

God ziet U

Doet uwe vuiligheid op straat

De plaets is heilig waer ge staet.

DROGENBOSCH. - De kerk.

Ja, onze voorouders, rijken evenmin als armen, keken zoo nauw niet!

Achter het kerkhof, aan de bocht van het schilderachtig 's-Heerenstraatje, ligt stil en lief de eenvoudige pastorie, even na 1885 gebouwd.

Over den oorsprong van kerk en parochie is niets met zekerheid geweten. De oudst bestaande akte dagteekent uit 1110. Daarin schenkt Godfried, hertog van Lotaringen, aan de kloosterzusters van Vorst een gedeelte van een bosch gelegen bij de «Glatbeke» te Ukkel (partem silve sive ab ecclesia Hermanni monachi usque ad rivum Glatbeke libere...)

Op grond van het getuigenis van geschiedschrijver Wauters in zijn «Histoire des Environs de Bruxelles», 1850, wordt in onze bijdrage over Linkebeek («Toerisme» van 1-2-1934) de vraag gesteld of de kerk van dit dorp de «kluis van monnik Herman» niet tot oorsprong had. In een latere bijdrage (Bulletin de la Commission Royale d'Histoire, VII, 1880) meent diezelfde geschiedschrijver dat de kapel van monnik Herman,

naast de Glatbeek, vermoedelijk niets anders is dan de kerk van Drogenbosch.

Drogenbosch, dat pas in 1798 tot zelfstandige gemeente verheven werd, hing in geestelijke zaken steeds af van Ukkel. De tienden hoorden toe aan den pastoor van deze parochie en den kapelaan van St. Alena te Vorst.

De parochiale geschiedenis vermeldt geen feiten van beteekenis. Stippen we alleen terloops aan dat de Paters van Zevenborren er dikwijls de goddelijke diensten verzekerden, onder meer in 1638, toen Pater Mastelijn, prior, een kwijtschrift teekende «over een jaer dienst der missen bij zijne religieusen gedaen».

We weerstaan niet aan de verzoeking een paar woordjes te wijden aan Michiel Hendrik Davidts (1), pastoor te Drogenbosch van 1852 tot 1875, geboren 8-6-1808 te Leuven, die een zeer ijverig en kunstminnend priester en een vurig Vlaming was. Eerst werd hij onderpastoor te Waalsch Waver, waar hij zich onderscheidde door het bouwen van een hospitaal. Later werd hij ook onderpastoor van St-Germinus te Tienen. Hij was een uiterst welbespraakt redenaar en schreef een 50-tal boekjes over Godsdienst, Christelijke kunst en Vlaamsche beweging. Hierna een brok van zijn proza, dat niet veel van zijn actualiteit ingeboet heeft:

« Bij geen volk der geheele wereld vloekt » men zoo tegen de natuur gelijk in onze uit- » zinnige écoles primaires, écoles moyennes. » Het is waar, de hoovaardigheid der ouders » wil, zonder uitstel, dat hun Janneke, hun Mietje, Fransch parleeën, declameeren... De » opleiders der jeugd zouden die pest moeten » vernietigen met vlakaf aan de ouders de » WAARHEID te zeggen: «Het is beter een » vogel in de hand dan zeven in de lucht. Laat » mij aan uw kinderen eerst goed de moedertaal » leeren, de jonge boomen met den wortel, en niet » met de takken in den grond planten. »

Het is er blijkbaar sindsdien niet veel op verbeterd. De ontvlaamschende hoofdstad beukt immers geweldig aan tegen Drogenbosch, waar de vloed reeds aan den voet vooruitgolft... Komt er ook eens ebbe?

Davidts was een groot bewonderaar van dichter Lodewijk De Coninck, die dikwijls naar Drogenbosch kwam, waar trouwens zijn broeder woonde. Te dien tijde ook was Isidoor Teirlinck hulp-onderwijzer aldaar.

In zijn laatste levensjaren werd pastoor Davidts blind, wat hem niet belette te prediken (2).

(1) J. Bols, Michiel Davidts - Handel. Kon. VI. Ac. 1908.

(2) Om op den predikstoel niet ayerechts te staan had hij in het houten blad een kruisje laten snijden; het is er nog.

dicteerend te schrijven en opgeruimd te blijven, waarvan zijn eigenhandig grafschrift volmondig getuigt:

Hier ligt Michiel in 't graf,
Zij rolleken is af!

Hij heeft in 't werkzaam leven
Gesticht,
Gedicht,
Geschreven.

Nu is Michiel van Loven
Daar boven

Aan God gaan rekening geven.
Al lachend kroop hij in zijn graf,
Terwijl hij elk zijn zegen gaf.

DROGENBOSCH. - Gedeelte van het oud kasteel (16^e eeuw).

Aankankelijk was Drogenbosch een domein toebehoorende aan de familie van Berthout en nadien vormden kasteel en aanhoorigheden een leen afhangende van de heerlijkheid Mechelen. In de meeste oorkonden leest men dan ook gewoonlijk «Droogenbosch in het land van Mechelen».

Op 1 Mei 1284 schonken de kastelein van Brussel, Hendrik, heer van Marbais en van Bréuch, zijn vrouw Mahaut en hun zoon Geeraard, aan Gillis Berthout de toelating om de

«Gappelweide» en andere weiden te Drogenbosch te verkoopen aan de abdij van Terkameren. Drogenbosch hoorde daarna toe aan de Brusselsche familie Hertewijck (15e eeuw). Later kwam het goed in handen van ridder Adriaan Dubois. Deze was kamerheer bij Kiezer Karel en zijn zoon Jan-Baptist vervulde hetzelfde ambt bij Filips II. Het goed bleef in deze familie tot wanneer Jozef-Hyaciënt Dubois de Piennes, majoor in den dienst van Holland, het in 1717 verkocht.

Later nog kwam het in handen van hertog Filip-Karel van Arenberg, wiens weduwe Maria-Hendrika de Caretto y Grana een nieuw kasteel liet bouwen. Ze stierf in 1744.

De heeren van Drogenbosch oefenden er het hoog-, middel- en laagrecht uit. «In de prochie van Drogenbosch onder die banc van Uckele toehorende heere Hertewijck altemael totten live (tot de doodstraf) ende dat levert hi in een paer linnen clederen» (1404). Ze hadden een leenhof, een warande voor allerlei wild, het alleenrecht op het visschen in de Zenne, die toen nog een klare vliet was, van aan de brug te Lot tot Bijgaarden, en een watermolen. De misdadigers werden gehalsrecht op de hoogte bij het dorp (boven Droogenbosche, 1526). Op een kaart van het einde van die eeuw staat de galg nochtans in de laagte, niet ver van de Mettelbrug.

In 1295 gebruikte de schepenbank een rond zegel met de wapenen van de Berthouts. Later van 1372 tot 1574 werd St. Niklaas, patroon der prochie er op afgebeeld.

Drogenbosch heeft thans 3709 inwoners (31-12-1935). Op ongeveer 8 kilometer ten Zuiden van Brussel groeit het zeer snel: van 1840 tot 1932 vermeerderde de bevolking met 577,6 %! (Dr. J. Lindemans. De beweging der bevolking in het Arrondissement Brussel... 1934.) In 1896 waren er slechts 1102 inwoners voor 204 huizen. In

DROGENBOSCH. - De kerk.

DROGENBOSCH. - Het kasteel (1860).

1846 : 592; in 1831 : 546; in 1786 : 298; in 1698 : 190; in 1693 : 124; in 1686 vindt men 24 huizen, 1 kasteel en 5 herbergen. In 1525 : 37 huizen; in 1480 slechts 14 en in 1435, oudste gegeven, 50 huizen of ruim 200 inwoners.

Vroeger bestond de voornaamste nijverheid der gemeente in den landbouw en het bereiden van kaas, vooral voor Brussel. In de folklore heetten ze dan ook de «Melkboeren» of meer nog de «Keeskrabbers»! De oude Brusselaars konden dat zeggen zonder spreken: ze nepen zich den neus dicht..., wat echter niet belette dat die van Brussel op dien kaas verlekkerd waren. Buiten die nijverheid, welke nog gedeeltelijk bestaat, is er een belangrijke papierfabriek, welke, in 1794, het «Toreken» heette, en verder meer naar het noorden, allerlei groote nijverheidstakken. De boerkoozerij, of teelt van vroege groenten, is er mede een winstgevend bedrijf.

Eertijds bestond er te Drogenbosch een St.-Sebastiaanschuttersgild. Het was aanwezig op het luisterrijk haagspel te Brussel in 1565. Het verscheen jaarlijks op den Zondag na St. Jan in de processie van Ukkel. De braak van het gild prijkte in 1910 op de Brusselsche tentoonstelling van folklore.

Voor een wandeling in de streek is Drogenbosch een aardig pleisterplaatsje. Van op den steenweg van Alsenberg naar Brussel, in 1734 aangelegd, volgt de «Groote Baan» uit den «Put van Kalevoet» naar Drogenbosch, de kabbelende beek en ontmoet men een paar oude typische kapellen. Links op de hoogte ziet men kerk en dorp van Beersel. De weg verder, eveneens links, op langs den ouden parkmuur van het kasteel, in de richting van Beersel, is ver van onaardig en voert naar de hoogte welke me-

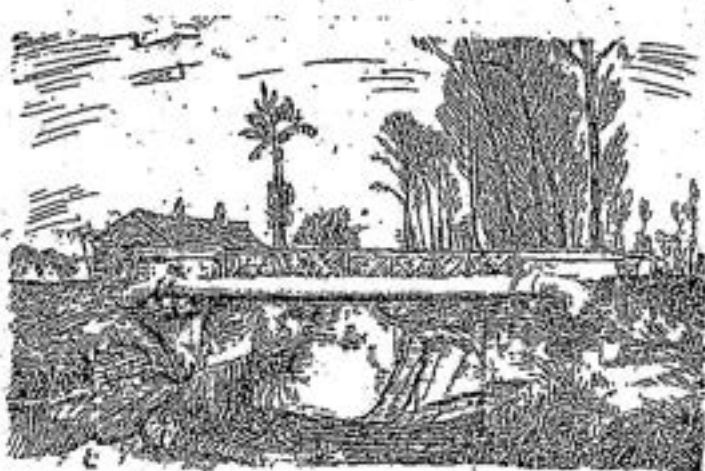
nig verrassend doorkijkje en aardig plekje biedt.

Men komt ook te Drogenbosch langs een straat die beneden het spoorwegstation van Kalevoet op voormelden steenweg uitmondt, aan de wijk die «den Euzzel» heet, gewestelijke uitspraak voor «horzel» (hommel). Dat «Euzzel», dat volgens Dr. Emiel Vanderlinden, den geleerden geschiedvorschuer van Ukkel, het oude woord «Eusel» is en beemd beteekent, is nu «Le Bourdon» geworden... Dat komt er van als men alles wil vertalen!

Zelfs van Fransche zijde werd dit vertalen betreurd. Zoo zegt de heer Massart in een verslag op 22-8-1914 voorgedragen op een vergadering van de «Commission Royale d'Art et d'Archéologie»: «A mesure que les «villes-tentaculaires» s'étendent vers les campagnes, les lieux-dits sont successivement englobés dans les agglomérations urbaines. Le plus souvent les rues tracées à travers les anciens lieux-dit reçoivent des noms qui n'ont aucun rapport avec les dénominations plusieurs fois séculaires. Parfois le nom traditionnel est conservé, mais modernisé: aux environs de Bruxelles, il est le plus souvent traduit plus ou moins en français...»

C'est ainsi qu'à Etterbeek, Keuningsveld est devenu la rue Champ du Roi; Scheidshaeg, la rue de la Grande Haie; Biesput, la rue Jonchaie... A Uccle, sur le Langeveld passe l'avenue de Longchamps, qui n'a plus l'air que d'un pastiche de Paris. Cette façon d'agir est défectueuse...»

Een omweg langs den Keienbeemd (de eerste straat rechts) en de Sterstraat, leidt ons langs de beek, door een allerliefst landschap, waar oude watermolens en mooigekroonde boomen een teere stemming scheppen.

DROGENBOSCH. - De Mastellebrug.

Ook de boorden van de Zenne met aansluitende vlieten en beken tusschen groene beemden vol hooge populieren en grazende koeien hebben hun eigen schoonheid.

Log en loom, kronkelend, aarzelend kruipt de Zenne er voort, als duchtte ze het naderen der hoofdstad...

het menschenetend steegedrocht,
dat slindt bij honderdduizenden

den onbekenden levenstocht
der steewaarts in verhuizenden!
(Guido Gezelle.)

Drogenbosch is een aardig bloempje in den tuil van ons mooie Brabant.

SINT-GENESIUS-RODE. CONSTANT THEYS.
Pentekenningen van Leo Theys.

Julius Sabbe, IJveraar voor Brugge-Toeristenstad

«Geen sant in eigen land». Alles is relatief. Ook de waarheid der spreekwoorden. Werd Julius Sabbe tijdens zijn leven van officieele zijde vaak miskend en vernedert, van vrienden en ver eerders ontving hij velerlei en allerhartelijkste eerbewijzen en bliken van sympathie. Na zijn dood is hij ook nog dikwijls gehuldigd geworden. Zijn werk te Brugge is van zoo'n betekenis geweest, zijn persoonlijkheid heeft zich in zoo'n mate opgedrongen, dat alwie met hem omging hem maar niet vergeten kan, en steeds maar pogingen aanwendt, om te beletten, dat de tijd den naam en 't werk van Julius Sabbe aan de waardeering en vereering van 't nageslacht onttrekken zou. In 1923 werd te Brugge een gedenkplaat ter eere van Julius Sabbe aangebracht in den voor gevel van het huis, op de Potterierei, waar hij een groot deel van zijn leven doorbracht. Den leerling uit de hoogste klas van het atheneum, die den besten uitslag bekomt in de Nederlandsche taal, wordt ieder jaar door het Brugsche Willemsfonds een Sabbe-penning aangeboden, ter herinnering aan den leeraar, Julius Sabbe, die met zijn cursus in het Nederlandsch op het Atheneum wonderen verrichtte.

Gedenkplaat en gedenkpenning zijn allebei het werk van den Brugschen kunstenaar Ernest Callebaut.

De naam van Julius Sabbe werd te Brugge aan een straat gegeven, en te Knokke, aan een laan.

Op 30 Augustus a.s. wordt tijdens het Willemsfondskongres te Brugge Julius Sabbe opnieuw herdacht. (1)

Naar aanleiding van die herdenking lijkt het

(1) Verleden jaar was het een kwarteeuws geleden dat Julius Sabbe overleed. De herdenking werd echter uitgesteld tot in 1936, omdat dit jaar het kongres van het Willemsfonds te Brugge gehouden wordt.

ons niet ongepast in «Toerisme» een bijdrage te wijden aan den eersten en wellicht grootsten ijveraar voor Brugge-Toeristenstad.

Die meest Brugsche aller Bruggelingen was, zonderling genoeg, niet eens een Bruggeling. De Arteveldestad zag hem geboren worden, maar hij was, amper drie en twintig jaar, toen het lot hem in 1869 naar Brugge voerde. En Brugge, die schoone slaapster, bekoorde Julius Sabbe zoodanig, dat hij ze niet meer verliet, en alle krachten van zijn rijkbegaafde wezen inspande om de toen doode stad weer rijk, krachtig, levend te maken. Schoon was Brugge nog. Maar men had van de stad kunnen zeggen wat W. Kloos van de zee getuigt: «Zij is een levend-schoon, en kent zichzelf niet». Fierheid of stambewustzijn kenden de Bruggelingen niet meer, oog voor de schoonheid van oude gevels en historische gebouwen hadden ze niet. Heel lankmoedig bestreken de huis- en sieraadschilders uit dien tijd regelmatig met een flinke kalklaag de gevels, die getuigden van den kunstzin der Brugsche, middeleeuwsche poorters.

Julius Sabbe, die was een droomer en een man van de daad terzelfdertijd, deed niet als Brugge's eigen zonen: meeslapen den tooverslaap, waar Brugge in lag.

Hij slenterde langs reien en doer steegjes. Hij zag de trotsche schoonheid der oude heerenhuizen, en vóór zijn oog rees op de middeleeuwsche handelshaven: schepen werden gelost en geladen, de Bruggelingen onderhandelden met kooplieden uit allerlei landen; hun borst-gloeide van rechtmatigen trots, toen de vreemdelingen vol bewondering opkeken naar het belfort, den O. L. Vrouwtoren, den St-Salvatorstoren: kloek, rechtgeaard, onwrikbaar. Of de 19^e-eeuwsche droomer zag nog: Philips de Schoone en Johanna van Navarra op bezoek te Brugge. De gevels bespannen met het fijnste laken, en de Brugsche vrouwen getooid met ragfijne kant, even vorstelijk in hun houding als de Fransche koningin.

Margaretha van Parma

Uit Wikipedia, de vrije encyclopedie

Margaretha van Parma (Oudenaarde, 28 december 1522 - Ortona, 18 januari 1586) was landvoogdes voor Filips II over de Nederlanden van 1559 tot 1567, toen de Hertog van Alva naar de Nederlanden werd gezonden.

Inhoud

- 1 Jeugd
- 2 Huwelijken
- 3 Landvoogdes
- 4 Terug naar Italië
- 5 Palazzo Madama
- 6 Historische romans
- 7 Externe link

Jeugd

Ze was een buitenechtelijk kind van keizer Karel V. Haar moeder was Johanna van der Gheynst, dochter van een tapijtverkoper uit Nukerke. Ze werd gedoopt in de kerk van Onze-Lieve-Vrouwekerk te Pamele en opgevoed in Brussel onder toezicht van Margaretha van Oostenrijk en Maria van Hongarije, meer bepaald in het gezin van Andries van Douvrin, heer van Drogenbos en Sint-Martens-Bodegem. Op tienjarige leeftijd verhuisde Margaretha in 1533 naar Italië, waar zij opgroeide onder de hoede van vooral Madame de Lannoy, weduwe van de voormalige onderkoning van Napels, Charles de Lannoy. Deze Italiaanse opvoeding verklaart ook waarom ze vooral bekend werd onder haar (Italiaanse) titel *Madama*, al had ze in 1529, toen Karel V haar als zijn dochter erkende, het recht gekregen de naam Margaretha van Oostenrijk te voeren.

Huwelijken

Ze huwde tweemaal.

- Op 29 februari 1536 trouwde ze in Napels met haar eerste echtgenoot Alessandro de' Medici, hertog van Florence. Deze werd vermoord in 1537.
- Op 4 november 1538 huwde ze een tweede maal in Rome met Ottavio Farnese, een kleinzoon van Paus Paulus III. Zij kregen twee kinderen: Alessandro, de latere landvoogd van de Spaanse Nederlanden en een tweelingbroer Carlo, die binnen een jaar overleed.

Landvoogdes

In 1559, hetzelfde jaar dat Filips II voorgoed vertrok uit de Nederlanden naar Spanje, waar het koningschap zijn aandacht opeiste, werd Margaretha benoemd als landvoogdes der Nederlanden. Aan haar zijde had Filips zijn vertrouwde topadviseur Antoine Perrenot de Granvelle benoemd. Deze had Karel V ook al gediend. Hij was zeer invloedrijk, mede vanwege de geringe ervaring van Margaretha, en daarom gehaat bij de Nederlandse adel. Margaretha kwam steeds meer in de knel

Margaretha van Parma door Anthonie Mor

tussen Filips II enerzijds en de plaatselijke adel anderzijds. In 1564 was Granvelle niet meer te handhaven en Filips stuurde hem naar de Franche-Comté, waar hij vandaan kwam. Niet alleen speelde de gebruikelijke machtsstrijd tussen adel en koning, maar ook de groeiende invloed van de Reformatie en de repressieve anti-ketterse 'plakkaten' die al dateerden uit de tijd van Karel V. Margaretha's eigen houding in godsdienstige kwesties was waarschijnlijk relatief mild, maar Filips II was zo mogelijk nog onverzettelijker dan zijn vader.

Op 5 april 1566 nam ze het eerste van drie smeekschriften van Nederlandse edelen in ontvangst, waarin gevraagd werd om afschaffing van de Inquisitie. Haar naaste adviseurs hoonden de edelen weg, die door hen voor 'gueux' (bedelaars) werden uitgemaakt, maar Margaretha stemde toe in opschorting van de activiteiten van de Inquisitie, zodat de edelen tijd werd gegund om handtekeningen te verzamelen en het smeekschrift bij Filips II zelf in te dienen. Hoe gering de kans op inwilliging door Filips was, is nooit in de praktijk getoetst, want zodra de druk op de protestanten verlicht werd, brak de al tientallen jaren ondergrondse Reformatie volledig door in het openbare leven, in de vorm van massaal bezochte hagepreken en, minder vreedzaam, een Beeldenstorm tegen de door de calvinisten verafschuwde heiligenbeelden in de kerken, die door hen als afgodsbeelden werden beschouwd. De Zuidnederlandse reformator Guido de Brès, die al in 1561 de *Confessio Belgica* ofwel Nederlandse Geloofsbelijdenis opgesteld had, werd in mei 1567 wegens ketterij ter dood veroordeeld en in Valenciennes opgehangen.

Terug naar Italië

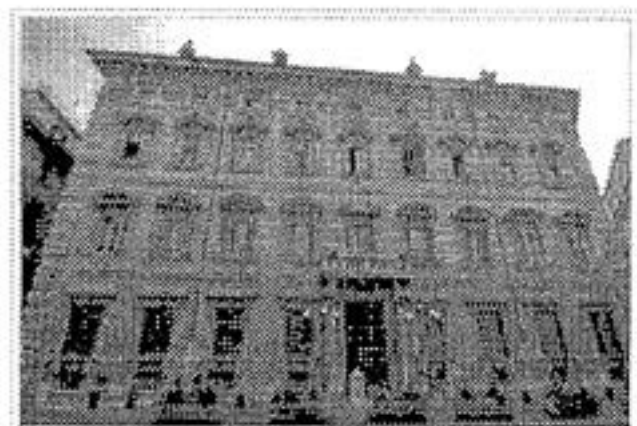
Toen Filips II in augustus 1567 de hertog van Alva stuurde om het gezag te herstellen met militair geweld, een verhevigde inzet van de Inquisitie en nieuwe hoge belastingen (de Tiende Penning) om deze extra inspanningen te betalen, legde Margaretha uit protest haar ambt neer. Ze keerde terug naar Italië, waar zij in L'Aquila gouverneur van de Abruzzes werd. Ze heeft nog mogen meemaken dat haar zoon Alexander Farnese, de latere hertog van Parma, in 1578 landvoogd werd en als veldheer successen boekte in de Nederlanden. Bij het aantreden van haar zoon kwam Margaretha nog één keer terug naar de Nederlanden, waar zij geboren was. Er was sprake van dat ze samen aan de macht zouden komen, zij als landvoogdes en hij als militair leider. Maar Margaretha werd door haar zoon tegengehouden, waarop zij teleurgesteld terugkeerde naar Italië.

Palazzo Madama

Palazzo Madama in Rome is naar haar vernoemd. Nu is het de zetel van de Italiaanse Senaat.

Historische romans

Dr. Jane de Jongh schreef over haar de historische roman *Madama, Margaretha van Oostenrijk, Hertogin van Parma en Piacenza 1522 - 1586*, Querido, Amsterdam, 1967. Ook Jan Siebelink schreef een roman *Margaretha* (2002) over het leven van Margaretha.

Palazzo Madama

Externe link

Drogenbosch is pas in 1708 tot zelfstandige gemeente verheven geworden en hing voren in geestelijke zaken; steeds af van Ukkel. En weet ge dat deze gemeente op gunstige plaatsen slechts 150 m. breed is? Haar grootste breedte is 900 m. en de Zenne loopt 4 km. lang langs haar grenzen. Met één scherpen hoek springt zij over de Zenne tot Kleinbilgaard, even ver de Vaart van Willebroeck. De vermaarde Masteliebrug geeft toegang tot dit vestelijk gedeelte, Drogenbosch, ingesloten tusschen Vorst, Ukkel, Beersel, Ruisbroek en St. Pieters-Leeuw is een zeer merkwaardige gemeente; haar geschiedenis, haar cultuurmonumenten, haar beoemdheden en niet het minst haar ligging langs de Zenne met het natuurschoon, is een kleine studie overwaard.

Drogenbosch was een domein van de familie Bertinot en nadien vormden het kasteel en aanhoorigheden een leen dat afhing van de heerlijkheid Mechelen. Op 1 Mei 1284 schonken de kasteleinen van Brussel, Hendrik, heer van Marbais en van Breuch, zijn vrouw Mahaut en hun zoon Geeraert, aan Giljs Bertinot de toelating om de "Cappelweide" en andere velden te Drogenbosch te verkoopen aan de abdij van Terkamen. In de XVe eeuw hoorde Drogenbosch toe aan de Brusselse familie Hertewijk, kamerheer bij Karel Karel; zijn zoon Jan-Baptist vervulde hetzelfde ambt bij Filips II. In 1717 verkocht Jozef Hyacinthe Dubois de Flennes, majoor in den dienst van Holland, het goed. Hierop valt het in handen van hertog Philip-Karel van Arenberg, wiens weduwe Maria-Hendrika de Caretto y Grana een nieuw kasteel liet bouwen. Ze stierf in 1774.

De heeren van Drogenbosch oefenden in het dorp de hooge, middelbare en lage rechtsmacht uit; bovendien hadden zij een feodaal hof van eenige leenen. De heerlijkheid was leenlenat verschuldigd met een strijder te paard en een ander te voet. Verder bezaten ze een warande voor allerlei wild, een watermolen, het alleenrecht op het vissen in de Zenne, die toen nog een rivier was met klaar stroomend water (van aan de brug te tot tot Bilgaerden).

De misdadigers werden gehalsrecht op de hoogte bij het dorp (boven Drogenbosch, 1528). Op een kaart van het einde van de XVIIe eeuw staat de galg afgebeeld in de laagte nabij de Masteliebrug. Het rondzege van de schepenbank in 1295 bevatte het wapen van de Berthouts. Van 1392 tot 1574 wordt H. Nikolaas, patroon der parochie er op afgebeeld. In 1798 werd Drogenbosch een zelfstandige gemeente.

Drogenbosch bezat eertijds een Sint Sebastiaan-schuttersgilde, die o.m. aanwezig was op het beroemd historisch hangspil te Brussel in 1565. Het gild stapte jaarlijks mee in de processie van Ukkel op den Zondag na Sint Jan. In 1910 prijkte de oude schuttersbrak van het gild op de Brusselse tentoonstelling van folkloris.

Als monumentenschoon treft men in Drogenbosch aan het kasteel en de kerk. In het begin van de XVIIIe eeuw werd het oude heerenhuis van Drogenbosch door Maria-Hendrika de Caretto y Grana, weduwe van hertog Philip-Karel Frans van Arenberg, met een prachtig e speelhuis vergroot. Hier werd in 1724 Karel-Theodor van Sultzbach, palatijnsch keurvorst geboren. De hertogin stierf in 1744 en de familie liet de villa afbreken en al wat waarde had aan meubels en stoffeering naar Edingen overbrengen.

Het wit klassicistische kasteel met terrassen, naar Italiaanschen smaak, en dat hoog uitsteekt boven de omgeving, werd in 1860 voor de familie Rey gebouwd door den bekenden architect Jan-Pieter Cluyssenaer (Noord-Nederlander, Kampen 1811, Brussel 1880).

Er bestaan nog enkele overblijfselen van het alleroudste kasteel. Het is een schitterend gebouw uit de XVIe eeuw met trapgavels in een natuurlijk milieu tusschen de kerk en den ingang van het huidige kasteel.

De Gotische kerk uit de XIIIe eeuw, verbouwd in de XVIe en XVIIe eeuw en gerestaureerd in 1891, heeft een massalen toren en is een merkwaardig gebouw. Binnen is de kerk onfrisch bepleisterd. Men treft er aan: een grafzerk van een der heeren van Drogenbosch, een doopvont van 1558 met het wapen der familie Dubois, een beeld van St. Nikolaas uit de XVIe eeuw, een O.L.Vrouwbeeld uit de XVIIe eeuw. De oudst bestaande acte over deze parochie dateert van 1110. Algemeen wordt aangenomen, dat de kluise of kapel van monnik Herman, waarvan sprake in deze acte, naast de Glatbeek, op de plaats der huidige kerk, moet gestaan hebben. In deze acte schenkt Godfried, hertog van Lotaringen, aan de kloostersusters van Vorst een gedeelte van een bosch gelegen bij de Glatbeek te Ukkel (partem silve sine ab ecclia Hermani monachi usque ad rivum Glatbeke ibere...). Tot voor 1798 hing Drogenbosch in geestelijke zaken af van Ukkel. De tienden werden

geind door den pastoor van deze parochie en den kapelaan van St. Alena te Vorst.

Op het kerkhof treffen wij een merkwaardig opschrift; het staat op een witzen zandsteen, aan den westerkant der kerk en het luidt als volgt:

God ziet U

Doet Uwe vuiligheid op straat

De plaats is heilig waar ge staet

Een wandeling door deze lange, smalle gemeente bezorgt ons menige verrassing. De Zenneboorden, de vermaarde Masteliebrug, de afspanning "De Lamp", de verschillende waterloopen — de Gekis of Glatbeek en de Biljkers of Dwersboschbeek — de hooge heuvel nabij het kasteel, de lieflijke dorpskom, verschoolen in het groen, de overblijfselen van het groote Zonenwoud, dat zich tot hier uitsprekt, typische kapellen en wijken — b.v. de den Buzzel — bieden menig hoekje natuurschoon. De schilders, waarover straks meer, vonden hier een bron van inspiratie; wind- en watermolens zijn helaas bijna alle verdwenen. Langs de Kelenbeemd voetbal maakt men een prachtige wandeling.

De inwoners van Drogenbosch noemt men in Brussel "Melkboeren" of "Keeckrabbers", daar ze zich vroeger vooral toelegden op het bereiden van Brusselse stinkkaas. De belangrijkste papierfabriek heette in 1794 het "Torreken".

Twee personen die Drogenbosch vooral eer-aandoen moeten hier vermeld: pastoor Davidts en kunstschilder De Boeck.

Michiels Davidts, neef van kanunnik Davidts, atichter van het Davidtsfonds, werd op 8 Juni 1808 te Leuven geboren en was pastoor te Drogenbosch van 1832 tot 1875. Hij was een betrouwbare Vlaming, een vurig priester, een echte kunstminnaar en een gezelligheid. Priester gewijd in 1832 werd hij onderpastoor te Walsch Waver, waar hij zich beijerde met het bouwen van een hospitaal. In 1840 werd hij onderpastoor benoemd in St. Germanus te Tielen. In 1852 kwam hij naar Drogenbosch. Pastoor Davidts was een pulk en soms geestig redenaar, had een scherpe pen die ook de mistoestanden op taalgebied dierf aanklagen. Hij schreef een 50-tal boekjes over godsdienst, kunst en Vlaamsche Beweging. Op het einde van zijn leven werd pastoor Davidts blind; toch bleef hij prediken en al dicteerend schrijven. Zijn eigenhandig geschreven grafscript luidt:

Hier ligt Michiel in 't graf

Zijn rolleken is af

Hij heeft in 't werkzaam leen

Gesticht,

Gedicht,

Gescreven.

Nu is Michiel van Louen

Daar boven

Aan God geen rekening geven.

Al lachend kroop hij in zijn graf,

Terwijl hij elk zijn zegen gaf.

Davidts was een groot bewonderaar van dichter Lodewijk De Coninck, die dikwijls naar Drogenbosch kwam, daar zijn broeder hier woonde.

Felix De Boeck, de bekende schilder wiens werk hier vroeger uitvoerig werd behandeld is schilder en boer te gelijk. Zijn portretten — o.m. dat van pastoor Davidts — zijn prachtig en vol temperament. Gaat niet den schilder bezoeken, maar treedt op zijn hof en "klapt" wat over weers, fruit, akkers en beesten en troont hem dan pas als toevallig naar zijn solder mee. Hier bloeit de ware kunst voor u open.

Dat het mooie Drogenbosch nog tal van kunstenaars, schilders en schrijvers heeft gekend, hoeft geen betoog.

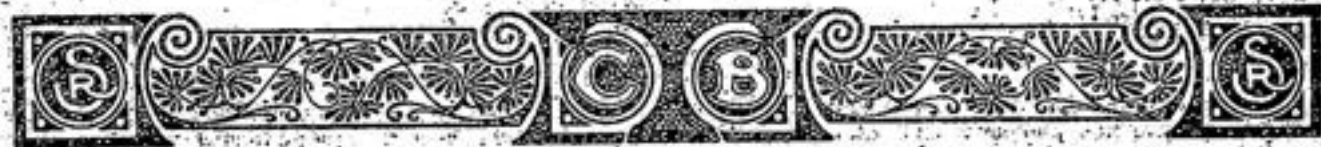
Indoor Teirlinck, de Vlaamsche folkloris, is hier nog hulponderwijzer geweest. Jan Baldauf, Oostenvijker van afkomst, was een bekend, landschapsschilder en specialis in portretten van duiven.

Louis en Pieter Thavenet waren ook te gast te Drogenbosch. Louis verbleef er van 1914 tot 1918 en werd "Le" natuur genoemd, naar zijn eigen slagwoord. Deze schilderde vooral landschappen en interieurs. Verder vermelden we: Pol Craps, bekend aquafortist, Marie Colbart, van wie verschillende werken hangen in het Modern Museum; Pol van den Broeck, knap landschap- en decoratieschilder, Albert Daenens, houtsnijder, caricaturist en reclamekunstenaar, Krasnobajef, een merkwaardige Russische landschapsschilder.

Als schrijver mogen we niet vergeten den sportjournalist Pol Jacquemijn, die twee boeken schreef over de Vlaamsche voetbal sport.

Dit alles toont aan dat zelfs een kleine gemeente ten interessante geschiedenis kan hebben en rijk kan zijn aan hoek-kundige gegevens, die voor het plaatselijk onderwijs, voor toeristen, natuurlefebbers en oudheidkundigen van groot belang zijn. De "Geschiedenis van Drogenbosch" door Constant Theys, waaruit we deze nota's putten, is een alleszins lofwerdig werk dat vele gegevens vastlegt of in een klaar daglicht heeft gesteld.

E. V. D. B.

Droogenbosch et Ruysbroeck

Le petit village de Droogenbosch (2.000 habitants) s'étage sur un coteau, au pied duquel la Senne serpente au milieu de prés qui s'étendent de Forest à Beersel et Loth, et que le printemps transforme chaque année en un vaste tapis d'Aubusson. Ces pâturages sont arrosés aussi par divers affluents de cette rivière, le *Laechtbeek* ou ruisseau de Loth, entre autres. (Loth s'appelait autrefois *Lake, Laecht*.)

Sur l'autre rive, au bout des mêmes prés, s'étale le village de Ruysbroeck, entouré d'usines. Un chemin de terre rempli d'ornières (la *Bœmpstraat*) relie les deux localités, en évitant les sinuosités de la route pavée.

Le coteau de Droogenbosch est tapissé par les opulentes futaies de l'ancien domaine seigneurial, devenu habitation de plaisance depuis belle lurette et dont le parc comprend une grande étendue de terrains vallonnés, avec pièce d'eau.

Le village est aisément accessible par la route, construite en 1734, qui rejoint la chaussée d'Alsemberg, un peu au delà de la station d'Uccle-Calevoet, terminus du tram n° 9. On l'appelle parfois route du Bourdon, nom qui rappelle un vieux cabaret qui portait cette enseigne.

On peut atteindre aussi Droogenbosch en venant de Forest, par la route qui, près de la brasserie du *Merlo*, se dirige vers Ruysbroeck. Cette route franchit la Senne sur le pont de Mastelle, à côté de la vieille guinguette « La Lampe », où les Bruxellois allaient jadis manger des fritures et danser au son de quelque orchestre villageois. Ce cabaret a encore un aspect très rustique.

Cette dernière route a eu autrefois une certaine importance stratégique. Entre Anderlecht et Loth, il n'existait pas d'autre pont sur la Senne que le pont de Mastelle. Il a été souvent incendié pendant les guerres.

Droogenbosch. — L'ancien château seigneurial.

(Photo J. Van Parijs)

L'établissement industriel qu'on voit à l'entrée du village, en venant de Ruysbroeck, est une vieille papeterie, qui a succédé à d'anciens moulins sur la Senne. Celle-ci forme un large bief en cet endroit.

Le centre du village de Droogenbosch ne comprend qu'une seule rue, de peu de longueur, amplement pourvue de cabarets. Au delà de l'église, la rue se transforme en une belle drève, qui longe l'ancien domaine seigneurial bordé de fossés d'eau dormante et moussue.

À côté de l'église, on voit un pôle de construction, vieilles lottes englobées dans ce domaine et notamment une pittoresque bâtisse du XVIe siècle, à pignons à redans, qui se présente bien dans son cadre de verdure. C'est un vestige du manoir seigneurial ; il ne manque pas de cachet.

Lorsqu'en 1747, la veuve du duc Philippe d'Arenberg, fille du marquis de Grana, vint se fixer à Droogenbosch, elle fit édifier une magnifique maison de campagne, à l'endroit où s'élève le château actuel, jolie construction avec terrasses à l'italienne, bâtie vers 1860 par l'architecte Cluysenaar, pour la famille Rev, qui possède encore la propriété.

Chose curieuse, l'habitation de campagne construite par la duchesse d'Arenberg fut hâtivement démolie par ses héritiers. Les matériaux furent transportés « avec beaucoup de travail et de grands frais » au château d'Enghien. On se servit de ces pierres pour bâtir l'orangerie dans les bosquets appelés « les Champs-Élysées », qu'on avait aménagés dans le parc de cette ville quelques années auparavant (1).

Droogenbosch. — Laiterie de la Grande Lampe, près Ruysbroeck.

Dans le principe, Droogenbosch était un domaine des Berthout ; dans la suite, le château forma un fief relevant de la seigneurie de Malines. Les habitants étaient exempts de tonlieu à Bruxelles.

(1) ED. LA LOIRE, *Seigneurie d'Enghien* (documents), 1922, p. 61. La duchesse est décédée au château de Droogenbosch en 1744. Elle a été inhumée dans le caveau de sa famille au couvent des Capucins à Enghien.

La duchesse éleva, à Droogenbosch, sa petite-fille, Marie de la Tour d'Auvergne, qui épousa, en 1722, le prince Jean de Sultzbach, dont le fils Charles devint électeur palatin et duc de Bavière.

Droogenbosch — Le château.

(Photo J. Van Parys)

L'entrée du château se présente à l'extrémité de la route qui met Droogenbosch en communication avec la chaussée d'Alsemberg.

Il y a cent ans, il existait une belle fabrique d'indiennes, sur le terrain qu'occupait anciennement le château seigneurial (G. DE WAUTIER). D'après Wauters, cette fabrique aurait été installée près de la Senne.

Le chemin montant qui suit le mur de clôture du parc mène à Beersel, par le gros hameau de Dachelenberg.

L'église Saint-Nicolas de Droogenbosch est une intéressante petite église de campagne, datant de la fin du XIIIe siècle. C'était autrefois une annexe de celle d'Uccle.

Elle est bâtie en croix latine, avec une petite tour massive à l'intersection du chœur et du transept.

Maints détails révèlent des modifications apportées à l'édifice au XVIe et au XVIIe siècle : reconstruction en briques (tour et transept), meneaux flamboyants, niche d'angle ajoutée au chœur, etc. Les fenêtres triangulaires de la nef rappellent celles qu'on voit à Anderlecht et à Dieghem ; de même que les portes latérales des bas-côtés, elles datent aussi du XVIe siècle.

À l'intérieur de l'église, l'architecture primitive du monument est plus apparente.

Les nefs sont séparées entre elles par trois colonnes cylindriques et, près du chœur, par un massif de quatre colonnes engagées, disposées en croix.

Quelques-uns des chapiteaux ont conservé leur décoration, c'est-à-dire des feuillages alternant avec des figurines. Cette décoration, qu'on retrouve dans le chœur, rappelle celle du chœur de l'église de Duysbourg, édifié vers 1265. Sur les colonnes retombent des arcs en ogive simplement chanfreinés.

La voûte du chœur a été refaite au XVIe siècle. Les nervures sont encore prismatiques. Elles aboutissent à une clé de voûte très simple, comme l'usage s'en répand à la fin du XVIe et au XVIIe siècle.

On voit dans l'église diverses niches très curieuses, entre autres la crédence du chœur (côté Epître), qui remonte au XIVe siècle. L'armoire avec porte en fer située du côté opposé est moins ancienne, de même que la niche placée au fond du bas-côté nord, dans le baptistère.

La cuve baptismale porte l'inscription : *Adrianus Du Bois dominus temporalis de Droogenbosch me fieri fecit a^o MDLVIII*

(1558). Elle est décorée des armoiries de ce seigneur. Dans le pavement du chœur, une pierre tombale rappelle aussi le souvenir de cette famille.

L'église, à laquelle une restauration entreprise il y a quelques années a restitué d'anciens plafonds en bois, a été, hélas, affreusement polychromée. Il en est de même des trois belles statues anciennes qu'on y voit (un saint Nicolas et un saint Antoine du XVe siècle et une Vierge du XVIe).

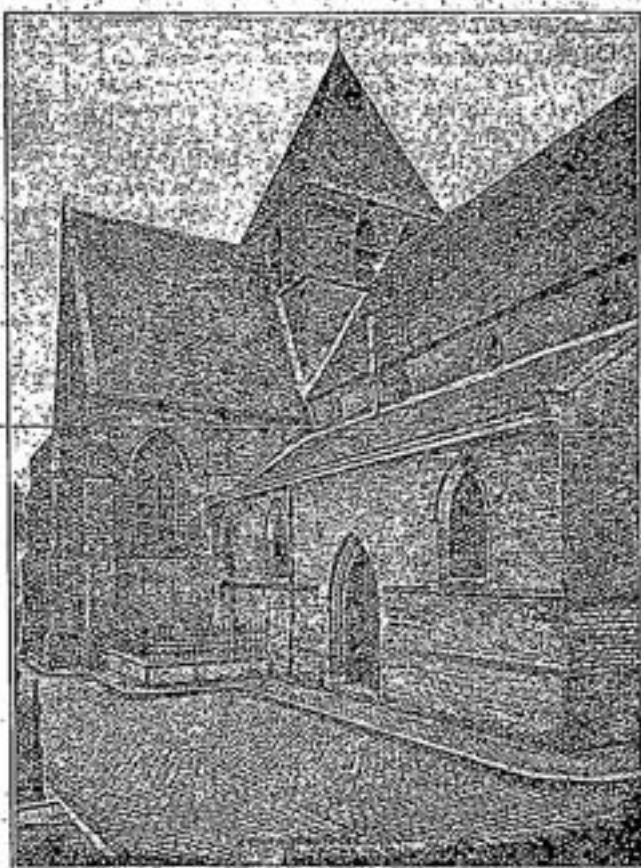
La visite du joli village de Droogenbosch peut être combinée avec celle de Ruysbroeck, qui en est peu distant. C'est une localité industrielle de 5,000 habitants.

L'église en néo-roman, édifée vers 1896, a de vastes proportions et mérite une visite. C'est une œuvre de M. l'architecte H. Jacobs, bien connu par ses remarquables constructions d'écoles (à Schaerbeek, notamment).

Non loin de l'église (rue Gilson), on voit une propre et vieille maison de campagne, avec toit Mansard, restaurée à une époque récente. C'était autrefois le manoir seigneurial, qu'on nommait pompeusement « le grand château ». On l'a appelé aussi de *Helle*.

Le Cabinet des Estampes possède un dessin de ce castel, croqué au temps où la propriété appartenait aux d'Yve d'Ostiche (XVIIIe siècle).

Un peu plus loin survit une pauvre et vétuste bâtisse, blanchie à la chaux et à laquelle est adossée une tourelle. Si je ne me trompe, ce débris, annexé de nos jours à une école, occupe l'emplacement du manoir seigneurial primitif.

Droogenbosch. — L'église.

Cette partie de la commune forme un vaste et peuplé quartier ouvrier, au milieu duquel est située l'importante usine de tissage Rey.

ARTHUR COSYN.

DROGENBOS

Een gemeente gelegen aan de rand van Brussel, langs de rechteroever van de Zenne en aan het kanaal Brussel-Charleroi.

Drogenbos heeft een oppervlakte van $\pm 2,5 \text{ km}^2$. Het gebied is een feodale oprichting van rond de 11de eeuw. Drogenbos behoorde reeds vroeg tot de 23 dorpen die de hoogmeierij Sint-Genesius-Rode vormden en werd een zelfstandige gemeente in 1798.

Commune située dans la périphérie de la Région Bruxelloise, sur la rive droite de la Senne et le long du canal Bruxelles-Charleroi.

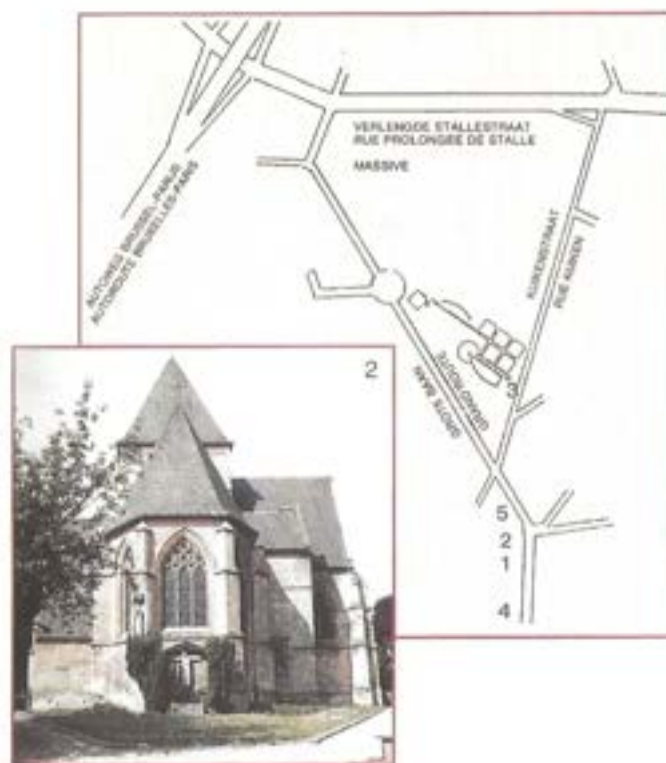
Drogenbos a une superficie d'environ $2,5 \text{ km}^2$. Drogenbos a été fondée au cours de la période féodale du 11ème siècle. Elle faisait partie des 23 villages du bailliage de Rhode-Saint-Genèse et est devenue commune indépendante en 1798.

HET GEMEENTEHUIS LA MAISON COMMUNALE (1)

Het voormalig oud kasteel, een fraai gerestaureerd gebouw in traditionele bak- en zandsteen uit de 17de-18de eeuw, werd in 1969 als gemeentehuis ingericht.

De voorgevel van het hoofdgebouw is beschermd bij K.B. van 6 november 1961.

L'ancien vieux château, bâtiment magnifiquement restauré dans le style des 17ème et 18ème siècles, a été choisi comme maison communale en 1969. La façade du bâtiment principal a été classée par A.R. du 6 novembre 1961.

DE SINT-NIKLAASKERK L'EGLISE SAINT-NICOLAS (2)

De schilderachtige, gotische Sint-Niklaaskerk (circa 1350), van het Brabantse type, is een merkwaardig gebouw, behorend tot het beste dat de 14de eeuw ons nagelaten heeft.

De kerk is beschermd bij K.B. van 25 maart 1938.

La pittoresque église gothique de Saint-Nicolas (environ 1350) de type brabançon, est une des plus remarquables constructions que le 14ème siècle nous a léguées.

L'église est classée par A.R. du 25 mars 1938.

FELIX DE BOECK (1898-1995)

SCHILDER EN BOER - PEINTRE ET PAYSAN

ZIJN WERK

De kunst van De Boeck vertrekt van twee constanten: de kleur en het licht, nu eens explosief en geladen in een spanningsveld van cirkels gevangen, dan weer subliem sereen rond een middelpunt. Grootste werk: "De Zelfgave".

SON CEUVRE

Les deux pôles de l'art de Félix De Boeck sont la couleur et la lumière. C'est un art tourmenté et explosif, tissé de cercles autour d'un point central. Thème le plus fondamental: "Le Don de Soi".

HET FELIX DE BOECKMUSEUM LE MUSÉE FELIX DE BOECK (3)

Kuikenstraat, 6, rue Kuiken
B-1620 Drogenbos
Tel. 02 / 377 57 22 - Fax 02 / 377 29 15

Toegankelijk op woensdag, donderdag, zaterdag en zondag van 14.00 tot 18.00 uur.
Vrijdag van 14.00 tot 20.00 uur.
Gesloten op maandag, dinsdag en wettelijke feestdagen.
Toegangspreis: 150 BEF.
Groepen, Vrienden F. De Boeck v.z.w., CJP Plus-3-pas: 100 BEF.
Geleide bezoeken op aanvraag.

Ouvert le mercredi, jeudi, samedi et dimanche de 14.00 à 18.00 heures.
Le vendredi de 14.00 à 20.00 heures.
Fermé le lundi, mardi et les jours fériés.
Prix d'entrée: 150 FB.
Groupes, Amis F. De Boeck a.s.b.l., CJP, carte "Senior": 100 FB.
Visites guidées sur demande.

HET KASTEEL EN HET DOMEIN CALMEYN LE CHATEAU ET LE DOMAINE CALMEYN (4)

Het kasteel Calmeyn werd in de jaren 1852-1853 voor de familie Rey in Italiaanse stijl opgetrokken. Het werd gebouwd naar een ontwerp van architect J.-P. Cluysenaer.

Het domein met vijver is zeer uitgestrekt en omringd met park. Het behoorde, zoals de heuvel waarop de watertoren staat, tot het Zoniënwood.

Le château Calmeyn, de style italien, a été érigé en 1852-1853 pour la famille Rey, d'après les plans de l'architecte J.-P. Cluysenaer.

Un domaine très étendu l'entoure et comprend un parc et un étang. Le domaine et la colline sur laquelle s'élève le château d'eau s'étendaient jusqu'à la forêt de Soignes.

DE PASTORIE LA CURE (5)

Het ontwerp van de pastorie werd goedgekeurd in 1885. Het is van de hand van bouwmeester Hansotte.

Le plan de la cure, œuvre de l'architecte Hansotte, fut exécuté en 1885.

ALGEMENE INLICHTINGEN RENSEIGNEMENTS GENERAUX

- GEMEENTEHUIS - MAISON COMMUNALE
Grote Baan, 222, Grand'Route
B-1620 Drogenbos
Tél. 02 / 377 42 65 - Fax 02 / 331 35 21
- Tram 52 : Heizel, Noord-Zuid, Vorst, Drogenbos/Centrum, Heysel, Nord-Midi, Forest, Centre Drogenbos
- Bus "De Lijn" : UH Ukkel-Alsemberg-Halle
UB Ukkel-Beersel-Halle
Halte Linkebeek/Van Haelen (Delhaize)
- Bus "De Lijn" : UH Uccle-Alsemberg-Halle
UB Uccle-Beersel-Halle
Arrêt Linkebeek/Van Haelen (Delhaize)

DROGENBOS

Daarentegen moeten wij toegeven dat vele van onze medeburgers volstrekt onbewogen blijven voor wat wij als een prangende noodzaak aanvoelen. Dat de schoonste parels van ons cultuurbezit, de eerbiedwaardigste landschappen uit onze omgeving voor zagezegde economische, financiële of verkeerstechnische voordelen worden prijsgegeven, laat nog te velen koud.

Ons komt het toe te reageren en door de keuze van onze vertegenwoordigers te tonen dat wij niet langer lijdzaam kunnen toezien op de vernietiging van wat ons zo nauw aan het hart ligt : het natuurschoon en de stille getuigen van ons verleden.

De Voorzitter.

LE SITE ROMAIN DE DROGENBOS

a/ Découverte du site

Le 28 avril 1968, au cours de recherches effectuées par le Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore d'Uccle et environs, dans le quartier de la Lampe à Drogenbos, M. Jean-Louis Slachmuylder constatait la présence de morceaux de tuiles romaines affleurant le long de la berge de la Senne, à une profondeur d'environ 2 m à 2,50 m par rapport au niveau des terres environnantes. Le niveau fut reconnu sur une longueur de 75 m environ sur toute la bordure de la parcelle 29 v 2 Drogenbos - Section A - limitée jadis par les jardins des maisons de la rue Emile Pathé, aujourd'hui disparus, et de l'autre par le thalweg de l'ancien Zandbeek (cadastré Drogenbos - Section A 28/2 en 1958). Ces parcelles sont surplombées par la ligne à haute tension Gouy-Drogenbos Nord-Sud, entre les pylônes 3 et 4.

Une coupe fut réalisée dans la berge, permettant de mettre à jour le niveau romain sur une longueur de 6 m et sur une largeur de 50 cm environ.

Le niveau de 10 à 35 cm d'épaisseur était formé d'une terre noire, où l'on releva la présence de cendres, de débris d'os et de nombreux tessons.

On retrouva aussi des clous, mais surtout une pince d'orfèvre qui a été reproduite dans notre bulletin de juin 1969. Enfin, on nota de nombreux morceaux de tegulae et d'imbrices, prouvant que le site était bien romain.

b/ Creusement de fondations dans le site

En juin 1969, la société ELECTROGAZ commença dans le site l'implantation d'une sous-station à 11.000 V. Le creusement des fouilles fut effectué mécaniquement, jusqu'à une profondeur de 2 m environ. Le fond de la fouille correspondait précisément au niveau de tuiles romaines déjà rencontré le long de la Senne. Ce niveau avait été en partie arrasé, et en partie laissé sur place et l'on peut admettre que le lit de briquillons se prolongeait sur une bonne partie de la fouille.

L'examen des déblais fit apparaître de nombreux débris de tuile, mais aucune marque ne fut découverte. Un certain nombre de tessons furent recueillis. L'examen de la fouille permit de retrouver des tessons supplémentaires, et encore de nombreux morceaux de tuiles, mais surtout une meule entière en poëdingue de Burnot et d'autres morceaux de meule en arkose (arkose grossière de la région de Hal-Lembecq). On nota aussi la présence de torchis et de traces d'incendie. Des fouilles furent ensuite entreprises sous le niveau atteint par le bulldozer.

Ces fouilles firent apparaître l'existence d'une allée formée de tuiles empilées d'environ 1,25 m de largeur, et traversant la fouille dans le sens de la longueur, et à peu près en son milieu. Cette allée s'arrêtait néanmoins à environ 2 m du bord

Nord de l'excavation.

Les tuiles étaient pratiquement toutes des "imbrices" et chaque empilement comprenait six tuiles. Onze tuiles purent être emportées et reconstituées. Il est apparu que ces tuiles étaient pratiquement toutes des tuiles de rebut.

Parmi les tessons recueillis, on notera surtout :

- un bord de tasse en sigillée, avec vernis assez médiocre (1)
- un bord de pot à cuire, avec rainure pour couvercle (2)
- deux bords d'écuelle, s'épaississant vers l'intérieur, avec deux rainures horizontales sur le bord (3) (4).
- un fond d'assiette avec nervures circulaires sur la face interne et des cercles concentriques lissés sur la face externe.

Selon Mr. Pierre Claes, à qui nous avons soumis ces tessons, le n° 1 s'apparenterait aux types Gose 129 à 133 (2e siècle) ou 16 (3e siècle).

10 Le n° 2 s'apparenterait aux types Gose 505 à 507 (milieu du 2e à la seconde moitié du 3e siècle).

Les n° 3 et 4 s'apparenteraient aux types Gose 487 (fin du 2e au début du 3e siècle), 488 (première moitié du 3e siècle), ou 489 (2e moitié du 3e siècle).

Le fond d'assiette, enfin, ne serait pas antérieur à la 2e moitié du 2e siècle.

CONCLUSIONS

L'endroit décrit est situé à peu de distance du pont de Mastelle qui au Moyen-Age constituait un point de passage important de la Senne entre Hal et Bruxelles. On peut penser que déjà à l'époque romaine existait un passage en cet endroit.

On notera par ailleurs que l'endroit décrit est avec le site de Lot, le seul vestige d'occupation romaine connu jusqu'à présent dans la vallée de la Senne, entre Bruxelles et Hal. Ceci peut s'expliquer par l'épaisseur des dépôts alluvionnaires constitués depuis lors et qui se montent à près de deux mètres.

11 On notera également que la possibilité d'inondations n'a pas empêché l'existence d'un établissement à cet endroit.

La présence de torchis et de morceaux de meules permet d'admettre l'existence d'une ou plusieurs habitations. Il est vraisemblable par ailleurs que le site était lié à la présence de la rivière, soit qu'il y ait eu un passage à proximité, soit que l'endroit ait servi de débarcadère, ce qui pourrait expliquer la présence de briquillons et d'une allée de tuiles empilées.

La présence de tuiles de rebut permet de croire par ailleurs à la présence d'un four de tuilier non loin de là.

L'examen des tessons recueillis permet de situer l'occupation à la deuxième moitié du 2e siècle ou au 3e siècle.

Par ailleurs, les nombreuses traces d'incendie permettent de dire que l'endroit fut incendié, comme la plupart des autres établissements romains du Brabant, lors des invasions de la 2e moitié du 3e siècle.

N.B. Nous apprenons que les services du Musée du Cinquantenaire ont l'intention de reprendre l'exploration du site en octobre prochain.

J.M. PIERRARD.

2. Quelques notes au sujet de familles seigneuriales d'Uccle.

B.R. Fd Goethals G.1571 f° 123 v.

Eglise du couvent de Petit-Bigard (Zuen) :

Epit. de Jean de Stalle (+ 1430) x Yde de Gaesbeke (+ 1444)

(fille naturelle de Sweder d'Abcoude, s. de Gaesbeek).

Pierre armoriée.

Idem G. 1572 f° 17.

Eglise du Sablon :

Epit. de Guillaume van Hamme, baron de Stalle et Overhem (+ 1694)

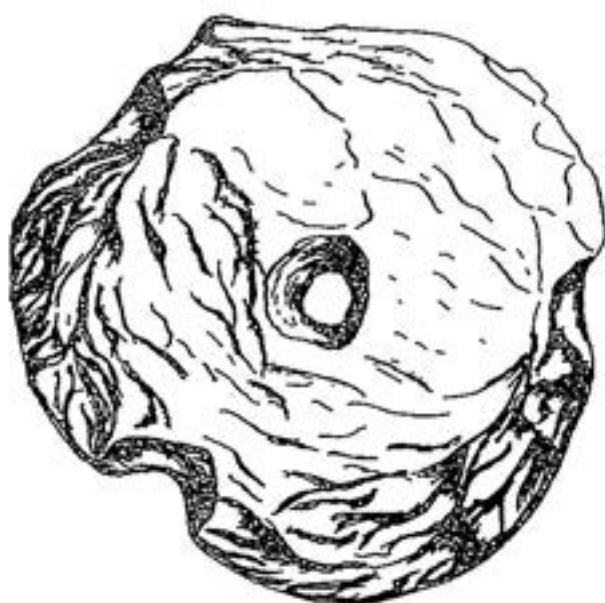
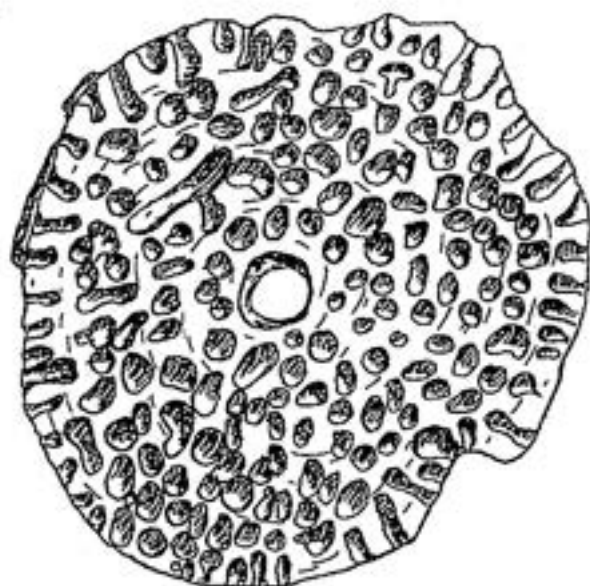
x C.F. de Franckheim (+ 1700). Armoiries.

A PROPOS DES "SEPT BONNIERS" A UCCLE.

Nous lisons les lignes suivantes dans l'ouvrage commémoratif "Le Centenaire de la Société Générale de Belgique, 1822-1922", p. 29, concernant l'origine de l'avenue des Sept-Bonniers, située à cheval sur Uccle et Forest.

"Signalons aussi pour la curiosité du fait que, le 24 mai 1830, la Société Générale décida de défricher son bois des Sept Bonniers à Uccle" pour favoriser la création d'une culture modèle de la vigne à vin dans les provinces méridionales préconisées par un sieur de Vazuengos, et qui n'eut pas de suites. Par contre, dans d'autres défrichements opérés par la Société Générale vers la Hulpe et Hoeylaert, s'établit, un demi siècle plus tard, une exploitation de serres à raison de table dont l'extension et la prospérité sont bien connues.

A.C.

4 cm.

E.S.

MEULE de DROGENBOS

AVENUE BRUGMANN (UCCLE - IXELLES - ST-GILLES)

En 1975 le cercle a sauvé les deux "B" en fer forgé qui ornaient le portail de l'ancienne propriété Bidart.

En 1976 le cercle a commémoré le 100e anniversaire de la création de l'avenue par Frédéric Brugmann. A cette occasion une importante exposition inaugurée en présence de M. Demuyter, Bourgmestre d'Ixelles et de nombreuses personnalités a été consacrée à l'avenue, à son créateur, à ses principaux monuments et édifices et à ses habitants les plus éminents dans le domaine des sciences et des arts. On notera encore une conférence particulièrement brillante de M. et Mme Godfrain sur le même sujet. Citons aussi une visite de l'avenue et divers articles sur le même sujet.

"DROGENBOS"

Vóór het aanleggen van de autobaan van Bergen (Mons) en de hierbijhorende afbraak van de oude afspanning "La Lampe" heeft de Kring foto's laten nemen van dit gebouw en verkreeg ter bewaring de ingangsportiek uit witte steen.

Hetzelfde jaar ontdekte onze werkgroep voor archeologisch onderzoek niet ver van daar, een belangrijke Romeinse vindplaats. Alhoewel, spijtig genoeg, 't onderste boven gekeerd door allerlei werken en namelijk deze voor de autobaan, werd deze vindplaats voortdurend in het oog gehouden tijdens de vermelde werken. Aldus konden een aantal voorwerpen en belangrijke gegevens ingezameld worden. Naderhand werd de verdere exploratie ervan toevertrouwd aan de intussen ontstane Ukkelse archeologische werkgroep "Pro antiqua", die op zijn beurt interessante ontdekkingen kon doen ingevolge systematisch uitgevoerde opgravingen. De resultaten werden gepubliceerd in ons bulletin en in dit van vermelde groep "Archæon".

In 1971 werd een tentoonstelling aan het verleden van Drogenbos gewijd; ze werd voor open verklaard door de Heer Calmeyn, burgemeester, in tegenwoordigheid van talrijke uitgenodigden. Deze gebeurtenis gaf aanleiding tot de publikatie van meerdere studies gewijd aan de geschiedenis van deze gemeente.

Wij vermelden hierbij eveneens de verzameling landbouwgeredschappen die behoorden tot een voormalige groentekwekerij (de hoeve Cammue) en de organisatie van verschillende bezoeken en wandelingen voor onze leden en voor het "Verbond van Heemkunde".

LINKEBEEK

De honderden neolithische voorwerpen, de duizende scherven uit hetzelfde tijdvak die sedert 1968 aan de oppervlakte werden opgeraapt op de wijk 't Holleken zijn heden tot een belangrijke verzameling uitgegroeid. In 1969 werd naar aanleiding van de 500ste verjaardag van het bezoek van Karel de Stoute aan Linkebeek, een tentoonstelling georganiseerd over het verleden van Linkebeek en de Homborch. Ze werd ingewijd in tegenwoordigheid van de Heer Vandebroek, burgemeester van Linkebeek en meerdere schepenen van Ukkel.

Onze kring kon het oude altaar van de kapel van O.L.V. van Halle terugvinden die onlangs gesloopt werd. Hij liet het herstellen en maakte het over aan de Kerkfabriek.

Met de verschillende plaatselijke verenigingen (L.A.N., Environnement Linkebeek Leefmilieu, jeugdgroeperingen) werd geregeld contact genomen.

Onze Kring heeft eveneens de classering aangevraagd van de pastorie. Ten slotte, richtte hij bezoeken en wandelingen in te Linkebeek.

Plus pour longtemps, cependant. En effet, sur les 20 Ha exploités, 10 ont été déjà expropriés pour l'autoroute de Mons. Au début de l'an prochain, c'est la ferme elle-même qui devra disparaître pour la même raison. Tous les amis du passé ne pourront que le déplorer. Afin toutefois de conserver une trace de cet établissement, notre membre, M. Maurice Van Eijck, architecte, a bien voulu en établir un levé complet.

J.M. Pierrard.

Neckersgat

Ainsi que la Presse et "Le Soir" en particulier l'ont annoncé, la rectification du Ring, de manière à épargner le moulin du Neckersgat, vient d'être confirmée. Nous nous réjouissons vivement de cette nouvelle. Nous remercions tous ceux, qui au nombre d'un millier environ, ont bien voulu signer la pétition que nous avons organisée, pour demander la sauvegarde du vieux moulin. Nous remercions également M. le Ministre De Saegher, pour ce geste qui sera particulièrement apprécié par nos concitoyens. Il nous reste à souhaiter que la commune puisse bientôt acquérir ce bâtiment, ainsi qu'elle le souhaite, afin d'y effectuer les indispensables restaurations.

Wij hebben ontvingen van M. Gillet, de "Geschiedenis van Knokke" door J. Opdebrinck.

Découverte archéologique à Drogenbos

Notre groupe de recherche archéologique a pu reconnaître à Drogenbos, le long de la Senne, dans le quartier de "La Lampe", à deux mètres 50 de profondeur environ, un niveau romain. Un mur de tuiles et de nombreux tessons permettent de dire que cette découverte est sans conteste d'un grand intérêt pour l'histoire de la région.

Te Beersel

Men weet dat verleden jaar, de gemeente overheden van Beersel een nieuwe gemeente huis hebben ingehuldigd dat niets anders was dan de oude pastorie die volledig hersteld werd te dezer gelegenheid. Daarenboven, heeft de gemeente Beersel een belangrijke toelage verleend aan de "Association des Demeures Historiques de Belgique" actuele eigenaar van het kasteel van Beersel voor de herstelling van dit kasteel. Ten slotte, hebben we vernomen de besprekingen aan gang zijn, tussen de gemeente en de "Compagnie Immobilière de Belgique", voor de overname door de gemeente van het Schavijehof. We hopen dat deze besprekingen tot een goed einde zullen komen en dat, zo niet het ganse hof, ten minste een deel ervan, zal kunnen gereserveerd worden. Wij feliciteren hartelijk het gemeente bestuur van Beersel voor al deze initiatieven.

COMTE DE JETTE
GRAAFSCHAP
Bibliothèque-Bibliotiek

N° 2/III/3

Echange de bulletins

Des échanges réguliers sont actuellement en cours avec :

- La "Ligue des Amis de la Forêt de Soignes".
- Le "Cercle d'histoire, d'archéologie et de folklore du Comté de Jette et des environs" "Geschied-en heemkundige kring van het graafschap Jette en omgeving".
- Les "Amis du Vieux-Josse et environs".
- Le "Cercle historique et archéologique de Wavre et de la région".

Bibliothèque

Monsieur A. Noël, 130 rue des Cottages à Bruxelles 18. Tél : 43.22.63, a bien voulu accepter la charge de bibliothécaire du Cercle, ce dont nous le remercions bien vivement. Les personnes qui désireraient emprunter l'un ou l'autre ouvrage appartenant au Cercle voudront bien s'adresser dorénavant à M. Noël.

Par ailleurs, le conseil d'administration du Cercle a décidé de percevoir un droit symbolique de 5 F. par quinzaine pour tout prêt d'ouvrage. Nous publierons dans un prochain bulletin la liste des ouvrages appartenant au cercle.

LE FUTUR ROI ALBERT A-T-IL VOULU S'ETABLIR A UCCLE ?

Dans "Le Soir" du 11 mai 1908, on pouvait lire ceci : "Nouvelle résidence princière - Le Prince Albert vient d'acquérir au bois de la Cambre, à l'entrée de la drève de Lorraine, la superbe villa "La Fougeraie", entourée d'un parc de douze hectares".

La propriété ainsi nommée existe toujours au n° 17 de la drève de Lorraine. Elle appartient aujourd'hui et depuis longtemps déjà à la famille Wittouck et est située entre l'avenue du Fort-Jaco et la drève du Caporal.

Cette information diffusée il y a plus de soixante-cinq ans était-elle exacte ou s'agissait-il alors d'un bobard ? Un de nos lecteurs pourrait-il nous éclairer à ce sujet ?

LE SITE ROMAIN DE DROGENBOS (LA LAMPE)

CAMPAGNES DE FOUILLE 1972 - 1973 et 1973 - 1974

Introduction

En 1968 déjà après la découverte du site, une fouille de reconnaissance fut exécutée par notre cercle.

En 1969, par ailleurs, des fouilles de sauvetage furent effectuées lors de la construction d'une cabine de la société ELECTROGAZ.

Dans la revue Ucclesia de septembre 1970 (n° 33 - pp. 7-8), nous avons rendu compte des résultats de ces premières recherches.

En avril 1972, grâce à la collaboration du Cercle "Pro Antiqua" (à l'époque, section du groupe de jeunes "Le Prétexte"), et grâce à l'aimable autorisation accordée par les ACEC, propriétaires du terrain, la fouille systématique du site fut reprise. De plus en septembre 1972, de nouveaux travaux furent entrepris dans le site pour l'exécution d'un conduit évacuant les eaux de ruissellement de l'autoroute voisin. Des fouilles de sauvetage furent à nouveau effectuées à cette occasion.

Lorsque les fouilles entamées seront terminées, nous nous proposons de procéder à une publication complète des constatations effectuées.

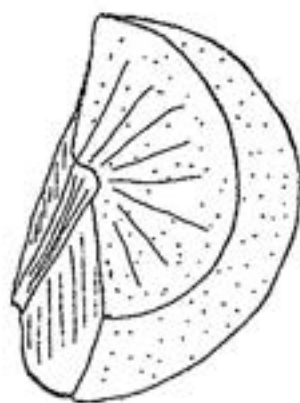
Nous croyons utile cependant d'informer nos lecteurs sur les principales découvertes faites ces dernières années.

ETENDUE DU SITE ET DES TRAVAUX EXECUTES

A l'heure qu'il est, près de 120 m² de tranchées ont été creusées et ont donné lieu à des relevés. Si l'on note que le site se trouve à 2 m de profondeur en moyenne, on peut se rendre compte de l'importance du travail accompli.

De plus, les travaux publics ont amené l'ouverture du site sur environ 200 m², ces travaux ont été suivis d'assez près et nous ne pensons pas que des vestiges d'intérêt majeur auraient pu échapper à notre surveillance. Enfin de nombreux sondages ont été effectués.

Pour dire vrai, aucune construction en dur n'a pu être retrouvée jusqu'à présent. Par contre un très vaste dépotoir a pu être repéré. Celui-ci s'étend tout le long de la Senne qui forme un coude prononcé à cet endroit sur une

a x e

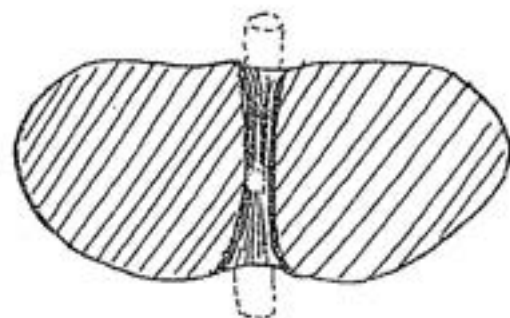

fig . 1

fig . 2

ech . $\frac{1}{2}$

coupe

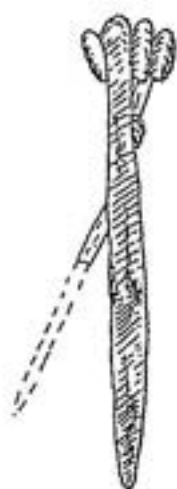

fig . 1

fig . 2

fig . 3

distance de près de 100 m. et sur une profondeur de 15 m environ. La couche de débris qui est généralement épaisse de 20 à 40 cm du côté de la Senne va en s'amincissant lorsqu'on s'en éloigne. La bande s'interrompt à l'endroit où un ruisseau se jetait jadis dans la rivière.

CONSTATATIONS

La couche de débris rencontrée est formée en majeure partie de fragments de tuiles ou de pierraille, mais elle comprend de nombreux morceaux de céramique ainsi que des objets divers (pierre, fer, bronze, plomb, etc.). Par ailleurs dans l'endroit déblayé par les Travaux Publics a été constatée la présence de quatre pieux s'enfonçant à près de 3 m sous le niveau romain, soit à 5 m sous le niveau du sol actuel. A ce niveau de - 5 m se trouvait une énorme pierre brute en grès ferrugineux. Les pieux étaient en bois grossièrement équarris, d'une épaisseur de 25 cm environ, sauf un d'une épaisseur plus faible (10 cm). Nous n'avons pu déterminer la destination de ces pieux et du bloc de pierre voisin.

Une autre constatation intéressante est la présence le long de la Senne de quatre "tegulae", les seules qui aient été trouvées entières, placées l'une derrière l'autre, perpendiculairement à la rivière. Si cette disposition était manifestement intentionnelle, il n'a pas été davantage possible d'en connaître la raison.

Enfin, fut découvert, lors du creusement d'une tranchée, un vaste morceau de paroi de four. Un four de tuilier se trouve sans doute à proximité mais les emplacements voisins n'ont pas encore été fouillés.

OBJETS DECOUVERTS

1) Tuiles

A part les quatre "tegulae" signalées ci-dessus, aucune autre tuile entière n'a été retrouvée. Parmi les très nombreux débris de tuile, aucune marque n'a été décelée. Certains morceaux portaient cependant des empreintes (pattes de chats, de chiens, de chèvres et de rats).

Dimensions des "tegulae" : 33 x 44 cm.

Poids : 6,5 kg.

2) Dalles d'hypocauste

Trois fragments d'une épaisseur de 4 cm.

3) Canalisations

Nombreux fragments. Diamètre intérieur : 7 cm
" extérieur : 15 cm.

4) Meules

Un fragment en poudingue de l'Eifel.

Trois fragments pouvant s'assembler, également en poudingue de l'Eifel.

Une demi meule ovoïde en arkose.

5) Pierres à aiguiser

Diverses pierres en arkose verte de Clabecq.

Une pierre en porphyre de Quenast à inclusions de pyrite.

6) Fibules

Huit fibules ont été trouvées dont :

- 1 fibule en fer, à ressort double, avec porte-ardillon ajouré (1er siècle - époque Néron) (fig. 1 - planche III)
- 1 fibule en bronze étamé d'argent à charnière, avec arc semi-circulaire s'appuyant sur un long étui à charnière (1er siècle)
- 1 fibule en bronze, incrustée d'argent à l'origine, à ressort double
- 1 fibule en bronze, à ressort
- 1 fibule en bronze étamée d'argent à l'origine, du type à charnière, avec décors hémisphériques (fig. 3 - planche III)

7) Bagues

Deux bagues à chaton plat, sans décor, de petit diamètre, l'une en argent, l'autre en bronze.

Un anneau en bronze.

8) Autres objets en bronze

Deux épingles à cheveux, à tête biconique, cannelée

Un canneau pour faire passer les rênes, en bronze étamé.

Une pièce de monnaie, malheureusement illisible (sesterce)

Une clochette

Une agrafe.

9) Autres objets en fer

Un scramasaxe (fig. 2 planche II)

Un fer à briquet

Un fer de lance, à lame foliacée, et à douille d'emmanchement réduite par oxydation.

Une fourche

Un axe hexagonal

Un burin à large extrémité et à talon légèrement aplati

Un axe de meule (fig. 1 - planche II)

Une clochette

Des clous, crampons, hameçons, etc...

10) Objets en plomb

Quatre lests pour filets de pêche (fig. 2 - planche III)

Déchets divers.

11) Céramique

- Fragments de dolium en pâte rose claire impure
- Quatre fragments d'un pot à cuire en pâte noire
- Fragments de "sigillata" dont l'enduit a presque disparu
- Une moitié d'écuelle en pâte grenue, blanche
- Un fond de plat en terre sigillée portant la signature : IVLLINIM (Julinus manus). Il s'agit d'un potier de Lezoux (Puy de Dôme), travaillant au IIème siècle (117-161).
- Un grand fragment en sigillée, dont la paroi intérieure est tapissée de grosses impuretés de silice (mortarium)
- Quatre fragments de sigillée à paroi bilobée (Ier siècle)
- Un fragment de tasse apode en sigillée avec la signature : IUMIM (Decimus manus ?) (Lezoux, Ier siècle)
- Un certain nombre de fragments de poterie à paroi épaisse en pâte rouge foncée, recouverte intérieurement d'une couche de verre bleuté (céramique qui semble importée de Cologne au Ier siècle).

CONCLUSION

Il serait prématuré, dans l'état actuel des recherches, de se prononcer sur la nature exacte de l'habitat. On peut cependant insister déjà sur son étendue et sur la durée de l'occupation puisqu'elle s'étend au moins du Ier au IIIème siècle.

Jean M. PIERRARD

LES MONUMENTS FUNERAIRES DES VAN DER NOOT, A SAINT-JOB

L'actuelle église de Saint-Job, érigée en 1911, a hérité de l'ancienne chapelle du lieu quelques souvenirs de la dernière dynastie des seigneurs de Carloo. Parmi ceux-ci, deux monuments funéraires auxquels, le vendredi 13 septembre 1974, est venu s'adjoindre un troisième transféré par les soins de notre Cercle dans la "chapelle van der Noot".

De ce dernier venu qui porte l'épithaphe de Jean van der Noot, seigneur de Carloo (+ 1643), nous avons longuement parlé l'an dernier, dans cette même revue (1). Rappelons cependant que cette pierre tombale, haute de plus de deux mètres et qui pèse 2.400 kgs provient du chœur de l'église carolingienne d'Uccle. Lors de la démolition de celle-ci, en 1777, cette pierre tumulaire fut reléguée dans le cimetière paroissial où elle demeura jusqu'en 1939. Les travaux d'agrandissement de l'église Saint-Pierre entraînèrent un nouveau déménagement de notre monument. Transportée sur un terrain paroissial jouxtant la maison décanale, elle fut dressée contre le mur mitoyen du Collège Saint-Pierre. Dans la suite, une petite construction fut adossée à ce mur et c'est ainsi que l'épithaphe et les armes de Jean van der Noot décorèrent pour un temps, et d'une manière fort originale, le local des scouts de la paroisse. L'an dernier, la destruction de ce local, prélude à une extension du Collège, mit à nouveau la pierre tombale en péril.

DROGENBOS AVANT 1914

La drève (Grand-Route) cernée de tilleuls, étroitement pavée 3m. pas de trottoir, d'un côté un sale étang, dans lequel en 1918 les Allemands ont déversé un camion de grenades à main-dévisées, elles y sont restées; l'autre côté de la rue, était bordé d'un sale petit ruisseau qui alimentait l'étang et qui disparaissait dans le sol, avant le café "Oud Drogenbos".

Cinq vieux tilleuls centenaires faisaient l'entrée du vieux château devenu maison communale; j'y vois encore une loutre suspendue au mur, par le garde, 1912.

Dans le passé les combats aux boules de neige étaient très répandus, le rude hiver de 1917 en fut souvent témoin des jets de boules vers l'horloge de l'église, un de mes boulets avança la grande aiguille de 2 h 20 à 2 h 25, on en parla souvent. La fermeture du pensionnat de filles dans la rue de la Brasserie avec l'ancienne maison communale sur la Grand-Route; tout cela a disparu.

L'éclairage de la commune: 6 à 7 lampes, courant fourni par (Catala) Stevens, c'était avant 1914.

La démolition de l'ancienne maison communale et de l'école en 1906 dont je me souviens très bien, achetée par le docteur Coosemans de Tournepe et la reconstruction en une solide grosse double maison que j'ai vu eriger; on utilisa les vieilles briques. Coosemans se fit élire bourgmestre de la minorité et ne put agir. Il ne terminera pas son mandat, alla à Bruxelles et une de ses connaissances le docteur Depreter, vint le remplacer, mais Coosemans revint vite à Drogenbos, alors il y avait 2 médecins, mais Depreter l'emporta. J'ai vue construire les égouts d'abord de Depreter à la Senne et ensuite il y a environ 40 ans de la Chaussée d'Alseberg par la Grand - Route jusqu'au coin de la Chaussée de Drogenbos. Devant moi l'égout a 2,5 m. de largeur par la Grand-Route vers la Senne. En 1917 le gaz fut placé au village, quel événement, le pétrole étant devenu très rare, beaucoup de maison n'avaient qu'une bougie pour s'éclairer. Le garde chasse du château me raconta qu'il avait pris un oiseau de proie au piège, qui portait une bague de Viborg (Finlande).

La construction des rues: rue Marie Collart il y avait 7 - 8 maisons, un pavé de 3 mètres, la rue Neuve: 1,70 m. de large, un sentier de terre, en 1932 on y construisit la 1ère maison du commissaire de police, on y avait construit peu avant le château d'eau, quel événement: l'eau de la ville.

La rue Longue était bordée, en partie d'un ruisseau avec une vingtaine de maisons, la rue Kuiken, un sentier longeant la haie de Mr. DE BOECK, 5 maisons dont une, celle du marchand de limonade démolie 3 fermes, 2 des frères Loeckx et une de Govers, il y avait encore la ferme de la lampe, petite lampe, les Van Itterbeek et 2 fermes près du chemin de fer: Goossens et Michel den Hollander, il y avait dans la rue Neuve la petite ferme de Blink-Heymans. De Boeck avait 1 ou 2 vaches.

Le bas de Drogenbos était chaque hiver inondé plus d'une fois, parfois plus d'1m. J'ai su qu'on patinait sur la glace des prairies.

(17)

J'y fus avant 1914 également, à cette époque et jusqu'à la geurre. Il y avait le jour de la Kermesse, une grande procession du Bourdone à la petite chapelle Chaussée d'Alseberg et de la, la Grand'Route jusqu'à la petite chapelle rue Marie Collart où l'on déposait le Saint Sacrement et où il y eut une prière.

Le dimanche suivant la procession réduite traversait le château Calmeyn, rue Marie Collart, rue Neuve, entrée par la grande double porte verte qui y est toujours.

En 1945 un V 2 est tombé près de la Senne dans le château Calmeyn une vitre fut fendue chez nous, elle est toujours fendue !!

En 1945 vers la mi-mars, nous fumes éveillés par un formidable bruit en pleine nuit, le ras du feu en l'air pecevaient quelques secondes, un pan et du face à terre, un avion Anglais abattu, il s 'écrasa dans le cimetière de St. Gilles; j'ai été voir les débris qui abimèrent plusieurs tombes.

Avant la guerre de 1914 les garçons communians (solan) purent aller prendre un ver de vin et un biscuit au château Calmeyn, la geurre abolit cette coutume.

Après la guerre de 1940 on a introduit la foire commerciale au Village, ils imitèrent ici les coutumes des environs. J'ai été 4 ans à l'école communale, il n'y avait que 3 instituteurs, l'instituteur en chef avait des élèves de 8 à 12, 13 ans et il n'y avait aucune autorité sur ces élèves, on rigolait, bavardait et certaines entr'autres un certain Moons de 12 ans, un certain jour l'instituteur tenta de le frapper avec un long manche avec lequel il indiquait des lieux sur les grandes cartes géographiques, et bien Moons au lieu d'être battu, prit l'autre extrémité du bâton et chacun tira de son côté !!

Un beau jour quand j'étais en 2ème année, je fus conduit par d'autres élèves à visiter les W.C., portes ouvertes en dessous et au dessus et une dédicace sur un mur à la craie: " Op al de gemakken mag men kakken maar geen strond aan de muren plakken.

mais l'instituteur en chef qui n'avait aucune autorité fumait sa pipe constamment, il la bourrait et il crachait très souvent dans son grand mouchoir rouge.

J'ai vu un élève de 13-14 ans hacher pendant la récréation, du bois pour être brulé en classe !!

Un jeu beaucoup pratiqué avant 1914: spinnoke on tapait sur un bout, l'objet sautait en l'air et on le frappait pour le projeter le plus loin possible, l'adversaire devait tacher de l'attrapper au vol, alors l'autre devait remettre son baton.

Un certain Van Haelen a été bourgmestre en 1900 - 1906 et 1912-1920. La rue Marie Collart n'avait pas 10 maison avant 1914, Marie Collart, épouse du Major Henrotin était considérée comme une sorcière par les enfants, vue son accoutement bizarre.

DONNEES COMPLEMENTAIRES DES STATISTIQUES COMMUNALES 1991 (voir info 2/92)

Nombre d'habitants:	belges	4.430
	non-belges	<u>374</u>
	Total	4.804
Nombre de ménages:		2.200
Cartes d'identité européennes distribuées:		535
Permis de conduire européens distribués:		75
Nombre de décès par tranche d'âge:		
	+ de 90 ans	28
	80 - 89 ans	44
	70 - 79 ans	18
	60 - 69 ans	13
	0 - 59 ans	<u>7</u>
	TOTAL:	110
Cimetière communal: superficie 114 a 20 ca		
- concession en 1991:		14
- mise en terre ou crémation:		55
- urnes funéraires:		7
Nombre d'adoptions:	1	
de mariage:	18	
de divorces:	8	
de demandes de pension:	88	
Milice:	a) inscrits à la levée:	27
	b) sursis:	<u>56</u>
	TOTAL:	83
Nombre de chômeurs complets de moins de 55 ans:		
- hommes		41
- femmes		<u>90</u>
	TOTAL:	131
Réseau routier:	- routes d'Etat:	3,2 km
	- routes communales:	15,6 km
	- réseau d'égouts:	16 km
	- pistes cyclables:	1,7 km
Cours d'eau:	- canal Bruxelles/Charleroi:	272 m
	- Senne:	4054 m
Commerce, industrie, moyennes entreprises:		
	de 20 - 49 personnes:	16
	de 50 - 99 personnes:	7
	de 100 - 500 personnes:	2
	plus de 500 personnes:	-
Cabines téléphoniques publiques:		4
Superficie terres cultivables: 2 ha 17 a		
Enseignement de base:	garçons:	207
	filles:	<u>209</u>
	TOTAL:	416
Enseignants: 32		
Infrastructure sportive:	- couvert	1 hall communal de sport
	- non-couvert	3 courts de tennis
		4 terrains de football
Plaines de jeux:	3 d'une surface totale de 84 à 60 ca	
Promenade: H. Teirlinck - F. De Boeck:	9 km	
Autorisations de bâtir:	17	

1. INLEIDING

De Zuidelijke Zennevallei behoort tot het aantrekkelijke Vlaams-Brabant dat geprangd zit tussen het Waalse en het Brusselse Gewest. Samen met het aangrenzende Pajottenland is de streek ondermeer gekend voor de productie van de lekkere Gueuze en Kriek. Meerdere zondagstoeristen nuttigen er ditivocht temidden van de resterende boomgaarden van enkele tot café-restaurant omgevormde hoeven. Deze charmante openluchtmusea kunnen echter nauwelijks de littekens van de verkavelingsdruk der zeventiger jaren verdoezelen. Het aan deze periode verbonden geknoei met het gewestplan en de teloorgang van de Groene Gordel stonden recent nog sterk in de belangstelling.

Dit gedeelte van de Zennevallei onderscheidt zich echter op één punt duidelijk van het overige Vlaams-Brabant ten zuiden van de hoofdstad. Met de Zenne als één der oudste vestigingsfactoren heeft deze regio immers rond de eeuwwisseling een eigen bloeiende industriële ontwikkeling gekend. De laat-middeleeuwse papiernijverheid en de 18de-eeuwse staalfabriekjes vormden de embryonale kern voor de huidige bedrijvigheid in de vallei. Vooral na de Eerste Wereldoorlog heeft de regio zich tot een dynamisch industrieel centrum ontpopt. Het einde der "Golden Sixties" leidde echter ook het industriële verval in van de Zuidelijke Zennevallei. Tijdens het voorbije decennium sloten meerdere kleinere productiebedrijven hun deuren en bouwden enkele lokale reuzen hun tewerkstellingsvolume gevoelig af. Maar met de sluiting van het metaalverwerkende Gregg Europe in 1980 luidden werknemersorganisaties voor het eerst de grote alarmbel boven de streek. Voor ruim 350 arbeiders en bedienden was er plots geen plaats meer in de Zuidelijke Zennevallei. Een bezettingsactie van het personeel kon toen nog een overname bedingen. Bij de latere "Michelin-affaire" te Sint-Pieters-Leeuw (1986) en de recente sluiting van ACEC te Drogenbos (1989) kwamen telkens meer dan 1000 mensen zonder werk te staan. Hier werden de deuren evenwel definitief gesloten. Meer dan 10 jaar economisch verval heeft de regio dan ook zwaar getekend: de Zuidelijke Zennevallei biedt op vele plaatsen het beeld van een industrieel kerkhof. De schoorvoetende teriarisatie is voorlopig nog niet bij machte het tij te doen keren. Met dit artikel willen we echter niet alleen een beschrijving of verklaring bieden voor deze industriële afbouw.

We willen evenzeer, naar aanleiding van een onlangs uitgevoerde studie voor de gemeente Drogenbos, enkele exemplarische elementen aanhalen die op treffende wijze de regressie van de regio illustreren (Groep Urba, 1989). Bedoeling van dit artikel is namelijk ook tegemoet te komen aan enkele concrete programmapunten van de leerplannen voor het zesde jaar secundair onderwijs. Zowel het Rijks-

als het Katholiek Nationaal Onderwijs voorzien in de laatste jaren van de determinatiegraad enkele lesuren teneinde de organisatie van het leefmilieu, de ruimtelijke ordening en de eraan verbonden planning te behandelen. Bovendien staat de studie van een industriële regio op de agenda.

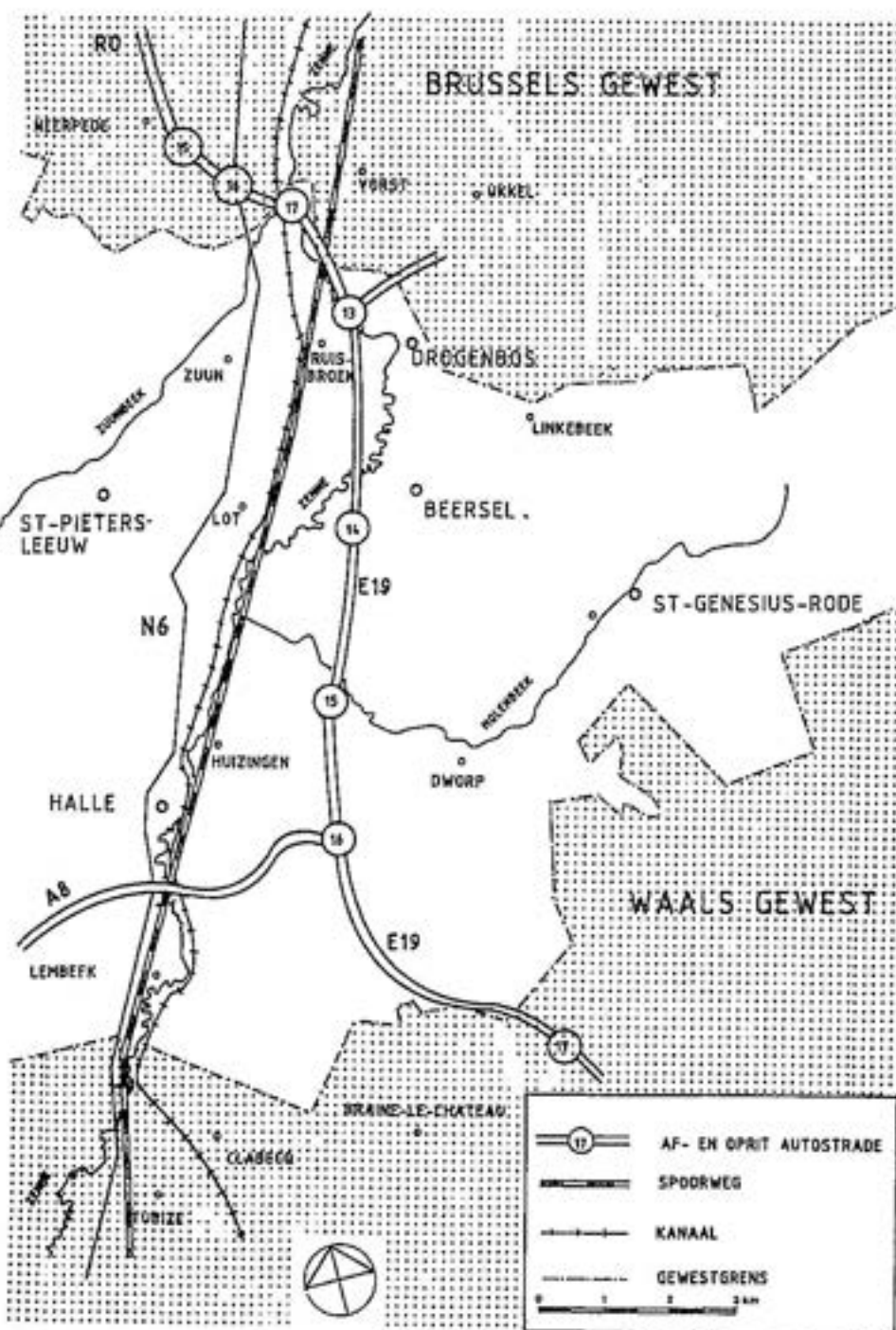
De Zuidelijke Zennevallei leent zich goed voor de concretisering van deze thema's. De streek is immers niet alleen centraal gelegen en goed ontsloten voor excursiedoeleinden. Het industriële verval, de recent opgestarte procedure voor de wijziging van het gewestplan Halle-Vilvoorde-Asse en de ecologische verloederding maken van de regio namelijk één der "volledigste" excursiegebieden in Vlaanderen voor leerlingen van het zesde jaar middelbaar onderwijs. De structuur van het artikel is dan ook als volgt opgevat. In een eerste deel situeren en beschrijven we de Zuidelijke Zennevallei en Drogenbos met behulp van een aantal algemene kenmerken. In een volgende deel bouwen we een algemeen sociaal-economisch, een ecologisch en een juridisch-planologisch referentiekader op. Tenslotte omschrijven we concreter in een derde deel enkele mogelijke les-onderwerpen of excursiepunten. Zowel in het tweede als in het derde deel staat de gemeente Drogenbos centraal.

2. DROGENBOS EN DE ZUIDELIJKE ZENNEVALLEI : SITUERING EN ENKELE ALGEMENE GEGEVENS

2.1. Afbakening van de "Zennevallei"

Meerdere auteurs begrenzen de Zuidelijke Zennevallei tot het grondgebied van volgende zes Vlaamse gemeenten: Beersel, Drogenbos, Halle, Linkebeek, Sint-Genesius-Rode en Sint-Pieters-Leeuw (G.O.M. Vlaams-Brabant 1988, Reviers 1986, K.V.H.N. 1987).

Deze gebiedsbepaling lijkt ons echter te ruim, vooral vanuit industrieel perspectief. Nemen we immers de boorden van de Zenne als een eerste criterium, dan komen enkel Drogenbos, Sint-Pieters-Leeuw, Beersel en Halle in aanmerking. Linkebeek en Sint-Genesius-Rode behoren wel tot het stroomgebied van de Zenne, doch dit geldt eveneens voor de even zuidelijk, maar meer westwaarts gelegen gemeente Pepingen. Kijken we vervolgens naar de industriële activiteit, dan komt enkel Sint-Genesius-Rode in aanmerking om tot het ruimere industriële bekken van de Zenne gerekend te worden. In deze gemeente concentreren zich namelijk de meeste industriële productiebedrijven langs de Molenbeek, een zijrivier van de Zenne. Als residentiële gemeente bij uitstek kan Linkebeek niet tot de industriële Zuidelijke Zennevallei gerekend worden. Aldus begrenzen we deze regio tot het grondgebied van Beersel, Drogenbos, Halle, Sint-Genesius-Rode en Sint-Pieters-Leeuw.

Figuur 1 : Situering van de Zuidelijke Zennevallei.

2.2. Drogenbos als case study

Niettegenstaande de gehanteerde criteria blijft de Zuidelijke Zennevallei, zoals hierboven afgebakend, een heterogeen gebied. Binnen het bestek van dit artikel kunnen we echter niet werken op niveau van de statistische sectoren of op niveau van de vroegere deelgemeenten. De vijf weerhouden fusiegemeenten vertonen zowel intern als onderling nog heel wat contrasten. Zo wonen bijvoorbeeld wel heel wat inwoners van Sint-Pieters-Leeuw in de dicht bevolkte wijken langs de Steenweg op Bergen (N6, zie figuur 1) en het kanaal Brussel-Charleroi (Zuun, Rulsbroek), doch naar het westen toe leunt deze gemeente zeer duidelijk aan bij het landelijke Pajottenland. In de hoofdzakelijk agrarische woonkernen van de deelgemeenten Oudenaken en Sint-Laureins-Berchem (beiden met ongeveer 300 inwoners) liggen de industriële of tertiaire activiteiten langs de Zenne veraf. Gelijkaardige beschouwingen gelden voor de oostelijke uitlopers van de gemeente Sint-Genesius-Rode. De gebiedsdelen die deel uitmaken van het Zoniënwoud liggen zelfs tot 10 km ver verwijderd van de beemden van de Zenne.

De "industriële" Zuidelijke Zennevallei neemt dan ook een relatief beperkt aandeel in van het totale grondgebied van de regio (maximaal 10 %). Een aantal op gemeentelijk niveau beschikbare gegevens kunnen dus niet meteen op een relevante manier besproken worden voor deze industriële wijken.

Van alle 5 gemeenten leent Drogenbos zich het best voor een typerende case-study voor de industriële wijken. Het grondgebied zit nagenoeg geheel verweven rond de Zenne, het kanaal Brussel-Charleroi, de spoorweg en de E19 (zie figuur 1). Rondom deze industriële vestigingsfactoren heeft zich in de loop van de voorbije decennia een brede waaier aan secundaire en tertiaire activiteiten ontplooid.

We schetsen hieronder bondig nog een demografisch en verkeersgeografisch kader. Andere sociaal-economische aspecten worden in de volgende paragraaf meer gedetailleerd uitgewerkt.

Begin 1989 telde Drogenbos 4741 inwoners (19.1 inw./km²). Tijdens de voorbije twaalf jaar (1977-1989) liep het bevolkingsaantal er terug met ruim 6 %. Het voornaamste demografisch knelpunt vormt echter de uitgesproken vergrijzing van de bevolking (seniliteitsindex 1981 = 114.72). Het is dan ook niet te verwonderen dat er jaarlijks meer overlijdens dan geboorten geregistreerd worden in de gemeente. Het doorgaans positieve migratiesaldo is er in de periode '82-'89 wel in geslaagd de natuurlijke afvloei te stuiten en zelfs (vanaf 1985) om te buigen naar een bevolkingstoename. De nieuwbouw in enkele recente wijken is hiervoor allicht mede verantwoordelijk. Deze woonzones werden in het verleden meestal uitgebouwd op de aantrekkelijke beboste rechterflank van de asymmetrische vallei, hierbij "gebruik makend" van het groene decor en de talrijke pano-

rama's over de diep versneden valleien.

De totale oppervlakte van Drogenbos bedraagt nauwelijks 250 ha. De gemeente beschikt nochtans over 2 op- en afritten aan de E19. De noordelijke Industriewijken sluiten immers aan bij de geplande, doch nog niet helemaal uitgevoerde verkeerswisselaar die aansluiting dient te geven op de al evenmin voltooide zuidelijke ring om Brussel (aansluiting nr. 17). De Verlengde Stallestraat gaat momenteel door als alternatief voor dit zuidelijke ringgedeelte. Op het kruispunt van deze drukke verkeersader met de E19 is het tweede op- en afrittencomplex te Drogenbos uitgebouwd (aansluiting nr. 13).

3. DE TELOORGANG : BEDRIJFSSLUITINGEN, JURIDISCHE TOUW-TREKKERIJ EN DODE WATERLOPEN

3.1. De sociaal-economische teloorgang

In deze paragraaf bestuderen we eerst het enorme aanbod aan ontsluitingsassen dat zich in de Zuidelijke Zennevallei gaandeweg heeft ontplooid. De oudere en de nieuwe infrastructuur worden onderling vergeleken op basis van hun huidige attractiviteit. Vervolgens schetsen we een overzicht van de recente tertiarisatie. Deze verschuiving in bedrijfsactiviteiten hangt uiteraard samen met de aanleg van moderne ontsluitingsassen. Tot slot gaan we na in hoeverre deze verschuiving van de industriële naar de dienstverlenende sectoren een weerslag heeft op het tewerkstellingsvolume in de regio. Hierbij wordt vooral de vraag gesteld in hoeverre de tertiaire sector bij nacht is het verlies aan industriële jobs te compenseren.

3.1.1. Oude en nieuwe ontsluitingsassen : knelpunten en faciliteiten voor huidige bedrijven

De rol van de Zenne en haar bijrivieren als oudste vestigingsfactoren hoeft allicht niet meer beklemtoond te worden. De inplanting van de oudste bedrijven (voor 1850) getuigt nog van deze vroeg-industriële fase. De pioniersbedrijven die zich destijds zo sterk met de Zenne hebben verbonden klagen momenteel echter over heel wat infrastructuurle tekorten. Dit kwam duidelijk tot uiting in de resultaten van een onlangs uitgevoerde bedrijfsenquête te Drogenbos waaraan 43 % van alle bedrijven meewerkten (in het kader van het Industrieel Ontwikkelingsplan, Groep Urba). Gaandeweg hebben deze oudere bedrijven hun industriële productieruimten immers in zeer verspreide orde uitgebouwd langs de boorden van de sterk meanderende Zenne. Het hoeft dan ook geen verder betoog dat deze uiteengelegde structuur met de vele nauwe toegangs- en doorgangswegen vandaag veeleer tot hindernis dan tot comfort dient. Met de aanleg van de spoorweg Brussel-Bergen en het kanaal Brussel-Charleroi werden deze oudste bedrijven een eerste maal geïso-

leerd in hun site (vanaf 2de helft 19de eeuw). De ondernemingen die zich langsheen deze ontsluitingsassen hebben uitgebouwd (waaronder Accec, U.C.B. en Intercom) worden momenteel met gelijksoortige problemen geconfronteerd. Het kanaal en de spoorweg hebben voor vele bedrijven hun industriële functie verloren en vormen eens te meer "onoverbrugbare" hindernissen. Ook de onzekerheid omtrent de aanleg van het snelspoor dwarsboomt de uitbreidingsmogelijkheden van meerdere bedrijven.

Bepalend voor de na-oorlogse ontwikkeling van Drogenbos is alleszins de aanleg van E19 en de eraan verbonden Verlengde Stallestraat. Op basis van de reeds vermelde enquêteresultaten kan gesteld worden dat deze moderne ontsluitingsassen thans als de grootste troeven van Drogenbos moeten beschouwd worden. Brengen we bovendien de faciliteiten voor Franstaligen in rekening, dan wordt al vlug duidelijk dat zowel Franse als op Frankrijk georiënteerde nationale bedrijven zich maar al te graag in Drogenbos willen vestigen. De beide aansluitingen op de E19 verzekeren immers een vlotte verbinding met Parijs en zijn hinterland.

Tegenover deze troeven moeten evenwel ook de reeds aangehaalde knelpunten van de verouderde infrastructuur (spoorweg, Zenne, kanaal, ...) beklemtoond blijven. Zo bracht de enquête nog aan het licht dat bijna 1/3 van de ondernemingen, vooral kleinere KMO's met tertiaire activiteiten en met doorgaans een recente gevoelige personeelsuitbreiding, overwogen om de gemeente te verlaten en zich elders te vestigen. Als voornaamste redenen hiertoe werden vermeld : slechte ligging en toegang tot het bedrijf, te kleine ruimten en beperkte of onbestaande uitbreidingsmogelijkheden, slechte kwaliteit van het leefmilieu en gebrek aan voldoende geschoolde arbeidskrachten. Op basis van een eerdere rondvraag door de G.O.M. Vlaams-Brabant bij een 70-tal bedrijven uit de hele Zuidelijke Zennevallei kan gesteld worden dat deze infrastructuurle tekorten typerend zijn voor de hele regio.

3.1.2. De na-oorlogse tertiarisatie van de Zuidelijke Zennevallei

In deze paragraaf zoemen we nog even meer gedetailleerd in op de recentere verschuivingen binnen de bedrijfsactiviteiten te Drogenbos.

Volgens het staal van de reeds aangehaalde enquête kan gesteld worden dat de inplanting van 80 % van de huidige actieve bedrijven te Drogenbos dateert van na de Tweede Wereldoorlog.

Ongeveer 2/3 van de huidige metaalverwerkende ondernemingen heeft zich in de jaren '50 en '60 ingeplant. Anders dan nu beschikt de gemeente toen nog over voldoende beschikbare en ruime panden (wat overigens samenhangt met relatief lage huur- of koopprijzen).

Kenmerkend voor de latere decennia is het toenemend aantal lokali-

Figuur 2 : Grootschalige dienstverlenende bedrijven vestigen zich langs drukke verkeersaders met uitgebreide publicitaire mogelijkheden (Verlengde Stallestraat Drogenbos).

saties van tertiaire activiteiten. Van de in de jaren '70 ingeplante bedrijven behoort ongeveer 75 % tot de groothandels- en dienstverlenende sector. Vooral langsheen de nieuw aangelegde Verlengde Stallestraat hebben zich destijds heel wat ruimtebehoefte en publiciteitsgevoelige ondernemingen gevestigd.

In tegenstelling tot de periode van de jaren '50 en '60 is het recent aantal herlokalisaties (1970-1985) vanuit Brussel als miniem te beschouwen. Voor de meerderheid der bedrijven die zich tijdens de jaren '70 te Drogenbos hebben ingeplant kan gesteld worden dat het hier telkens een eerste standplaats betrof. Deze afname van het aantal herlokalisaties vanuit de agglomeratie verloopt immers parallel aan de evolutie die door de GERB werd vastgesteld voor de nieuw aangelegde industrieparken rond de Brusselse agglomeratie (GERB 1986).

Nog steeds volgens het staal van de enquête kan tenslotte gesteld worden dat alle recentste implantaties (1985-1989) behoren tot de tertiaire sector. Er blijkt zich evenwel een tweede herlokalisatiebeweging vanuit het Brusselse aan te melden. Het merendeel van de ondernemingen verliet immers de agglomeratie om zich langsheen de drukke verkeersassen te Drogenbos te vestigen op doorgaans (nog) goedkopere industriegronden.

3.1.3. Verschuivingen in tewerkstelling

De recente verschuiving van industrie naar dienstverlening heeft uiteraard ook gevolgen voor de aard en het volume van de tewerkstelling in de regio. Deze verschuivingen worden in deze paragraaf zowel kwantitatief als kwalitatief benaderd.

Drogenbos behoort tot de zeldzame categorie van gemeenten die gekenmerkt worden door een overschot aan lokale tewerkstelling. Met een beroepsbevolking van 2174 eenheden (extrapolatie gegevens volkstelling 1981 naar 1988) en een lokale tewerkstelling van ruim 3200 personen kan gesteld worden dat in de gemeente ongeveer 45 % meer werkplaatsen aangeboden worden dan dat er potentiële werknemers zijn. De papier- en kartonnijverheid (15,5 %), de chemische (17,0 %) en de elektrotechnische industrie (10,3 %) behoorden er in 1988 tot de belangrijkste sectoren inzake tewerkstelling. Samen met de overige industriële bedrijfstakken vertegenwoordigden zij ongeveer 56 % van het totaal aantal RSZ-werkplaatsen in de gemeente. De overige 44 % van de tewerkstelling wordt verzorgd door de tertiaire sector (zie tabel 1).

De reeds vermelde enquête bracht aan het licht dat slechts een minderheid van de lokale werkende beroepsbevolking (6 %) tewerkgesteld was in één of ander bedrijf te Drogenbos. Het merendeel van de inwoners pendelt immers dagelijks naar Brussel. De werkloosheid neemt dan ook - naar Vlaamse normen - geen dramatische afmetingen aan : 7,18 % van de beroepsbevolking was halverwege 1989 werkzoekend.

Maar alhoewel Drogenbos in 1988 nog steeds de grootste tewerkstellingscoëfficiënt had van alle gemeenten uit het arrondissement Halle-Vilvoorde, is de omvang van de lokale tewerkstelling er zorgwekkend gedaald in de periode 1980-1988 (zie tabel 1).

Een vergelijking tussen de R.S.Z.-statistieken van 1980 en 1988 verduidelijkt de enorme impact van de kwijnende ACEC-afdeling op het globale verlies aan arbeidsplaatsen in Drogenbos. De elektrotechnische industrie verloor hier immers 650 arbeidsplaatsen! De sterkst groeiende bedrijfsactiviteiten hoeven we uiteraard in de tertiaire sector te situeren. De handels- en dienstverlenende ondernemingen verreesden hun tewerkstelling met respectievelijk 40 en 198 %. Nochtans toont tabel 1 duidelijk aan dat de tertiaire sector tijdens deze achtjarige periode niet bij machte was het verlies aan jobs in de industrie te compenseren.

Een meer gedetailleerde analyse van de tewerkstellingscijfers laat evenwel een gunstige trend noteren voor de recentere periode 1986-1988. Dankzij een relatief forse aangroei van de tertiaire sector (+ 14 %) kon het globale werknemersaantal zelfs lichtjes toenemen te Drogenbos. Bovendien is Sint-Pieters-Leeuw de enige gemeente in de regio die tijdens deze periode een noemenswaardige terug-

		1980	1988	VERSCHIL
DROGENBOS	Industrie	2 707	1 686	- 1 021
	Diensten	987	1 322	+ 355
	SALDO			- 666
ZUIDELIJKE ZENNEVALLEI	Industrie	15 245	10 350	- 4 895
	Diensten	10 918	14 431	+ 3 513
	SALDO			- 1 382
HALLE-VILVOORDE	Industrie	52 994	42 090	- 10 904
	Diensten	76 267	92 840	+ 16 573
	SALDO			+ 5 321

valkende van het aantal arbeidsplaatsen (Michelin-affaire). Wanneer de voor de Zuidelijke Zennevallei gunstige scores worden geplaatst, tenover de trend in het arrondissement Halle-Vilvoorde blijkt eens te meer dat de regio een trager groeirijtm kent. In het arrondissement nam het tewerkstellingsvolume immers toe met ruim 6 %.

2. Juridische touwtrekkerij rond het gewestplan

Momenteel (najaar 1989) is een procedure lopende om in de Zuidelijke Zennevallei de juridische bestemming van een vijftal gebieden te herzien. We schetsen eerst het huidige aanbod en bespreken vervolgens de touwtrekkerij rondom de voorgestelde herzieningen.

3.2.1. Wat biedt het huidige gewestplan aan?

Het gewestplan Halle-Vilvoorde-Asse heeft in de Zuidelijke Zennevallei ruim 600 ha industriegrond voorzien. Ongeveer 30 % van deze oppervlakte is bestemd voor de vestiging van ambachtelijke bedrijven en KMO's. De in het gewestplan opgenomen industriegebieden hebben grotendeels de bestaande, eerder chaotische ordening van kleine en grote, van milieuvriendelijke en -vervuilende bedrijven juridisch bevestigd.

De G.O.M. Vlaams-Brabant berekende dat nog slechts 3 ha direct beschikbaar zijn voor industrieel gebruik.

Wat de eigendomssituatie betreft is het opvallend dat het merendeel der industrieterreinen in de Zuidelijke Zennevallei behoort tot de private sector.

Tabel 2 : Oppervlakten volgens het gewestplan, bestemd voor bedrijven (in ha).

Plaats	Industrie-gebied	Ambachtelijke zone	Reserve-gebied	Totaal	Aandeel in grondgebied (%)
Beersel	112	26	19	157	5,5
Drogenbos	54	17	0	71	28,7
Halle	128	33	0	161	3,6
S.-G.-Rode	7	16	0	23	1,0
S.-P.-Leeuw	85	79	30	194	4,8
Z. Zennevallei	386	171	49	606	4,3

Bron : G.O.M. Vlaams-Brabant, 1988.

Zo werden bijvoorbeeld eind januari 1988 in Drogenbos 86 diverse eigenaars vastgesteld die in totaal over 110 verschillende, niet aan mekaar grenzende kavels beschikten. Twee ondernemingen hadden er samen de helft van de totale oppervlakte aan industriegrond in eigendom. Afgezien van enkele restgebiedjes na gebeurlijke onteigeningen, behoorden alle kavels tot particuliere personen of private ondernemingen. Speculatie verklaart dan ook grotendeels het braakliggend karakter van een aantal publicitair uitstekend gelegen terreinen.

Begin 1989 heeft evenwel het eerste openbare industrieterrein zijn intrede gedaan te Drogenbos. Het verkommerde en verlaten geheel van de ACEC-vestiging (14 ha) werd door de intercommunale Havieland aangekocht tegen een aankoop prijs van $\pm 1850 \text{ BEF/m}^2$. Havieland, tevens beheerder van de modernere "industrieparken" van Beersel (24 ha) en Halle (35 ha) is overigens de enige noemenswaardige publieke instelling die in de Zuidelijke Zennevallei industriegronden bezit. De toekomstige bestemming van het ACEC-terrein is voorlopig nog onduidelijk. De industrieparken van Beersel en Halle zijn nagenoeg volledig bezet.

3.2.2. Een gedeeltelijke herziening van het gewestplan

Met de plotse sluiting van de Michelin-afdeling te Sint-Pieters-Leeuw kreeg de industriële teloorgang van de Zuidelijke Zennevallei voor het eerst nationale aandacht. Ruim 3 maand na de eerste impulsieve verklaringen omtrent reconversiemogelijkheden werd door een speciaal opgerichte werkgroep een voorstel tot gedeeltelijke herziening van het gewestplan Halle-Vilvoorde-Asse op tafel gelegd.

Dens werkgroep, waarin zowel nationale als lokale mandatarissen zelden, pleitte behalve voor een gedeeltelijke herziening van het gewestplan ook voor een sanering van de verlaten bedrijfsruimten, het benutten van de nog vrijstaande percelen industriegrond en de bouw van een bedrijvent centrum (zie verder).

Het voorstel tot wijziging van het gewestplan werd op initiatief van de G.O.M. Vlaams-Brabant verder uitgewerkt. Dit voorstel houdt enerzijds in dat de industriezones zouden uitgebreid worden met modernere, goed ontsloten en goed uitgeruste terreinen langs de op- en afritten van de E19 (Beersel-Lot en Drogenbos). Anderzijds zouden geplande, doch moeilijk of niet realiseerbare industriezones worden omgevormd tot landschappelijk waardevolle landbouwgebieden (2 zones te Halle-Lembeek).

Dit voorstel heeft uiteindelijk veel kwaad bloed gezet bij de lokale milieuverenigingen uit de streek (ondermeer Zenne en Zoniën). Vooral de vooropgestelde omvorming van 30 ha landschappelijk waardevol landbouwgebied te Beersel tot "zone voor niet-milieuvervuilende industrieën en voor bedrijven met navorsingsdoeleinden" wordt sterk op de korrel genomen. Dit voorstel wordt er in de eerste plaats onthaald als een zoveelste aanslag op de Groene Gordel. Bovendien zou de unieke en beschermde omgeving van het kasteel van Beersel danig verstoord worden door het optrekken van meerdere monotone utiliteitsgebouwen op amper 750 m afstand van deze middeleeuwse burcht.

Vanuit ecologische hoek werd als tegenvoorstel de omvorming voorgesteld van ± 9 ha natuurgebied tot industriegebied nabij de Verlengde Stallestraat en de E19 te Drogenbos. Ambachtelijke en kleine en middelgrote ondernemingen zouden hier voorrang van vestiging moeten genieten. Het huidige bodemgebruik in dit gebied zou helemaal niet stroken met de in het gewestplan juridisch vastgelegde bestemming van deze zone.

Uiteindelijk werden zowel de voorstellen van de G.O.M. Vlaams-Brabant als het voorstel van de milieubeweging opgenomen in het ontwerp-gewestplan. Dit ontwerp-gewestplan werd bij besluit van de Vlaamse Executieve (25/5/1988) reeds voorlopig vastgesteld. Thans (oktober 1989) wordt de verdere procedure gevolgd zoals destijds tijdens de opmaak van de huidige gewestplannen:

- Openbaar Onderzoek: het ontwerpplan wordt gedurende 90 dagen ter inzage gelegd in elke van de bij het gewestplan betrokken gemeente;
- Advies van de Bestendige Deputatie van de Provincie Brabant en de betrokken gemeenteraden (60 dagen);
- Advies van de Regionale Commissie van Advies (90 dagen);
- Dossier wordt overgemaakt aan de bevoegde gemeenschapsminister;

cutieve.

Wegens vastgestelde procedurefouten (ontoereikbare aankondiging in de pers) diende het Openbaar Onderzoek overgedaan te worden. Dit maakt dat een definitieve herziening van het gewestplan Halle-Vilvoorde-Asse ten vroegste tegen eind 1990 kan verwacht worden.

3.3. Dode waterlopen en kwetsbare grondwaters

3.3.1. Oppervlaktewaters

Dat de Zenne de droevige reputatie geniet te behoren tot de zwaarst verontreinigde rivieren van het Noordzebekken is allicht geen nieuwsfeit meer. De zware pollutie van onze Vlaamse oppervlaktewaters en de verantwoordelijke rol van de Vlaamse Maatschappij voor Waterzuivering (VMZ) behoorden tot de voornaamste politieke discussies van 1989.

De oppervlaktewaters in het Zennedal worden reeds gepollueerd sinds het verschijnen van de eerste ambachtelijke papierbedrijfjes en leerlooierijen. Met de Industriële Revolutie heeft deze verontreiniging haar doorgaans lokale karakter verloren en zich over meerdere streekgrenzen heen verspreid. De bespreking van de waterkwaliteit van de Zenne dient dan ook te gebeuren in een geografische context die het lokale niveau overstijgt. Hiertoe maken we ondermeer gebruik van de statistieken van het Instituut voor Hygiëne en Epidemiologie (IHE). Deze statistieken geven de resultaten weer van de 3-maandelijkse monsters van de oppervlaktewaters (1 dag per seizoen). We evalueren de hoeveelheid opgeloste zuurstof, de zuurtegraad, het zink- en het loodgehalte. Een globale synthese van de waterkwaliteit wordt vastgelegd in de kwaliteitsindex (Q.I.). Deze fysico-chemische index varieert van 0 (zuiver water) tot 16 (slechtste kwaliteit) en is voornamelijk gebaseerd op de ammoniakale stikstofconcentratie (N gebonden aan NH_4), het zuurstofverzadigingspercentage (% O_2) en het biochemisch zuurstofverbruik (in de statistieken aangeduid als BOD_5).

Het traject van de Zenne wordt door het IHE op een 6-tal plaatsen bemonsterd. Twee van deze meetpunten bevinden zich in de Zuidelijke Zennevallei, namelijk te Lembeek (zuidelijke grens) en te Ruisbroek (noordelijke grens). Een vergelijking tussen de resultaten van deze twee meetpunten geeft ons dus een indicatie van de mate waarin het Zennewater vervuild wordt tussen de Waalse en de Brusselse gewestgrens.

Tabel 3 toont aan dat de Zenne als een relatief sterk vervuilde rivier het Vlaamse Gewest binnenstroomt. Zowel het gehalte aan opgeloste zuurstof als de gehalten aan zware metalen overschrijden de norm. Bij het binnenstromen van het Brusselse Gewest is de kwaliteit echter gedaald tot het absolute minimum. De hoeveelheid

Tabel 3: De kwaliteit van het Zennewater te Lembeek en Ruisbroek: meest kritische waarden gemeten in 1988.

Meetpunten	Parameters				
	Opgeloste zuurstof (mg/l)	Zuurtegraad pH	Loodgehalte $\mu\text{g/l}$	Zinkgehalte $\mu\text{g/l}$	QI
LEMBEEK	1.5	7.6	66.4	596	10
RUISBROEK	0.0	7.5	329.0	634	15
NORM	> 5	6.5-7.5	< 50	< 200	--

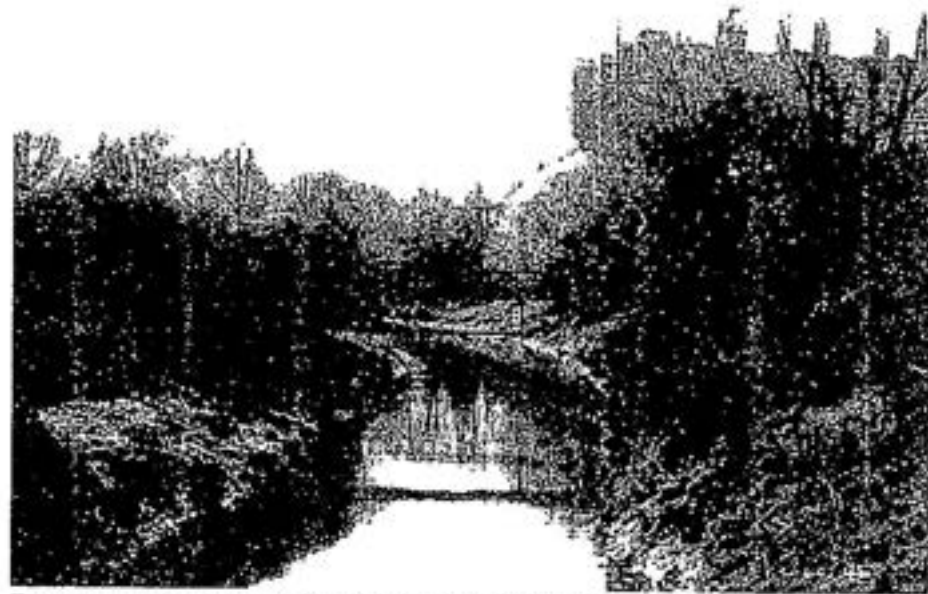
Bron: KELCHTERMANS, 1989.

Opgeloste zuurstof was bij de meest kritische staalname zelfs gedaald tot 0.0. De zink- en loodgehalten bedragen respectievelijk 3 en 6 maal meer dan de toegelaten norm. De globale kwaliteitsindex schijnt van 10 (matige verontreiniging) tot 15 (zeer zware verontreiniging).

De kwaliteit van het Zennewater wordt in dit gedeelte van de vallei dus ontegensprekelijk zwaar geteisterd. De enorme stankhinder, de schuimvorming en de rode kleur die het water op meerdere plaatsen te Drogenbos vertoont zijn slechts enkele symptomen van deze verregaande verloederings.

Op basis van een in 1983 gepubliceerde lijst van lozingsvergunningen (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 1983) moet gesteld worden dat het kartonproducerende bedrijf Catala en de chemische reus J.C.B., beiden gevestigd te Drogenbos, tot de grootste potentiële industriële polluenten van de Zenne behoren (voor de sectie tussen het Waalse en het Brusselse Gewest). Catala beschikte toen over een lozingsvergunning van 10.000 tot 50.000 inwoners equivalent (I.E.). Dit houdt concreet in dat het bedrijf bij maximale benutting van deze vergunning een verontreinigingseffect zou hebben dat meer dan 150 % bedraagt van de totale pollutie van alle inwoners van de stad Halle (± 30.000 inw.).

Doch niet alleen de industrie moet verantwoordelijk gesteld worden voor de verregaande verontreiniging. Ter hoogte van Catala worden bijvoorbeeld alle ongezuiverde rioolwaters van het dicht bewoonde Drogenbos, Ukkel en Linkebeek rechtstreeks in de rivier geloosd. Plaatsen we tegenover deze omvang van de pollutie de huidige capaciteit van de waterzuiveringsinstallaties op de Zenne, dan kunnen

Figuur 3: De Zenne te Drogenbos: rottende geur, rode kleur en meermaals dikke pakken schuim.

we enkel maar een enorme discrepantie vaststellen. Alle zuiveringsstations zijn thans inactief en bevinden zich op de bovenloop van de Zenne te Halle-Lot (6.000 I.E.), Halle-Windmoleken (1.000 I.E.), Halle-Lembeek (250 I.E.) en op de Zuun te St.-Pieters-Leeuw (450 I.E.).

Het tij schijnt evenwel te keren. Nabij de grens met Drogenbos wordt momenteel op Brussels grondgebied het eerste grote zuiveringsstation gebouwd. De ontwerpcapaciteit bedraagt 360.000 I.E. Volgens de huidige planning moet het station operationeel worden vanaf 1994. De plannen voor de bouw van een tweede zuiveringsstation in het noorden van de agglomeratie (Buda) verkeren momenteel nog in de ontwerpfasen.

De kwaliteit van het kanaalwater (Willebroek-Brussel-Charleroi) kan evenmin als uitstekend worden omschreven (zie tabel 4).

Niettegenstaande er op deze waterloop nog kan gevist worden op de sectie Lembeek-Drogenbos, gewagen alle recente publicaties van verontreinigd water (o.a. VMZ, 1988 en Kelchtermans, 1989). Uit de statistieken van het I.H.E. blijkt bovendien dat de temperatuur van het kanaalwater 's zomers meermaals boven de gestelde normen (25°C) uitloopt. Het aanwenden van het kanaal als reservoir voor koelwater is hier allicht niet vreemd aan. Bovendien wordt de kwaliteit van het kanaalwater ernstig verstoord door de regelmatige

Tabel 4 : De kwaliteit van het Kanaalwater te Lembeek, Ruisbroek en Brussel : meest kritische waarden gemeten in 1988.

Meetpunten	Parameters				
	Maximum temperatuur °C(1986)	Opgeloste zuurstof mg/l	Zuurtegraad pH	Loodgehalte µg/l	QI
HALLE	25.5	3.0	7.9	11.0	10
RUISBROEK	26.0	7.6	7.5	17.6	10
BRUSSEL	25.5	2.2	7.3	42.2	10
NORM	≤ 25	≥ 5	6.5-7.5	≤ 50	--

Bron : I.H.E., 1987, 1988.

Opmerking : Het IHE beschikt voor Halle over geen meetresultaten voor 1988. We hebben hier de gegevens van 1987 overgenomen.

overstortingen van overtollig Zennewater. Zo belanden uiteindelijk de gemeentelijke rioolwaters en de industriële lozingen via het overstort te Anderlecht (vóór het meetpunt "Brussel") regelmatig in het kanaal. Deze constructie heeft een overstortcapaciteit van 24 m³/s.

3.3.2. Grondwater

Met de slechte kwaliteit van het Zennewater voorhanden zijn nogal wat bedrijven genoodzaakt voor diverse productieprocessen hun toevlucht te nemen tot grondwaterlagen. Daar tegenover dient echter gesteld te worden dat de grondwaters in de Zuidelijke Zennevallei in hun globaliteit als zeer kwetsbaar dienen beschreven te worden. Dat blijkt alvast uit de in 1986 samengestelde kwetsbaarheidskaart van de Vlaamse grondwaters. Tussen het Waalse Gewest en de zuidelijke grens van Drogenbos behoort het grondwater zelfs tot een zone met de hoogste risico's.

Wat Drogenbos zelf betreft blijkt alvast dat het merendeel van de industriële activiteiten zich boven zeer kwetsbare grondwaterlagen bevindt. Vooral met betrekking tot het insijpelen van gepollueerde afvalwaters moet deze situatie ernstig genomen worden. Dit geldt eveneens voor meerdere legale en illegale stort- en opslagplaatsen die zich in de gemeente bevinden.

4. ENKELE CONCRETE TOPICS

In deze paragraaf worden enkele typerende elementen voor het verval en de embryonale wederopbouw van de Zuidelijke Zennevallei meer gedetailleerd bestudeerd. Het is de bedoeling dat deze gedetailleerde besprekingen meer concrete informatie opleveren voor eventuele lessen of - nog beter - voor excursies in dit gedeelte van de Zuidelijke Zennevallei. Telkens wordt hierbij het sociaal-economische, ecologische en juridisch-planologische belang van de sites verduidelijkt.

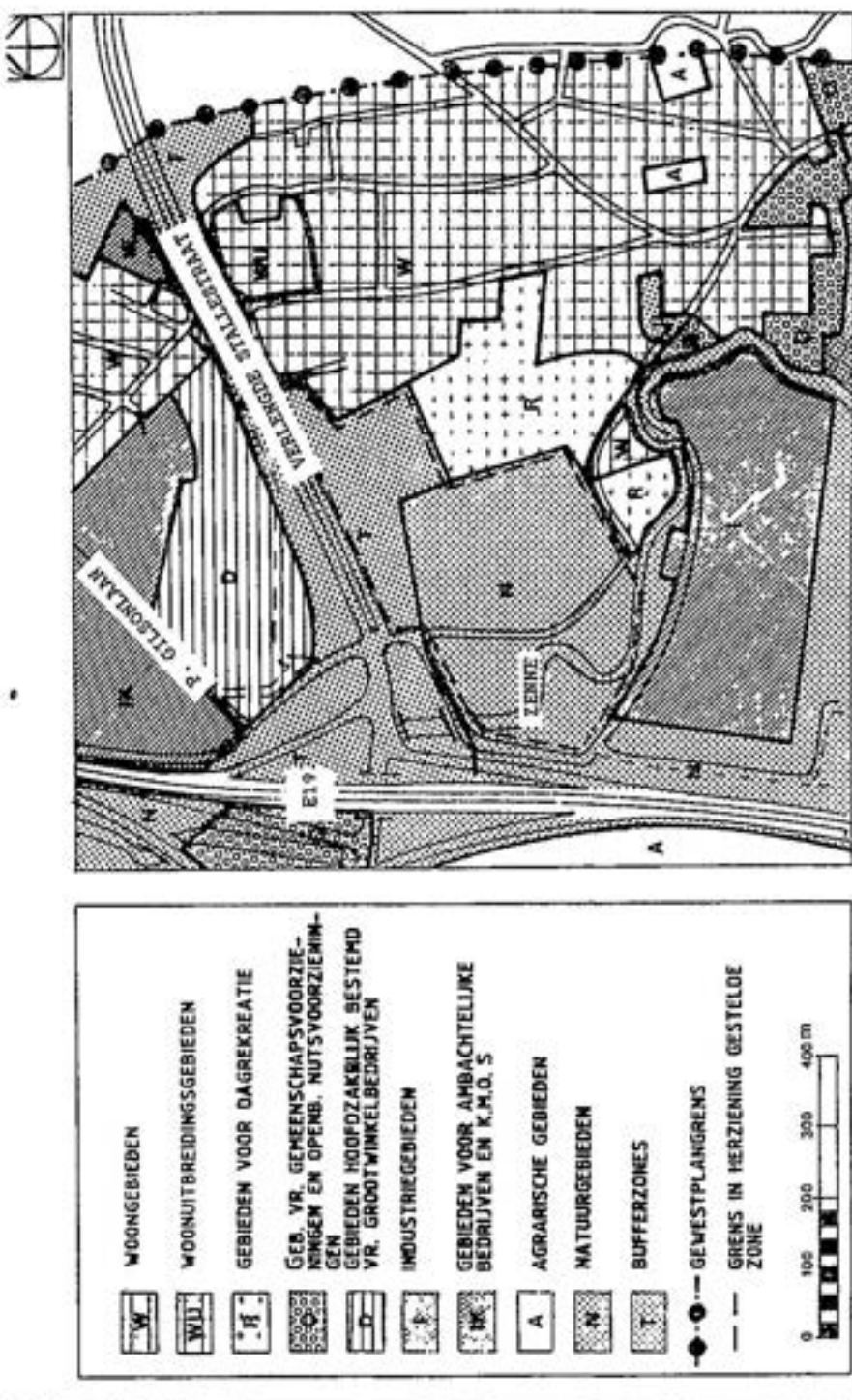
4.1. Industrieel Catala-complex te Drogenbos

Langsheen de Grote Baan te Drogenbos ligt op de beide oevers van de Zenne het verkommerde geheel van het kartonproducerende bedrijf Catala. Dit bedrijf werd in 1845 opgericht als de "Papeteries de Drogenbos" en behoort aldus tot de oudste industriële vestigingen van de Zuidelijke Zennevallei. Het bedrijf stelt momenteel ruim 450 mensen tewerk in de regio.

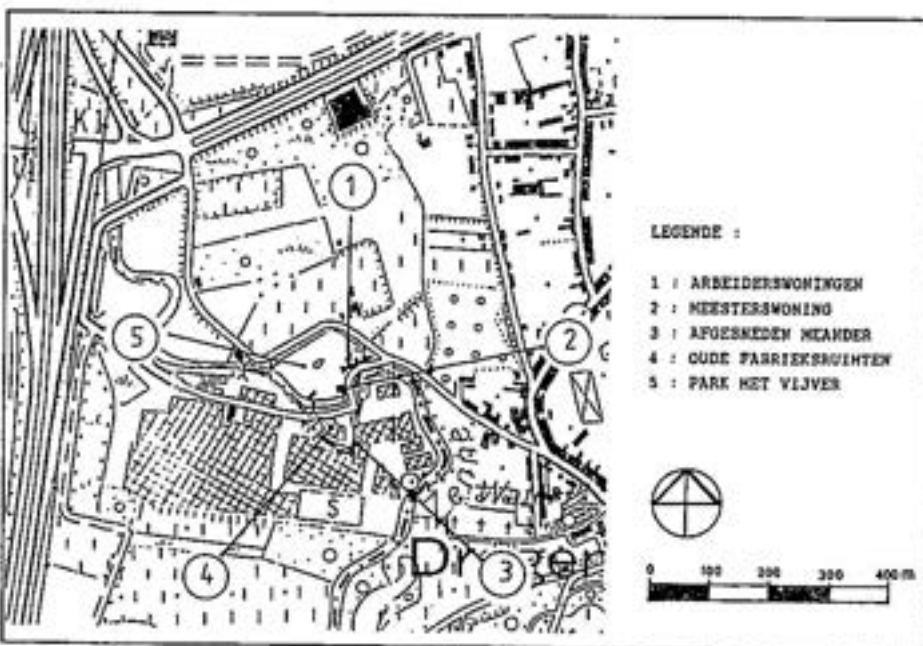
Het grootste aandeel der activiteiten vindt plaats te Ruisbroek op de linkeroever van de Zenne. De Catala-vestigingen te Drogenbos zijn thans grotendeels in onbruik geraakt. Het geheel bestaat uit

Figuur 4 : Het Catala-complex te Drogenbos : getuige van het 19de-eeuwse industriële landschap van de Zuidelijke Zennevallei.

Figuur 5 : Bestemmingen volgens het gewestplan nabij de E19 en de Verlengde Stallestraat te Drogenbos.

Figuur 6 : Situering van het Catala-complex op kaartbladen 31/5 en 31/6 van het NGI (zie ook figuur 5) - Schaal 1/10.000. Gereproduceerd met toelating nr. A1026 van het NGI.

De diverse functies van het geheel worden uitgedrukt in 1977 juridisch vastgelegd in het gewestplan (zie figuur 5). De arbeiderswoningen werden opgenomen in het woongebied, het park en de meesterswoning in het recreatiegebied. De kleinschalige industriële productiecomplexen werden opgenomen in het industriegebied. Naar het noorden toe werden de woningen en het park begrensd door een natuurgebied. Het huidige bodemgebruik in dit juridisch omschreven groengebied (hoofdzakelijk landbouw, maar ook opslagplaats voor houtafval, braak en bewoning) laat toe op duidelijke wijze het passieve karakter van het gewestplan te illustreren. In het reeds aangehaalde voorstel tot herziening van het gewestplan Halle-Vilvoorde worden 9 ha van dit groengebied herbestemd tot industriegebied (ligging nabij op- en afrittencomplex van de E19 en Verlengde Stallestraat). In afwijking van de bestaande legende van het huidige gewestplan wordt deze zone nader beschreven als industriegebied voor "niet-vervuilende industrieën en bedrijven voor navorsingsdoeleinden".

4.2. Bedrijvencentrum "Zennevallei"

Geïnspireerd op eerdere experimenten in de Verenigde Staten, Groot-Brittannië, Zwitserland, West-Duitsland en Nederland werden tijdens de jaren '80 de eerste Vlaamse bedrijvencentra opgericht (Boekema 1987, Grillet 1987). Een bedrijvencentrum kan worden gedefinieerd als "een verzameling van een aantal bedrijfsruimten die een ruimtelijke samenhang vertonen, die door een beheersinstantie aan meerdere zelfstandige ondernemingen worden aangeboden, eventueel aangevuld met bepaalde gemeenschappelijke faciliteiten, zoals vergaderruimten, administratieve voorzieningen, telefooncentrale enz." (Verhoef L.H.J en Stravers E.P.J., 1982). Niettegenstaande bedrijvencentra doorgaans uitgebouwd worden in door werkloosheid zwaar geteisterde regio's mag hun tewerkstellings-effect niet overschat worden. Dat blijkt ondermeer uit het Leuvense voorbeeld dat bij volledige bezetting slechts 22 mensen tewerk stelde in 8 verschillende ondernemingen (L. Albrechts, 1987). Het bedrijvencentrum "Zennevallei" werd in 1987 te Sint-Pieters-Leeuw opgericht op initiatief van de Vlaamse Executieve, de Gewestelijke Ontwikkelingsmaatschappij voor Vlaams-Brabant en de gemeente Sint-Pieters-Leeuw. Ook al hebben de initiatiefnemers het bedrijvencentrum niet ondergebracht in één of ander te renoveren leegstand, het centrum heeft alvast de verdienste gesitueerd te zijn temidden van de achtergestelde Zuidelijke Zennevallei. Eerder werden bedrijvencentra reeds gebouwd buiten de behoeftige regio's. Het bedrijvencentrum voor de Rupelstreek dat uiteindelijk in de Antwerpse banlieuegemeente Aartselaar belandde illustreert duidelijk deze opportunistische planning.

Tabel 5: Voornaamste kenmerken Bedrijvencentrum "Zennevallei" (1 september 1989).

Aantal ondernemingen	: 14
Verhouding secundaire/tertiaire bedrijven	: 4/10
Totale tewerkstelling	: 66
Verhouding secundaire/tertiaire tewerkstelling	: 38/28
Bezettingsgraad bureelruimte (507 m ²)	: 85 %
Bezettingsgraad productieruimte (302 m ²)	: 100 %
Huurprijs kantoor (25 m ²)	: ± 5.000 BEF/maand
Forfait Gemeenschappelijke diensten	: ± 16.000 BEF/maand

Bron : Bedrijvencentrum Zennevallei, 1989.

De aard van de bedrijvigheid is zeer verscheiden en omvat zowel een expertisebureau voor gerechtszaken als een schoenmakerij en VZW's voor vormings- en tewerkstellingsinspanningen. Een bedrijf met vervaardiging van water- en calorimeters stelt het grootste aantal mensen tewerk : 22.

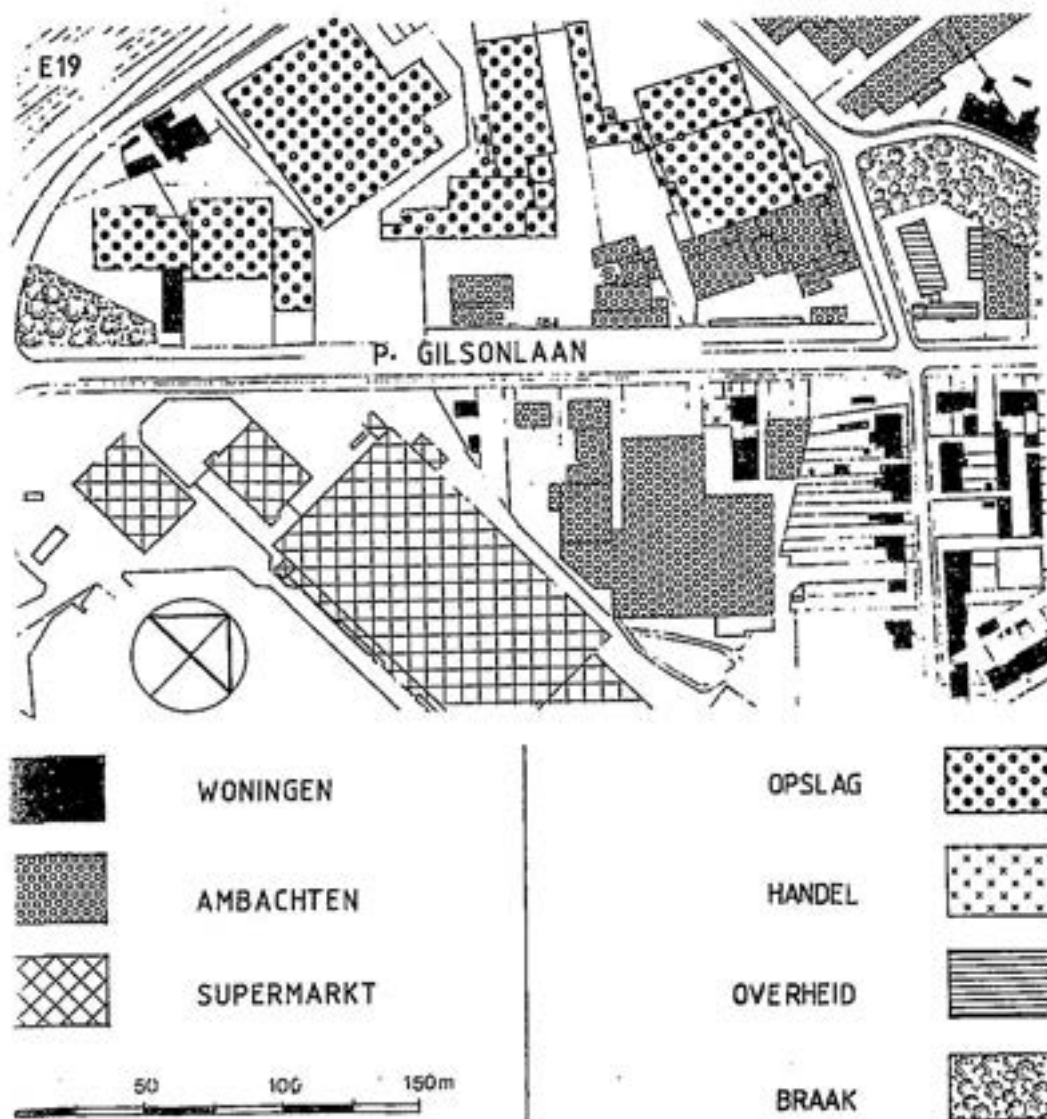
Met een gemiddelde tewerkstelling van 4,7 personen per bedrijf situeert het bedrijvencentrum van de Zuidelijke Zennevallei zich duidelijk boven het Vlaamse gemiddelde (3,1 werknemers/bedrijf in 1987).

De ondernemingen kunnen echter niet voor eeuwig en altijd een onderdak vinden in het bedrijvencentrum. Dit zou in strijd zijn met de basisfilosofie. Een bedrijvencentrum dient zich namelijk in eerste instantie te richten tot de startende bedrijven en heeft als doel deze starters te ondersteunen in hun doorgroeiperiode. Eens vol-groei dienen ze in principe het "broeinest" te verlaten. In het bedrijvencentrum "Zennevallei" kunnen de ondernemingen maximaal 4 jaar een onderdak vinden.

Wil het bedrijvencentrum te Sint-Pieters-Leeuw op termijn uitgroeien tot een effectief instrument ter bestrijding van de lokale werkloosheid, dan moeten bijkomende minimale maatregelen gerealiseerd worden :

- Startende arbeidsintensieve bedrijfjes met een streekeigen tewerkstellingsstructuur (o.a. inspeland op het opleidingsniveau van de werkzoekenden) dienen voorrang te genieten bij de toetreding tot het bedrijvencentrum.
- Op middellange termijn (tegen 1992) dienen de volwassen bedrijven zich blijvend te kunnen vestigen in de regio. Een planning van aangepaste vestigingsmogelijkheden dringt zich dus op.

4.3 Bedrijfschaos langs de P. Gilsonlaan te Drogenbos.
 Vóór de aanleg van de E19 en de Verlengde Stallestraat te Drogenbos vormde de P. Gilsonlaan één der belangrijkste ontsluitingswegen voor de dorpskom van Ruisbroek naar de rechteroever van de Zenne. Vooral na de Tweede Wereldoorlog hebben diverse bedrijven, hoofdzakelijk industriële KMO's, zich ingeplant langs deze weg. Vanaf de jaren '70 vestigden zich ook meerdere ondernemingen met tertiaire activiteiten zich in nieuwbouw of in enkele in onbruik

Figuur 7 : Een brede waaler aan activiteiten langs de P. Gilsonlaan te Drogenbos.

geraakte industriële panden.

Halverwege 1988 werden in en om de P. Gilsonlaan 21 ondernemingen geregistreerd. Slechts 2 bedrijven hadden hun panden in eigendom. De overige 19 huurden de bedrijfsruimten bij 15 verschillende eigenaars (allen uit de private sector). In sommige gebouwen huurden dan ook meerdere ondernemingen een bedrijfsruimte.

Het tracé van de E19 heeft de P. Gilsonlaan echter doormidden gesneden. Hierdoor kent deze vroegere florissante laan momenteel een geïsoleerde ligging in het ruimere industriegebied van Ruisbroek Drogenbos. Het huidige beeld is er dan ook één van verkommering. Bovendien verlenen de jarenlange spontane en niet gecontroleerde bedrijfsinplantingen temidden van enkele schaarse woningen aan deze straat een chaotisch imago. Tot de voornaamste negatieve kwaliteiten van de P. Gilsonlaan behoren :

- Het zeer heterogene karakter van de bedrijven, zowel qua gebouwen als qua activiteiten, wat een rechtstreeks gevolg is van het ontbreken van enige planning. Het materiaalgebruik en de aard van de reclamepanelen werken storend. Ook de enorme schaalwanorde onder de bedrijfsgebouwen, samen met het wisselend inplanten ten aanzien van de rooilijn zorgt voor heel wat storende blinde gevels.
- De parkeerchaos, veroorzaakt doordat de verouderde parkeerinfrastructuur van de vroegere bedrijfsgebouwen (destijds vaak met secundaire activiteiten) niet meer kan voldoen aan de toegenomen parkeerdruk. Dit leidt tot een ongecontroleerd en storend parkeren van wagens op de niet verharde stoffige of slijkerige voetpaden langs de P. Gilsonlaan.
- De verwaarloosde betonnen binnengebieden van meerdere bedrijfsgebouwen, die, niettegenstaande sommige deels overwoekerd zijn door opschietende vegetatie, een "harde" en troosteloze indruk nalaten.

Deze buurt laat met andere woorden toe op duidelijke wijze de gevolgen te illustreren van een niet-geplande ruimtelijke ordening. Een vergelijking met de in de jaren '70 geplande industrieparken te Halle en te Huizingen is zeker zinvol, doch wordt binnen het bestek van dit artikel niet verder uitgewerkt. In een recent verschenen artikel worden deze modernere industrieparken trouwens vrij gedetailleerd beschreven (De Poorter A., Goossens M., 1987).

5. TOT BESLUIT : MAATREGELEN TER WEDEROPBOUW VAN DE ZUIDELIJKE ZENNEVALLEI

De Zuidelijke Zennevallei, gelegen tussen het Brusselse en het Waalse Gewest is een industrieregio in verval. Deze teloorgang uit

Ziek met alleen in een groot aantal schuilen van innumere beary -
en. Een dalende tewerkstelling, een vrij omvangrijke werkloosheid,
en verregaande ontreding van het leefmilieu, weinig aantrekke-
lijke buurten ... we hoeven het niet meer uitgebreider te schetsen.
Zals reeds aangegeven bij de inleiding werd dit artikel ondermeer
opgebouwd rond enkele relevante thema's voor het geografie-onder-
wijs. We willen deze thema's echter niet beperken tot een opsomming
van knelpunten. Het onderwijs dient immers ook mogelijke oplossin-
gen aan te reiken, ook al staan sommige daarvan nog volop ter dis-
cussie.

We hebben alvast zelf enkele schaarse lichtpunten kunnen ontdek-
ken. Zo is de tertiaire sector er zeer recent in geslaagd het verlies
aan industriële banen op te vangen. En het bedrijvencentrum
"Zennevallei" te Sint-Pieters-Leeuw kent een relatief omvangrijke,
tewerkstelling.

Temidden van deze ups en downs wordt binnen de regio strijd gele-
verd omtrent de herziening van het gewestplan. Moeten enerzijds de
laatste groene zones van de streek opgeofferd worden om de relan-
ce van het gebied te verzekeren? Heeft de streek anderzijds geen
dringende behoefte aan goed uitgeruste en ontsloten publieke be-
drijfsterreinen? Welke bestemming en ontwikkeling dienen de uitge-
streckte verkommerde en geïsoleerde industriegebieden te krijgen?

Tegenover die troosteloze aanblik van vele wijken en de verstarde
sociaal-economische positie van de streek lijken ons een aantal
maatregelen prioritair. Het is dan ook in dit perspectief dat het
Industrieel Ontwikkelingsplan voor Drogenbos ontworpen werd. Aan
het eigenlijke ontwikkelingsplan is een uitgebreid en gericht onder-
zoek voorafgegaan. Behalve de in dit artikel summier behandelde
analyses van de sociaal-economische, de juridisch-planologische en
de ecologische situatie van Drogenbos werden ook de demografische
kenmerken, de eigendomsverhoudingen, de fysiek-ruimtelijke en
functionele opbouw, het industriële landschapsgebruik en het ver-
keer (privaat en openbaar) uitgebreid geanalyseerd. Hierbij werd
o.a. beroep gedaan op terreinverkenningen, analyses van recente
luchtfoto's, hoorzittingen, gesprekken met personen van diverse be-
voegde diensten, ... Op basis van deze grondige probleemstelling
werden vervolgens doelstellingen geformuleerd, alternatieven uitge-
werkt en tenslotte concrete maatregelen omschreven. In dit besluit
bespreken we bondig de meest prioritaire maatregelen voor het ge-
bied.

Zo moet ondermeer op sociaal-economisch vlak alvast werk gemaakt
worden van een bestrijding van de heersende speculatie omtrent de
resterende industriegronden. Deze speculatie draagt immers niet al-
leen bij tot de omvang van de verkommerde buurten en braakliggen-
de terreinen. Zij verhindert evenzeer dat lokale dynamische bedrij-
ven ruimte krijgen om zich in de gemeente te vestigen. Bovendien

worden de huur- en koopprijzen zodanig artificieel opgehoogd dat
vooral arbeidsextensieve bedrijven aangetrokken worden (vb. opslag-
activiteiten). Hier dienen de diverse overheden samen op te treden
door eigendomsverwerving (eventueel met onteigening). Vanuit hun
maatschappelijke rol dienen zowel de intercommunale Haviland (de
enige noemenswaardige publieke eigenaar) als de G.O.M. Vlaams-
Brabant, het O.C.M.W. (met verschillende gronden in eigendom bin-
nen de in herziening gestelde gebieden) en de lokale overheid er
over te waken dat de nog resterende industriegronden niet ten prooi
vallen aan kapitaalkrachtige en arbeidsextensieve ondernemingen.
Ook het instellen van een meldingsplicht voor braakliggende terrei-
nen en niet meer gebruikte gebouwen moet bijdragen tot een be-
knotting van de speculatie.

Aanvullend bij deze sociaal-economische maatregelen dient een
eventuele herziening van het gewestplan gericht te zijn op de spe-
cifieke behoeften van de streek. De huidige voorstellen gaan duide-
lijk de andere richting uit. Lokale KMO's zullen nogmaals op hun
honger blijven. De streek dreigt bovendien andermaal te verzinken
in het steeds maar meer vervakkende landschap van binnen- en
buitenlandse ondernemingen. De Zuidelijke Zennevallei beschikt ech-
ter over een reeks unieke troeven die zeker kunnen bijdragen tot
een eigen positieve "image building". Het actief propageren en aan-
wenden van de gunstige ligging t.o.v. het Brusselse Gewest en het
Franse exportgebied; het accentueren en actief betrekken van de
fraai meanderende Zenne als decoratief landschapselement (uiteraard
mits bouw van doeltreffende zuiveringsinstallaties); behoud en reno-
vatie van enkele industrieel-archeologisch waardevolle gebieden; de
uitbouw van een streekeigen groenvoorziening; ... het zijn slechts
enkele maatregelen die met een relatief beperkt budget kunnen
bijdragen tot een eigen herkenbare identiteit van de regio.

Ook de verscheiden, interne structuur van het gebied kan met be-
perkte middelen worden verduidelijkt. Het zoneren van de Zuidelijke
Zennevallei in enkele herkenbare "nijverheidsparken" en het uitbou-
wen van een hierop aansluitende bewegwijzering zou reeds heel wat
van de huidige verkeersellende in woonwijken kunnen verhelpen.
Enkele overheidsinstellingen dienen op dit vlak dringend hun verant-
woordelijkheid op te nemen. De G.O.M. Vlaams-Brabant heeft wel
reeds een poging ondernomen op niveau van de globale regio, doch
tot concrete realisaties is het voorlopig nog niet gekomen. In het
Industrieel Ontwikkelingsplan voor Drogenbos werd voor het industrie-
gebied Ruisbroek/Drogenbos een globaal verkeersplan uitgewerkt,
waarbinnen een signalisatieschema voor de grootste verkeersverwek-
kende bedrijven is voorgesteld.

Ter voorkoming van een verdere aftakeling van het leefmilieu moe-

aan ecologische randvoorwaarden worden gekoppeld aan het al dan niet verlenen of verlengen van exploitatie- en andere vergunningen, (de vraag naar bedrijfsruimten is immers groter dan het aanbod). Op dit vlak ligt dus een taak weggelegd, zowel voor de lokale als voor de hogere overheid. Zo moet overwogen worden om voorlopig alle grondwatervergunningen in risicogebieden te weigeren (tot wanneer de resultaten van een meer gedetailleerd bodem-hydrologisch onderzoek bekend zijn). Ook het gebruik van waterdoorlaatbare bodembedekkers en de bouw van opvangbekkens voor overtollig regenwater moeten als minimale voorwaarden worden opgelegd aan bedrijven die zich nog willen vestigen in de natuurlijke overstroomingsgebieden van de Zenne en haar bijrivieren. Daarnaast dienen zowel publieke als private polluenten hun afvalwaters en gasvormige emissies doeltreffend te zuiveren en dienen lozingspunten geïnventariseerd te worden.

Vele van deze prioritaire maatregelen vragen een relatief beperkt budget van de overheid, doch een des te omvangrijker portie realiteitszin van de beleidsverantwoordelijken. Het traditionele economisch expansiebeleid heeft tijdens de voorbije decennia duidelijk zijn grenzen aangetoond. Meer en meer groeit het besef dat een regio niet enkel kan overleven op basis van externe impulsen. Zowel lokale werknemers- en werkgeversorganisaties, werkzoekenden, ecologen en politici hebben reeds gepleit voor een bundelen van de interne krachten via een sublokale overlegstructuur. Tot een gezamenlijke oproep is het voorlopig nog niet gekomen. Een uiting van wantrouwen, verdeeldheid of ... onmacht?

BIBLIOGRAFIE

- ALBRECHTS L. (samenstelling) (1987), "Profiel van de Vlaamse bedrijvencentra", in Bedrijvencentra, exponenten van lokale tewerkstellingsinitiatieven, Koning Boudewijnstichting, p. 128-264; Brussel.
- ABVV (1980), "Kongres Halle-Vilvoorde", meervoudig gepagineerd, Brussel.
- BOEKEMA (1987), "Ontstaan, filosofie en evolutie van het concept bedrijvencentrum", in : Bedrijvencentra, exponenten van lokale tewerkstellingsinitiatieven, Koning Boudewijnstichting, p. 14-24, Brussel.
- DE POORTER A., GOOSSENS M. (1987), "Ruimtelijke dynamiek van industrieparken aan de rand van Brussel en in de grensregio Turnhout", De Aardrijkskunde, jg. 11, p. 297-309.
- G.E.R.B. (1986), "Bedrijfsinplantingen op de industrieterreinen te Halle-Vilvoorde", 10 p., Brussel.

- G.O.M. VLAAMS-BRABANT (1987), "Onderzoek in Vlaams-Brabant Adresboek", meervoudig gepagineerd, Vilvoorde.
- G.O.M. VLAAMS-BRABANT (1988), "Arrondissementale gemeentelijke statistieken over Vlaams-Brabant", ongepagineerd, Vilvoorde.
- GRILLET W. (1987), "Bedrijvencentra in Vlaanderen, een overzicht", in Bedrijvencentra, exponenten van lokale tewerkstellingsinitiatieven, Koning Boudewijnstichting, p. 278-310, Brussel.
- GROEP URBA (1989), "Industrieel Ontwikkelingsplan Drogenbos", 207 pp., Mechelen.
- K.V.H.N. HALLE-VILVOORDE (1984), "De regio Halle in economisch perspectief", in Kamerecho's, nr. 5, p. 5-19.
- K.V.H.N. HALLE-VILVOORDE (1986), "Het zorgenkind van Halle-Vilvoorde : De Zennevallei", in Kamerecho's, nr. 5, p. 27-28.
- K.V.H.N. HALLE-VILVOORDE (1987), "De Zennevallei : een jaar na Michelin", in Kamerecho's, nr. 3, p. 21.
- K.V.H.N. HALLE-VILVOORDE (1987), "Regionaal Bedrijfsnieuws", in Kamerecho's, p. 27.
- K.V.H.N. HALLE-VILVOORDE (1988), "Zennevallei", in Kamerecho's, p. 4.
- KELCHTERMANS T., (1989), "Milieu Natuurlijk; MINA PLAN 2000", 347 pp., Brussel.
- KONING BOUDEWIJNSTICHTING (1980), "Groen en Industrie", 84 pp., Brussel.
- KONING BOUDEWIJNSTICHTING (1986), "Lokale Initiatieven : Werk voor lokale Besturen?", 158 pp., Brussel.
- KONING BOUDEWIJNSTICHTING (1987), "Bedrijvencentra, exponenten van lokale tewerkstellingsinitiatieven", 324 pp., Brussel.
- KONING BOUDEWIJNSTICHTING (1987), "Monumententochten 1987, Alseberg-Beersel", ongepagineerd, Brussel.
- MEERT H. (1987), "Zorgen voor Werk", Geuzegom jg. 4, nr. 4, Opbouwwerk Pajottenland, p. 9-14, Lennik.
- MEERT H. (1988), "Werk Zoeken en Werk Vinden in het Pajottenland", Opbouwwerk Pajottenland i.s.m. Koning Boudewijnstichting, 101 pp., Lennik.
- MINISTERIE VAN VOLKSGEZONDHEID EN VAN HET GEZIN (1979), "Kaart van de biologische kwaliteit van de waterlopen in België", 60 pp., Brussel.
- MINISTERIE VAN VOLKSGEZONDHEID EN LEEFMILIEU (1986), "Luchtverontreiniging", 48 pp., Brussel.
- MINISTERIE VAN VOLKSGEZONDHEID EN VAN HET GEZIN/ I.H.E. (1987), "Kaart van de kwaliteit van de waterlopen in België", een bilan voor 1985", Brussel.
- MINISTERIE VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP (1983), "Algemeen Waterzuiveringsprogramma voor het Vlaamse Gewest", 32 pp., Brussel.

DROGENBOS

HISTORISCH KRONIEKJE

DE CHOLERA-EPIDEMIE IN 1859.

1. INLEIDING.

Rond deze tijd van het jaar hebben wij wel eens last van verkoudheid of griep. Enkele dagen platte rust en een bezoekje bij de dokter met een prikje tegen de griep helpen er ons weer rap bovenop. Maar het is niet altijd zo eenvoudig geweest om een ganse winter fit te blijven. Onze voorouders hebben andere tijden gekend. Zo is het bijvoorbeeld precies 150 jaar geleden dat een zware cholera-epidemie onze gewesten teisterde. Op één maand vielen bij ons dertien slachtoffers op een bevolking van 600 inwoners.

Over die periode en de andere cholera-epidemieën uit de 19e eeuw willen wij het hebben in onze nieuwe reeks "historische kroniekjes". Een officieel geneeskundig rapport uit die tijd zal ons helpen om een beeld te geven van die soms erbarmelijke omstandigheden waarin onze voorouders leefden. Wij zullen rap inzien dat wij blij mogen zijn van nu te leven en niet in "die goede oude tijd" zoals men het verleden zo dikwijls afschildert.

Jammer genoeg bestaan haast geen documenten die deze reeks kunnen illustreren. Maar de toestanden zijn zo hard dat wij ook zonder foto's een beeld kunnen schetsen over het leven van toen.

Gedurende zeven weken nemen wij u mee in het Drogenbos van honderd vijftig jaar geleden.

DROGENBOS

HISTORISCH KRONIEKJE

DE CHOLERA-EPIDEMIE IN 1859.

2. EEN ZEER BESMETTELIJKE ZIEKTE.

De cholera is een zeer besmettelijke ziekte die oorspronkelijk uit het Verre Oosten afkomstig is en zich via de havens naar Europa uitbreidde. Zij wordt veroorzaakt door bacillen en gaat gepaard met hevige braken, spierkrampen en diarree met veel vochtverlies.

Cholera kwam in de 19e eeuw voor op verschillende tijdstippen. In Brabant sloeg de ziekte voor het eerst toe in 1831-32. De zeer slechte en ongezonde leefomstandigheden wakkerden de epidemie aan. Rioleringen bestonden niet. Het afvalwater van de keukens en de stallen liep zo maar door de grachten en langs de velden naar de Zandbeek of de Zenne. De helft van de bevolking woonde in vochtige lemen hutten met een stinkende mesthoop vlak bij de deur.

De gemeentebesturen deden hun best om de bevuilde waterlopen te reinigen. Zij verzochten de bevolking om de strozakken, waarop een slachtoffer had geslapen, onmiddellijk te verbranden.

In de gasthuizen en hospitalen had men onvoldoende verzorgers om te helpen. In sommige gemeenten waren zoveel slachtoffers dat de kisten, tijdens de begrafenis, in één onafgebroken rij stonden van aan het altaar tot aan het kerkportaal. Soms werd deze fase overgeslagen en voerde men de lijken rechtstreeks naar het kerkhof. Met een laag kalk boven op de kist trachtte men de epidemie te kortwieken. Timmerlieden werden opgevorderd om kisten te maken. In die jaren was men volop bezig met het graven van het kanaal Brussel-Charleroi. De overheid achtte het noodzakelijk om die werken tijdelijk stop te zetten om de arbeiders toe te laten hulp te bieden op de kerkhoven.

Het waren harde tijden voor onze voorouders. Zij kenden letterlijk een strijd op leven en dood. Het woord "crisis" was nog niet uitgevonden.

DROGENBOS

HISTORISCH KRONIEKJE

DE CHOLERA-EPIDEMIE IN 1859.

3. PASTOOR DAVIDTS EN DE CHOLERA.

Vooraleer wij het gedetailleerd zullen hebben over de cholera-epidemie van 1859, willen wij eerst de aandacht vestigen op de rol die Pastoor Michiel DAVIDTS hierin toebedeeld kreeg. Hij was in 1852 in Drogenbos toegekomen en had een bouwvallige pastorie als woonst. Zijn grote zorg ging echter naar onze Sint-Niklaaskerk. Die had dringend behoefte aan een grondige restauratie. Pastoor DAVIDTS stak zelf de handen uit de mouwen om - met zijn enig priesterkleed als werkpak - hamer, zaag en truweel te hanteren. Tijdens die zware periode van de restauratie sloeg het noodlot weer toe. Een nieuwe cholera-epidemie brak uit. In 1859 heeft onze pastoor 32 personen naar hun laatste rustplaats begeleid. Daarvan stierven dertien mensen aan de cholera. Hij was gelukkig niet alleen voor de bijstand aan de slachtoffers. Hij kon rekenen op de totale inzet van de kloosterzusters en op de hulp van de leden van de Broederschap van Sint Xaverius. Deze mannenvereniging telde toen tachtig leden. In de volksmond waren zij beter gekend als de "Suskes". Zij werden beloond voor hun inzet. Een van hen werd door de regering gedecoreerd.

(foto van Pastoor Davidts (1808-1875))

DROGENBOS

HISTORISCH KRONIEKJE

DE CHOLERA-EPIDEMIE IN 1859.

4. DE SLACHTOFFERS VAN 1859.

Anderhalve eeuw geleden kreeg elke gemeente de opdracht van het ministerie om nauwgezet te noteren welke ziekte of ongeval de dood tot gevolg had. Dit gebeurde in het kader van de algemene gezondheidszorg. De lijst waaruit wij putten omvat de periode 1851-1861. De cholera-epidemie van 1859 viel daar middenin. Vandaar dat wij precieze gegevens kunnen vermelden.

Van de 13 slachtoffers waren vijf mannen en acht vrouwen. Allen stierven binnen de tijdsruimte van één maand, tussen 26 september en 25 oktober. Het oudste slachtoffer was 82 jaar, het jongste 13. Dit zijn hun namen en burgerlijke stand. Tussen haakjes staat de precieze datum van overlijden.

(26 sept. 1859) OBBENS Jean Baptist, 22 jaar, ongehuwd.
(1 okt.) DEGREEF Pierre, 76 jaar, gehuwd
(3 okt.) GODEAU Jean Baptiste, 82 jaar, ongehuwd
(6 okt.) JOINEAUX Marie-Louise, 46 jaar, gehuwd
(7 okt.) DENEFF Jeanne Catherine, 57 jaar, weduwe
(7 okt.) DE LEENER Marie Anne, 38 jaar, gehuwd
(9 okt.) DEGREEF ?, 21 jaar, ongehuwde man
(10 okt.) VAN BOTERDAEL Henri, 34 jaar, gehuwd
(13 okt.) SALBESTER Elisabeth, 23 jaar, gehuwd
(21 okt.) DANIELS Anne Catherine, 37 jaar, gehuwd
(24 okt.) FINEL Jeanne Marie, 43 jaar, gehuwd
(25 okt.) LAPORTE Leonard, 13 jaar, ongehuwd
(9 okt.) STRUELENS Jeanne Marie, 21 jaar, ongehuwd

Spijtig genoeg staat het beroep van deze mensen niet vermeld. Zo ontbreekt hier een schakel van het sociale leven. Wij weten wel dat al deze slachtoffers door een geneesheer behandeld werden. Voor die tijd was dat niet zo vanzelfsprekend.

DROGENBOS

HISTORISCH KRONIEKJE

DE CHOLERA-EPIDEMIE IN 1859.

5. ONZE LEEFGEMEENSCHAP ROND 1859.

Uit de tabellen over de gezondheidszorg, waarvan sprake in ons vorig kroniekje, vinden wij nog veel nuttige gegevens over het dagelijkse leven. Het gaat om vaststellingen die niets te maken hebben met de cholera.

Het is overduidelijk dat Drogenbos een zeer landelijk karakter had en nog ver afgelegen was van de grootstad. Dat zien wij aan de vermelde beroepen: landbouwer, hoeveknecht, dagloner op de boerderij, schaapherder, wagenmaker. Voor de vrije beroepen noteren wij: beenhouwer, winkelier, cafébaas, kleermaker, plafoneerder, handelaar. De bediendenwereld was heel klein: eenmaal is er sprake van een notaris-klerk en tweemaal van bureau-bediende.

Het begrip "buitenhuiswerkende vrouw" was nog volledig ongekend. Bijna alle overleden ~~huis~~-vrouwen staan als "huishoudster" opgeschreven. De uitzonderingen zijn caféhoudster en werkster.

Wat de kinderen betreft, komen wij tot onthutsende vaststellingen. Ieder jaar werd minstens één kind dood geboren of overleefde de bevalling nauwelijks. Kindersterfte onder de drie jaar haalde de hoge score van 41%. De meest voorkomende doodsoorzaak in deze groep was de stuipen. Tussen 3 en 20 jaar stierven nog eens 12 %, meestal tengevolge van zware griep of een of andere vorm van tering. Dat wil dus zeggen dat 53 % van het totaal aantal overledenen niet ouder werd dan 20 jaar. Zeventig jaar worden was toen een zegen, tachtig jaar een heel grote uitzondering.

Bij de volwassenen waren vooral de ziekten die de luchtwegen aantasten, de doodsoorzaak: bronchitis, griep, longontstekingen, tering. De koude, vochtige lemen huizen, de modderige straten zonder rioleringen, maar met veel ratten, de regelmatig overstroomde zennebeemden, speelden ongetwijfeld een grote rol. Darmontstekingen, tengevolge van onrein water en te arme of eenzijdige voeding velden vele personen. In deze tabel is nergens sprake van kanker of hartziekten. die zouden pas een eeuw later opsteken.

DROGENBOS

HISTORISCH KRONIEKJE

DE CHOLERA-EPIDEMIE IN 1859.

6. 1851-1861 - ENKELE OPVALLENDE OVERLIJDENS.

Over een twintigtal personen, die in die periode stierven, hebben wij nauwkeurige gegevens over hun identiteit en beroep. De aangehaalde doodsoorzaken zijn allemaal van opvallende tot uitzonderlijke aard. Daarom zetten wij ze hier bijeen in een afzonderlijk rubriekje.

- 17/01/1851 - Ongehuwde werkster (31 jaar) verdrinkt in de Zenne.
- 11/05/1851 - Kindje van 2 jaar overlijdt op het schip van zijn vader op het kanaal naar Charleroi. De boot lag op grondgebied Drogenbos.
- 25/07/1851 - Weduwe van 68 jaar sterft als krankzinnige tijdens haar verpleging te Geel.
- 22/06/1852 - Overlijden van Pastoor Peeter SOLLIE, 53 jaar, sinds 1849 pastoor van Drogenbos. Opgegeven doodsoorzaak is erge gewrichtsreuma.
- 07/08/1852 - Landbouwerszoon van 15 jaar sterft door wurging.
- 27/05/1856 - Bureelklerk van 22 jaar verstikt door verdrinking.
- 13/07/1856 - Moeder van 36 jaar bezwijkt bij de geboorte van haar kind.
- 04/08/1856 - Schaapherder van 22 jaar verdrinkt.
- 10/11/1856 - Landbouwer van 51 jaar sterft door wurging.
- 28/02/1858 - Gehuwde vrouw van 27 jaar sterft aan tering.
- 03/08/1858 - Man van 53 jaar sterft door verstikking.
- 05/07/1860 - Een wagenmaker van 42 jaar is slachtoffer van een hersenontsteking.
- 06/02/1861 - Dagloner van 21 jaar overlijdt door wurging.

Daarenboven zijn in die periode nog 5 personen overleden aan de kroep (4 meisjes van respectievelijk 1, 5, 9 en 22 jaar en een boerenzoon van 28 jaar).

Tenslotte zijn 2 gevallen van typhus genoteerd in 1856 (een werkman van 53 jaar en een ongehuwde landbouwersknecht van 26 jaar) en 1 in 1861 (een bediende van 26 jaar).

DROGENBOS

HISTORISCH KRONIEKJE

DE CHOLERA-EPIDEMIE IN 1859.

7. "VAN CHOLERA, VERLOS ONS HEER."

Wij komen nog eenmaal terug op de cholera-epidemie van 1859. Het was niet de enige die hier gewoed heeft. Wij kunnen er zelfs positief over zijn, want vele gemeenten werden zwaarder getroffen. Daar werden de huizen van de cholera-lijdens met kalk bestrooid om ze te ontsmetten.

In 1866 brak een nieuwe golf uit. Het werd de meest noodlottige van de eeuw. In gans België vielen meer dan 40.000 doden. Het was meteen de laatste van die aard in ons land. Als gevolg ervan besloot men de loop van de Zenne te wijzigen en zoveel mogelijk te overvelen. Zo werd die open riool in en rond Brussel gedempt.

De medische hulp schoot tekort. Wat deed ons volk in nood gedurende die dagen? Het zocht hulp en toevlucht in het geloof. Op de voordeur werden soms gebeden tot Maria aangebracht. Dit was niet alleen een uitnodiging tot gebed, maar evenzeer een teken van verbod. Niemand mocht dit huis betreden omwille van het besmettingsgevaar.

Ons volk heeft gebeden in de Kruisdagen. Het heeft geknield voor de sinds lang verdwenen kapel van Sint Rochus in de Put van Calevoet. En het smeekte ieder jaar opnieuw in de processies: "Van pest, hongersnood, oorlog, typhus en cholera, verlos ons Heer".

Als wij nu op TV beelden zien van de cholera in Zimbabwe, diep in Afrika, dan zijn wij rap geneigd om naar een andere post te zappen. Zimbabwe ligt zo ver. Honderd vijftig jaar geleden lag Zimbabwe hier in Drogenbos. Maar toen was er geen TV om te zappen....

Aan: steveroobaert@gmail.com
Onderwerp: OMD 2015

Drogenbos

Drogenbos ligt in de provincie Vlaams-Brabant op amper 10 km ten zuiden van Brussel en behoort als faciliteitengemeente tot het arrondissement Halle-Vilvoorde. De gemeente wordt in het noorden begrensd door Anderlecht, in het noordoosten door Vorst, in het oosten door Ukkel, en in het zuidoosten door Linkebeek. Ten zuiden ligt Beersel, ten zuidwesten Ruisbroek en ten westen Sint-Pieters-Leeuw dat van Drogenbos gescheiden wordt door het kanaal Brussel-Charleroi.

Kleine, doch thans sterk verstedelijkte en geïndustrialiseerde gemeente, gelegen op de rechteroever van de Zenne met uitzondering van een driehoekige spie ongeveer halverwege het grondgebied. De gemeente vertoont een relatief lange, smalle plattegrond, die noord-zuid georiënteerd is en een lengte telt van 4000 m op een breedte van 900 m op het breedste punt, en slechts 150 m op het smalste punt. Dit is goed voor een totale oppervlakte van 249 ha, waar circa 4800 mensen wonen. Lichtgolvend terrein met een hoogteschommeling van 54 m in het zuiden van de gemeente waar het centrum gelegen is tegenover 20 m in de moerassige Zennevallei. De heuvel in het zuiden was oorspronkelijk volledig bebost door de uitlopers van het Zoniënwoud. De regio wordt ontsloten door de E19, het kanaal Brussel-Charleroi en de spoorlijn Brussel-Bergen.

Drogenbos is ontstaan als een feodale nederzetting nabij de Zenne die mogelijk opklimt tot de elfde eeuw en vermoedelijk bestond in het beheersen van een deel van de Zenne. Waarschijnlijk was er voorheen al wel bewoning; dit wordt aangetoond door enkele vondsten uit de Romeinse periode die aan het licht kwamen bij de aanleg van de autosnelweg in 1968-1975. De benaming "Sicca Silva" klimt op tot 1295 en zou volgens J. Verbesselt verwijzen naar de verhevenheid waarop het "droge bos" zich bevond in tegenstelling tot het uitgestrekte natte beemdengebied errond. Het is op deze plaats dat het latere dorp zich zal ontwikkelen, bijkomend bepaald door de aanwezigheid van natuurlijke grenzen, de Zenne in het oosten en de Zandbeek in het westen. Bovendien liepen op deze plaats, eveneens volgens J. Verbesselt, twee oude wegen samen, namelijk de Dieweg en de Alsebergse Steenweg en waren er twee belangrijke Zenne-overgangen: de thans verdwenen Mastellebrug en het Toreken. Laatstgenoemde, gelegen ter plaatse van de huidige papierfabriek, Grote Baan nummer 302, zou volgens Verbesselt verwijzen naar een oude motte, een toren als versterking op de overgang van de Zenne. Noch materiële resten, noch archiefgegevens bevestigen tot op heden het bestaan van deze versterking; enkel het toponiem geeft een aanwijzing. Circa 1100 zou er ter plaatse van de huidige kerk een kapel zijn gesticht door kluizenaar Herman, waarrond geleidelijk een dorp ontstond.

Sinds de dertiende eeuw was Drogenbos een heerlijkheid in handen van de familie Berthout, heren van Grimbergen. Naderhand werd het een heerlijkheid in leen gehouden van het land van Mechelen. Van de veertiende tot de zestiende eeuw was de heerlijkheid in handen van het oude Brusselse geslacht Hertewijck, gevolgd door de familie Doverijn. In 1548 werd de heerlijkheid afgestaan aan Adriaan du Bois (Dubois), vleugeladjutant van Keizer Karel, en in 1717 werd ze eigendom van de familie van Arenberg. De Soevereine Raad van Brabant besliste immers op 27/10/1717 dat Drogenbos werd toegewezen aan Marie-Henriette del Caretto y Grana, hertogin douairière van Arenberg, weduwe van hertog Filip Karel Frans van Arenberg. Zij liet een prachtig buitenverblijf of "speelhuys" bouwen vooraan in het park van het huidige domein Calmeyn, zie Grote Baan nummer 202. Dit kasteel diende ter vervanging van het "oude kasteel", thans ingericht als gemeentehuis, Grote Baan nummer 222. Hiervoor moesten een aantal straten verlegd worden of verdwijnen zoals de weg van de kerk van Beersel naar Drogenbos, de zogenaamde "Bovenstraat". Hoewel Drogenbos steeds klein van omvang was, 124 inwoners in 1693, had het een meier en een schepenbank met volledige jurisdictie. Zij pasten het recht van Ukkel toe en gingen ten hoofde in Brussel. Op bestuurlijk vlak behoorde Drogenbos tot de hoofdmeierij Rode in het kwartier van Brussel. In 1795, onder Frans bewind, vervingen negen departementen de bestaande provinciën van de Nederlanden waarbij Drogenbos ondergebracht werd in het departement van de Dijle, kanton Ukkel. Vanaf 1798 werd het een zelfstandige gemeente, voorheen niet alleen territoriaal, maar ook parochiaal afhankelijk van Ukkel.

Op de Ferrariskaart van 1771-1777 vertoont het landschap van Drogenbos een eenvoudige structuur. Het grondgebied was immers nagenoeg volledig ingenomen door de zogenaamde Zenne-meersen, moerassige weiden die zich uitstrekten langs de oevers van de Zenne. Bos was zo goed als afwezig met uitzondering van een kleine strook ten zuiden van de dorpskern en ook akkergrond kwam slechts sporadisch voor. De geringe bebouwing was geconcentreerd in de nabijheid van de kerk. Het kerngebied van het latere domein Calmeyn was op dat ogenblik beboomd en onbebouwd; een dreef in het verlengde van de huidige Steenweg op Drogenbos doorsneed het gebied van oost naar west. Op de Zenne verzekerden twee houten bruggen de overgang. Tot het einde van het ancien régime was er te Drogenbos slechts beperkte landbouw; de voornaamste bezigheid bestond uit veeteelt en dan

voornamelijk gericht op schapen in de talrijk aanwezige beemden; daarnaast was er wel enige fruit- en hopteelt en wijnbouw. Dat er geen spoor is van grote hoeven werd bepaald door het beperkte landbouwareaal.

Parallel aan de nabijheid en de ontwikkeling van Brussel als hoofdstad en de industriële omwenteling in de eerste helft van de negentiende eeuw met de vestiging van belangrijke nijverheidsbedrijven, groeide ook het belang van Drogenbos en nam de bevolking toe. Zo waren er 470 inwoners in 1837 en in 1935 al 3322. Belangrijk in deze context waren de aanleg van het kanaal Brussel-Charleroi, de spoorlijn Brussel-Bergen en later ook nog de E19. Al in 1570 bestonden er plannen voor de aanleg van een kanaal van Brussel naar Charleroi; de uitvoering werd maar gestart onder het Hollandse Bewind en de eigenlijke werkzaamheden duurden van 1827 tot 1832. De Zennevallei werd verder ontsloten door de spoorlijn Brussel-Bergen die werd aangelegd vanaf 1838 en ingehuldigd op 17 mei 1840. Aan de hand van de Vander Maelenkaart krijgen we een duidelijk beeld van het negentiende-eeuwse Drogenbos. De natte weiden beslaan nog steeds het grootste deel van het grondgebied maar het landschap is aangevuld met ingrijpende infrastructuurwerken als kanaal en spoorweg, de basiselementen voor de latere ontwikkeling. Twee kleine kernen, één in de Zennebocht (de latere papierfabriek Catala) en één in de omgeving van de Mastellebrug over de Zenne, vormen de aanzet tot de latere industrialisering. Het strookje bos, aanwezig op de Ferriskaart bleef behouden. Domein Calmeyn is met uitzondering van de twee wachthuisjes aan de Grote Baan nog steeds onbebouwd. De voornaamste bebouwing is nog steeds geconcentreerd rondom de kerk. In de loop van de tweede helft van de negentiende en de twintigste eeuw zullen een aantal grote bedrijven zich vestigen in het noordelijke, tot dan toe vrij landelijke deel van de gemeente in de nabijheid van het kanaal, de Zenne en de spoorlijn. Vooral de zone tussen de Zenne en het kanaal wordt geïndustrialiseerd; de weiden langs de Zenne worden geleidelijk ingepalmd en ook de akkergrond verdwijnt. In het bijzonder de chemische nijverheid en de metaalbewerking zullen zeer belangrijk worden. In het zuidelijke deel van de gemeente neemt de bebouwing toe langs de wegen. Na de Eerste Wereldoorlog worden belangrijke verkavelingen doorgevoerd, onder meer in de omgeving Kerkstraat, Oude Molenstraat en Jozef Rodtsstraat: nieuwe straten worden aangelegd, onmiddellijk gevolgd door bebouwing. In de jaren 1960 ondergaat de gemeente een nieuwe beeldbepalende transformatie door de aanleg van de E 19, die de gemeente tweemaal doorsnijdt en op het grondgebied twee afritten vertoont die een belangrijk deel van het toch al beperkte grondoppervlak in beslag nemen.

Thans omvat het sterk geïndustrialiseerde en verstedelijkte Drogenbos drie zones: de onbebouwde Zennevallei met sterk kronkelende Zenne, het historische, opmerkelijk hoger gelegen dorpscentrum en het industriegebied aan het kanaal Brussel-Charleroi.

De verstedelijkte dorpskern wordt gedomineerd door domein Calmeyn met het hoger gelegen neoclassicistische kasteel en aan de voet van de verhevenheid de gotische Sint-Niklaaskerk en het oude kasteel, thans gemeentehuis. Het uitgestrekte park rondom het kasteel vormt op vandaag nagenoeg de enige groene ruimte en er is slechts één hoofdstraat, in het bijzonder de Grote Baan die het centrum doorkruist van aan de grens met Linkebeek in het zuiden tot aan de snelweg Brussel-Charleroi. De bebouwing vormt een relatief gesloten geheel. Zeker te vermelden is de nadrukkelijk aanwezige arbeidershuisvesting uit het interbellum; dit verschijnsel is te verklaren door de gunstige werkgelegenheid verschaft door de aanwezige industrie in het noordelijke deel.

Het noordelijke deel is sterk geïndustrialiseerd en wordt gemarkeerd door grote bedrijfscomplexen die de open ruimte met natte weidegrond volledig hebben verdrongen. Sterk beeldbepalend is de inplanting van de koeltoren van Electrabel uit de jaren 1990 ter vervanging van twee oudere torens.

De watertoren

De watertoren van Drogenbos is gelegen op het hoogste punt van de gemeente, aan de Nieuwstraat.

Volgens de literatuur werd de toren gebouwd in 1932. De kadastrale inschrijving dateert echter van 1942.

De toren bestaat uit een sterk overkragende, cilindrische, betonnen inzetkuip. Het reservoir heeft een capaciteit van 250 kubieke meter.

Voor het eerst in 5 jaar is de watertoren terug toegankelijk, sinds OMD 2010.

de kaaskrabber nov 2005

Jean Calmeyn was zeer gehecht aan de watertoren en liet de gemeenteraad van februari 2003 de watertoren als een 'geschiedkundige curiositeit' erkennen.

Afbreken zou te veel geld kosten en veel herinneringen doen verdwijnen. Calmeyn stelde voor de toren te restaureren. Geraamde kostprijs: 150.000 euro.

De Accent-oppositie protesteerde, vond dat veel te duur en wees er op dat de restauratie van een niet beschermd gebouw volledig ten laste van de gemeente valt.

De LB-fractie volgde toen echter haar leider, maar maakt nu de beslissing van februari 2003 ongedaan wegens 'te duur'.

Er werd contact opgenomen met de GSM-operatoren die gebruik maken van de toren. Belgacom Mobile sluit voor 27 jaar een erfpachtvereenkomst af met de gemeente en zal de nodige herstellings- en instandhoudingswerken uitvoeren. Belgacom Mobile blijft gedurende 27 jaar verantwoordelijk voor het onderhoud van de toren. De gemeente Drogenbos blijft wel de eigenaar van de watertoren.

Nieuwstraat

Benaming opklimmend tot 1727 "tot het maecken van eene nieuwe straete loopende achter 't casteel naer Beersel". Voortgaande op het schilderij "De oude muur" van Marie Collart was de Nieuwstraat omstreeks 1900 nog een holle weg met overvloedig struikgewas aan de zuidzijde en aan de noordzijde de bakstenen omheiningsmuur van domein Calmeyn, zie Grote Baan nummer 202.

Park Calmeyn

De Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed

Kasteel Rey of Calmeyn (ID: 39075)

Kasteel Rey of Kasteel Calmeyn, van 1853-1854 in een opmerkelijke Italianiserende stijl naar ontwerp van architect J.P. Cluysenaar. Het kasteel is gelegen op een hoogte en omgeven door een ruim park, gevat tussen de Nieuwstraat, de Grote Baan en het gemeentehuis en de kerk.

In een schepenakte van 1533 ten tijde van het geslacht Dovernyn wordt er in Drogenbos al een kasteel vermeld: "een nieuw huys metten torre daer aen staende, stallen schueren, wagenhuysen...". In het testament van 1642 van Jan Niklaas Dubois, heer van Drogenbos is er sprake van "...het heerelyck huys met syne walle ende savoiren, stallinge, schuringe met eenen grooten hof ende boomgaert commende ter eenre aen het kerkhof, ter tweede met den uystersten tegen de straet...". Hieruit kunnen we opmaken dat het gelegen was aan het kerkhof waar thans het gemeentehuis gevestigd is, zie Grote Baan nummer 222.

Op 27/10/1717 besliste de Soevereine Raad van Brabant Drogenbos toe te wijzen aan Marie-Henriette del Caretto y Grana, hertogin douairière van Arenberg, weduwe van hertog Filip Karel Frans van Arenberg, zie gemeente-inleiding. Aansluitend liet de hertogin omstreeks 1720 een prachtig buitenverblijf bouwen vooraan in het park van het latere domein Calmeyn, tegenover de huidige hoofdingang. Daarnaast slaagde zij erin het domein sterk uit te breiden door aankoop of ruil van gronden. Daarbij werden een aantal straten verlegd, enkele verdwenen volledig. Dit was het geval voor de zogenaamde Bovenstraat, een weg die vertrok aan de kerk van Beersel en dwars door het domein naar Drogenbos liep. Ook een gedeelte van het toenmalige kerkhof rond de kerk werd afgestaan om het park te vergroten. Van het kasteel zelf is echter weinig geweten. Bij het overlijden van de hertogin in 1744 lieten de erfgenamen het immers volledig afbreken en het meubilair en de stoffering overbrengen naar een familiegoed in Edingen. De stenen zouden volgens sommige literatuurbronnen hergebruikt zijn voor de bouw van een orangerie. Volgens de literatuur bleven enkel de paviljoentjes aan weerszij van de hoofdingang aan de Grote Baan bewaard; op de Ferrariskaart van 1771-1777 is echter geen spoor van deze paviljoentjes te merken. Van 1751 tot 1785 bleef het domein bewoond door conciërge en tuinman Joseph Wittouck die een onderkomen vond in het "oude kasteel" op dat ogenblik in gebruik als kasteelhoeve en later omgevormd tot gemeentehuis. Het was diens echtgenote Anna Van Haelen die naderhand een molen zal oprichten op de Zenne, voorloper van papierfabriek Catala.

Tijdens de Franse Revolutie werden de bezittingen van de familie Arenberg aangeslagen; toen de eigendommen in 1806 opnieuw aan de familie kwamen, was haar financiële positie zodanig verzwakt dat de kasteelhoeve werd verhuurd en omgevormd voor diverse functies. Zo heeft hier een tijdlang een katoendrukkerij bestaan. De laatste heer van Drogenbos was Pierre d'Alcantara Charles-Marie, prins van Arenberg. In de eerste helft van de negentiende eeuw bestond het domein voornamelijk uit hoogstammig bos op een zandachtige heuvel, in de noordoostelijke hoek restte nog een deel van het oude kasteel met daarachter de fabriek. In 1824 was de hoefijzerdreef, zichtbaar op de Ferrariskaart van 1771-1777, verdwenen, het park gescheiden door de grachten van de warande werd gebruikt voor landbouw. Op 10 januari 1852 werd het domein door de familie Arenberg verkocht aan Henri Rey. De totale oppervlakte bedroeg toen volgens de eigendomstitel 20 ha, 27 a en 15 ca, volgens het kadaster 19 ha, 91 a en 80 circa. Ook het oude kasteel, thans gemeentehuis met feestzaal, ateliers en park maakte nog deel uit van het geheel. In de akte van verkoop worden de grenzen duidelijk omschreven: in het noorden de afsluitingsmuur aan de kerk van Drogenbos, het goed van de erfgenamen van Michel Kaeyaerts, het goed van Cathérine Kaeyaerts en dat van de erfgenamen van Dammeville, in het oosten de vijver langs de kleine steenweg van Drogenbos (huidige Grote Baan), in het zuiden de afsluitingsmuur langs de weg Nieuwstraat genoemd en een haag langs een stuk grond van de armen van Drogenbos, in het westen de Zenne.

Henri-Joseph Rey (1795-1870) was een industrieel die na enkele textielondernemingen te hebben opgericht in de Brusselse en de Gentse regio, startte met een mechanische tafellinnenweverij met 500 weefstoelen in de Fabriekstraat in het naburige Ruisbroek. Door haar buitenlandse afzet verwierf de onderneming een internationale bekendheid. Rey genoot vooral aanzien omwille van zijn sociale bewogenheid; zo liet hij in het naburige Ruisbroek en

in Drogenbos talrijke arbeiderswoningen bouwen; bovendien richtte hij in 1865 in beide gemeenten een meisjesschool op. In 1853-1854 liet hij hogerop in het domein een classicistisch, Italiaans geïnspireerd kasteel bouwen naar ontwerp van architect Jan Pieter Cluysenaar (1811-1880). De familie Rey nam de woning in gebruik op 13 augustus 1854. Het geheel werd kadastraal geregistreerd in 1856. Circa 1860 slaagde Henri Rey erin het domein, gelegen op de rechteroever van de Zenne, uit te breiden met een terrein van 3 ha op de linkeroever en daarna nog eens 19 ha op grondgebied Ruisbroek. Een meander van de Zenne werd afgesneden, waardoor een ruime vijver ontstond. De mutatieschetsen van het kadaster van 1877 tonen de uitbreiding van het kasteel met de arcade aan de binnengevels en een voorhof aan de zuidzijde, beide waren voorzien op het oorspronkelijke ontwerp. Na het overlijden van Henri Rey in 1870 kwam het domein met het kasteel in handen van zijn dochter Flore, in 1857 gehuwd met Louis Calmeyn. Sindsdien volgden vier generaties Calmeyn elkaar op als eigenaar van het domein. Een deel ervan bestaande uit een terrein van 53 a 39 ca met inbegrip van het huidige gemeentehuis, feestzaal, park, loods en parking werd in 1958 verkocht aan de gemeente Drogenbos.

Thans een beeldbepalend, sterk beboomd domein in het zuiden van de gemeente met hoofdingang aan de Grote Baan in de as van de Steenweg op Drogenbos. Het uitgestrekte park met het hoger gelegen kasteel wordt in het westen doorsneden door een oude Zennearm en de Zenne; ten zuidwesten van het kasteel bleef een lijkelder bewaard. De golvingen in het terrein zouden kunstmatig aangelegd zijn. Aan weerszij van de hoofdingang liggen paviljoentjes volgens literatuurgegevens als overblijvende bijgebouwen van het achttiende-eeuwse kasteel, hoewel er op de Ferrariskaart van 1771-1777 hiervan niets te bespeuren valt. Aan de Nieuwstraat is het domein afgesloten door een bakstenen muur geritmeerd door afgeschuinde steunberen, vermoedelijk opklimmend tot de achttiende eeuw, mogelijk tot 1727 toen de Nieuwstraat werd aangelegd "tot het maecken van eene nieuwe straete loopende achter 't kasteel naer Beersel". In de bocht van de Nieuwstraat: bakstenen hekkenpijlers met verwerking van kalkhoudende zandsteen voor de hoekkettingen, thans toegang tot Nieuwstraat nummer 81. Achter het kasteel werden op het einde van de twintigste eeuw populieren aangeplant voor industriële doeleinden.

Hoofdingang: met schijnvoegen bepleisterde en beschilderde hekkenpijlers op hardstenen basis en voorzien van bekronende dekplaten van blauwe hardsteen; siervazen van blauwe hardsteen op de centrale pijlers. IJzeren hek met speerpuntmotief en gekasseide doorgang.

Voormalige portiershuisjes aan weerszij van de hoofdingang, opgevat als bepleisterde en beschilderde constructies met eenvoudig uitzicht, volgens literatuurbronnen opklimmend tot de eerste helft van de achttiende eeuw als overblijfsel van het kasteel opgericht door hertogin douairière van Arenberg Marie-Henriette del Caretto y Grana. Op de Ferrariskaart van 1771-1777 is echter geen spoor van deze constructies te merken. Ze komen wel voor op negentiende-eeuws kaartmateriaal als de primitieve kaart van het kadaster, de Vander Maelenkaart (1846-1854) en de Poppkaart (1856-1879). Op dat ogenblik ging het om twee kleine, nagenoeg vierkante constructies waarvan de linkse naderhand werd uitgebreid; in 1865 is er voor dit gedeelte immers een mutatieschets voorhanden met de vermelding "aubette convertie en maison", een wachthuisje omgevormd tot woning, vermoedelijk de portierswoning. Voor deze woning werd in 1916 opnieuw een vergroting geregistreerd in de vorm van het thans nog bestaande haakse aanbouwsel. Breedhuis met neoclassicistisch uitzicht op rechthoekige plattegrond, twee bouwlagen onder leien zadeldak met de nok loodrecht op de straat. Lijstgevels gemarkeerd door een omlopend kordon en middenrisaliet met rondbogig spaarveld en gebroken fronton dat herhaald wordt in de zijgevels; rechthoekige of rondbogige muuropeningen. Noordelijk risaliet met gevelsteen "R B/ Rey - Buntinckx/ 1856", vermoedelijk aangebracht naar aanleiding van de negentiende-eeuwse aanpassings- of vergrotingswerken. Tegen de achtergevel later aanbouwsel van één bouwlaag onder plat dak. Rechts, vermoedelijk de portiersloge, een kleine vierkante constructie van één bouwlaag onder leien tentdak; bepleisterde en beschilderde lijstgevels met omlopende gelede architraaf en voorzien van rechthoekige muuropeningen.

Indrukwekkend, neoclassicistisch kasteel opgetrokken in 1853-1854 naar ontwerp van J.P. Cluysenaar, op het kadaster ingetekend in 1856 met uitbreiding in 1877. Dankzij zijn verheven ligging vormt het een dominant gegeven in het dorpscentrum van Drogenbos. Hoewel de oorspronkelijke plannen een grosso modo symmetrische plattegrond vertonen met U-vormig ingeplante vleugels rondom een centraal atrium, oogt het complex vrij onregelmatig door de wisselende bouwhoogten, in de noordwestelijke hoek geaccentueerd door de torenvormige constructie van vier bouwlagen onder plat dak met omlopende balustrade, refererend aan kantelen. De sterk verspringende volumes met souterrain en één tot twee bouwlagen onder leien zadeldaken vertonen homogeen bepleisterde en beschilderde gevels met eenvoudige, al dan niet beluikte rechthoekige vensters en deuren; bewaard schrijnwerk. De westelijke hoofd vleugel, negen traveeën en twee bouwlagen + mezzanino, vertoont een sterk horizontaal accent door omlopende kordons, doorgetrokken lekdrempels en een houten kroonlijst op tandlijst en uitgewerkte voluutconsoles, onderling verbonden door een geprofileerde architraaf. De westgevel wordt centraal verbroken door een driezijdige, uitspringende inkomtravee met overluidende rechthoekige deur. Door de inplanting van het kasteel op een helling is het souterrain hier niet zichtbaar en wordt de ingang voorafgegaan door een steektrap met bordes, geflankeerd door herten op natuurstenen sokkel. Gelijkaardig uitgewerkte noordelijke vleugel van vijf en twee traveeën met aan de oostzijde een glazen luifel op pijlers met cactusbekroning. De zuidelijke vleugel vertoont eveneens een gelijkaardig uitzicht doch telt slechts één bouwlaag onder plat dak.

Atrium met omlopende, geplafonneerde rondbooggalerij op Toscaanse zuilen van blauwe hardsteen. De bovenzijde van de galerij met omlopende balustrade doet dienst als terras voor de eerste verdieping. Balustrade bestaande uit beschilderde, ijzeren balusters ter ondersteuning van de hardstenen leuning, op regelmatige afstand onderbroken voor hardstenen pijlertjes, al dan niet bekroond met monumentale vazen. De verspreide nissen, klassiek geïnspireerde beelden en monumentale siervazen in combinatie met de galerij, veelvuldige terrassen en een patio geven het geheel een sterk Italiaans accent. Aan de oostzijde van het kasteel zijn er imitatie-rotspartijen waardoor het kasteel de indruk geeft gebouwd te zijn op een rotsachtige formatie.

Het interieur bleef nagenoeg ongewijzigd qua indeling en uitzicht. Het souterrain omvat in de westvleugel een aantal kelders; de noordvleugel omvat de keuken en wasruimte. Op de begane grond werd in de westvleugel het principe van de enfilade toegepast met het grote salon, het salon en de eetkamer; in de zuidelijke vleugel kregen de bibliotheek en de biljartzaal een onderkomen, terwijl de noordelijke vleugel bestond uit de inkomhal met links een kantoorruimte; rechts lag de wachtkamer, evenals het "cabinet" en een slaapkamer. De rijkelijke, negentiende-eeuwse decoratie en inrichting met paneeldeuren, lambriseringsen, parketvloeren, marmeren schouwen en plafonds met omlappend stucijstwerk bleven bewaard. De slaapkamers bevonden zich op de bovenverdieping.

Oud gemeentehuis

Zogenaamd "Oud Kasteel", oorspronkelijk de zetel van de heerlijkheid, gelegen ten zuidoosten van de parochiekerk. Sinds het einde van de jaren 1960 ingericht als gemeentehuis, sterk gerestaureerd geheel in traditionele bak- en zandsteenstijl, in kern opklimmend tot de zeventiende eeuw. Het "oud kasteel" werd beschermd als monument bij besluit van 6 november 1961.

In een schepenaakte van 1533 ten tijde van het geslacht Dovern, zie gemeente-inleiding, wordt er in Drogenbos al een kasteel vermeld: "een nieuw huys metten torre daer aen staende, stallen schueren, wagenhuysen...". In het testament van 1642 van Jan Nikolaas Dubois, heer van Drogenbos is er sprake van "...het heerelyck huys met syne walle ende savoiren, stallinge, schuringe met eenen grooten hof ende boomgaert commende ter eenre aen het kerkhof, ter tweede met den uystersten tegen de straet..." Hieruit kunnen we opmaken dat het gelegen was aan het kerkhof zoals het thans nog bestaande complex. Voorts zijn er weinig archivalische of iconografische gegevens voorhanden. Volgens R. Poreye werd het huidige complex opgericht als kasteel door de heren van Drogenbos in de tweede helft van de zeventiende eeuw. Het zou geleidelijk gegroeid zijn door twee geïsoleerde torens te verbinden door een corps de logis; nadien werd nog een 7 m brede vleugel toegevoegd met een lengte van 32 m.

Toen de Soevereine Raad van Brabant op 27/10/1717 besliste Drogenbos toe te wijzen aan Marie-Henriette del Caretto y Grana, hertogin douairière van Arenberg, weduwe van hertog Filip Karel Frans van Arenberg, liet zij aansluitend een prachtig buitenverblijf bouwen tegenover de huidige hoofdingang van domein Calmeyn. Waarschijnlijk werd het oude kasteel toen omgevormd tot een woning voor de rentmeester met bijhorende hoevegebouwen, paardenstallen en een orangerie. Van 1751 tot 1785 bleef het domein bewoond door conciërge en tuinman Joseph Wittouck. Hij werd opgevolgd door zijn zoon Jacques. Tijdens de Franse Revolutie werden de bezittingen van de familie Arenberg aangeslagen; toen de eigendommen in 1806 opnieuw aan de familie kwamen, was haar financiële positie zodanig verzwakt dat de kasteelhoeve werd verhuurd en omgevormd voor verschillende functies. Zo heeft hier enige tijd een katoendrukkerij bestaan.

Tot circa 1930 zou het complex nog bewoond zijn door een huisbewaarder - boswachter. Nadien stond het vele jaren leeg; geleidelijk verdwenen de leien op het dak, waardoor het binnen regende, plankenvloeren en gebint werden aangetast; in de herhaaldelijk aangepaste muuropeningen waren nagenoeg alle vensters verdwenen. In de jaren 1960 drong een grondige restauratie zich op. Er werd gepleit om een "getrouwe oudheidkundige herstelling" uit te voeren. Bij gebrek aan archivalische en iconografische bronnen werden alle aanwezige bouwsporen nauwkeurig opgemeten en geanalyseerd als basis voor het latere restauratieontwerp, dat werd opgemaakt door de plaatselijke architect Maurice Sleewaegen. Bij de "wederopbouw" vanaf het einde van 1966, diende het bewaarde kruiskozijn met bovenliggende ontlastingsboog in de zuidelijke gevel als voornaamste basiselement voor het herstel van de vensters. Voor het ingangsportaal dat een vroeger venster verving inspireerde de architect zich op een analoog portaal (1617) dat toen bestond op het Marktplaats te Zichem. De oude muren werden verstevigd met beton of gedeeltelijk afgebroken en heropgebouwd. Deze werken werden kadastraal geregistreerd in 1969. Vervolgens werd het complex op 20/09/1969 ingehuldigd als gemeentehuis.

Vrijstaande, rechthoekige constructie met uitgespaarde noordoostelijke hoek, opgetrokken in traditionele bak- en zandsteenstijl en opklimmend tot de zeventiende eeuw, doch met sporen van herhaaldelijke verbouwingen, onder meer aangetoond door het gebruik van diverse soorten baksteen en het voorkomen van vele bouwnaden; het geheel werd sterk gerestaureerd in de jaren 1960 naar aanleiding van de omvorming tot gemeentehuis. Verankerde baksteenbouw, bestaande uit twee parallelle, doch aaneengesloten vleugels van twee bouwlagen respectievelijk onder links afgewolfd, leien zadeldak en een leien schilddak, beide overkragend met de nok parallel aan de straat en voorzien van dakkapellen, de westelijke vleugel vermoedelijk als latere uitbreiding. De oostelijke vleugel bestaat uit een gedeelte links van vijf traveeën met lijstgevel en een vierkant gedeelte rechts van twee traveeën; laatstgenoemd wordt afgedekt door twee kruisende zadeldaken met aan de vier zijden een trapgevel (vier treden en een topstuk); het gaat hier mogelijk om een ouder, oorspronkelijk torenvormig overblijfsel (één van de geïsoleerde torens aangehaald

door Poreye?). Oorspronkelijk verwerking van Lediaanse zandsteen voor de plint, hoekblokken, omlijstingen van de muuropeningen en venstermonelen, bij de restauratie voor het grootste deel vervangen. De huidige kruiskozijsen met dubbele ontlastingsboogjes werden in de jaren 1960 hersteld naar het voorbeeld van het enige bewaarde kruiskozijs in de zuidelijke gevel. De oorspronkelijke muuropeningen waren meermalen aangepast en/of gedicht en verplaatst, maar door enkele bewaarde ontlastingsboogjes of andere sporen kon de plaats van de oorspronkelijke muuropeningen meestal vastgesteld worden. Inkomtravee gemarkeerd door een gedrukte rondboogpoort als kopie van een poort in Zichem; bekronende oculus met wapenschild van de gemeente. Travee hogerop uitlopend op een dakvenster met laadluis en windborden. Eenvoudige achtergevel met links een korfboogarcade, gedeeltelijk geopend bij de restauratie en refererend aan de voormalige aanwezigheid van een koetshuis; thans voorzien van grote rechthoekige vensters. Voorts kruiskozijsen en een kleine rondboogdeur waarvan het uitzicht aansluit bij de inkom in de voorgevel. Het bekronende venster is een toevoeging uit de jaren 1960.

Bij de restauratie in de jaren 1960 werd het interieur nagenoeg volledig ingericht in een eigentijdse stijl, aangepast aan de behoeften voor de functie als gemeentehuis. Enkel in het kabinet van de burgemeester, de trouwzaal en de ruimte voor de gemeenteraad voorzag Sleewaegen een haard en smeedijzerwerk als referentie aan het oorspronkelijke uitzicht. De zolder werd ingericht met een vergader- en een feestzaal.

De aangepaste negentiende-eeuwse bijgebouwen gelegen achter het kasteel werden kadastraal geregistreerd als stal en koetshuis in 1877 en zijn thans ingericht als werkatelier. Het volume werd bewaard; de vensters werden echter volledig gewijzigd; de voorheen gekoppelde, rechthoekige benedenvensters werden vervangen door ruime rechthoekige; de getoogde bovenvensters werden ook vergroot en gewijzigd in rondboog, zie oude foto's.

Museum Felix De Boeck

Als eerbetoon aan schilder Felix De Boeck (1898-1995) werd in 1996 in zijn geboortedorp een modern, attractief museum geopend dat aansluit bij zijn oorspronkelijke woning met atelier, gelegen Grote Baan nummer 379, en aansluitende boomgaard.

Het initiatief tot de oprichting van een museum gaat terug tot 1969. Bij de opening van het gemeentehuis in dat jaar, Grote Baan nummer 222, vroeg de toenmalige burgemeester Calmeyn om een aantal werken te exposeren op de zolderverdieping. Er werd toen overeengekomen dat wanneer de burgemeester de zolderverdieping als permanente tentoonstellingsruimte kon garanderen, de schilder ze zou vullen met schilderijen. Dit was de aanleiding tot het ontstaan van het museum. De schilder schonk 60 werken aan het Ministerie van Nederlandse Cultuur met de verplichting ze in Drogenbos te blijven tentoonstellen. De schenkingsakte werd op 22 maart 1972 getekend. Om het museum te beheren werd de V.Z.W. "Vrienden van Felix De Boeck" opgericht in 1973. In 1978 werd door de schilder een deel van de boomgaard achter zijn woning geschonken als bouwgrond voor het museum. In ruil hiervoor verbond de Vlaamse Gemeenschap zich ertoe om het museum te bouwen. In juni 1992 werd een bijkomende schenkingsakte getekend voor 637 schilderijen, waaronder 58 dubbelzijdige. 250 werken die de evolutie in het oeuvre van de schilder illustreren, zijn permanent te zien in het museum; de overige uitvoeringen worden gebruikt voor thematische tentoonstellingen; naast schilderijen herbergt het museum ook voorwerpen en meubilair uit de leefwereld van de schilder. De bouwplannen voor het museum werden ontworpen door architect Robert Geys. De eerstesteenlegging gebeurde in 1994, de opening in 1995.

Hedendaags, vrij gesloten ensemble bestaande uit gekoppelde, kubistische volumes van baksteen onder platte daken, gedeeltelijk raekemdaken voor de lichtinval. Eenvoudig inkomportaal van beton. In de hal gedenksteen verwijzend naar de eerstesteenlegging op 28 mei 1994.

Steve Roobaert
Programma Manager

De Lijn Vlaams-Brabant
Martelarenplein 19 - 3000 Leuven
tel. 016 31 37 64
mob. 0471 78 50 20
steve.roobaert@delijn.be - www.delijn.be

DROGENBOS IN DE GESCHIEDENIS

Het gebied dankt zijn ontstaan niet aan het opkomend parochiewezen maar is een feodale vestiging, uit de 11de eeuw, die blijkbaar uit het beheersen van een gedeelte van de loop van de Zenne bestond.

Op de plaats waar we thans de kerk vinden, had omstreeks 1100 de kluizenaar Herman een kapel gebouwd, waaromheen zich enige boeren vestigden die, in de loop van de 12de eeuw, een gedeelte van het bos rooiden en grachten aanlegden in het moeras dat de "gemeentebeemd" werd.

Bijna zeker is dat de streek reeds vroeger werd bewoond. Bij het aanleggen van de huidige autosnelweg werden immers oudheidkundige vondsten gedaan, o.a. een molensteen en een zilversmidtang, afkomstig uit het Romeinse tijdperk. Vast staat dat Drogenbos reeds in de 12de eeuw een "Heerlijkheid" was.

De Heerlijkheid Drogenbos was heel lang eigendom van de familie BERTHOUD. Een document uit 1305 vermeldt reeds de naam van Wouter IV. In 1524 gaat de Heerlijkheid over naar het geslacht der HERTE-WYCK's, een oude Brusselse familie die ze achttien jaar later afstaat aan de familie DOVERIJN. Hugo Doverijn verkreeg zelfs van Maximiliaan van Oostenrijk de toelating om in het Zoniënwoud 6 paarden, 12 koebeesten, 24 varkens en 200 schapen te laten grazen.

In 1587 kwam het domein in het bezit van Ridder Adriaan DUBOIS, vleugeladjutant van Keizer Karel, en zijn vrouw Margareta de la Forge. Een dochter van Ridder Dubois huwde met René de Cerclaires, alchemist van Filip II de Montmorency, Graaf van Hoorn, 224ste Ridder van het Gulden Vlies. Het geslacht

Dubois verbleef hier gedurende bijna 150 jaar.

In 1717 komt de Heerlijkheid in het bezit van de familie van ARENBERG. Maria Hendrika de Caretto y Grana, weduwe van Hertog Filip Karel Frans van Arenberg, zal het domein kopen en er een kasteel oprichten, waarvoor straten moesten verlegd en opgeofferd worden. Zo werd de weg van de kerk van Beersel naar Drogenbos afgeschaft.

De nu nog bestaande 's Herenstraat, straatje zonder uitweg, was hier het slachtoffer van. Het kasteel was gelegen vooraan in het huidige domein van de familie Calmeyn.

Het is ook de geboorteplaats van Karel Theodoor de SULZBACH. Hij werd er op 10 december 1724 geboren. Hij werd paladijngraaf in 1742, Hertog van Beieren in 1777 en bracht het bijna tot koning van België.

Bij het afsterven van de Hertogin in 1744, lieten de erfgenamen het kasteel met een weinig loffelijke haast ten gronde afbreken en meubilering, stoffering en al wat enige waarde had naar Edingen overbrengen.

In 1852 lieten de nieuwe eigenaars, de familie REY, een klassiek kasteel met terrassen naar Italiaanse smaak bouwen volgens de plannen van de bekende bouwmeester J.-P. Cluysenaer, Noord-Nederlander van geboorte. Heel hoog steekt het, wit en statig, tussen stoere eiken en forse beuken uit.

Drogenbos werd maar een zelfstandige gemeente in 1798. Het heeft niet veel gescheeld of het werd in 1828 bij Ruisbroek gevoegd. Dit was de wens van het Staatsbestuur. De Gemeenschap verzette zich daartegen met de grootste krachtadigheid. Na verscheidene annexatiepogingen bleef de gemeente toch zelfstandig.

Bijgebouwen van het oud Kasteel (huidige feestzaal).

Voor de nakende eeuwwisseling worden reeds veel plannen gesmeed. Het staat nu al vast dat dit zal gevierd worden. Een droombeeld zweeft voor ons uit. Toch is het goed dat we eerst eens twee eeuwen teruggaan in de tijd. Dit jaar is het immers precies 200 jaar geleden dat Drogenbos een zelfstandige gemeente werd.

In deze brochure wensen wij een tijdsbeeld te schetsen van het leven in die jaren. In welke periode van de vaderlandse geschiedenis leefde men in 1798? Hoe zag Drogenbos er uit? We zullen snel ontdekken dat het allesbehalve een tijd was om te dromen en feesten op te zetten.

Een beetje vaderlandse geschiedenis.

Door de overwinning van het Franse leger in 1794 kwam een einde aan de Oostenrijkse overheersing over onze streken. "Nieuwe meesters, nieuwe wetten" zegt men. Het werd er niet beter op voor ons volk. Gedurende 15 maanden heerste een echt terreur-regime: militaire bezetting, verhoging van belastingen, wegslepen van kunstschaten, anti-religieuze maatregelen, enz. Het verergerde van jaar tot jaar.

Op 1 oktober 1795 werden wij bij decreet bij Frankrijk gevoegd. België of de Nederlanden bestonden niet meer. Ook de bestaande provinciën verdwenen. Negen departementen kwamen in de plaats. Wij behoorden tot het departement "La Dyle". In grote trekken kwam dit overeen met de provincie Brabant vóór de recente splitsing. Brussel was de hoofdstad. In het arrondissement Brussel maakte Drogenbos deel uit van het kanton Ukkel.

Onze burgerlijke stand.

Dat het een woelige tijd was ontdekken wij ook als wij de registers van de burgerlijke stand inkijken. De administratie was overspoeld van steeds wijzigende wetten en reglementeringen. Zelfs de kalender lag overhoop. In 1792 begon immers de republikeinse kalender of jaartelling. Dit jaar heette AN I en begon op 22 september 1792. De maanden kregen ook een republikeins tintje: Vendémiaire (van 22/9 tot 21/10), Brumaire (22/10 - 21/11), enz. Gelukkig duurde deze naamverandering slechts tot in 1805. Maar wie nu opzoeken wil doen uit die periode zit duchtig in een knoop. Wie toen de nieuwe kalender niet naleefde kreeg een zware boete.

Geboorten, huwelijken en sterfgevallen werden niet meer stipt genoteerd, zoals in de parochie registers voordien. De staat had deze taak nu op de rug van de gemeenten geschoven. Maar de nieuwe ambtenaren die er mee belast waren, werden geparacheerd van hogerhand en waren meestal onbekend en zeer dikwijls onbevoegd tegenover de plaatselijke toestanden.

De verfransing was volledig en de volksmens kon die nieuwe situatie niet aan, met het gevolg dat vooral geboorten en overlijdens van minderjarigen niet altijd aangegeven werden.

Zo zijn de registers van 1798 tot 1803 zeer onvolledig in Drogenbos. In een heel dun register met enkele akten van 1798 tot 1800 staan huwelijken en overlijdens zelfs dooreen genoteerd. Vóór 1798, toen Drogenbos nog afhing van Ukkel, hield men daar de burgerlijke stand bij, maar het was er niet beter. Dit had vele gevolgen, die soms later met lapmiddelen moesten bijgewerkt worden. Zo heeft Ukkel ons in 1815 een lijst overgemaakt met de genoteerde geboorten van de kinderen van het mannelijk geslacht, geboren tussen 1780 en 1797. In deze lijst ontbreken echter alle gegevens tussen 9/9/1793 en 13/8/1796. Zo kon men dus toch niet weten wie er precies in aanmerking kwam om opgeroepen te worden voor de militaire dienst. Vanaf 1798 was iedere jonge Franse vrijgezel (dus ook elke Belgische) immers verplicht tot een legerdienst van 5 jaar vanaf zijn 20e jaar. In oorlogstijd kon men zelfs voor onbepaalde tijd worden opgeroepen.

Met de huwelijksakten waren minder problemen, heel eenvoudig omdat er haast geen huwelijken waren (in 1800 geen enkel in Drogenbos). De meeste huwbare jonge mannen waren opgeëist voor het Franse leger of leefden verborgen in schuren op de boerderijen of ondergedoken ergens in het Zoniënwoud, dat toen minstens driemaal zo groot was als nu.

Administratief beleid rond 1798.

Drogenbos was een kleine gemeente met ongeveer 400 inwoners, nog niet het tiende deel van nu. Officiële cijfers spreken van 433 in 1786 en 377 in 1810. Ter vergelijking vermelden wij de benaderende getallen voor de aanpalende gemeenten: Beersel 600, Linkebeek 650 en Ruisbroek 400.

Herhaaldelijk heeft de overheid getracht om Drogenbos bij Ruisbroek te voegen. Dank zij het krachtdadig en voortdurend verzet van onze gemeenteraad werd de poging in 1828 opgegeven.

Die gemeenteraad kwam meestal bijeen in een herberg. De griffier deed zijn administratief werk thuis. Pas in 1825 is er voor het eerst sprake van een raadhuis. De laatste griffier van het oude régime was notaris J.J. Catoir (sinds 1780). Hij had zijn "comptoir te Beersel onder Calevoet". Na de Franse overheersing werd de naam griffier vervangen door gemeentesecretaris. De eerste secretaris werd benoemd in 1815. Het was Pieter Frans Massy.

Als laatste schepenen van het oude régime vinden we de namen vermeld van Jacobus Crokaert, Judocus van Haelen (kon niet schrijven !), Jacobus Wauters en Gerardus Mus. Zij vergaderden voor het laatst op 5 maart 1795.

De laatste officier of preter was Hendrik Caudron. Deze landelijke politie-dienaar was belast met burgerlijke en rechterlijke macht, als weide-opzichter en boswachter.

De laatste meier was Simon Jozef Giblet (sedert 1784). Hij was de hoogste gezagdrager ter plaatse en tevens voorzitter van de schepenbank.

Levensomstandigheden.

De levensomstandigheden van de bevolking waren allesbehalve rooskleurig. De geschiedschrijver Henri Pirenne verwoordt het zo: "België was uitgeput en zijn bevolking tot wanhoop gedreven".

Landbouw en veeteelt waren de enige bronnen van inkomsten. Een dagloner kon onmogelijk zijn gezin in leven houden als hij niet een paar beesten bezat: enkele kippen, een nest konijnen, een paar geiten of schapen. Wie als knecht bij een boer kon werken, had het iets beter. Een ambachtsman diende meerdere stielen uit te oefenen om rond te komen. Hier waren geen echt grote boerderijen. Gelukkig begon de aardappelen, die ruim een kwart eeuw vroeger waren ingevoerd, eindelijk voldoende rendement te geven als voedsel voor mens en dier.

Voor de veeteelt was er ruimte genoeg in het dorp. In het meest noordelijke deel, waar nu o.m. de Renault-vestiging staat, werden vooral schapen gekweekt. Een kaart uit die tijd noemt dit deel de Schapenbocht. Een bocht is een met stokken en planken omheinde ruimte die voorbehouden was voor de schapen. Een schapenkweker kon gedurende een aantal jaren deze ruimte afhuren. Als iemand meer bood, moest hij elders zijn toevlucht nemen.

Rechts van de Grote Baan, waar nu de nieuwe F. De Boecklaan komt, en in de omgeving van de G.B. lag de Grote Beemd, ook Koebeemd of Gemeenbeemd genoemd. Daar liet men de koeien grazen onder de bewaking van een "cayer" of koewachter.

Onder de eigenaars van het vee bestonden onderlinge akkoorden met de eigenaars van de gronden over de verhuring. Constant Theys vertelt in zijn "Geschiedenis van Droogenbosch" (1942) dat het leven daar in die vlakte toch niet altijd zo vredig verliep als een schilderij het soms laat vermoeden. Als schaapherders met hun kudden, soms vanuit Vorst, naar deze malse zenneweiden afzakten, ontstond paniek bij de koehoeders. Schapen eten niet alleen het gras tot tegen de grond af, erger nog, het blijkt dat koeien nadien gedurende ruime tijd niet meer willen grazen op de plaats waar een schaap gepasseerd is.

Met de regelmaat van een klok braken ~~ook~~ besmettelijke ziekten uit onder het vee. In oktober 1770 was de plaag zo groot

dat alle dieren moesten afgeslacht worden, dat alle honden huisarrest kregen en dat de toegangen tot het dorp bewaakt werden door "prevosten" of opzieners uit Brussel.

Het dagelijks brood werd meestal gebakken met de helft rogge- en de helft tarwemeel. In de volksmond noemde men dit "masteluin"-brood.

Alle woningen waren uit hout en leem opgetrokken en met stro bedekt. Er was geen riolering en de Zenne overstroomde regelmatig. De grote pest-epidemieën lagen wel ver achter de rug, maar een overvloed aan armen en bedelaars was een nieuwe plaag. De Franse wetgeving vocht tegen het pauperisme, o.a. door de Bureaus van Weldadigheid op te richten. Daardoor werd de armenzorg, die vroeger in handen was van de Kerk, nu ten laste van de gemeenten opgelegd. Maar het leverde geen resultaten op. Onze samenleving was leeggezogen door de Franse staat.

Het was ook de tijd van geduchte roversbenden. Het uitschot van dienstweigeraars, vaandelvluchtigen, inbrekers, struikrovers en voetbranders oefende een schrikbewind uit in de afgelegen dorpen.

Reeds in 1796 groeide verzet van de bevolking tegen de agressieve maatregelen die Frankrijk trof. Als in 1798 ook de katholieke godsdienst afgeschaft werd en veel priesters verbannen naar verre eilanden, was de maat vol. De landelijke bevolking nam de wapens op. Men verdedigde zich met wat men bezat: een riek, een piek, een zeis. Waar echt gevochten werd, bezaten de oproerlingen, brigands genoemd, wel degelijk vuurwapens. Maar ze misten de kanonnen en de strategische kennis. Dat werd hun verlies. Met moed alleen wint men geen veldslag. De gevechten begonnen eerst in het land van Waas, daarna in Westvlaanderen, maar het hevigst in de Kempen. In onze regio ging het eerder om passief verzet. De militieplichtigen verschansten zich in de bossen of doken onder op de boerderijen of verminkten zich om geen soldaat te moeten worden. Einde 1798 werd het sterkste boerenleger te Hasselt verslagen. Men noemde dit de Boerenkrijg.

De daaropvolgende winter begon heel vroeg. Half november viel de eerste sneeuw en het vroom lang. Rond Brussel doken wolven op. Precies in dat jaar werd Drogenbos een zelfstandige gemeente.

Wat kunnen we nog vermelden, waardoor Drogenbos toen verschildte van nu ?

- Het kanaal Brussel-Charleroi bestond nog niet. In 1803 besliste men met de werken te beginnen, maar pas in 1827 startte men definitief met de graafwerken. De spoorweg kwam nog tien jaar later. We waren dus nog ver af van de industrialisatie aan de noordkant van de gemeente.

- Van het kasteel Calmeyn was evenmin sprake. Vijftig jaar eerder had men het oude afgebroken en het zou nog een halve eeuw duren vooraleer het nieuwe uit de grond verrees.
- Ons huidig gemeentehuis was toen de prachtige hoeve, met paardenstallen en orangerie, van het kasteel. Daar woonde de rentmeester van de familie van Arenberg. Ons huidig gemeentelijk wapenschild dateert uit 1781 en hebben wij te danken aan deze familie van Arenberg. Onder het Franse bewind werd de kasteelhoeve aangeslagen en verkocht als nationaal goed.
- De Mastellebrug lag nog over de Zenne en de wijk rond "De Lamp" was een trekpleister voor wie van vermaak hield. De lambiek brouwde en dronk men gretig ter plaatse. Maar in die omgeving kon het er 's avonds pikdonker zijn. Op Driekonigen 1761 verdronk hier een man in een gracht. Bij het verlaten van een café had hij een kaars boven op een bezem gebonden om zo beter zijn weg te vinden tussen de vele sloten. Hij sukkelde van de weg af en toen zijn de kaars op de bezem en de man zijn eigen kaars samen uitgegaan...

De papiermolen aan de Zenne.

Hieraan willen wij speciale aandacht besteden omdat de oprichting er van precies in die jaren viel. De molen had nog niet zijn huidige functie. Eigenlijk waren er oorspronkelijk twee molens. Op de linkeroever stond stroomafwaarts een olieperserij en op de rechteroever een graanmolen met landhuis. Dit werd gebouwd in een bocht van de Zenne op een weide die de naam droeg van "'t Horeken" (komt van horinc of hornic = hoek), later vervormd tot "Torreken".

De eigenares, Anna Van Haelen, had in oktober 1792, één maand vóór de Franse bezetting, een octrooi of toelating bekomen van het Oostenrijks Bewind om daar een watermolencomplex te bouwen. Anna Van Haelen was toen al weduwe van Josph Wittouck, met wie zij op 1/12/1745 gehuwd was. Zij kwam uit een welstellende familie van Drogenbos. Haar man was geboren te St.-Niklaas en was tot zijn dood in 1785 hovenier en concierge in dienst van de hertog van Arenberg op het kasteel, waar nu het gemeentehuis staat.

Uit hun huwelijk sproten drie kinderen: Guillaume (geb. rond 1749, overleden in 1829), Jacques (1750-1798), die zijn vader opvolgde in dezelfde functie op het kasteel en daarenboven koster was, en Isabelle (geb. rond 1764), die de echtgenote werd van Louis-Victor Dammeville, onze eerste franse burgemeester tijdens het Frans bewind.

De eerste jaren van de molen zijn sterk onderhevig geweest aan de invloed van de ideeën van de Franse Revolutie, vooral omdat de drie voornoemde kinderen gunstig stonden tegenover het nieuwe beleid.

Vanaf het begin van de Franse revolutie werden alle kerkelijke goederen aangeslagen. Zo moest de abdij van Terkameren, die voor de helft eigenaar was van het Horeken, haar deel afstaan. Ondertussen was Anna Van Haelen overleden en haar drie kinderen maakten handig gebruik van de situatie om samen eigenaars te worden van het hele complex.

Door het huwelijk van Isabelle Wittouck met Louis-Victor Dammeville kwam er een nieuwe kaper op de kust. Eerst kocht deze op 13/2/1798 het derde deel af van zijn schoonbroer Guillaume. Op 29/9/1800 kocht hij het deel af van zijn vrouw en na het overlijden van zijn andere schoonbroer Jacques in april 1798, werd hij, na publieke verkoop van diens deel, volledige eigenaar van de molen. De totale eigendom besloeg 3 ha 82 a 50 ca en bestond uit de olie- en bloemmolen, een landhuis met paardenstallen, koetshuis, moestuin, aanplantingen, weiden en zelfs een Engelse tuin, dit alles omringd door een wal.

1803

Op 21 oktober verkocht Dammeville de molen met alle bijhorigheden in onverdeeldheid aan Charles-Joseph de Liagre en Georges-Louis Stevens. Zij waren schoonbroers van elkaar. Van dan af werd het een papiermolen, die met de jaren zal uitgroeien tot het Catala-bedrijf.

"Maire" Dammeville.

Tot op het einde van 1795 mochten de ambtenaren van het oude régime hun ambt uitvoeren. Vanaf 10 januari 1796 werden zij afgedankt. De Commissaris van de Franse regering benoemde dan de eerste "agents municipaux" en hun adjoints. Bij ons werden dit Jacques van Haelen en Jan-Baptist Keyaerts. Twee maanden nadien werden zij al vervangen door Jacques Wittouck (molenaar) en Egide Bosmans (landbouwer).

In 1798 komt Louis-Victor Dammeville als eerste "maire". Hij werd geboren te Falaise in het departement Calvados (Normandië). Zijn beleid was van zeer korte duur. In mei 1804 vinden wij een laatste officieel spoor van hem: zijn handtekening op een overlijdensakte.

Hij werd opgevolgd door Nicolas Paesmans, die tekende als maire-adjoint tot in maart 1806. Vanaf 1807 werd het François Van Damme en vanaf 1809 tekende Adrien François Deus als maire.

Ondanks deze korte bewindsperiode heeft Dammeville een sterke stempel gedrukt op het leven in Drogenbos. Getuigen daarvan zijn de schenking van een gebouw en de nodige fondsen (door testament in 1806 in Montpellier - Fr.) tot het oprichten van een school voor 20 arme kinderen; deze school opende haar deuren in 1812. En de fundatie van een jaarlijkse mis in onze kerk met uitdeling van brood plus 1 frank aan 50 armen van de gemeente; deze uitdeling bleef bestaan tot aan de eerste wereldoorlog. Beide stichtingen deed hij als aandenken en eerbetoon aan zijn vrouw; zij kregen de naam van "Institut d'Isabelle" en "Isabella-mis".

(zie verder in afzonderlijke uitdruk.)

De Sint-Niklaasparochie.

Tot nog toe reppen wij in dit artikel nog geen woord over de St.-Niklaasparochie. Om twee redenen past het wel dat wij er aandacht aan besteden:

- 1/ Wij bezitten in ons archief belangrijke documenten uit de jaren 1786-1796.
- 2/ Drogenbos kwam parochiaal los van Ukkel in 1801.

1/ Belangrijke historische documenten.

Op het einde van het Oostenrijks Bewind stond Keizer Jozef II aan het hoofd van een machtige Europese staat. Hij had ook onze streken onder zijn bevoegdheid tussen 1780-1790. Omwille van zijn vele bemoeienissen in kerkelijke toestanden, noemde het volk hem spottend "de keizer-koster". In mei 1786 gaf hij ondermeer het bevel om een algemene telling te houden van al wat de parochies bezaten aan roerende en onroerende goederen. Dit moest leiden tot de reorganisatie van de parochies op het platteland volgens de noden van de cultus.

Dit bevel heette ordonantie n° 99. Wij bezitten de tekst van het antwoord dat Drogenbos hierop gegeven heeft. Wij citeren de belangrijkste passages, met hier en daar inachtneming van de taal van toen:

"Drogenbos is 215 bunders (Ha) groot. De hertog van Arenberg is er de Heer (=bewindvoerder). De tiendheffer is ondermeer de heer pastoor van Ukkel (= aan wie 10 % van de opbrengst moest afgestaan worden).

Drogenbos ligt in het bisdom Mechelen, decenaat Kraainem, en behoort niet toe aan enige vreemde parochie, maar staat op haar eigen en is eigenlijk onvoorzien van een pastoor. De pastoor van Ukkel doet aldaar de pastorale functie, doch hij woont omtrent drie kwartier van Drogenbos. Daar hij op zon- en heiligidagen de diensten niet kan verzorgen in Ukkel en Drogenbos samen, zendt hij daartoe naar Drogenbos een priester, die aldaar niet resideert. Al de geboren en van Drogenbos worden aldaar gedoopt. Daar wordt ook geluid voor de overledenen. Deze priester hoort aan de penitenten de biecht in alle tijden van het jaar en reikt de H. Communie uit en "den heyligen paesschen".

De kerk van Drogenbos heeft differente inkomens, welke worden "geadministreerd door haar rentmeester onder de directie van de ondergeschreven regeerders".

(getekend) S.J. Giblet, meier, Joos van Haelen en Jacobus Crokaert, schepenen.

In een andere ordonantie (n° 102) is er sprake van de "prochie van Droogenbosch, provincie van Brabant, meierij van Rode". Of nog, in ordonantie n° 101: "Drogenbos, gehucht onder de parochie van Ukkel bij Brussel."

De staat van de kerkelijke goederen, opgemaakt op bevel van voornoemde keizer Jozef II in 1787, wordt ondertekend als volgt: "Wij ondergetekende, Michaël van den Berghe, pastoor der prochie van Ukkel ende Droogenbosch, beneffens de meier ende schepenen van Droogenbosch..."

Deze Machiel van den Berghe werd benoemd te Ukkel-St. Pieter in 1771 en bleef er tot in 1803. Hij overleed als pastoor van Ruisbroek in 1805.

Een van zijn onderpastoors die naar Drogenbos kwam helpen, was een zekere Deschuffeler. In 1791 ontving hij een vergoeding voor het zingen van het lof op zondag en heilighdagen.

In 1785 staat Joseph Wittouck vermeld als koster van Drogenbos. Hij behield deze functie tot aan zijn dood in 1798. Pittig detail: hij trok jaarlijks een speciale premie voor het regelmatig opwinden van het kerkuurwerk. Hij was tevens mede-eigenaar van de molen aan de Zenne, en aangezien hij de broer is van Isabelle Wittouck, was hij de schoonbroer van de eerste maire Louis-Victor Dammeville.

2/ St.-Niklaasparochie los van Ukkel.

Half juli 1801 ondertekenden paus Pius VII en Napoleon een concordaat. Dit was een plechtige en zeer belangrijke overeenkomst tussen Kerk en Staat, waarin wederzijdse verhoudingen werden vastgelegd die voor beide partijen van zeer groot belang waren.

Door het concordaat werd de katholieke eredienst in onze streken in eer hersteld. De aangeslagen kerkelijke goederen werden niet teruggegeven, maar als compensatie kregen de priesters voortaan een wedde als vergoeding.

De bisdommen werden herverdeeld en ook de grenzen van de kerkgemeenten en de religieuze hiërarchie werden vastgesteld. Aangezien voordien alle kerken gesloten waren, maar nu weer opengingen, moest er voor Drogenbos ook een regeling getroffen worden. ~~Het werd los van Ukkel.~~

Toch zou het nog vier jaar duren eer Drogenbos een eigen priester kreeg. Het werd Jan-Baptist Verlinden. Hij was Mechelaar van afkomst en verbleef hier als pastoor van 1805 tot 1824.

In 1819 werd een kerkraad aangesteld en de St. Niklaasparochie werd als volledig autonoom erkend op 28 september 1825.

Om af te ronden Twee eeuwen zijn sindsdien vervlogen. Veel water liep er door de Zenne. Is dit nu nog wel water? Het kleine dorp van toen is veel veranderd. De landelijke rust is weg, de grootstad kwam naderbij.

Wij denken dankbaar aan allen die het beste van zichzelf hebben gegeven. Veel grote namen kennen we niet. De schare van de naamlozen is des te talrijker. Hun verdiensten zijn daarom des te groter.

van uit de armoede van toen naar de welvaart van nu.

Het testament van Louis-Victor Dammeville.

Om te voldoen aan een wens van zijn vrouw, die vóór hem gestorven was, besloot maire Louis-Victor Dammeville een eeuwigdurende schenking van lager onderwijs na te laten aan de gemeente van herkomst van zijn vrouw.

In het testament, verleden te Montpellier (Fr.) op 10 juli 1806, staat het volgende vermeld:

"Het is mijn bedoeling een Franse school op te richten te Drogenbos, onder toezicht van het gemeentebestuur. Men zal er tenminste les geven in lezen, schrijven, rekenen, landmeten, en de beginselen van tekenen daarvoor noodzakelijk, de beginselen van aardrijkskunde en van het natuurlijk leefmilieu in verband met de landelijke economie.

De schoolmeester zal benoemd worden na een vergelijkend examen, afgelegd voor het stadsbestuur van Brussel, op verzoek en in aanwezigheid van de burgemeester van Drogenbos.

Ik schenk voor deze stichting het huis, verdeeld in drie delen, met tuin, gelegen op de steenweg van Drogenbos, nabij het ijzeren hekken van het buitengoed van het kasteel.

Bij de tuin voeg ik de helft van het aangrenzende terrein, gezamenlijk met Mr. Aneet aangekocht onder de regering. Bovendien voeg ik er een bedrag van 8000 fr bij, tegen 10 % in rente, ten laste van de gemeente, met het doel gratis onderwijs te verlenen aan 20 van de meest behoeftige jonge mensen van de gemeente.

De burgemeester zal er over waken dat zij nauwgezet naar school komen en dat het aantal steeds bereikt is; indien Drogenbos niet voldoende leerlingen kan bezorgen, mag de burgemeester samen met de gemeenteraad, een aantal kinderen van Ruisbroek aanduiden, doch alleen om dit aantal te vervolledigen.

De onderwijzer mag vrij, en tot eigen baat, les geven aan internen of externen, en dit onderwijs zal voor allen hetzelfde zijn.

Op de buitendeur van het schoolgebouw zal duidelijk staan: "Institut d'Isabelle". De onderwijzer mag geen klerk zijn of herbergier. Als hij niet voldoet of zich niet houdt aan bovenvermelde onderrichtingen, of als hij niet goed is van gedrag of zeden, zal de overheid onmiddellijk in zijn vervanging voorzien met nieuwe examens.

De burgemeester en de notabelen zullen er over waken dat de schoolreglementen en de tucht strikt nageleefd worden.

Ik wens dat deze school onmiddellijk zou opgericht worden.

De goederen die ik voor deze stichting afsta zullen uitsluitend voor dit doel gebruikt worden. De uitvoerder van dit testament zal daarover waken. Hij zal eveneens de burgemeester en de gemeenteraad begeleiden en helpen om dit ten spoedigste te realiseren.,

Opgemaakt in tweevoud te Montpellier (département de l'Hérault)
Getekend: DAMMEVILLE

Deze schenking van een gebouw en fondsen voor een school was een heel merkwaardige daad. Enerzijds paste zij volledig in het kader van de Franse wetgeving. Het was immers een uitstekend middel om de nieuwe ideeën en de nieuwe taal aan de kinderen aan te reiken met het doel er echte "citoyens" van te maken.

Anderzijds was er een ware nood aan degelijk onderwijs. In de akten van de burgerlijke stand uit die jaren staat menigmaal een x op de plaats waar normaal een handtekening moest staan. Daarenboven hielden de troebele tijden en de strijd voor het dagelijks brood de kinderen weg van school. Het werk op het veld had voorrang. Slechts in de wintermaanden waren de klaslokalen bevolkt.

Later zal blijken dat deze nieuwe school ruime uitstraling kreeg tot in de naburige gemeenten. Dit was te danken aan de legendarische inzet van meester Pieter Frans Massy, die de school gedurende 53 jaren geleid heeft. Hij was toen 77 jaar. Als erkentelijkheid aan deze man prijkt nu nog een gedenksteen op de buitenmuur van de kerk. De dank van zijn oudleerlingen staat uitgedrukt onderaan het St.-Niklaasaltaar binnen de kerk.

REPORTAGE

DROGENBOS

04.01 - 09.01.93

LA LANTERNE

21, place de Louvain - 1000 Bruxelles
Tél. 225.56.00 - Téléfax: 225.59.13

LE QUOTIDIEN DE BRUXELLES

Avec La Lanterne
Dans la périphérie

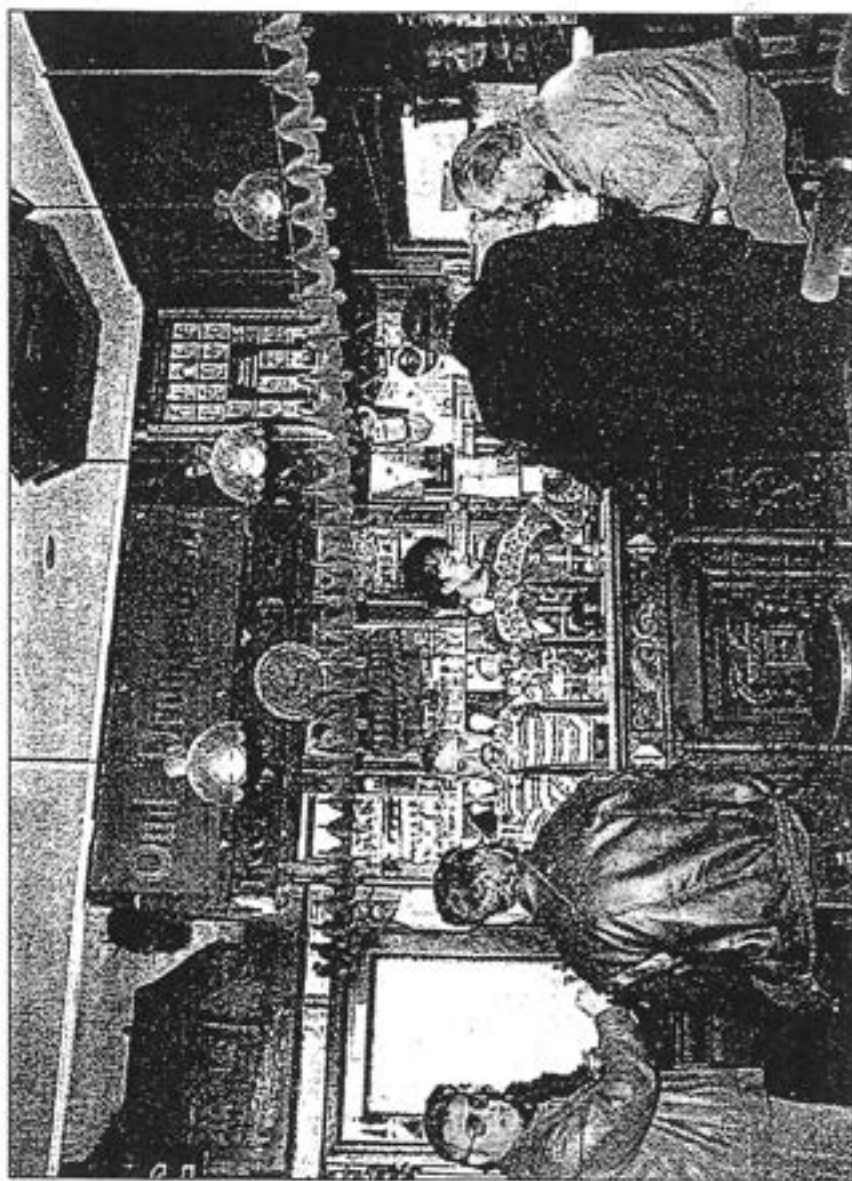
Paul de Groot
16.1.93

Série

Drogenbos, un endroit où il fait bon vivre

Elle est la plus petite et la plus tranquille des six communes à facilités

A Drogenbos, les kermesses succèdent aux kermesses (beaucoup de ces manifestations populaires se déroulent dans la salle de l'Oud Drogenbosch que l'on peut découvrir sur la photo de Fernand Hellinckx). La vie politique ? Elle y a gardé un petit goût d'antan avec les *pinces* que l'on serre le week-end. Quant aux sacro-saints problèmes linguistiques, un seul mot d'ordre : *Zwijgen*, mais dans les deux langues !

Un échevin dévoué à sa commune

Active sur le plan communal depuis près de 10 ans, Marie-Elise De Sutter conjugue les échevinats et se tient à la disposition de la population

Pressentie pour s'inscrire sur la liste du bourgmestre à l'occasion de l'année de la femme (1975), Marie-Elise De Sutter apporte une touche féminine au collège drogenbois et l'exemple d'un mandat bien rempli. Sous son impulsion, la vie culturelle et associative de la commune ont pris un coup de jeune. A la tête de l'échevinat de la population, des affaires sociales et culturelles, ainsi que du tourisme Madame de Schepen ne laisse les affaires communales que pour se lancer dans la confection d'un beau bouquet !

C'est à la ligue des femmes catholiques flamandes que Marie-Elise De Sutter entame sa vie publique. Appelée à en assumer la présidence, elle quittera son Roelers natal pour Bruxelles et Drogenbos ensuite. « C'est incroyable comme je me suis vite intégrée à Drogenbos où je suis arrivée en 1967. Venant de Flandre, c'est plus facile de s'intégrer à Bruxelles que l'inverse. Pour des raisons diverses, mes frères et mes sœurs n'ont suivis si bien qu'il y a maintenant une partie de ma famille en Flandre et l'autre à Drogenbos ou à Bruxelles ».

Secrétaire de direction de formation, elle confirme rapidement sa vocation sociale notamment en accédant en 1976,

date de sa première élection au poste de conseiller communal et du CPAS. En fin de législature, elle accède d'ailleurs à la présidence du centre public d'aide sociale. Son entrée en politique a coïncidé avec l'année de la femme, quel rôle peut jouer les femmes en politique ? « Je pense qu'elles jouent un rôle très important. En tous cas, je me sens très bien dans cette fonction. Le fait d'être la seule femme au collège me permet de voir les choses d'un autre point de vue. Souvent des petites choses mais qui ont leur importance. Par exemple, dans le cadre de mon échevinat de l'état civil, j'ai été frappée par la manière dont on déposait les cerueils. Il y avait quelque chose qui n'allait pas. De ces petites choses qu'une femme remarque. Et c'est la même chose pour les mariages. Je crois aussi que l'on s'adresse facilement à une femme. Les gens font souvent appel à moi même pour des dossiers qui ne me concernent pas directement. »

Si les femmes jouent un tel rôle en politique, pourquoi leur accès à la vie publique est-il si difficile ? « Je crois tout simplement que les femmes ne s'y intéressent pas ou en tous cas, elles en ont besoin. Il est vrai que cela peut être très lourd. Surtout dans une commune aussi petite que la nôtre. Dès que l'on organise quelque chose, il faut mettre la main à la

pâte. Et des journées comme la Saint-Nicolas des enfants ou le Noël des personnes âgées, on les terminent sur les genoux ! »

Malgré cette fatigue, Marie-Elise De Sutter se consacre volontiers à son prochain en veillant au bon déroulement des activités culturelles ou sociales. « L'échevinat de la culture me réclame évidemment beaucoup d'énergie car même si l'on est pas impliqué directement dans la réalisation d'un projet, il faut quand même être présent dans les commissions. C'est le cas du musée Félix de Boeck. J'ai participé à toutes les négociations avec le ministre de la culture flamande Monsieur Wecker. S'occuper de culture dans une commune de la taille de Drogenbos ne nécessite pas uniquement beaucoup d'énergie, l'imagination doit aussi être au rendez-vous. C'est vrai que ce n'est pas facile d'organiser quelque chose une fois. Ce qui l'est plus ce de trouver de nouvelles idées. Pour tant, nous y arrivons. Cela fait quatre ans que nous participons à la Journée du Patrimoine. Drogenbos est la seule commune à faciliter à se joindre à cette grande journée, c'est pourtant la plus petite. Nous travaillons actuellement à la réalisation d'un recueil de cartes postales anciennes. Et nous avons bien sûr déjà entamé la préparation de la prochaine Journée du Patrimoine. » Le thème de cette journée sera parait très lumineux mais patient...

A y regarder de plus près, les activités de Madame l'Echevin de la culture et des affaires sociales tournent autour de deux pôles. Celui des aînés qui bénéficie à Drogenbos d'un centre d'accueil où ils peuvent se ressourcer et surtout se rencontrer et celui des petits. Originalité de la commune. On y sacrifie à la fête du Roefel. Une fête qui doit son nom à au verbe néerlandais *roefellen* qui signifie « fureter dans un endroit normalement interdit » et qui consiste à faire ce que d'habitude on ne fait pas. Un beau programme qui a déjà permis aux enfants de la localité d'escalader la tour de l'Eglise, de visiter un cabinet médical ou l'atelier d'un boulanger qui-fait-encore-son-pain...

Quant aux associations de la commune, elles suivent leur petit bonhomme de chemin. Madame De Sutter n'a pas son pareil pour repérer d'un coup d'oeil celle des 22 associations locales qui manque à l'appel sur un document. « Dans toutes nos associations, tout le monde est le bien venu. Et la vie associative est très intense, il y a un nombre impressionnant de kermesses ! » Finalement, ce genre d'échevinat ne laisse que peu de loisirs. « C'est vrai qu'on a jamais fini pourtant des que j'ai deux minutes, je fais des bouquets. C'est mon hobby. » Ne vous étonnez pas si lors d'une manifestation à Drogenbos, vous découvrez une salle décorée de jolis bouquets Madame l'Echevin sera passée par là...

Loisirs fleurs pour Madame l'échevin. (Photo F. Hellinckx)

Zwijgen dans les deux langues !

Des problèmes communautaires à Drogenbos ? Ça n'existe pas ! Ou du moins, on fait en sorte qu'ils n'existent pas. Et l'on se plaît à répéter que les lois linguistiques sont respectées à la lettre, tout comme d'ailleurs les recommandations en matière d'environnement ou d'enseignement dictées par la Région flamande (*Mina beleid* pour l'environnement et *Participatieraad* pour l'enseignement qu'une commune comme Linkebeek ignore, semble-t-il, délibérément, à l'inverse de la plupart des autres communes à facilités). Conséquence immédiate de cette politique de la patte blanche, la Région flamande lâche du lest et investit tantôt dans un musée tantôt dans des logements sociaux.

Quant aux deux communautés, elles cohabitent sans

heurts. Il est vrai que Drogenbos est une de ces communes où l'on passe avec bonheur d'une langue à l'autre et où le bilinguisme est d'abord une réalité de la rue avant d'être une revendication politique. Un fait notoire cependant, l'absence d'associations purement francophones. En effet, 21 *verenigingen* structurent la vie associative de Drogenbos. Alors qu'une seule association francophone (et encore pas spécifique à la commune puisqu'il s'agit de la Ligue des Familles regroupant les sections d'Uccle, de Beersel et de Drogenbos) vient grossir les listes établies par l'administration communale. Une explication ? La proximité de communes porteuses comme Uccle ou Linkebeek ou peut-être un manque d'appétit culturel que les deux communautés semblent partager...

Jean Calmeyn cultive l'art de composer avec les deux communautés. Il incarne à lui tout seul le concept de **pacification communautaire** et n'a pas son pareil pour se taire (ou s'exprimer) dans les deux langues ! (Photo St. Gendre)

50 % d'opposition à lui tout seul !

Pacification communautaire aidant, Robert Noël est l'un des deux représentants de l'opposition, qui n'est ni francophone, ni flamande, mais tout simplement bilingue

Mathématicien de formation et, dit-il, informaticien par défaut, Robert Noël a rejoint en septembre 1991 le collège électoral de Drogenbos où il représente 50 % de l'opposition. Eh oui, l'opposition est bilingue ! Ils ne sont que deux (Monsieur Noël et Maître De Wulf) à tenir la majorité à l'oeil. Autre particularité de ce tandem : il représente une liste bilingue alors que dans d'autres communes à facilités, majorité et opposition reflètent les clivages existants entre les communautés.

Si le paysage politique de Drogenbos ne se caractérise pas par une majorité à dominante francophone (Wezem-

beek-Oppeem, Kraainem) voire unilingue française (Linkebeek) et une opposition flamande, il présente bien d'autres particularités. « On sent qu'ils suivent leur bourgmestre comme un seul homme, précise l'homme de l'opposition, et comme dans leur liste, c'est l'unité, c'est vers nous que l'on se tourne pour les votes. Bien sûr, ces votes n'ont plus qu'une valeur symbolique et de ce fait ce qui compte surtout, c'est notre présence. » Une explication pour cela ? « Ce qui surprend le plus, c'est qu'il n'y a aucun colmatage dans la majorité. Je ne sais pas s'il faut attribuer cela à la personnalité du bourgmestre ou au poids de l'inertie. C'est certain que le

bourgmestre fait l'unité, mais c'est peut-être parce qu'il reste disponible pour tous et qu'il promet à tous d'arranger les choses. C'est quelqu'un qui ne dit jamais non. C'est sûr qu'il y a un certain nombre de décisions qu'il prend en fonction des instructions qui lui arrivent d'en haut. On n'imagine pas toujours le poids que représente les différents niveaux de pouvoir. »

A Drogenbos, la majorité semble jouer la carte de l'entente cordiale avec sa tutelle. L'opposition ne ressent-elle pas le besoin d'affirmer davantage son appartenance à l'un ou l'autre communauté ? « Pas du tout. Notre liste est bilingue.

Même si l'origine de la liste d'opposition remonte bien aux problèmes qu'a connus l'école francophone dans les années '70, nous ne ressentons pas le besoin de défendre une identité plutôt qu'une autre. A Drogenbos, les choses se passent remarquablement bien. Les employés communaux parlent tous parfaitement les deux langues et cela ne pose jamais de problèmes. Pour la population, c'est la même chose. Tout le monde fait un effort, mes enfants ont fréquenté les activités du Hall des sports, les professeurs ont toujours fait le nécessaire pour s'adapter à leur public. »

Il semble d'autre part que le

substrat de population soit naturellement bilingue et que traditionnellement en bon bruxellois, on passe sans difficulté d'un parler à l'autre. « Malgré tout, enchaine Robert Noël, même si je me débrouille en néerlandais, je trouve plutôt difficile de devoir défendre au conseil communal des idées dans une langue qui n'est pas la mienne. J'y vois plus un problème technique que communautaire. De plus, la personnalité du bourgmestre intervient. C'est un remarquable interface, même s'il est francophone à la base, il est accepté par tous. »

En fait d'acceptation, l'opposition ne joue pas nécessairement aux benêts. « Nous estimons que la commune est

lut !

Flupke, le benjamin de la bande

Passé du sport à la politique, Philippe Van Mol se passionne pour la problématique des déchets

Avant de faire de la politique, il faisait du sport. Et comme ils ne sont plus qu'onze au conseil communal, ça ne le change pas trop ! Il est vrai qu'à le voir aujourd'hui, on imagine bien volontiers qu'adolescent, il occupait au sein de l'équipe de foot, la position d'attaquant. Car si tout le monde fait « front » au conseil communal, les réunions préalables sont plus agitées...

Comme souvent à Drogenbos, tout a commencé par une kermesse. C'est, en effet, à l'occasion d'une telle réjouissance que la femme du bourgmestre a incité Philippe Van Mol, mieux connu sous le petit nom de Flupke (un diminutif qui renvoie, une fois de plus, au passé sportif de notre conseiller communal, sur le terrain c'était, paraît-il, plus rapide pour l'appeler !) à se mettre sur la liste mayorale. Et il y a gros à parier que sa réponse fut plus prompte que le service car les contacts

humains ont toujours été son truc. Alors mon dieu la politique pourquoi pas... « Mais, précise-t-il, pour se mettre sur une liste, j'estime qu'il faut au minimum défendre quelques idées aussi petites soient-elles. » Et, il semble qu'il n'en manque pas...

« Au conseil communal, on a toujours l'air de faire bloc mais auparavant tout a été discuté. Et croyez-moi, je n'hésite pas à dire ce que je pense. Il m'arrive même de me fâcher. » En matière de politique sociale par exemple, le point de vue de Flupke est parfois un peu dur à faire avaler ! Jugez plutôt : « Je trouve qu'une bonne politique sociale doit tendre à responsabiliser les gens et non pas à en faire des assistés. » Quant à son grand dada, les déchets, on le sent tout à fait passionné. « Le marché change. Je suis bien placé pour le savoir. Nous avons toujours été dans les déchets mais aujourd'hui ce sont les multinationales qui font la loi. Les taxes vont augmenter partout et les communes envisagent parfois la création de

parcs à conteneurs mais encore faut-il savoir les gérer. Comme je connais bien le problème, j'ai fait le tour des décharges avec le Bourgmestre, on comprend mieux quand on voit les choses. »

S'il a aujourd'hui remis ses chaussures à crampons, Philippe Van Mol croit toujours dur comme fer à la jeunesse. Père de trois enfants, c'est tout naturellement qu'il fait partie de la commission enseignement du collège et se félicite de l'introduction prochaine des participations (conseils de participation) qui, en Région flamande, associent les parents au fonctionnement de l'école. Pour lui, la famille fait partie des valeurs qu'il entend défendre. Autre objet de satisfaction pour ce parent attentif, le budget de 500.000 francs, voté lors du dernier conseil communal. Un budget qui est destiné à informatiser les deux écoles de l'entité.

Quant au désintérêt des jeunes pour la politique, il a aussi

sa petite idée là-dessus. « La politique, c'est devenu quelque chose de compliqué, les niveaux de compétence se sont multipliés. Les législations provinciales et régionales viennent s'ajouter aux règlements communaux. D'une manière générale, les jeunes ne sont plus préparés à tout cela. Ce qui intervient certainement aussi, c'est qu'à notre époque, on cherche avant tout la facilité. C'est plus pénard de ne pas participer ! Malgré tout, il faut dire que les choses ne sont pas faciles pour les jeunes surtout pour ceux qui veulent s'installer. C'est d'ailleurs un de mes objectifs, créer ma propre entreprise. »

Drogenbos, commune jeune ? On peut faire mieux. Philippe Van Mol brosse un tableau sans complaisance de l'endroit où il a grandi. « Malgré sa petite taille, Drogenbos n'est pas un village. Il n'y a plus un seul marchand. Le dernier fermier a fermé boutique, il y a bien dix ans et tout a été loti. Il y a bien quelques belles constructions mais pas ces belles maisons bourgeoises que l'on peut trou-

ver à Uccle ou à Linkebeek. Ce qui est vrai, c'est que Drogenbos a gardé une mentalité de village mais plutôt le côté où soulevé le rideau pour voir ce que les voisins font... » En réalité, ce qui manque surtout, c'est un petit centre commercial. La commune est longue et il y a de grandes surfaces à chacune de ses extrémités, cela ne favorise pas les contacts. Pour les jeunes, ce qui fonctionne bien, c'est le sport. On vient d'un peu partout, du Melkriek (ndlr : c'est à Uccle mais à deux pas), d'Uccle ou même de Forest. C'est plus petit alors il y a plus d'avenir et puis ici, on ne manque pas de terrains. »

Le privilège de la jeunesse est sans doute son énergie. Philippe Van Mol n'est pas le benjamin de la bande pour rien. Vaut-il insinuer un peu de vie à sa commune ? « C'est sûr qu'il y a des bonnes choses qui se passent actuellement. D'un point de vue culturel notamment. L'échevin actuel essaie de relever le niveau. Financièrement le zoning est une très bonne chose. Et puis, cela nous amè-

nera peut-être des nouveaux habitants bien qu'il n'y ait plus beaucoup de place... La cure va être restaurée et cela fera un beau bâtiment pour la police. Ce qui est formidable, ce sont tous les efforts entrepris pour améliorer les voiries. Ce qu'il faudrait, c'est encore faire un effort pour animer la commune. Des plantations peut-être. Mais cela demande beaucoup de travail pour le personnel communal... »

Voilà pour l'avenir mais ce n'est pas parce que l'on a que trente-cinq ans que l'on n'a pas de souvenirs ! « De mon temps (! !), Drogenbos était encore un village. Par exemple, du côté du GB, ce n'était qu'un bois. En fait, le GB, c'était l'ancienne décharge communale. Quand j'avais une dizaine d'années, je parlais avec mon père chasser le lapin dans ces coins. Et puis, dans les rivières, il y avait des grenouilles. Par la suite, il y a eu le foot. Et puis, il y avait aussi les copains. Ah, les copains... » Ces jeunes tout de même !

Tous les jours kermesse

A Drogenbos, on a encore le sens de la politique. Et là, plus qu'ailleurs, on sait encore qu'il n'y a pas de meilleur endroit pour régler un problème qu'au bistrot.

Eh oui, les édiles locaux n'ont rien perdu des bonnes habitudes de leurs prédécesseurs et vont régulièrement serrer quelques pincettes au troquet du coin. Quant au financement des listes, il est limpide. C'est même clair comme de l'eau de roche (beaucoup mieux que celle de la Senne toujours peu recomman-

dable), pour les affiches, une petite kermesse et hop chez l'imprimeur...

Les diététiciens n'ont d'ailleurs qu'à bien se tenir, Drogenbos varie les menus. Kermesses aux poulets, aux jambons, aux steaks, aux moules, le samedi soir, on trouve toujours quelque chose à se mettre sous la dent. Malgré tout, il n'est pas certain que cette noble tradition soit encore perpétuée longtemps. La relève semble, en effet, donner quelques signes de fatigue. Manque d'appétit ou indigestion ?

Une administration proche des habitants

Echevin de la population, Madame De Sutter entend bien offrir à ses administrés un service hors pair.

« C'est l'avantage d'une petite commune. Nous entretenons des rapports très étroits avec la population. On peut voir le bourgmestre tous les jours à 11h30 et le samedi, nous allons toujours boire un verre. Quant à moi, on me téléphone à tous moments.

« C'est plus sympathique comme cela. On se marie un jour et le lendemain, on vient

avec les photos ! » Mais cette convivialité, on semble la retrouver à tous les étages.

« Aux guichets de la population, souligne Madame Bruyninckx qui travaille depuis 22 ans à Drogenbos, les gens viennent même avec des problèmes qui n'ont rien à voir avec la commune, leur demande de raccordement pour le téléphone, leur problème de pension ou la traduction d'un texte rédigé en néerlandais. » Qui viendra encore dire que les administrations ne sont pas à la hauteur !

Série

Drogenbos : un patrimoine vécu au quotidien !

Qui sait? Peut-être verra-t-on un jour les habitants de Drogenbos, armés de « raclettes et de torchons », se diriger d'un pas vaillant vers leur église ! En effet, depuis quelques années, le cercle d'histoire, représenté ici par M. Gos (photo F. Helinckx), tente d'animer le présent en retraçant le passé de la commune

Un musée pour le peintre De Boeck

De son côté, le peintre Félix De Boeck se verra bientôt offrir un musée de 80 millions ! Une performance étonnante pour une personnalité non moins étonnante qui du haut de ses nonante-cinq ans (le 12 janvier prochain) s'intéresse toujours au monde de l'art et de la spiritualité

Félix De Boeck, l'enfant du pays

Peintre-paysan, l'artiste poursuit depuis 1916 une œuvre placée tout entière sous le double signe de la modernité et de la spiritualité

Le directeur du collège St-Pierre à Uccle, où il suivait les cours avant la Première Guerre mondiale, lui avait conseillé d'entrer au séminaire, tandis que son professeur de math le voyait bien s'engager dans une carrière de mathématicien. La guerre solutionna à sa manière le dilemme et Félix De Boeck devint peintre abstrait et mystique, suivant ainsi les conseils

des deux hommes... sans quitter pour autant sa condition de paysan.

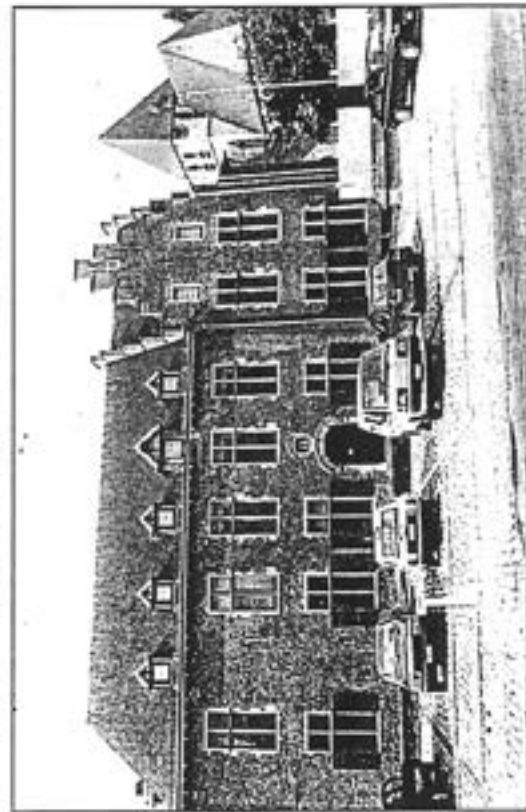
L'image de Drogenbos est aujourd'hui indissociable de celle de Félix De Boeck. La maison communale accueillie depuis 1949 une soixantaine de toiles de l'artiste et ce musée que l'on visite de partout a largement contribué à sortir Drogenbos de l'anonymat. Le nouveau directeur annonçant le musée se trouve d'ailleurs assis, dessous de celui indiquant le

centre du village. Et si Drogenbos s'approprie la construction (financée par la Région flamande) et surtout la gestion d'un nouveau musée à rendre hommage au plus célèbre de ses habitants, Félix De Boeck a plusieurs fois rendu la pareille en faisant de Drogenbos, si pas le thème d'une œuvre, un des éléments essentiels de sa composition.

Si Félix De Boeck n'a pas bénéficié d'une formation académique, il a hérité du savoir-observer des gens de la terre et son œuvre, tout empreinte de mysticisme, n'a jamais rompu avec le sol qui l'a vu naître. Cette fidélité, on la retrouve dans les thèmes mêmes de l'artiste tout comme on y retrouve des éléments biographiques sans qu'il ne soit jamais question d'anecdote. S'il semble que ce peintre né en 1898 revienne aujourd'hui aux techniques qu'il utilisait dans les années 20, années de ses débuts, il est possible d'aborder chronologiquement son œuvre.

C'est déjà à Drogenbos que l'on trouve les prémices de ce qu'il fera de la terre, Félix De Boeck, âgé de 11 ans, retrouve, le dimanche, le graveur Pol Crops. Ce sera là sa seule formation réelle. Par la suite, le destin voudra qu'un de ses voisins, le peintre Louis Thévenet, lui apporte une boîte de couleurs. Troisième et dernier élément déterminant dans la vocation du fermier, la lecture de la correspondance de Vincent Van Gogh à son frère Théo. Félix De Boeck allait dès ce moment sentir la peinture comme quelques années auparavant, élève doué, il sentait les mathématiques.

Les premières toiles que l'on peut découvrir au musée De Boeck nous ramènent à ses années d'apprentissage, un apprentissage coïncidant avec la Première Guerre mondiale, mais nous renvoie aussitôt aux années à venir et à l'abstraction. Car, du paysage, De Boeck

La maison communale qui forme d'ailleurs un fort jolii ensemble avec l'église St-Nicolas toute proche occupe dans ses premiers l'œuvre de Boeck. Une visite qui s'impose pour celui qui souhaite entrer en contact avec l'œuvre de cet artiste étonnant. Après le transfert des 60 toiles vers le nouveau musée, l'espace libéré pourrait garder sa vocation culturelle.

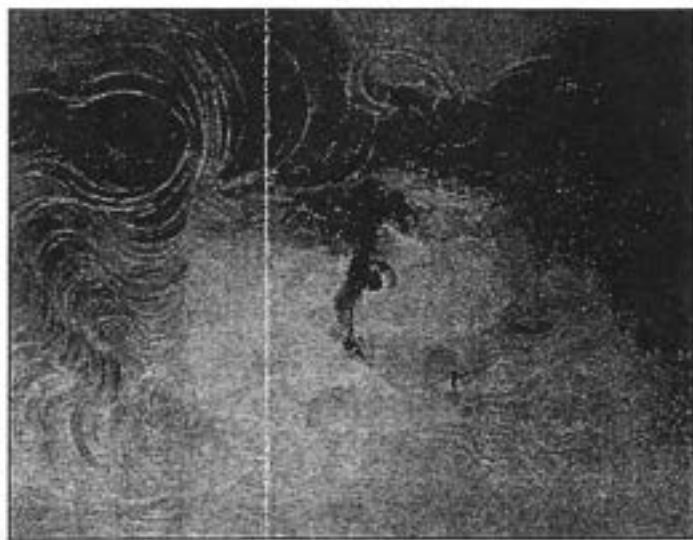
ne retient que l'essentiel, les lignes et les couleurs, les volumes latéraux que l'on retrouvera bien plus tard dans son œuvre. Très rapidement, il s'engage dans l'abstraction tout en s'inspirant de ce qu'il a vu dans la nature.

Les animaux de la ferme lui ont servi de modèle mais aussi d'exotisme comme ces taureaux qu'il stylise dans une attitude de combat en réaction aux violences engendrées par la Première Guerre mondiale. Par la suite, les éléments autobiographiques ont pris une importance plus grande et l'œuvre de ce peintre marqué par le sort — plusieurs de ses enfants meurent en bas-âge — portera la marque de son interrogation sur la mort et le passage du temps. Des maternités succes-

sives de sa femme, il gardera la notion de cercle, déjà évoquée auparavant.

Très tôt, cet adepte de l'abstraction se lance dans une abondante série d'autoportraits. Le peintre s'offre ainsi aux regards à différents âges. Une fois encore, l'autoportrait est devenu pour lui une manière de se situer dans le temps, d'exprimer ses sentiments, du vécu intérieur. Ce rendu, c'est essentiellement au choix des couleurs qu'il s'agit de le voir. Si le vert et le rouge occupent une place importante dans sa palette, Félix De Boeck expérimente véritablement avec les couleurs. Si les autoportraits de De Boeck peuvent être de facture réaliste par le dessin, leurs couleurs sont parfois totalement inattendues.

Le musée Félix De Boeck se trouve dans le grenier de la maison communale et peut être visité le week-end ou sur demande pour les groupes. Renseignements : administration communale : ☎ 377.42.63.

Autoportrait de l'artiste, constitué d'un jeu subtil de cercles autour d'un regard qui se concentre et se dilate et l'attention du spectateur. Projet d'œuvre, le nouveau musée Félix De Boeck accueillera un grand nombre de ces portraits, réalisés à des âges différents et qui tentent tous de rendre compte, via la couleur, du monde intérieur de l'artiste.

L'artiste au quotidien

Après une carrière d'enseignant, Jan Kelder a décidé de consacrer le plus clair de son temps à l'œuvre du peintre qu'il admirait et qu'il suivait d'expositions en expositions depuis 1963. S'il est aujourd'hui conservateur du musée De Boeck, Jan Kelder fait également office de guide, de conférencier tout en suivant de près la réalisation du nouveau musée.

Mais il compte surtout parmi les fidèles compagnons de l'artiste. Il ne se passe pas un jour sans qu'il ne lui rende visite dans son atelier de la Grand'Route. Ce qui lui permet d'accompagner ses visites guidées de commentaires sur la vie quotidienne de l'artiste tout en rapportant le point de vue de ce dernier.

Cette amitié avec l'artiste lui permet également de suivre mieux que tout autre l'évolution de cette œuvre toujours en gestation. « Félix De Boeck, ex-

plique Jan De Kelder, commence un tableau tous les dimanches depuis 1916. » Chez le peintre, c'est plus qu'une habitude, c'est une véritable profession de foi.

« Félix De Boeck a décidé dans les années 16 d'entamer une carrière d'artiste mais sans accepter pour autant de dépendre financièrement de son œuvre, aussi a-t-il décidé de poursuivre l'exploitation agricole de ses parents. C'est comme ça qu'il a pris l'habitude de peindre le dimanche après une semaine de travail à la ferme. Depuis, il n'a jamais manqué de commencer une toile le dimanche. Ce qui est frappant, poursuit Jan Kelder, c'est le retour que vient d'effectuer Félix De Boeck à sa production des années '20, un retour vers l'abstraction, l'association mystique de cercles, de triangles et de croix. Malgré son âge, Félix De Boeck est quelqu'un de fort actif. Il lit énormément et reçoit encore de nombreuses visites de peintres et d'écrivains. »

C'est dans cette ferme de la Grand'Route que Félix De Boeck poursuit son œuvre entamée en 1916. Peintre-paysan, il a trouvé son équilibre entre le travail de la terre et son œuvre empreinte de spiritualité. C'est toujours dans sa ferme qu'il fêtera le 12 janvier prochain son 95e anniversaire... (Photo F. Hellinckx)

Un nouveau musée Félix De Boeck

Une des principales préoccupations de Félix De Boeck est de ne pas voir son œuvre dispersée. Aussi a-t-il fait don de celle-ci à la Région flamande. Un cadeau qui lui en a valu un autre : un nouveau musée dont la construction nécessite un investissement de 80 millions. Ce projet d'envergure initié dans les années 87-88 est aujourd'hui sur le point de voir le jour. On estime que les travaux débiteront à la rentrée '93 et qu'ils dureront deux ans.

Le nouveau musée Félix De Boeck sera construit sur un terrain (situé rue Kuiken) appartenant aujourd'hui au peintre et le projet prévoit d'établir une continuité entre la ferme de l'artiste et le musée. La gestion du nouveau musée sera confiée à la commune et probablement à l'ASBL des amis de Félix De Boeck.

Ce musée permettra d'exposer simultanément 200 à 300 œuvres. Comme la collection totale en compte plus de 600, les œuvres seront présentées en ro-

tation et en respectant la chronologie de l'œuvre. Les plans du musée prévoient un total de 8 salles d'exposition, ce qui permettrait également de regrouper les toiles selon leur thème. Une galerie vitrée devrait relier symboliquement le musée de la rue Kuiken à la ferme toujours habitée par le peintre et accueillir quelques-uns des innombrables autoportraits de l'artiste.

Ce musée dont la capacité d'accueil serait plusieurs fois supérieure à celle de l'actuel musée De Boeck devrait également abriter l'importante bibliothèque du peintre. Une bibliothèque riche de quelque 2 à 3.000 ouvrages traitant de sujets divers qui rendent dans leur majorité compte des préoccupations spirituelles du peintre droghobossien. Cette bibliothèque que Jan Kelder, l'actuel conservateur du musée De Boeck, répertorie soigneusement sera accessible au public. Il n'est pas prévu que le musée puisse accueillir l'œuvre d'autres peintres.

Le passé au service du présent

Retracer l'histoire d'une bourgade comme Drogenbos n'est pas simple; pourtant, certains se sont attelés à cette tâche difficile avec l'objectif d'insuffler un peu de vie à la commune d'aujourd'hui

Cela fait maintenant 4 ans que Drogenbos participe à la Journée du patrimoine. Une gageure que la petite équipe du cercle d'histoire Sica Silva se fait fort de transformer à chaque fois en réussite. Une réussite qui, pour les Drogenbos, se solde par quelques succès froids (les petits accros de dernière minute, ça existe) et un peu de fatigue mais surtout par la satisfaction d'avoir fait bouger les choses dans leur petite commune tranquille.

C'est vrai que monsieur et madame Gos ne sont pas prêts d'oublier la précipitation avec laquelle ils ont dû se lancer à la recherche d'éléments leur permettant d'intéresser les participants à la première Journée du patrimoine consacrée à l'église Saint-Nicolas. « On a commencé d'abord à rechercher des documents existants, se souvient M. Gos qui est par ailleurs le représentant local du VTB-VAB (Vlaamse Touristen Bond) et qui possède une solide expérience de guide. On n'a eu qu'une heure pour visiter l'église. » Et par la suite, qu'est-ce qu'on a frisé, poursuivit sa femme, jusqu'à des 11 heures du soir. »

C'est précisément grâce à ce travail que les Drogenbossois ont appris que leur église présentait de bien étranges particularités. Édifice brabançon dont l'origine attestée remonte à 1350, l'église Saint-Nicolas vaient en effet le détour. On peut y découvrir un signe maçonnique

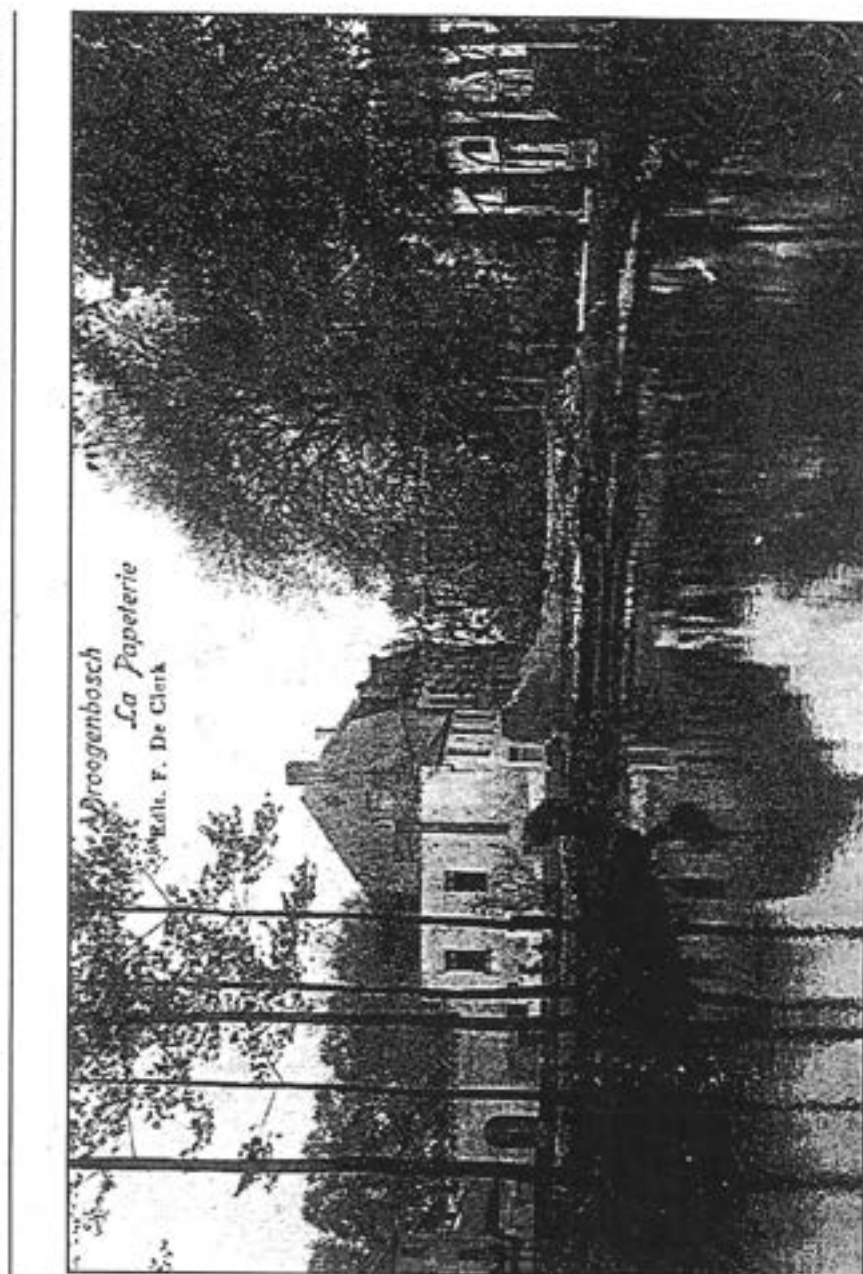
que (probablement celui d'un compagnon), un christ en pierre dont il n'existe que deux exemplaires en Belgique et le souvenir d'un instituteur méditant qui entra en fonction le 3 décembre 1912. Cet instituteur resta en fonctions jusqu'en 1864. Ses élèves lui ont élevé une colonne commémorative qui se trouve aujourd'hui encore dans l'église. Autres bizarreries de l'endroit, un bûcher de style gothique orné d'une tête de diable...

Mais l'histoire atteste d'autres usages bien étonnants pour les chrétiens d'aujourd'hui. Ainsi, le grenier de l'église servait-il de garde-manger ! On le louait, en effet, pour y emmagasiner du foin, du grain ou encore de la paille... Des documents attestent de cette pratique dans les années 1708-1709. Plus tard, le curé Davidts (qui officia au XIXe siècle et celle qui voulait que le 25 mai, toute la population se donnait rendez-vous à l'église pour y faire ensemble le grand nettoyage. « C'est exactement ce genre de pratiques, poursuit monsieur Gos, que nous espérons remettre à l'honneur » et, poursuit sa femme, « je nous vois tous très bien en route pour l'église avec des raclettes et des torchons ! Et bien sûr après, on ira boire un verre ».

De journée du patrimoine en journée du patrimoine, monsieur et madame Gos (comme d'ailleurs les autres membres de l'association Sica Silva) ont

plané sur bien des aspects de leur commune. Leur travail consiste à la fois à rassembler les différents documents existants mais aussi des témoignages plus directs de ce que fut la « Nous espérons pouvoir faire

une exposition permanente. Les gens semblent assez intéressés par l'exposition. Les journées du patrimoine attirent de plus en plus de monde. Au début, se souvient madame Gos, les gens se méfiaient mais aujourd'hui, ils ont compris que nous ne cherchons qu'à amener un peu d'animation dans la commune. » Prochain rendez-vous, le second dimanche de septembre.

Aujourd'hui à l'abandon, les anciens bâtiments de l'usine Catala (aujourd'hui active mais qui s'est relogée un peu plus loin sur le territoire de Leuven-St-Pierre) font partie intégrante de l'histoire de Drogenbos. L'industrie du papier était par ailleurs florissante dans toute la région, c'est par exemple à Linkebeek que se développait, il y a de cela bien longtemps, un des premiers moulins à papier du pays et c'est à Rhode-St-Genèse que fut produite en 1920 la dernière feuille de papier pressée à la main. La photo ci-dessus est issue d'une série de cartes postales anciennes disponibles à l'administration communale.

Série Drogenbos insolite ! Du miel de Rachel aux grès de Geo

Les habitants de cette petite commune à facilités ont toujours aimé l'or et ce n'est pas pour rien que leur église recèle la pierre tombale de l'alchimiste du comte de Hornes ! Aujourd'hui, fini de faire joujou avec le métal jaune. Pourtant, Rachel Leurquin et son fils (la photo de St. Gendre) ont trouvé un filon en or pour faire un miel extra. Un truc en or pour bien dormir ? Un bon matelas ! Quant aux grès de Geo Frérar, leur couleur est tout naturellement dorée

Etonnante artère que cette rue de l'Yser qui ne joint pas uniquement deux communes (Drogenbos que l'on imagine à l'avant-plan et Uccle qui pointe le nez à l'arrière-plan) mais aussi deux régions. D'un côté la Flandre et ses feux de signalisation jaune et noir (un bon truc si l'on veut savoir où l'on se trouve) et la toute nouvelle région Bruxelles-Capitale. Cette division géographique explique la différence que l'on voit dans le revêtement du sol et des trottoirs mais n'a fort heureusement aucune conséquence pour les habitants. En Flandre comme à Bruxelles, on vit tranquille... Pour la petite histoire, les futurs (ou nouveaux ?) propriétaires d'un terrain à bâtir en bordure de cette rue pourront choisir leur région et leur commune. Il leur suffira de placer judicieusement leur porte d'entrée. Surréalisme à la belge ? On a rarement fait mieux !

Abeilles des villes et abeilles des champs

Rachel Leurquin s'est trouvé un hobby en or : avec l'aide de son fils Pascal, elle élève des abeilles et produit un miel étonnamment parfumé

Et devinez où se trouve ses ruches... Dans son jardin de Drogenbos, à deux pas du grand GB... Emplacement étonnant ? Pas tant que cela : les abeilles des villes ont un rendement supérieur à celles des champs. Et à goûter le miel produit tout à fait artisanalement par Rachel, on se demande bien pourquoi on n'y a pas pensé plus tôt. Difficile de « tenir » des abeilles dans son jardin ? C'est comme un acte de civisme, commente Rachel en reprenant à son compte l'expression d'un de ses confrères apiculteurs.

Il est vrai qu'elle a eu quelques difficultés à imposer son hobby. Les abeilles ont beau faire de leur mieux pour nous rendre de multiples services, elles ne suscitent pas moins

quelques réflexes de peur et de méfiance. C'est vrai que ça pique et qu'en raison d'éventuelles allergies, une petite piqure peut provoquer quelques ennuis.

Mais, comme dit Rachel, c'est pas étonnant. Quand les gens viennent voir mes ruches, ils se penchent tellement qu'ils finissent par agacer les abeilles. Avec les enfants, c'est la même chose, il faut leur apprendre. Les gens ne se rendent pas compte de tous les bienfaits des abeilles. C'est important pour la pollinisation. Avec des abeilles dans le coin, tout pousse mieux. Mais aujourd'hui, il n'y a presque plus personne qui fait son potager dans le quartier, les gens sont devenus trop viteux.

Quant à Rachel, elle ne peut mal d'arrêter de planter fleurs et légumes. « On vit ici comme à la campagne et on a toujours eu des animaux. Avant les

abeilles, c'étaient les chats ! » Sa marotte des mouches à miel remonte à 1976. Cette année-là, un état venu la chercher pour récupérer un essaim venu s'installer dans la baie d'un voisin.

« Je me suis mis un rideau sur la tête, des gants et je suis partie avec mon fils. C'est lui qui tenait la cuisse en carton. Mon père, qui était garde-forestier, avait toujours eu quelques ruches mais il ne s'en occupait pas. Malgré tout, je crois que j'ai toujours eu ça dans le sang. Toujours est-il qu'on a récupéré l'essaim et construit une ruche avec des cadres. Bien sûr, ça n'a pas marché et j'ai fini par suivre des cours. Une formation tout à fait complète pendant deux ans. Tous les aspects y sont passés, l'anatomie des abeilles et même des notions de génétique. »

Une des choses les plus importantes que Rachel ait apprises, c'est sans doute à reconnaître les essences d'arbres et cette connaissance ne se limite pas à l'énoncé de leurs noms. « Quand les abeilles viennent, on sent le parfum des fleurs qu'elles viennent de butiner. Rien qu'à l'odeur, je sais où elles ont été. Ce qu'il y a de bien, c'est que dans le coin, elles trouvent de quoi se nourrir pendant très longtemps. C'est le grand avantage des villes. Avec quelques arbres, quelques jardins et un petit parc, elles ont de quoi produire du miel pendant plusieurs mois.

« A la campagne, comme on a évolué vers des monocultures et que les champs ne sont même plus entourés de petites haies,

elles trouvent moins facilement ou alors à une seule période. »

Et quel miel ! Chez Rachel, chaque pot à une saveur et une couleur différente. « Ici, pas de mélange. Comme on fait plusieurs récoltes par an et que les abeilles ne butinent pas tous les mêmes fleurs, le miel a un goût différent. L'an passé, je pense qu'elles ont dû trouver des mûres. Les gens sont toujours étonnés quand ils goûtent mon miel. Dans le commerce, on ne trouve presque plus que du miel étranger et mélangé. »

Mais le miel n'est pas le seul plaisir de Rachel et de son fils. « L'apiculture, précise ce dernier, cela devient vraiment bien quand on s'y connaît car c'est vrai que c'est beaucoup de théorie mais surtout beaucoup de pratique. » Une pratique qui lui sert notamment dans l'exercice de son métier puisqu'il fait partie de nos pompiers bruxellois et que ces derniers sont souvent sollicités pour venir récupérer des essaims. « Les gens savent relativement peu de choses sur les abeilles. On les confond souvent avec les guêpes.

« Quand je fais une intervention pour un essaim, il m'arrive souvent d'expliquer aux gens le rôle de l'essaimage. Petit à petit, ils comprennent l'importance qu'ils peuvent avoir les abeilles. Dans certains pays, aux États-Unis ou dans les pays de l'Est, on les utilise pour les cultures. On loue même des ruches. »

Pas question pour Rachel de

Du rucher (que l'on découvre ici bien calé pour l'hiver) au pot, le miel n'a plus de secrets pour cette famille de Drogenbos. Quant au résultat, il est tout simplement surprenant ! (Photo St. Gendre)

louer les siennes, elle y tient trop ! « J'y vais tout les jours, je les regarde travailler. C'est tout le plaisir de la nature. » Une nature qui lui rend bien la pareille puisque cette sympathique grand-mère se porte comme un charme !

Question miel, Bruxelles n'est pas sans ressources

En matière de miel, la région bruxelloise n'est pas sans ressources. Il existe en effet une Société royale d'apiculture de Bruxelles et environs. Cette société butine ici et là toutes les informations relatives au miel, aux abeilles, aux ruches et à ceux qui s'en occupent !

Ces informations sont ré-

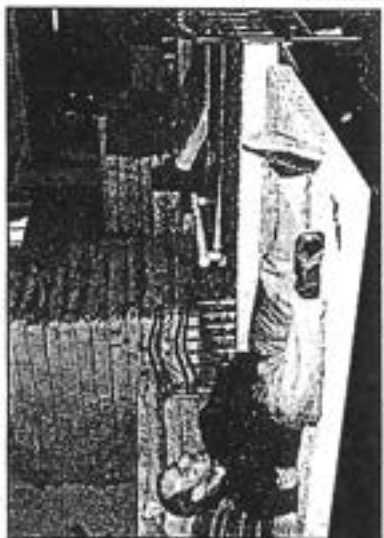
unies sous forme d'un petit mensuel où l'on trouve des conseils comme des recettes (au miel et courge) qui ne demandent qu'à être testées.

C'est bien sûr également à cette fédération que l'on peut s'adresser pour suivre des cours pratiques d'apiculture. Société royale d'apiculture de Bruxelles et environs : 733.38.39

On fait son lit comme on se couche !

Le marché du matelas se porte bien dans notre pays : le cœur des Belges ne balance pas entre leur portefeuille et leur dos

Dix millions d'habitants et un million de matelas vendus par an, le secteur connaît des lendemains qui chantent. Les innovations sont nombreuses et il y a belle lurette que les matelas en laine de nos grand-mères ont pris leur pension. Deux matières remplaçaient aujourd'hui cette noble toison animale : le latex et le bul-tex. Côté gadgets, les innovations ne manquent pas non plus. Télécommandes et matelas à tirettes ne demandent qu'à être essayés...

Essayer de matelas, voyez ou rêvez ? Le client se fait encore ti-rer l'oreille. Timidité quand tu nous tiens ! (Photo F. Hellinckx)

Zone tampon entre le royaume industriel et le centre historique de la commune, le quartier compris entre l'avenue Paul Gilson et la rue de Stalle est bien connu des habitants du sud de Bruxelles qui y font régulièrement leurs courses. Du pontier de la ménagère à la literie des jeunes mariés en passant par le matériel de jardinage de bon-papa, Drogenbos a de quoi satisfaire tout un chacun. Et c'est vrai que côté satisfaction, le matelas a son petit rôle à jouer.

Fini les ressorts qui vous rentrent dans le dos. Le matelas de papa a vécu. Aujourd'hui, quand on pense matelas, on pense mousse (déjà tout un programme) et densité de ladite mousse. Ainsi, entre le dur (pour les sportifs) et le mou (pour les douilletés) toutes les nuances sont possibles. Longtemps après avoir préconisé de dormir sur des planches, le corps médical semble aujourd'hui ne plus fantasmer en essayant de nous transformer tous en fâchers. Le ni trop dur, ni trop mou semble aujourd'hui l'emporter. Encore qu'il s'agit là d'une affaire de goût. Une de ces questions qui se règlent toujours sur l'oreiller...

Ce qui semble particulièrement préoccuper les utilisateurs de pallasses de luxe, ce sont les ondes magnétiques.

Nombreux sont, par ailleurs, ceux qui tentent désespérément de se offrir des nuits calmes en évitant l'intrusion de tout objet métallique, à commencer par les ressorts. Pas très sorcier tout ça !

Le latex et son équivalent synthétique, le bul-tex, offrent une protection certaine contre les ondes malfaisantes. Finalement, la science a répondu à tout. Des variations de densité peuvent assurer à l'utilisateur (et accessoirement à son partenaire) un confort maximum en prévoyant des zones plus résistantes aux endroits présumés plus délicats.

Ces deux nobles matières ont d'ailleurs bien d'autres avantages puissiques, à la différence des polyéthylènes de bas étage (le bas de gamme de la literie et le cauchemar des dos endoloris), elles présentent une meilleure résistance à l'effort, ce qui, dans certaines circonstances, peut ne pas être négligeable. Et last but not least, un meilleur rapport effort/transpiration car ces deux types de mousse dégagent moins de chaleur que le polyéthylène incriminé. Alors, a-t-on enfin découvert la panacée ? Peut-on porter sa tranquillité et autres somnifères sans se fatiguer ?

frères au tri sélectif ? On approche petit à petit des nuits parfaites.

Mais dans ce domaine à con-nec plus ultra, ce sont tout de même les gadgets. Peu nombreux mais vus tout entiers au culte du dies Confort et de la déesse Paresse. Ils feraient rêver le premier inconnu venu. Premier rite du confort moderne : les sommiers modulables aux deux extrémités. Eh oui, les habitudes du moment veulent que l'on fasse sommier à part, Madame peut très bien soigner ses vertèbres en remon-tant le bas tandis que Monsieur peut très bien faire son petit câlin en remonçant le haut pour lire sa gazette.

Dans le même ordre d'idées, les adeptes du sommier à part jouissent tout de même d'une protection et ne risquent pas de perdre leur partenaire en route, certains matelas étant pourvus d'une tirette centrale. Malgré tout, la palme du confort revient quand même au sommier pourvu d'une télécommande permettant d'adapter sa position sans faire le moindre effort. C'est bel et bien dans le matelas que le progrès trouve tout son sens : atteindre le repos absolu.

Geo Frézar : entre art et artisanat

Geo Frézar se définit volontiers comme artiste potier mais elle ne verrait pas d'un mauvais œil la création officielle du titre de potière.

Graphiste de formation, Geo Frézar a rapidement changé son fusil d'épaulé en se lançant dans une véritable carrière d'artisan (poterie) et d'artiste (laquellerie). Un défi (beaucoup s'adonnent à la poterie ou à la céramique mais relativement peu en font une profession) qu'elle a pu relever en faisant les marches tous les jours d'abord, tous les week-ends ensuite. Et si cela fait aujourd'hui quelques années qu'elle a réussi son pari, elle retrouve toujours avec le même plaisir la différence technique qui lui permet d'obtenir des résultats aussi divers que ceux obtenus par le raku (japonais) (marbrures sur fond blanc) ou la cuisson au gaz qui produit des subtiles nuances de rouge).

Si Geo Frézar se définit aussi

volontiers comme artiste potier, c'est qu'elle pratique également avec bonheur l'art de la laquellerie. Ainsi, les murs de sa salle d'exposition de Drogenbos sont-ils ornés de paysages rappelant tantôt les communes avoisinantes de Beerzel ou d'Alsemberg, tantôt les chaînes montagneuses de nos voisins.

L'atelier de la Grand'Routte est également un lieu d'enseignement où adultes et enfants (à partir de 8 ans) peuvent s'initier ou se perfectionner aux techniques de poterie (l'atelier est équipé de 3 fours) et de céramique. Les cours pour adultes se déroulent le mardi matin, le jeudi soir ou le samedi après-midi, à raison de 3 heures par séance et pendant les vacances scolaires pour les enfants. Les cours se déroulent dans une partie de l'atelier de l'artiste spécialement aménagée à cet effet. Renseignements : ☎ 377.05.88.

Artiste potier, Geo Frézar trouve l'essentiel de son inspiration dans le monde animal. Elle a transformé des matras de Drogenbos en atelier et en salle d'exposition. On s'y sent bien dès de l'égouttement des vases... même si, comme dit l'artiste, le quartier n'est beaucoup transformé et les champs des alentours sont aujourd'hui bel et bien lotis !

Une administration férue de chiffres

S'il y a bien deux choses qui passionnent les Drogenbossois, ce sont les kermesses et les chiffres. En effet, la brochure communale est de loin la mieux documentée de toute la région bruxelloise. Vous souhaitez savoir combien d'âmes compte cette sympathique localité ? Pas de problème, reportez-vous à la brochure et vous y apprendrez que Drogenbos compte 4.804 habitants soit un total de 2.200 ménages. L'année 1991 s'est soldée par 18 mariages et 8 divorces.

D'une manière générale, la population est un modèle de stabilité. Si en 1886, Drogenbos ne comptait que 609 habitants, cela fait maintenant un paquet d'années que l'on plafonne aux alentours des 5.000 âmes. Cette stabilité s'explique sans doute par le caractère sédentaire des Drogenbossois mais aussi par l'absence de terrain à bâtir et, comme personne n'a souhaité

faire de cette bande de terre constituée en commune indépendante depuis 1798 après avoir fait partie du bailliage de Rhode-Saint-Genèse, longue de près de 4.000 mètres et large de 150 mètres un nouveau Manhattan, on devrait en rester là.

En réalité, Drogenbos serait plus exactement une commune de passage. On s'y installe quand on est jeune marié et que l'on vient de décrocher un emploi dans la capitale pour s'en retourner d'où l'on vient quelques années plus tard au moment de construire...

Mais la précision drogenbossoise ne s'arrête pas là ! Les Infos communales nous apprennent encore que la commune compte 1,7 km de pistes cyclables, 16 km d'égouts pour 15,6 km de routes communales et 4 cabines téléphoniques publiques. Voilà bien une leçon de transparence administrative !

Un beau triptyque !

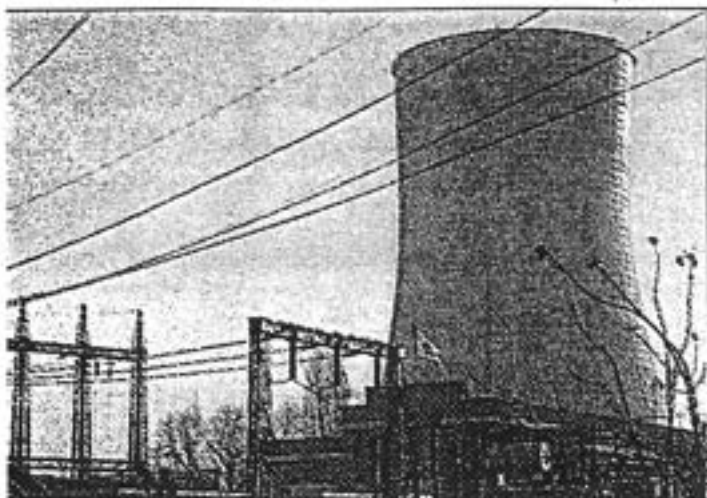
Si la morphologie de Drogenbos est généralement longitudinale (un croissant accolé à la région Bruxelles-Capitale), il n'est pas difficile de situer les différentes activités de la commune sur son territoire car, diable, c'est qu'on y a le sens de l'ordre.

Première partie : la zone résidentielle qui s'étend de Linkebeek (le carrefour dit du Delhaize, point de jonction entre Uccle, Linkebeek et Beersel) au centre névralgique de la commune (propriété Calmeyn et administration communale) en longeant la Grand'Rue. Une artère bien nommée puisque

c'est en la suivant que l'on accède à la zone réservée au commerce avec le maxicentre commercial qui s'étend du terminus du 91 et du rond-point de la rue de Stalle à l'entrée du ring.

Et last but not least, le zoning industriel qui se fond avec celui d'Anderlecht et de Forest. Un triptyque gagnant dont nous vous dévoilerons quelques aspects tantôt inattendus tantôt franchement surprenants. Manquent à l'appel, les quelques rues de derrière le canal qui vivent en symbiose avec Leeuw-St-Pierre et que l'administration communale compte bien chouchouter prochainement !

Drogenbos : un zoning pourvoyeur d'emplois

En développant son zoning industriel, Drogenbos a bien négocié le virage de la fin des années '70, marquées par de lourdes pertes d'emplois. A découvrir dans le zoning : une tour (photo St. Gendre) qui fournira, dès le mois d'août prochain, de l'électricité à 550.000 foyers et un centre d'essai automobile unique au monde

Drogenbos a subi en quelques décennies une mutation profonde. Le Bempt (situé à proximité de l'échangeur autoroutier) que l'on découvre ici sous un jour bien inattendu pourrait bien connaître des lendemains industriels qui chantent...

Une page de Fabrice Wauters

Nous étions une commune sinistrée !

Jean Calmeyn, le bourgmestre, se montre satisfait d'un zoning industriel qui peut encore accueillir bon nombre d'entreprises

En 25 ans et plus de mayoralat, le bourgmestre de Drogenbos a suivi pas à pas l'évolution de sa commune, qui a pris depuis une place prépondérante au niveau de la main d'œuvre dans la région. Celle qui était, il y a à peine 10 ans de cela, « une commune sinistrée », recueille aujourd'hui les fruits de la décision de l'exécutif de la région flamande, visant à créer une zone d'implantation industrielle destinée à favoriser l'emploi.

Installer dans sa commune, un zoning industriel tel qu'il existe actuellement à Drogenbos, ne doit pas être une décision facile à prendre lorsqu'on est bourgmestre. « Et pourtant nous n'avons pas le choix », explique Jean Calmeyn, au tout début des années 80, nous avons été confronté à la fermeture de l'usine Michelin et celle des ACEC, qui employait 2000 travailleurs ici à Drogenbos. » A l'époque en effet, ces suppressions créaient un tel émoi dans la région, que l'exécutif flamand décidait de créer sur Beersel, Drogenbos et Leeuw St-Pierre, une nouvelle zone d'implantation destinée à favoriser l'emploi de main d'œuvre, dans une région que l'on pouvait alors qualifier de sinistrée.

Aujourd'hui, avec le recul, on se rend compte que Drogenbos a été le grand bénéficiaire de cette décision. En effet, Beersel avait reçu une zone destinée à accueillir certaines entreprises, mais les agriculteurs locaux se sont insurgés parce que celle-ci se trouvait en milieu agricole; certains projets furent donc abandonnés au profit des deux autres municipalités concernées. Une simple balade le long du boulevard de l'Humanité permet aujourd'hui de juger de l'impact que peuvent avoir ces diverses sociétés au niveau de l'emploi et des taxes communales ainsi engrangées.

Il faut ajouter qu'à l'époque, il y avait des zones prévues d'intérêt public sur lesquelles la commune comptait installer une station d'épuration; lorsque celle-ci s'est faite sur le territoire de Bruxelles, ces terrains devenant disponibles, décision finale a été prise de les transformer en zoning industriel.

« Nous poussons très fort les industries non polluantes, poursuit Mr Calmeyn, la station d'épuration des eaux appartenant à UCB me satisfait pleinement, les investissements considérables de cette dernière méritent que de notre côté, nous fassions tout ce qui est en notre pouvoir pour améliorer l'état des routes qui mènent directement à celle-ci. »

Très attentif au problème de la pollution, le bourgmestre se félicite également de la façon dont les responsables d'Electrabel ont présenté le projet de tour de refroidissement à la population : « Cette tour est une nécessité d'utilité publique, elle n'enchanté évidemment pas la population, mais les gens vont s'y habituer. Après tout, le charme n'a jamais été un de nos atouts majeurs... »

Concernant l'emploi, la commune ne bénéficie pas directement du zoning, qu'à cela ne tienne, M. Calmeyn en évalue l'importance au niveau de la région : « Il faut admettre que la qualification des gens inscrits chez nous au chômage, ne correspond pas tout à fait aux critères d'engagement de grosses industries de la taille de l'UCB ou d'Electrabel. Je suis très inquiet pour l'avenir, l'essentiel c'est qu'on emploie des gens de la région et que le chômage diminue dans son intégralité... Ici c'est surtout au niveau de l'HORECA que l'emploi est favorisé, nous avons des contacts avec plusieurs restaurants qui engageraient en priorité des gens de Drogenbos. Nous avons à faire face à la demande de créations de nouveaux commerces, surtout des restaurants qui devront installer des parkings afin d'éviter des problèmes de trafic. »

Lorsqu'il y a une dizaine d'années la commune fut déclarée sinistrée par la région flamande, cette dernière a mis à disposition de Leeuw St-Pierre, Drogenbos et Beersel, ce que l'on appelle des « impuls gebied », que l'on peut traduire par « aides à la région », qui représentent en fait plusieurs millions destinés à améliorer les infrastructures et donc à faciliter l'industrie. Drogenbos a déjà touché 12 ou 13 millions de ces fonds mis à disposition, afin d'offrir un maximum de facilités en matière d'accès aux routes et lotissements toujours dans le but d'attirer les investisseurs.

« Les finances de la commune se portent bien, nous dit encore Mr Calmeyn, les sociétés installées sur le zoning nous rapportent environ 30 à 35 millions par an, toutes taxes confondues. A ce niveau là, nous ne voulons évidemment pas exagérer, ce n'est pas dans notre intérêt... » D'autant plus que Drogenbos tient à rester une commune intéressante pour les sociétés qui cherchent refuge. En effet, aux dires de son bourgmestre, on peut encore y accueillir trois ou quatre firmes par an pendant une période de cinq ou six ans. Les « impuls gebied » ont encore un bel avenir devant elles...

550.000 foyers concernés

Un géant électrique aux portes de Bruxelles : la dernière centrale d'Electrabel entrera en production en août 93. C'est une tour qui a déjà fait couler beaucoup d'encre...

La nouvelle tour de refroidissement d'Electrabel sera-t-elle à Drogenbos, ce que la tour Eiffel est à Paris ? Les habitants de ce petit bourg de quelque 4.800 âmes, situé aux portes de Bruxelles, s'habituent tout doucement à la nouvelle unité de production de la centrale électrique qui couvrira, dans les tout prochains mois, les besoins pri-

L'histoire d'Electrabel sur le site de Drogenbos remonte en fait à 1929. A cette époque, c'était la Compagnie anglaise d'électricité (Continental Electricity Company) qui, par asso-

ciation avec d'autres petites compagnies, devenait l'inter-brabant. Il y eut par la suite de grands regroupements dans les années 50. Le dernier en date transformait en 1990 Intercom, l'Unerg et Ebes en une seule société répondant au nom d'Electrabel.

Les petites unités de production qui alimentaient la région se sont trouvées très vite dépassées après-guerre; ce qui fait que déjà en 1954, la centrale devenait pionnière dans le domaine de la production électrique puisque une technique anglo-saxonne du nom de « Art et Surchauffe » mettait à disposition de la commune ce qui se faisait de mieux en la matière. Très vite cependant, la centrale s'est trouvée à nouveau dépassée et, encore une fois, on construisit sur le zoning industriel de Drogenbos une turbine à gaz délivrant 90 MW (mégawatt) ce qui fait de cette TGV (Turbine Gaz Vapeur), une unité parmi les plus puissantes du monde.

Cette TGV était en fait d'un modèle très spécial, car elle fut associée à une ancienne installation. La combinaison des deux fonctionnait toujours, la centrale existante délivrait alors 120 MW. Mais depuis

quelques années, on s'est quand même rendu compte que les 120 MW produits à Drogenbos ne suffisaient plus pour apporter une certaine autonomie à la province du Brabant. En effet, la région de Bruxelles importe aujourd'hui deux tiers de la puissance que l'on y consomme. Ce qui pose un sérieux problème d'acheminement de l'énergie ainsi produite. En 1990, Electrabel a donc pris l'initiative d'implanter sur le zoning, une centrale d'un nouveau type, beaucoup plus performante, puisque pour le mois d'août 93, la TGV dernier cri délivrera quelque 460 MW. Il faut savoir que les unités existantes ne sont conçues que pour couvrir les pointes de consommation ce qui fait qu'elles ne fonctionnent que quelques centaines d'heures par an.

C'est donc pour répondre à cet accroissement des besoins que la nouvelle unité sera mise en service en 93. La centrale en question comblera turbine à gaz et turbine à vapeur, elle sera alimentée au gaz naturel car ce combustible est relativement propre et les réserves mondiales sont relativement abondantes.

L'installation située le long de la région bruxelloise (Blvd de l'Humanité) longe le canal

de Willebroeck. Elle fonctionnera en principe 5.000 heures par an tandis que l'ancienne turbine à gaz d'une capacité de 120 MW travaillera encore une centaine d'heures, en cas de panne ou de pointes de la demande.

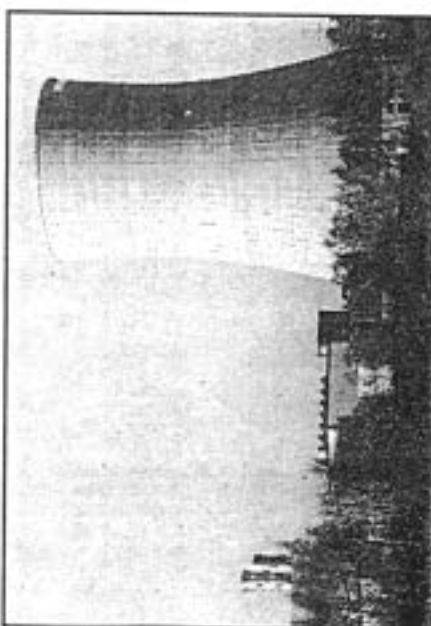
Trois raisons expliquent l'implantation de cette nouvelle centrale sur le site de Drogenbos : d'abord la région présente un déficit énergétique relativement important, ensuite la consommation locale est en forte expansion (SNCR, STIB, Volkswagen, UCB) et surtout, le site existe déjà depuis de nombreuses années, cela cho-

que donc beaucoup moins. Evidemment au niveau esthétique on peut trouver mieux ! Avec quelque 103 mètres de haut et 50 mètres de diamètre au sommet, cette hyperboloïde de révolution en élève plus d'un. Malgré cela, la population ne s'est pas montrée trop réticente à un projet qui, après tout, ne cadre pas (trop) mal dans un tel zoning industriel. Les implications environnementales potentielles de la nouvelle centrale sur la Région bruxelloise ont été étudiées par l'Institut bruxellois pour la gestion de l'environnement (IBGE) qui s'est dit plutôt favo-

table à un projet déjà bien entamé.

Au niveau de la pollution acoustique : 50 décibels le jour et 45 db la nuit, à une distance de 500 mètres. La Région bruxelloise n'y a vu inconvénient, eu égard à la présence du ring dont le bruit devrait masquer à tout moment le fonctionnement de la centrale. Quant au problème de fumée qui survolera la ville, il apparaît — d'après un expert indépendant — que celui-ci ne contribuera en rien à accroître la pollution de l'air étant donné que — toujours selon l'IBGE — Electrabel a eu recours à l'ensemble des technologies propres les plus évoluées, disponibles sur le marché.

En fait, la seule critique mentionnée par l'étude concerne bien évidemment la pollution visuelle. Dans ses conclusions, le rapport en question critique « le choix regrettable d'ériger une installation industrielle aussi importante en face d'ensembles d'habitations formant comme un théâtre autour du site ». Quoi qu'il en soit, au point où en sont les travaux (le gros-œuvre est terminé), on imagine mal que cette dernière remarque puisse modifier quelque chose...

Un nouvel emblème pour Drogenbos ? Cette tour d'une hauteur totale de 103 mètres délivrera dès le mois d'août prochain quelque 460 MW. 550.000 foyers profiteront de cet investissement de 11 milliards. (Photo F. Hellinckx)

Un maillon important dans la chaîne industrielle

Toutes les garanties sont prises pour l'environnement, la section UCB de Drogenbos utilise l'eau du canal mais l'épure après usage...

Avec plus de 75 milliards de chiffre d'affaires, une centaine de filiales occupant 7.000 personnes de part le monde et une présence sur les cinq continents, UCB se place 89e au Top 5.000 des industries belges. Le zoning industriel de Drogenbos accueille donc une fois de plus une société dont l'expansion ne peut que profiter à une commune et même à une région qui n'a d'autre choix que de jouer la carte de l'emploi.

Depuis 1871, la commune de Drogenbos accueille en son sein une des plus prestigieuses sociétés spécialisées en produits chimiques et pharmaceutiques que compte notre pays. Avec une présence active sur les cinq continents, c'est à la toute grosse peinture en produits de base pour revêtement et protection de différents substrats que nous avons à faire.

Implantée depuis 1871 sur le site de Drogenbos, l'histoire de l'UCB remonte en fait à 1753. A l'époque, elle se situait dans

les environs de la porte Louise et se trouvait alors en pleine campagne. Avec les années, la ville s'étendant, la firme de Jean-Pierre Vanderaast (le fondateur) commençait à polluer fortement le voisinage par l'émission d'acides nitriques et sulfuriques, utilisés en ce temps là comme matière de base pour la poudre à canon.

C'est en 1928, lors de la fusion de plusieurs fabriques chimiques réparties en Belgique, que la dénomination U.C.B s.a. (Union chimique belge) a été utilisée pour la première fois. Aujourd'hui, à l'âge de 240 ans, UCB n'est plus l'Union Chimique Belge mais tout simplement l'UCB et, par conséquent, les points après chaque initiale ont été retirés.

A Drogenbos, l'usine voisine d'Electrabel est en fait le quartier général international de la division spécialité chimique. Il en ressort essentiellement des produits de revêtements et de protection pour le métal, le bois, le papier ou le plastique. Cette division représente une partie du secteur chimique dont on ne pourra jamais retrouver un seul produit en magasin.

Pour exemple, les « radures », qui sont utilisées dans les encres d'imprimerie que l'on retrouve sur certains emballages en carton pour le lait et les jus de fruits, ou comme vernis appliqués sur les sols, le bois et les brillants d'hebdomadaires.

Idem pour les acryliques, ces produits à base d'acrylate sont vendus à des formulateurs qui y ajoutent des colorants afin d'en faire une peinture, employée ensuite pour le revêtement de fibrociments, tuiles ou bétons.

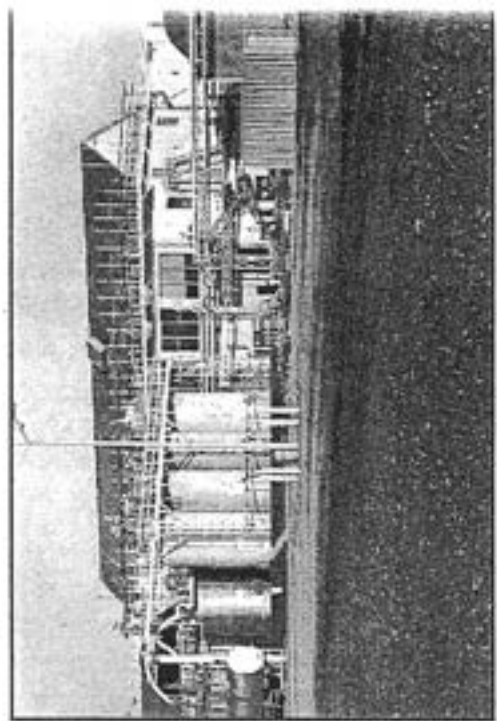
D'après le directeur du site, Mr Hartmann, la force d'UCB consiste en une stratégie accentuée sur les secteurs à haute valeur ajoutée : « Nous avons un leadership dans le monde grâce à des produits émanant de nos propres recherches. Ici à Drogenbos, la division spécialité regroupe la direction, le marketing, la recherche et la production. Nous pouvons difficilement retrouver la trace de nos produits puisque nos clients les transforment à leur tour pour les mettre sur le marché. »

UCB compte donc trois secteurs : la chimie, l'emballage

plastique et la pharmacie. Ce dernier est d'ailleurs très populaire puisque l'usine de Braine-l'Alleud fabrique le Nootropil, médicament parfois très apprécié par nos grand-parents car il permet de lutter dans une large mesure contre les troubles de la mémoire.

Particulièrement bien protégée par une équipe de vigiles, l'usine de Drogenbos est également assez bien située puisque la rue d'Anderlecht se trouve à une centaine de mètres du ring, à côté du chemin de fer et du canal de Willebroeck. La voie ferrée n'est pas utilisée pour l'instant, mais l'usine tient à en conserver la possibilité pour les années à venir.

En tant que quartier général pour le monde entier, le zoning est donc visité par un tas de clients étrangers (américains, coréens, saoudiens...) pour lesquels il est très fréquent que l'UCB sorte le drapeau national. Depuis 1991, l'usine a sa propre station d'épuration des eaux. En effet, les réacteurs étant refroidis par l'eau du canal, il a fallu s'assurer que celui-ci ne soit pas pollué outre mesure par un rejet néfaste. A ce sujet, il faut savoir que la

Une multinationale de la chimie, présente sur les cinq continents, a choisi Drogenbos pour y installer le quartier général d'une de ses trois divisions et y accueillir ses hôtes étrangers. (Photo J. Hellinckx)

plupart des grosses industries chimiques de Belgique ont signé une charte sur l'environnement dans laquelle ils s'engagent à réduire au maximum toutes émanations toxiques.

Au niveau de l'emploi, la commune ne bénéficie pas particulièrement de la multinationale...

nale qu'elle accueille puisqu'un peu plus de 3% seulement des 500 membres du personnel est domicilié à Drogenbos. Par contre si l'on considère les taxes engrangées par celle-ci l'implantation d'industries de ce type peut se révéler des plus intéressantes...

**Drogenbos entre passé,
présent et avenir**

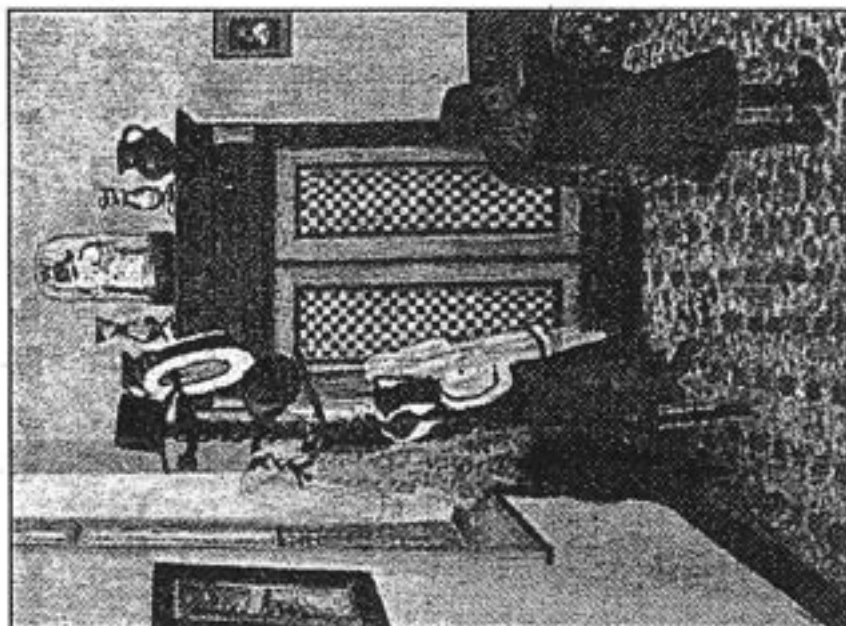
**Les souvenirs de Jeanne
qui a servi de modèle à**

son père, Louis

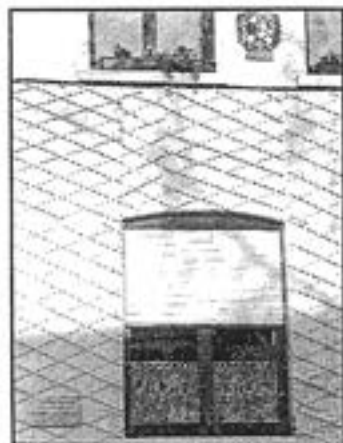
Thévenet, voici 80 ans

Au début du siècle, les peintres étalent nombreux à s'installer dans la région. Drogenbos en a accueilli au moins six. La petite Jeanne, que l'on découvre à gauche sur une œuvre de son père adoptif, Louis Thévenet (photo D. Rodenbach), intitulée *Le Portemanteau* et conservée aux Musées royaux des Beaux-Arts, et aujourd'hui (à droite sur la photo de St. Gendre) se souvient de cette époque où l'on payait bien souvent sa note avec une toile, une gravure ou un dessin... * A lire dans notre série, de même qu'un article sur les états généraux de la Senne organisés en mars prochain

→ page 2

Une route d'art

Des plaques commémoratives ont fleuri sur certaines façades à Drogenbos. Un clin d'œil au passé artistique de la commune qui avant d'être résidentielle fut campagnarde. Une campagne qui d'Uccle à Linkebeek attira bon nombre de fous du pinceau...

Depuis le mois de septembre dernier, les habitants de Drogenbos ont vu fleurir des plaques commémoratives sur certaines maisons de leur commune. Floraison soudaine ? Il y a un peu de cela. En effet, à l'occasion de la dernière journée du patrimoine les responsables locaux de la manifestation, ce sont mis sur les traces des peintres qui, au début du siècle, vivaient à Drogenbos. Car la rumeur veut que l'on y peignait et buvait beaucoup ! Une rumeur que les descendants de ces artistes ont tenu à corriger un petit peu. Tandis qu'une exposition réunissait le temps d'un après-midi tous ces peintres et graveurs.

Pour retrouver les traces de tous ces artistes, la collaboration de Félix De Boeck fut bien sûr précieuse. Ainsi, six noms sont-ils sortis de sa mémoire. Son professeur de dessin, Pol Craps qui fut lui-même élève du graveur ucclois Auguste Danse ne pouvait bien sûr pas manquer à l'appel. Louis Thévenent ne séjourna que deux ans dans la commune mais c'est à lui que De Boeck doit sa première boîte de couleurs. Et cela valait bien une petite plaque ! Quant à Marie Collart dont une oeuvre se trouve au musée des Offices à Florence, on pouvait mal de l'oublier puisqu'elle a déjà sa rue ! Paysagiste comme elle (elle nous a laissé quelques superbes paysages dont la technique rappelle Millet et Courbet qui nous renvoient au bon vieux temps où la Senne fleurait bon la campagne). Paysagiste comme la plupart des artistes drogenbossois, sans doute attirés par le côté champêtre des lieux, Paul Vandebroek s'éteignit en 1927 à Drogenbos. Jean Baldauf, qui s'installa Grand-Route avant le tournant du siècle, est surtout associé à la colombophilie car outre portraits et paysages, il peignit de nombreux pigeons de concours. Aux côtés de ce quatuor, deux autres personnages pour le moins étonnants. Le russe Krasnobaïeff, fils de serf immigré en Belgique pour y étudier à l'Université de Liège, il s'installa à Drogenbos jusque dans les années 20. On lui doit un très beau portrait de Félix De Boeck jeune. Et last but not least, Albert Daenens qui fut l'une des figures de proue de l'avant-garde belge.

Peintre et graphiste bruxellois, Albert Daenens fut également un graveur engagé. Il créa entre autres un mensuel anarchiste et peu patriotique mais prompt à dénoncer les injustices sociales. Cette gravure sur bois intitulée *Pajol, marionnette triste* date de 1920 et est conservée au cabinet des estampes de la Bibliothèque royale Albert Ier.

Une page d'Elysabeth Loos

Louis Thévenet aimait Drogenbos

Fille adoptive du peintre disparu en 1930, Jeanne Mommaert (80) se souvient de son enfance passée entre Drogenbos, Calevoet et Hal...

Louis Thévenet n'a séjourné que deux ans à Drogenbos mais il s'y était fait tellement d'amis qu'il ne manquait pas d'y retourner dès que l'occasion se présentait. Emmenant partout avec lui sa petite Jeanne, il lui arrivait bien souvent de refaire à pied le trajet qui séparait Drogenbos de sa

nouvelle maison de Hal. « C'était toujours la même chose, raconte Jeanne, quand on allait du côté de Calevoet, on ratait toujours le dernier tram. Et, pour rentrer, il me portait sur ses épaules ! »

Avant d'arriver en 1914 à Drogenbos, Louis Thévenet qui était né à Bruges en 1874, a

longtemps séjourné dans la région bruxelloise où il avait suivi ses parents peu après sa naissance. Avant d'être peintre, ce fils d'organiste (le père de Louis Thévenet fut l'organiste de l'Eglise St-Jacques sur Coudeberg), devenu très tôt orphelin, s'est essayé à différents métiers et a même parcouru le monde sur un cargo anglais. « Il a plu- tôt gardé de bons souvenirs de tous les petits métiers qu'il a

exercé pour survivre après la mort de son père mais ne parlait jamais de son expérience à bord du cargo. Il lui arrivait seulement d'entonner des chansons de la marine anglaise. »

Ce témoignage, nous le devons à Jeanne, sa fille adoptive, que le ménage Thévenet recueillit après la mort accidentelle de Madame Mommaert, ouvrière à la brasserie Van Haelen à Linkebeek. Jeanne

avait alors un an et elle ne devait quitter le peintre qu'à la mort de ce dernier. « Il n'a pas eu facile. Et, il n'avait pas tous les jours de quoi manger. Tout un temps, c'était bien avant ma naissance, il a habité une maison sardie aux alentours de la place St-Croix (aujourd'hui la place Flagey), c'est dans un cabaret qu'il a rencontré sa femme. Elle lui portait à manger. Ils ont dû se marier vers 1909. C'était le premier à être marié. Ses compains ne manquaient pas de le plaisanter à ce sujet. Sa femme n'a jamais été une femme d'artiste. C'est elle qui lui a appris à boire. »

Nous y voilà. Les mauvaises langues racontent que dans les cafés de Drogenbos (avant de s'y installer le ménage avait occupé plusieurs logements du côté de Uccle St-Job et de Calevoet) et du coin, les artistes (ils étaient nombreux dans la région) échangeaient leurs toiles contre leurs ardoises. « C'est vrai qu'il buvait. Je me souviens même de l'avoir vu un jour allongé près de la Senne. Après ça, il était tranquille pour huit

jours. En fait, trois furets lui suffisaient. Mais jamais, il n'échangeait ses toiles pour boire. Bien sûr, il lui est arrivé d'essayer de vendre ses tableaux pour survivre. Je me souviens qu'il est un jour parti chez un boucher avec une toile sur laquelle il y avait une tête de cochon. Ça aurait dû lui plaire mais le boucher n'en a pas voulu ! »

En réalité, Louis Thévenet semble avoir vendu très peu de son vivant. Fort heureusement, cet autodidacte que le peintre Gaston Olfie avait initié, bégaiement de quelques appels comme celui du brasseur Van Haelen qui l'exila vers Hal pour le soustraire à ces mauvaises fréquentations ou encore le restaurateur ucclois Romain Sévénant. Mais, à aucun moment, le peintre ne bénéficia d'un véritable confort matériel. « Dans ces tableaux, commente Jeanne, ce sont toujours les mêmes éléments que l'on retrouve. L'harmonium, la commode. Nous n'avions pas beaucoup de mobilier et à Hal, la maison était froide et humide. Ce qui compte beaucoup, c'est la nourriture. Il avait eu tellement faim dans sa jeunesse. » Privations et bannissement, la bohème la vie d'artiste après la première guerre mondiale, Jeanne n'a qu'un mot pour la décrire et à l'en croire, ce n'était pas la bohème tous les jours ! « La vie d'artiste ? C'était monotone. » Verdict sans appel. « Pourtant, poursuit Jeanne, Louis Thévenet prenait la vie du bon côté. Je me souviens quand j'étais plus grande

de nos voyages à Bruxelles pour aller y acheter des couleurs. On prenait le bus jusqu'à la place Rouppie. A l'époque, c'était une véritable expédition. Il préparait toujours toutes ses toiles lui-même et ne s'isolait pas tout pour peindre. »

Jeanne qui était très petite lors du passage de Louis Thévenet à Drogenbos, se souvient pourtant de l'enfant du pays. « Nous habitions à deux pas de chez les De Boek. A l'époque, Félix De Boek, c'était un jeune homme et moi, une toute petite fille. C'est chez lui qu'on allait chercher le lait. Bien sûr, nous sommes souvent retournés chez lui. Je suis sûre qu'il se souvient de la petite Jeanne. » Louis Thévenet n'a pas uniquement contribué au rayonnement local en peignant en 1919 l'extérieur de l'Eglise St-Nicolas, puisque c'est lui qui fournit ses premières couleurs à Félix De Boek...

Quant à l'oeuvre même, Louis Thévenet, elle semble unanimement appréciée. Peintre d'intérieur, ses compositions sont à la fois structurées et chaleureuses. C'est avec des tons chauds que Thévenet rend compte de la vie quotidienne de son époque. Un bollewinkel, un café, une chambre à coucher. En peignant les intérieurs, son temps, Louis Thévenet rend compte de sa réalité intérieure. Dans son univers, les portes sont toujours ouvertes. Un bûcher d'évasion aussi fort que celui de confort qu'évoquait la fille adoptive ? Sans doute...

Le temps a passé mais Jeanne a conservé un souvenir très vivace des ses années passées dans les meilleurs artistes du sud de Bruxelles (photo St. Gendré).

Des chefs-d'œuvre de précision

Elève du graveur ucclois Auguste Danse, Pol Craps a laissé derrière lui une œuvre romantique et le souvenir d'un homme généreux qui recevait chez lui beaucoup d'autres artistes

C'est dans sa maison de la rue Longue (la première à y être construite) que Pol Craps recevait ses amis artistes quand il ne les retrouvait pas dans l'un des nombreux cafés que comptait alors Drogenbos. Entré dans la légende comme un bon vivant, Pol Craps fut aussi un artiste dont la mort étonne aujourd'hui. Comme tous les graveurs de l'époque, il consacrait une partie de son temps à la reproduction de tableaux de maîtres.

C'est en 1900 que Pol Craps, formé à l'académie de Bruxelles réalisa deux de ces premières grandes œuvres. La reproduction de deux tableaux de Van Dijk, James Ensor dont il reproduit également une œuvre, l'oua particulièrement son travail. Son fils et sa petite fille se souviennent des années où Drogenbos était une

commune à « haute teneur artistique »...

Marcel Craps se souvient avec émotion de la presse de son père comme de la cuve de terre cuite émaillée dans laquelle il préparait ses acides et conserve soigneusement quelques plaques de zinc, témoins de l'art rigoureux du graveur. Il se souvient aussi du grand bahut dans lequel Pol Craps remisait ses œuvres. « C'était un grand bahut fait à mesure avec plusieurs niveaux et des planches à glissières... » Mais il se souvient surtout de l'ambiance de la maison qu'il occupait avec ses sept frères et sœurs. « C'était, raconte-t-il, vraiment une maison ouverte. Je n'ai en tous cas jamais vu la porte de ma maison fermée. Il y avait un véritable brassage. Mon père avait beaucoup d'amis, des peintres mais aussi des marbriers, des ébénistes. A l'époque, ils exerçaient aussi une profession artistique. Ils discutaient parfois fort tard, surtout quand les Thénénets venaient. Ils portaient parfois à plusieurs dans la campagne

pour y faire des croquis, toujours à pieds et parfois assez loin jusqu'à des Dilbeek ou des Grimbergen. On savait quand ils partaient mais quand à savoir quand ils rentreraient... »

La légende, nous l'avons déjà vu, veut que les artistes de l'époque échangeaient leurs toiles pour aller boire. « Il ne faut rien exagérer. C'est vrai qu'à l'époque, il y avait beaucoup de troc. Et à l'époque, les cafés c'était un lieu de rencontre. C'était mon père qui a eu l'idée d'organiser à Drogenbos une exposition rassemblant l'œuvre d'artiste comme Vandebroek, Schoupreman, Kraenobaeff ou encore les frères Thénénets. Elle s'est tenue au café de l'Ange qui n'existe plus aujourd'hui. A la fin de sa vie, il s'est construit un 'bungalow' dans le fond du jardin avec l'intention d'y tenir son rétro-peu avant sa mort en avril 1939. »

Quant à l'œuvre de Pol Craps, riche d'environ 300 originaux, elle s'articule autour des trois thèmes suivants. Tout

d'abord la reproduction d'œuvres de grands maîtres (les posers de l'époque), viennent ensuite les portraits (Pol Craps exécuta e.a. ceux d'Auguste Danse, de Charles de Bue, deux personnalités uccloises bien connues ou encore de Félicien Rops) et bien sûr les paysages. Chacune des gravures était réalisée en deux ou trois états (càd des étapes successives qui permettaient à l'artiste d'effectuer quelques corrections) et reproduites ensuite à un nombre limité d'exemplaires. A l'époque (Pol Craps est né en 1877), on faisait également appel aux graveurs (qui étaient avant tout de solides dessinateurs) pour réaliser des menus ou des affiches.

Germaine Vandenbosch Craps, l'aînée des petits-enfants du graveur s'est elle aussi mise à la gravure. « Les techniques, dit-elle, n'ont pas changé. On travaille comme au temps de mon grand-père. Bien sûr, nous n'avons plus autant le sens du détail. Quand on regarde les œuvres de Pol Craps, on est halluciné. Les portraits sont

d'une précision exceptionnelle. » Un art qui se transmettait dans les académies des Beaux-Arts de l'époque mais aussi le dimanche après-midi chez les artistes mêmes. Ainsi, Pol Craps le romantique qui croquait les coins pittoresques du sud-ouest de Bruxelles fut-il le professeur

de Félix De Boeck l'avant-gardiste. « C'était de loin l'élève le plus doué, se souvient en Marcel Craps, mais au d'un moment mon père n'a pu le suivre. » Entre le début la fin des leçons, le monde a sans doute basculé du 19ème au 20ème siècle...

« Une maison ouverte » dont se souviennent le fils et la petite fille de Pol Craps et où se retrouvaient tous les artistes du coin (p. F. Hellinckx).

La Senne propre dans dix ans ?

C'est à Drogenbos que les Bruxellois peuvent découvrir la Senne à l'air libre : un triste spectacle et pourtant l'optimisme est de rigueur

Pour la Senne, l'optimisme est de rigueur ! Drogenbos prendra une nouvelle fois les devants en invitant responsables régionaux et défenseurs de l'environnement à se mettre autour de la table des négociations (photo F. Hellinckx).

La Senne propre dans dix ans, c'est le défi que lance Drogenbos aux trois instances régionales de notre pays. Commune pionnière en la matière Drogenbos s'apprête à accueillir les prochains états généraux de la Senne qui réuniront autour d'une même table les différents représentants régionaux ainsi que d'un certain nombre d'associations de défense de l'environnement. L'avenir nous dira si l'on se dirige vers un véritable contrat de rivière.

S'il existe bien un dossier qui préoccupe Jean Calmeyn, le bourgmestre de Drogenbos, c'est bien celui-ci. Installé aux premières loges (la Senne traverse la propriété familiale des

Calmeyn), il peut mieux que tout autre évaluer les inconvénients d'une rivière loin d'être au dessus de tous soupçons. Bourgmestre de l'entité, il s'est rapidement rendu compte que le problème ne se résolvait pas sans l'assentiment et le soutien de tous. Aussi est-ce à Drogenbos que se sont tenus, voici environ cinq ans, les premiers états généraux de la Senne. Car la Senne-de Zenne n'est pas uniquement une rivière polluée pour ne dire une égout à ciel ouvert, c'est aussi le plus national de nos cours d'eau. En effet, elle arrose chacune de nos trois régions.

Conséquence indirecte de ce zèle institutionnel : le principe du pollueur payeur est dans le cas de la Senne bien difficile à appliquer. En région wallonne, des usines comme les Forges de Calbecq sont très souvent mon-

traient la Senne par l'intermédiaire d'un de ses affluents : le Hain. Quant à la région flamande, elle apporte elle aussi sa pierre à l'édifice. Rien qu'à Drogenbos par exemple où les égouts de la commune aboutissent directement dans la rivière. Et la région bruxelloise dans tout cela ? Elle n'est pas en reste. Le Zwartee beek que l'on trouve du côté d'Uccle où il draine une partie des égouts vient compléter ce tableau déjà peu réjouissant.

Un tableau que Jean Calmeyn se refuse de prendre au tragique car pour lui, les problèmes sont facilement cernables et donc résolubles moyennement, bien sûr, un certain nombre d'efforts financiers. Sur ce plan, la station d'épuration de Bruxelles-Sud devrait, dès sa mise en service, apporter un fameux ballon d'oxygène aux éventuels localitaires de la Senne. Quant aux

entreprises installées parfois d longue date le long de cours d'eau providentiel pour l'économie locale. Il semble qu'elle aient compris qu'il vaut mieux prévenir que guérir et sont donc leur grande majorité déjà équipées de stations d'épuration internes.

Bien sûr, tout cet optimisme de principe (les nouveaux états généraux de la Senne sont annoncés pour le courant de mai '93) se doit d'être tempéré par un solide bon sens écologique. Rien ne sert de construire une onéreuse station d'épuration si l'on n'apporte aucun remède au problème des égouts. Le temps de la prise de conscience semble aujourd'hui être révolu. L'avenir nous dira si nous sommes enfin entrés dans l'ère du bon sens et si, comme le prétend Jean Calmenin, la Senne redressera d'ici dix ans, une rivière tout à fait fréquentable.

L'empreinte de Stéphane De Mol

Le FC Drogenbos joue à fond la carte jeune pour rétablir une situation aujourd'hui difficile tout en s'inspirant du Grand qui y a fait ses classes

L'échevin Constant Teghem, tout comme Louis Testaert (le père de l'actuel secrétaire du FC Drogenbos) était équipier de ce qui fut le grand Uccle Sport, alors membre à part entière de l'élite du football belge. C'est un peu lui le père spirituel du magnifique stade érigé rue Marie Collart. Mais M. Teghem est aussi celui qui enseigna les premiers rudiments de foot à l'un des Diables Rouges des plus représentatifs de l'épopée belge à Mexico.

Stéphane De Mol, bien sûr. L'enfant du cru. Quoique natif de Beersel, de l'autre côté de la rue, c'est à Drogenbos qu'il a fait toutes ses classes. L'entraîneur Teghem c'était aussi l'oncle Constant. Stéphane resta à Drogenbos jusqu'en deuxième année cadet. Puis ce fut Anderlecht, la Coupe du Monde jusqu'au Standard. Mais avec des services rendus entretemps à Bologne, Porto, Toulouse. Et justifiées par une trentaine de capes internationales.

« Les contacts sont toujours restés excellents entre Stéphane De Mol et Drogenbos souligne Guy Testaert. Aller à Anderlecht, c'était évidemment son intérêt. Mais cela ne l'empêcha pas de rester proche de son club d'origine. Pendant plusieurs années il assura l'entraînement des jeunes. Bénévolement, toujours. Comme tout le monde à Drogenbos, où le bénévole reste la règle à tous les niveaux. Les frais sont essentiellement de fonctionnement. Ils sont importants. Peu d'entrées financières, mais l'imagination et les bonnes volontés fonctionnent. L'esprit est d'autant meilleur. Aux bénéfices de la buvette - idéalement située puisque on y a vue sur chacun des deux terrains - s'ajoutent les recettes de manifestations saisonnières devenues traditionnelles et où tout Drogenbos se retrouve. C'est la kermesse aux moules en septembre. Celle du Coq Flamé, en février-mars. C'est également l'annuel tournoi de début mai où défilent toutes les catégories d'âge jusqu'aux juniors. Le succès de foule et d'am-

biance y est toujours assuré. Sans oublier la Saint-Nicolas qui cette année a donné l'occasion d'une distribution de montres aux couleurs du club. Les petits cadeaux entretiennent l'amitié, dit-on. Chez nous les sympathies spontanées, les commerçants et les firmes du coin, y contribuent pleinement. Cela forge un esprit de camaraderie qui pour les joueurs se retrouve sur le terrain. Chacun met la main à la pâte. A commencer par le président Alexis Buelens. Lors du Coq Flamé, qu'il soit Archiduc ou A la provençale c'est lui qui traditionnellement le flambe au Grand Marrier. »

M. Buelens a été successivement joueur, entraîneur, secrétaire du club, avant d'en assurer la présidence. Ce qu'il fait depuis une quinzaine d'années. La position actuelle du FC Drogenbos au classement, nous l'avons signalé, est en ce moment précaire. Si descendente il y a, ce ne sera sans doute pas un drame, mais ce sera quand même péniblement ressenti. C'est qu'une fois au bas de l'échelle, il est beaucoup moins facile de remonter de 4e que de se maintenir en 3e.

Dès lors le choix est fait « Je maintiendrai ». Tout sera fait « pour ». La deuxième partie du championnat devrait être logiquement celle de la remontée du FC Drogenbos. Francis Van Brusteghem après avoir entraîné les Espoirs a pris cette année la succession de Bernard Fretin à la direction de la première. La mise en place commence à se faire, et à se bien faire : « Drogenbos a été éliminé en coupe de Belgique par 1-0 à Hoeleden relève Guy Testaert qui n'y voit rien de négatif Un but marqué à 30" de la fin, mais un résultat régulier. Mais précédemment nous avions battu Asse, une équipe de 2e. »

Dès lors ?

Ce dimanche le tout Drogenbos sera au terrain du Foyer Anderlechtois, chaussée de Mons, pour encourager les leurs dans une première épreuve de vérité face à Marmara.

« En esprit Stéphane sera parmi nous... »

Guy Testaert a confiance.

Stéphane De Mol a fait ses premières classes au FC Drogenbos, où devenu l'un des très grands du football belge il a continué pendant plusieurs années à entraîner les jeunes.

Sporthal : tout le monde descend

Chaque jour de la semaine c'est la cohue : toutes les disciplines se côtoient en bonne entente, sans trop de difficultés et surtout sans problèmes linguistiques

Ce Sporthal de Drogenbos on le met à toutes les sauces. Avec succès, car toutes les sauces s'y retrouvent. Certaines disparaissent, d'autres viennent les remplacer. La plupart s'y maintiennent. Sans que jamais quelque exclusive intervienne.

Du tennis le lundi; football en salle et ping-pong (M. Bellinck 374.70.00) le mardi; un mercredi full dès les 13h avec du tennis-jeunes (M. De Drijver 378.21.59), du football en salle et du volley (M. Cael pour Bero-Livok 380.54.96, Mme Breckpot pour l'Union Volleyball 374.94.70); du volley le jeudi; la salle au foot le vendredi; avec le F.C. (M. Testaert 377.79.32), les mini-vétérans (M. De Wulf 331.12.99) et Lokomotiv Dromivo Drogenbos (M. Wouters 377.10.85); tennis-jeunes encore le samedi avant que n'interviennent les compétitions; ping-pong puis tennis le dimanche. En précisant que les populations scolaires ont accès au sporthal en matinées tout en se livrant déjà à divers jeux sportifs dans leurs salles de gymnastique respectives, que trois courts de tennis en plein-air jouxtent encore le stade, que des tournois de balle-pétole occupent assez régulièrement l'espace libre situé en face de la Maison Communale, et que du basket y est joué occasionnellement (alors que l'équipe qui jusqu'il y a peu représentait Drogenbos en compétition officielle a mis la clef sous la paillasse).

Retenez encore que le cy-

clisme prend des initiatives, que le billard (au café Centrum notamment) jouit de rencontres officielles, que la promenade pédestre (particulièrement hivernale) compte les échecs connaissent de nombreux et réguliers adeptes, que les aînés voyagent de la gymnastique aux jeux de ballons, et qu'aux jeunes sont offerts du patinage à glace (à Forest) et du ski (en montagne). Sans oublier la natation (à Beersel).

Tout cela se fait dans une construction parfois laborieuse mais dans la bonne volonté et l'entente, toutes langues confondues ou problèmes adhérents. Soit le paradis à peu près sur terre. Ce qui n'empêche que le revêtement synthétique des courts de tennis met les John Borg locaux en difficulté dès qu'ils rencontrent le voisin sur brique pilée. Comme le John Borg local ne se cultive véritablement pas à grande échelle sur les courts de Drogenbos, est-ce à considérer parmi les urgences ?

« Le plus grand nombre nous répète-t-on le sport de masse dans un amusement permanent qui vide la rue de l'ennui et du désœuvrement jeunes, tel reste le point premier. »

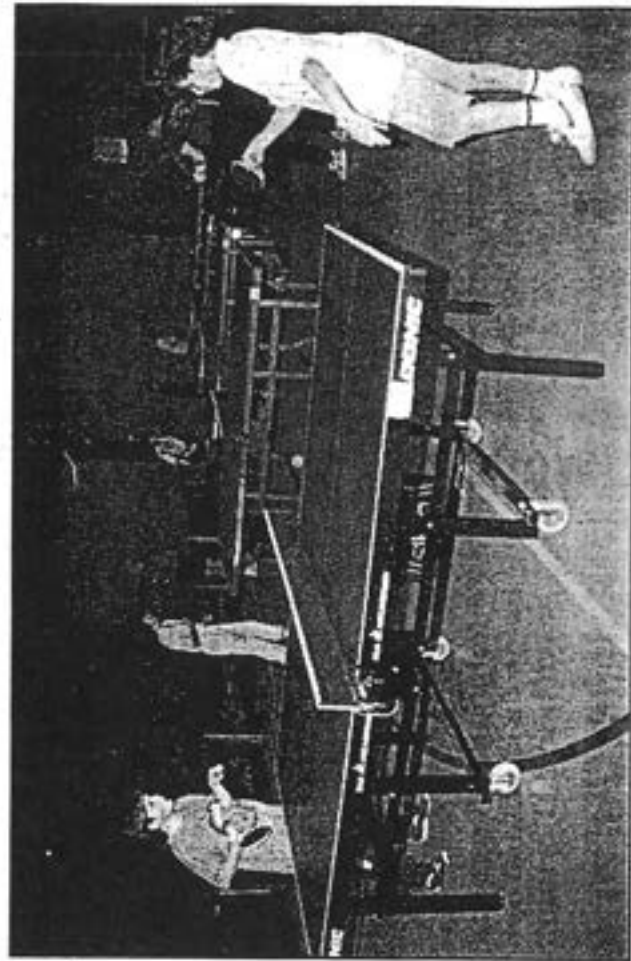
Les joueuses de football en salle, les volleyeuses de l'Union Drogenbos (mais oui, une équipe évolue en Nationale 3 et une autre en provinciale, des jeunes sont alignées en pupilles et en cadettes), toutes s'inscrivent dans cette ligne générale.

Le volley c'est un peu le fer-de-lance, le signe bonne santé du sport à Drogenbos. Tout comme le ping-pong.

Le volley a fait son entrée dans la commune en 1964 avec Roger Moonens. Les filles y ont été acceptées dès 1975, avant d'y être laissées toutes seules. Les garçons quant à eux ont poursuivi à Etterbeek. Livrées à leur sort, elles ont fait en sorte qu'il ne soit pas triste. A suivre Mlle Yachbikian, Laurence Marnelle, Cathy Du-

roisin, Murielle Van Beghin, Chérine Stakenborgs et les autres, appliquées pour se conformer aux directives de René Delhoux, peu de soucis à se faire. Ni pour l'avenir du club, ni pour ces toutes petites Valérie Markulin ou Laurence Lancré auxquelles la maman-vétérinaire Martine Coulon enseigne les rudiments d'un mini-volleyball.

Là aussi des tours de force sont imaginés pour subvenir aux obligations financières. Rien que les frais d'arbitrage les situent « Deux fois mille francs pour un match à domicile nous dit Mme Breckpot plus les frais kilométriques de déplacement qui peuvent combler le loin. » Chez les volleyeuses aussi les kermesses aux moules de novembre et de steaks en mai, mettent un peu de beurre dans les épauards. L'amateurisme même à tout, l'important c'est de n'en pas sortir. Dès lors l'imagination au besoin sera à la casserole à l'occasion d'y masser dans la bonne humeur « Dix ans que je suis secrétaire déclare Mme Breckpot et plus enthousias-

Le tennis est enseigné dès le plus jeune âge. Les entraîneurs Marcel De Drijver et Dimitri Tondour s'appliquent à corriger les positions.

te qu'aux premiers jours. »

Le volley à Drogenbos c'est la victoire du sport collectif. L'individu c'est par excellence le ping-pong. Ces cinquante tables acquises en vingt ans d'existence. En considérant que chacune représente un débours de 30.000 F (fillet compris), se demander si le Ping-Pong Drogenbos va bien ? « Ça va même trop bien » disent d'une seule voix Jacques Heymans, Jacques Bellinck comme François De Troeye, mais d'un ton qui dit assez qu'on souhaite que cela n'aille que mieux encore.

Le pongiste est de tout

âge. A Drogenbos, le doyen s'appelle Auguste Peeters. Il a 73 ans et joue toujours. Le président d'honneur Heymans n'en a que 72, mais il reste tout aussi régulier pour taper de la balle de sa palette. Pourtant au grand rendez-vous annuel tout proche du 24 janvier il restera sur la touche. « Je serai là mais seulement pour tenir la caisse s'excuse-t-il il faut ce qu'il faut, une fois n'est pas coutume. Encore que les droits d'inscription au tournoi n'interviennent que pour fort peu dans les frais. Ce n'est pas l'essentiel. Ici on s'amuse dans un certain dilettantisme qui nous confère parfois des allures

Rien ne dit qu'il n'en viendra pas un jour. Pour s'y amuser bien sûr.

van .
M. J. Van den Weghe 1819

Toen het er op aankomt om
Straten van lot te verbeteren of
bruggen te herstellen in 1819
b.v. richtte het Hollandsch Beheer
Zich bovendien tot de Gemeente
St. P. Leeuw, om de Mastelbrugge
tussen Ruijsbroek en Drogenbosch
te helpen heropbouwen, maar
de boerkes van Leeuw gebarde
Zich doof (Bock der Beraads-
slagingen Zitting van 4-9-1819)

Eens vonden we de brug.
benaamd Bostelbrugge, bostel
middel Nederlands woord bete-
kend afval, afval van brouwen,
feulen, schillen. De Mastelbrugge
lag freeks goed om afval in
keur zenne te ontrangen, vergeten
we niet dat de b en de m in
volks uitspraak veelal wisselde
onder mekaar.

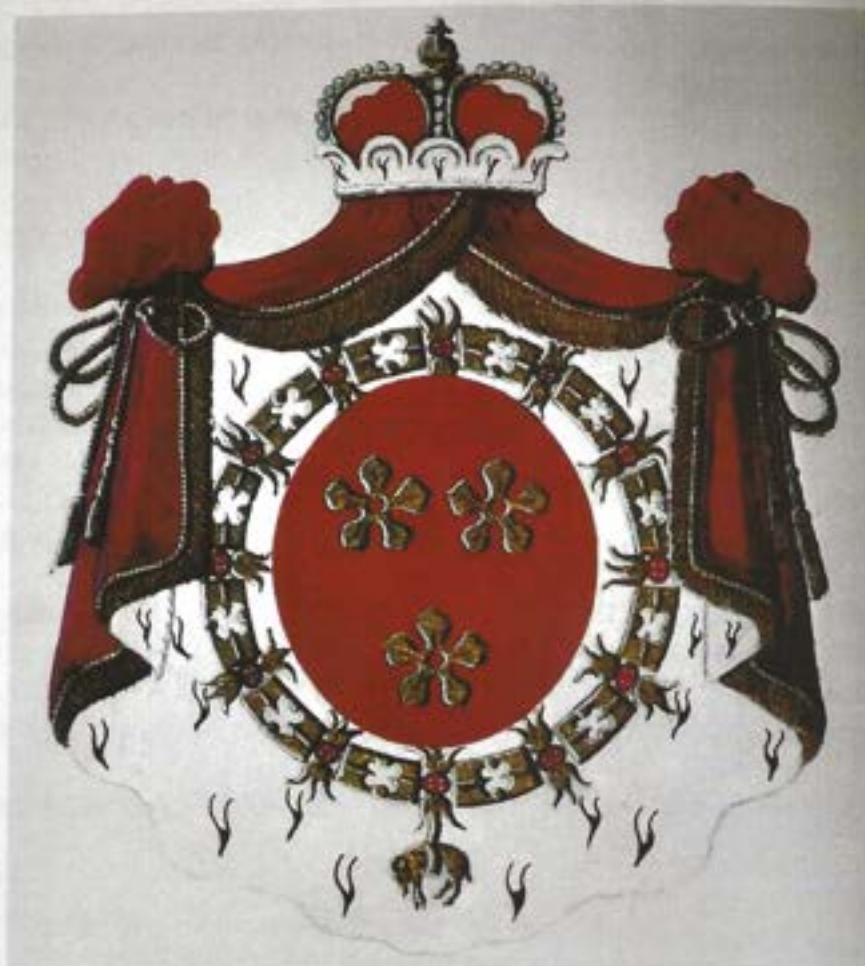
D R O G E N B O S - (G E S C H I E D E N I S B A N D)

- 11e EEUW: Drogenbos behoorde tot het Land van Mechelen en Grimbergen. De Familie Berthoud is eigenaar van het dorp en de Heer van Drogenbos oefende alle gezag en gerecht uit op de schepenbank van Ukkel onder het oppergezag van Sint genesius Rode.
- 1430 : Door testament komt onze gemeente in het bezit van de familie Hertewyck uit Brussel. Er stonden hier 50 huizen voor ongeveer 200 inwoners
- 1496 : Drogenbos wordt gevoegd aan de hoofdneierij Ukkel. Golive Lyssen wordt onze eerste neier. - Door pestepidemie was het getal huizen tot 20 geslonken
- 1530 : Het domein is eigendom geworden van Andreas DOVERIJN, kamerridder van Keizer Karel. Er waren toen 37 huizen. Heel waarschijnlijk is het deze Doverijn die het kasteel liet herbouwen en het gebouw met Spaanse trapgevel liet opbouwen Hugo Doverijn was tafeledelman van Margareta van Parma.
- 15.. : Adriaan Dubois, vleugeladjutant van Keizer Karel, werd eigenaar van Drogenbos. In 1608 schonk hij de doopvont aan de kerk. De Pastoor van Ukkel kwam alhier de mis lezen
- 1635 en 1668 : De ongelukseeuw ! Zware pestepidemie ! De gemeente telt nog 1 kasteel, 24 huizen, 5 herbergen en 124 inwoners
- 1698 : Het dorp telt 190 inwoners
- 1720 : De heerlijkheid is bewoond door de dochter van de Markies van Grana Hendrika de Caretto y Grana, weduwe van de hertog van Arenberg. Deze liet een prachtig kasteel bouwen op de pelouse voor het huidige kasteel. Onmiddellijk na haar dood in 1744 lieten de erfgenamen het afbreken. Er waren toen 237 inwoners.
- 1798 : Onder de Franse revolutionaire overheersing wordt DROGENBOS als zelfstandige gemeente. Zijn eerste burgemeester "maire" Louis - Victor DAMEVILLE stichtte op de Steenweg op Drogenbos een Franse school(bij de vroegere zandbeek) Ook de benamingen van de herbergen worden verfranst. De gemeente telde 433 inwoners
- 1831 : Na de verkondiging van de onafhankelijkheid van België werd onder Leopold I een gemeentetelling bevolen. Drogenbos telde 546 inwoners
- 1834 : De Familie Rey koopt het domein en bewoont het.
- 1860 : Het huidige kasteel (Romeinse villa) met uitzicht op de steenweg van Drogenbos, wordt gebouwd.
- 1896 : De gemeente bloeit verder open. Er zijn 1102 inwoners, 204 huizen.
- 1924 : Het getal inwoners bereikt 2000 en gaandeweg tot 3322 te geraken in 1935
- 1967 : Onze gemeente ontwikkelt zich verder. Nieuwe straten en grotere huizen worden opgemerkt. Onze gemeente telt ongeveer 4.600 inwoners en zal weldra de 5000 bereiken.
-

Inhoudstafel Omslag 110 Wapenschild Drogenbos

1. Afbeelding wapenschild + verklarende uitleg
- 2 Zegels van Drogenbos

Drogenbos

In keel drie vijfbladen van goud, doorboord van het veld. Het schild omringd door de ordeketen van het Gulden Vlies en geplaatst op een mantel van purper, gevoerd van hermelijn, met franjes van goud; het geheel getopt met een prinsenkroon van het Heilige Roomse Rijk.

GB 24.4.1986 - MB 13.10.1987 - BS 16.9.1988

DROGENBOS Vlaams-Brabant

Drogenbos ☐

Vijf even hoge banen van rood en van geel.

GB 24.4.1986 - MB 13.10.1987 - BS 16.9.1988

De gemeente Drogenbos liet het wapen bekrachtigen dat haar in 1947 was verleend. Drogenbos was oorspronkelijk een domein van de Berthouts dat later een leen werd van de heerlijkheid Mechelen. Het behoorde daarna aan de families Hertewyck, van Douvrin en du Bois. In 1717 verkocht Jozef Hyacinth du Bois de Fiennes het patrimonium van zijn voorouders aan Marie Henriette d'Alcaretto, douairière van hertog Filips Karel Frans van Arenberg (†1691). De afstammelingen van dit echtpaar behielden Drogenbos (tot 1798 een gehucht van Ukkel) tot op het einde van het Ancien Régime.

Er zijn zegels van de schepenbank van Drogenbos van het einde van de 13de tot het einde van de 16de eeuw bekend. Het wapen dat in 1947 aan de gemeente werd verleend, is echter dat van de hertogen van Arenberg, laatste heren van Drogenbos vóór de Franse Revolutie.

De gemeente koos een vlag met vijf horizontale banen, in de kleuren van het wapenschild van het huis Arenberg.

DROGENBOS

Van keel met drie mispelbloemen met vijf bladeren van goud, doorboord van het veld, het schild omringd met de halsketen van het Gulden Vlies, het geheel geplaatst op een wapenmantel van purper, gevoerd van hermelijn, met franje van goud, getopt met de prinsenkroon van het Heilige Roomsche Rijk, gevuld van purper, met een opslag van hermelijn, met drie bogen bezet met paarden, getopt met een wereldbol.

GB 1.10.1940 - RB 1.2.1947 - BS 7.8.1947

Bibl.: MELKENBEECK (1950) 422-423; de RAADT, IV (1903) 428; SERVAIS (1955) 101, 970; C. THEYS, *Geschiedenis van Drogenbosch* (1942) 74-75.

2

ZEGELS VAN DROGENBOS

Charters van Brabant nr. 23I (IO-I-13II) (gietvorm I20I7)

Charters van de Abdijs van Vorst (kerkelijk archief)

27.9.1295

28.3.142I

12.12.1400

Archief der Jezuiten. College van Brussel nr. IO77-IO92

(jaar 1645 en 1659)

Rekenkamer nr. 1378 (jaar 1696) (gietvorm I5400)

Office fiscal van Brabant, register nr. 349 f° 67 v° (I3.IO.I78I)
(gietvorm 2406I)

Archief van de Commissie van Openbare Onderstand van Brussel
(St. Pieters hospitaal) (jaar 1387) (gietvorm 27 I72)

3de afdeling familie-archief : fonds Corloo : doos der charters :
8 maart 159I en 16 januari 1624

Het door de gemeente op te vorderen zegel is dat van 178I (gietvorm 2406I)
indien dezelfde familie van Arenberg de heerlijkheid tot bij het einde van
het oud regime behouden heeft.

(un écu ovale à 3 roses, entouré du collier de la Toison d'Or et placé
sous un manteau doublé d'hermine sommé d'une couronne d'Arenberg)

Inhoudstafel Omslag 53 Onze kaasmakers

1

2 Foto van Maria en Catherine Vander Oost (kleur)

3 Foto Jozef Vander Oost en Elisabeth Vanhaelen (1941)

4 Artikels Nick Trachet Ettekees

5 Fotokopie A4 Maria Vander Oost, kaasmaakster (overleden 1986)

6 3 facturen Kaasfabriek van Halle + factuur Manufacture de fromages dits de Bruxelles

7 Foto Victor Uylenbroek (kaasmaker) + echtg Jeanne Simeon

8 Tekst Naar de vroegmarkt naar Pol Jacquemyns uit ik heb mensen gekend

9 Familiefoto Trullemans (1938)

10 Kopie van tekening Maison avec séchoir pour fromage Henri Quittelier (1924)

11 Foto Karel Ronsmans, veldwachter en kaasmaker + foto echtg Catherine Van Haelen

GEKNIPT

Culinair ontdekt: Ettekeis

Culinair ontdekt: Ettekeis27 februari 2008 7:56 [ailko faber](#)

Nick roept op tot actie!

Te wapen, alarm! Ze prutsen met ons culinair erfgoed! Ik was laatst aan het winkelen in de Colruyt, toen ik besepte dat het lang geleden was dat ik nog eens ettekeis (Brusselse kaas) had geproefd. Ik pikte een doosje hoog van het schap en spoedde mij ermee huiswaarts, nietsvermoedend. Tot de volgende ochtend aan de ontbijttafel. Ettekeis, zo weet de ervaren gastronom, eet je bij het ontbijt. Zittend. En met sterke koffie.

Bij het ontbijt omdat je, zo gauw je het doosje opendoet, door de geur op slag klaarwakker bent. Zittend omdat je ook moeilijk kunt blijven staan naast zo'n parfum, en ten slotte mét koffie, omdat elke andere drank erbij verbleekt en je het zout toch érgens mee moet doorspoelen. Wijn smaakt ernaast als tabakssap en bier lijkt wel melk. Enkel sterke koffie en oude geuze houden het uit in het gezelschap van Brusselse kaas.

Maar met dit doosje gebeurde er niets. De inhoud was reukloos. Het zag er ook niet uit als Brusselse kaas. Het was geen teder doorschijnende, gelige korst boven een witte kern, vierkant en liefdevol verpakt in een zweetpapiertje. Het was schuimige prut die wel in het potje gespoten leek. Op het afdekpapiertje stond: "Om u een smeerbare Brusselse kaas aan te bieden, hebben wij de reeds gerijpte korst gemengd met het nog jonge hart van de kaas." Brusselse kaas smeerbaar maken? Wat een nonsens! Zou u toelaten dat ze dit met uw camembert au lait cru moulé à la louche doen? Neen! En hadden ze hem ondertussen misschien ook gewassen en ontgeurd?

Naar Herve

Ik bekeek het doosje eens beter. Het merk KVZ leek vertrouwd, maar de rest niet. Er stond niet 'Galgstraat 38' in Zuun, het gekoesterde kaasadres van de gebroeders Vander Gucht, maar 'rue de Charneux 32' in Herve. Ook met het vetgehalte was wat mis. Iedereen weet dat Brusselse kaas geen vet bevat, en er stond vroeger duidelijk '0,0% vet' op gedrukt. Hier stond: 'vetten: 5,3 gr'. Nu wist ik het wel zeker: ik had nep-etkeis gekocht, Chinese namaak.

Ik repte mij, lichtjes boos, terug naar de Colruyt, waar de vriendelijke man aan de kassa mij prompt terugbetaalde. Ze hadden iets gehoord, maar wisten er het fijne niet van. Terug thuis belde ik de kaasmakerij in Zuun (Sint-Pieters-Leeuw). "U kunt ons via dit nummer nog steeds bereiken," klonk het anoniem aan de andere kant. Ik schreef een boze mail, maar die kwam terug. "Mailbox loopt over," was de uitleg. Het werd pijnlijk duidelijk: kaasmakerij Vander Gucht is niet meer. Enkel de website [[url=http://www.kvz.be](http://www.kvz.be)] [<http://www.kvz.be>] getuigt nog van hun bestaan. Maar hoelang nog?

Het adres in Herve behoort toe aan de zuivelmogol Herve Société, een bedrijf dat verklaart vast te houden aan "artisanale kaasbereidingsmethodes", maar even fier aankondigt tien miljoen liter melk per jaar te stremmen en te rijpen. Zoiets heet van twee walletjes eten, als je het mij vraagt. Ik nam contact op met het Vlam, het Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing, en daar kreeg ik te horen dat het label voor Brusselse kaas als streekproduct is ingetrokken.

Het gerucht wil dat Vander Gucht zijn activiteiten heeft stopgezet en zijn merk verkocht heeft. De kaasmakerij zou tegen de grond gaan voor woningen, Zuun ligt immers in de dure Brusselse Rand. Maar ik kon misschien nog ettekeis van andere, kleinere producenten vinden?

Ik reed tot bij Carrefour, maar dat was ijdele hoop: ander merk (Printanier, zie foto), maar binnenin net dezelfde imitatie-Brusselse kaas. Bij Delhaize: nog meer opgespoten namaak. Ik begon lichtjes in paniek te raken. Een bekend adres voor ettekeis was altijd al de Cr  merie de Linkebeek aan de Oude Graanmarkt. Ik las ongerustheid in de ogen van de uitbaatster. "Het is dramatisch, ik kan er geen meer vinden," zei ze onthutst. Klanten komen bij haar van heinde en ver, zelfs uit het buitenland, voor ettekeis en schepkaas, maar door het sluiten van Vander Gucht zat ze zonder. Het product uit Herve was ook voor haar totaal onaanvaardbaar: het lijkt er niet eens op.

Ik ging te rade bij een kaasspecialiste in Laken. Zij was geen liefhebster, zei ze. Brusselse kaas is haar te zout. Maar ze had wel een paar potjes in de winkel. Eureka! Geen vierkante klompjes zoals ik ze ken, maar wel een ronde massa in een potje zonder merk, met de karakteristieke doorzichtige korst en een geur als een bokshandschoen. Oef, het bestaat nog!

Het merkloze product kwam van ene Vanderwegen in Lubbeek, een adres dat ik terugvond als fabrikant van Leuvense mosterd, ook een erkend streekproduct. Luc Vanderwegen bleek aan de telefoon de Brabantse vriendelijkheid zelve. Ja hoor, zij maakten Brusselse kaas, generaties lang al, en ze waren nog niet van plan ermee op te houden. Er blijven, zo verzekerde hij me, trouwens nog een paar andere kaasmakers over die deze eigenzinnige specialiteit bereiden.

Maar het is niet makkelijk. Het FAVV, het Federaal Voedselagentschap, is niet bepaald lief voor kleinschalige artisanale producenten. Nu door het verdwijnen van Vander Gucht de vraag bij de kleine producenten verdubbelt, stijgen de kosten er met meer dan het dubbele. Beste stadsgenoten, ondernemers en gezagsdragers, het wordt tijd voor een kruistocht: Red de Brusselse Kaas!

Dat was aflevering     . Nick kwam ook met een tweede:

Brussel - Het is een gewichtige zaak voor ons culinair erfgoed. Vorige week meldde ik dat de laatste grote producent van Brusselse kaas (ettekeis) het wrongelmes per 1 januari heeft neergelegd. Toen was het tijd voor klokkengelui. Vandaag wil ik even stilstaan bij wat Brusselse kaas hoort te zijn.

De gebroeders Vander Gucht in Zuun hebben hun merk KVZ verkocht aan een bedrijf in Herve, dat de naam Brusselse kaas heeft ge  surpeerd door er een ander product, vetter, en zonder de typische geur of smaak voor te laten doorgaan. Toen ik de kaasmakerij in Zuun ooit bezocht, gaf mijnheer Vander Gucht mij een artikel mee, geschreven door ene Ingenieur Dienstchef P. Schols van de Nationale Zuiveldienst, een instituut dat ondertussen ook al is afgeschaft. Uit welk blad het stamt, kan ik van de kopie niet opmaken.

Brusselse kaas kwam uit de ommelanden van Brussel. De productie ervan gebeurde niet in de stad. Er wroeten ook geen varkens op de pleinen van Parma, en op de markt van Gouda melkt men geen koeien. Net zoals voor die andere 'streekspecialiteiten' was de stad hier 'een markt', een referentieplek voor een bepaald type bereiding, maar soms kon die van behoorlijk ver komen. Zo was rijnwijn ooit een Brusselse specialiteit. Vlamingen dronken bordeaux en Walen bourgogne. Dat had met handelsroutes te maken, vertelde Roel Jacobs me.

Onwaardig

Brusselse kaas mag dus best uit Herve komen. De Brusselse kaasmakers, de affineurs, kochten gedroogde wrongel bij de boeren. Mijn bron vermeldt dat die wrongel al vroeger uit Herve werd

gehaald. Daar zit 'm het punt niet.

De boord knelt wanneer er aan het recept wordt gemorrelt. Dat hoort specifiek, traag en arbeidsintensief te zijn en wanneer men er de hoekjes begint af te rijden, blijft er een vals product over, de naam ettekeis onwaardig.

Tussen de twee wereldoorlogen begonnen de kaasmakers het hele proces in eigen handen te nemen. De grondstof is afgeroomde melk (vroeger zei men ondermelk). Daarvan maakte men zowel Brusselse ettekeis als de zogenaamde schepkaas, een minder bewerkte vorm van hetzelfde idee.

De grondstof moet zeer vers zijn. Traditioneel wordt deze melk ongekoeld gestremd, rond de 22 ° C (afhankelijk van de omstandigheden). Dan wordt ze eenmaal gesneden en laat men ze veertien à twintig uur rusten. De wrongel bezinkt in de kaasbak. Dan wordt de wrongel in zakken (vroeger jute, nu nylon) geschept en gestapeld. Hierdoor wordt de kaas geperst en treedt de wei uit. Dat duurt enkele dagen (schepkaas wordt niet geperst, maar in mandjes geschept).

Brusselse kaas wordt, wanneer hij droog genoeg is, gekneet en in de massa gezouten (in tegenstelling tot schepkaas, die langs buiten met zout wordt ingewreven). Brusselse kaas wordt dan in metalen ringen gevormd tot pollen van een kilo en op houten planken in de openlucht gelegd om 'voor te drogen'. Daarna begint het echte drogen op verluchte zolders, traditioneel op een laag stro (het liefst rogge). Men droogt tot ze et (hard) zijn, vandaar de naam ettekeis.

Te goei rot

Men kon deze harde kazen vrij lang bewaren. Ze leken 'vettig' door een laagje bacteriën dat op de kaaskorst groeit.

De affineur nu kocht deze droge kazen en lieten ze, met het oog op de consumptie, weer week worden door ze met zout water te wassen en te bevochtigen. Een goede rijping is het meesterschap van de affineur. Gemiddeld rijpt een kaas twee, drie maanden, naargelang van de omstandigheden.

Net voor levering werd de kaas een paar dagen in zout water gelegd (goed voor het rendement), waarbij de vette rijpingslaag verdwijnt. Daarna nog een paar dagen in lauwwater waardoor hij zijn typisch geglaceerde (doorschijnende) uitzicht krijgt. Zo wordt de ettekeis 'te goei rot'. De pollen worden in zes stukken verdeeld die afzonderlijk in perkamentpapier of cellofaan worden verpakt. Zo'n pol weegt bij versnijden een goede 900 gram en voor de fabricage ervan was acht liter afgeroomde melk nodig.

Managing director

In gemoderniseerde bedrijven bestaat allang de tendens om de rijpe pollen te malen en te pletten en egaal af te vullen in potjes. De liefhebber herkent moeilijk het typisch glazige uitzicht van de kaas, maar die zou terugkomen zodra het mengsel enkele dagen buiten de koelkast wordt bewaard. Dit is zeker het geval met de Brusselse kaas van Vanderwegen in Lubbeek (zie foto). De doorschijnende rand wordt gelig en heeft behoorlijk wat geur en smaak, al is de textuur wat slapjes. De Printanier uit Carrefour en Delhaize daarentegen evolueert absoluut niet, ook niet na een week in mijn keuken. Hij gaat hoogstens zweten. Geen herkenbare smaak, geen typische geur, niets. Dit is dode kaas.

Ik vroeg aan Herve Société hoe dat komt. De Managing Director moest zijn mislukking wel toegeven. Het lukt hen niet. Hij steekt een beschuldigende vinger uit naar het FAVV, dat de traditionele productie ervan zou dwarsbomen. Maar waarom een product Brusselse kaas blijven noemen als het dat niet is?

Dit is concurrentievervalsing voor de ernstige kaasmakers die nog moedig verder doen. Op hen moeten we nu onze hoop stellen. En hen voluit steunen. Smakelijk.

KAASFABRIEK VAN HALLE P. V. B. A.

176, Steenweg op Brussel, - HALLE - Steenweg op Brussel, 176

Telefoon : 56 52 15

Handelsregister - Brussel 232.401

Postcheckrekening n° 937.38

M. J. Van der Voort to *Drogenbos* is schuldig
voor verkoop en levering van hetgene volgt :

Halle, de 14 - 2 - 1953

N° 486

Drukk. Fr. Van Bossuyt en Zoon, Halle.

210 Schepel
25 Pallen

6,5 1365
8,5 212 50

1544 50

300

7

1584 50

14-2-53
7F-
2F 999415
Van der Voort

Voldaan de 14-2-53

J. Van der Voort

De waren reizen onder de verantwoordelijkheid van den bestemmeling, zelfs wanneer zij vrachtfrij verzonden worden. — De bezwaren en terugkondingen worden niet meer aanvaard acht dagen na ontvangst der goederen. — Voor achterstallige betalingen zal een intrest gerekend worden van 6 % vanaf een maand na ontvangst der goederen.

KAASFABRIEK VAN HALLE P. V. B. A.

176, Steenweg op Brussel - HALLE - Steenweg op Brussel, 176

Telefoon : 56 52 15

Handelsregister - Brussel 232.401

Postcheckrekening n° 937.38

M. Nanderaert te Drogenbos

is schuldig

voor verkoop en levering van hetgene volgt :

Halle, de 14-8-1954

Drak, Van Brouyl, Halle.

N° 64

210 schep
15 Felle

8 an

6	1260
7	105
	1365
	6
	1371

13F-8-54
21657
J. Van Ruy

13F-8-54
216188
962

Holbaan de 14-8-54

J. Van Ruy

De waren reizen onder de verantwoordelijkheid van den bestemmeling, zelfs wanneer zij vrachtfrij verzonden worden. — De bezwaren en terugzendingen worden niet meer aanvaard acht dagen na ontvangst der goederen. — Voor achterstallige betalingen zal een intrest gerekend worden van 6 1/2% vanaf een maand na ontvangst der goederen.

KAASFABRIEK VAN HALLE P. V. B. A.

176, Steenweg op Brussel - HALLE - Steenweg op Brussel, 176

Handelsregister - Brussel 232.401

Telefoon : 56 52 15

Postcheckrekening n° 937.38

M - Vander Gort te Drogenbos is schuldig

voor verkoop en levering van hetgene volgt :

Halle, de 30 - X - 1959

Druck. Van Bommert & Zoon, Halle.

16 - 46

105 schepel

Bar

4

735

4

739

10-X-59
-4 F.-
op Van 1003

59

Holdaan 10-X-59
op Van 1003

De waren reizen onder de verantwoordelijkheid van den bestemmeling, zelfs wanneer zij vrachtwijl verzonden worden. — De bezwaren en terugzendingen worden niet meer aanvaard acht dagen na ontvangst der goederen. — Voor achterstallige betalingen zal een intrest gerekend worden van 6 % vanaf een maand na ontvangst der goederen.

MANUFACTURE DE FROMAGES

HUIS
GESTICHT
IN
1850

DITS DE BRUXELLES.

OUD HUIS H. MATHIEU-GRUGEON

Opvolger **J. MATHIEU-LERINCKX** Succr.

Hal, le 18 September 1914.

M. J. Van der Voort Progenboek Doit

pour vente et livraison des marchandises suivantes :

CONDITIONS DE VENTE :

Tous les paiements seront exigibles à Hal.
 Cette facture d'import acquittée n'annule aucune autre.
 Un seul reçu non payé, toutes les factures dues sont exigibles de suite.
 Toute réclamation doit être faite enlèvement les huit jours.
 Les marchandises voyagent aux frais, risques et périls du destinataire.
 Les emballages sont repris aux prix de facture, s'ils sont retournés en bon état,
 franco gare Hal, dans les trois mois.

Mois DATE

Septembre 1914

	Francs	Cent.
500 pollen aan 3.50 f. —	1750	00
250 schepkazen aan 4.25 f. —	1062	50
400 schepkazen aan 5 f. —	2000	00
(5 mud) Total:	4812	50

Geldaan, den 4 October 1914

Van der Voort
 J. Mathieu
 Succr.

De ouders van de gekende sportjoernalist Pol Jacquemyns bouwden ongeveer 100 jaar geleden het huis dat nu nog gekend is als café "Oud Drogenbos". Van meet af aan was het terzelve tijd café en winkel. Moeder Jacquemijns dreef er handel in Brussels kaas, vader bewerkte een stuk grond. De opbrengst van beide bedrijfjes werd per paard en kar naar de Schaarbeekse vroegmarkt gevoerd.

De markt begon 's morgens om 4 uur. Weer of geen weer, alles verliep er in open lucht. Om op tijd klaar te zijn moesten zij reeds om middernacht opstaan. Eerst werd het paard gevoederd, getuigd en ingespannen. Daarna werd de kar geladen tot er geen bol kaas of geen krop salade meer bij kon. Tegen 2 uur werd de tien kilometer lange rit aangevat. Tijdens die twee uren durende tocht had moeder Jacquemyns niet de minste last met Lies, de merrie. Het dier kende zijn dagelijkse reis via Calevoet, de Brugmannlaan en het Poelaertplein van buiten.

Tegen de middag eindigde de markt, maar niet de dagtaak. Op de terugweg haalde zij bij verschillende leveranciers voldoende provisie voor de winkel: specerijen, vaatwerk, potten verf, schorten, pantoffels, draad, enz. Haar winkel van toen zou men nu een ~~mini~~-superette heten.

Heel het leven van deze mensen was één kringloop van transport: komen en gaan in café en winkel, uren onderweg met kar en paard.

(naar Pol Jacquemyns in "Ik heb mensen gekend")

<u>staand</u>	<u>Trouwfeest</u>	<u>Zittend</u>
Charrel Trull.	Cecile	Dominique
Cécile "		
Edward "		
Lina "		
Fraus.		

Familie Trullemans met hun moeder

Anna-Amelie de Kelder en haar 6 kinderen

Juni 1938

37/75

Maison avec sechoir pour fromages. Drogenbos, 1884

Hans Christian Andersen

Inhoudstafel Omslag 41 Kaaskrabber

- 1 Tekening kaaskrabber met bierpot (GDS)
- 2 Tekening kaaskrabber op kaasbol (GDS)
- 3 Tekening kaaskrabber met kaasmandje (GDS)
- 4 Tekening kaaskrabber (Café restaurant du Cygne) (GDS)
- 5 Tekening kaaskrabber voor TV (2 eks) (GDS)
- 6 Tekening kaaskrabber op kaasbol. Eet stuk kaas (GDS)
- 7 Print inventaris van bouwkundig erfgoed beeldje kaaskrabber
- 8 Kleurfoto van kaaskrabber aan zusterschool

100 cm
ERONS

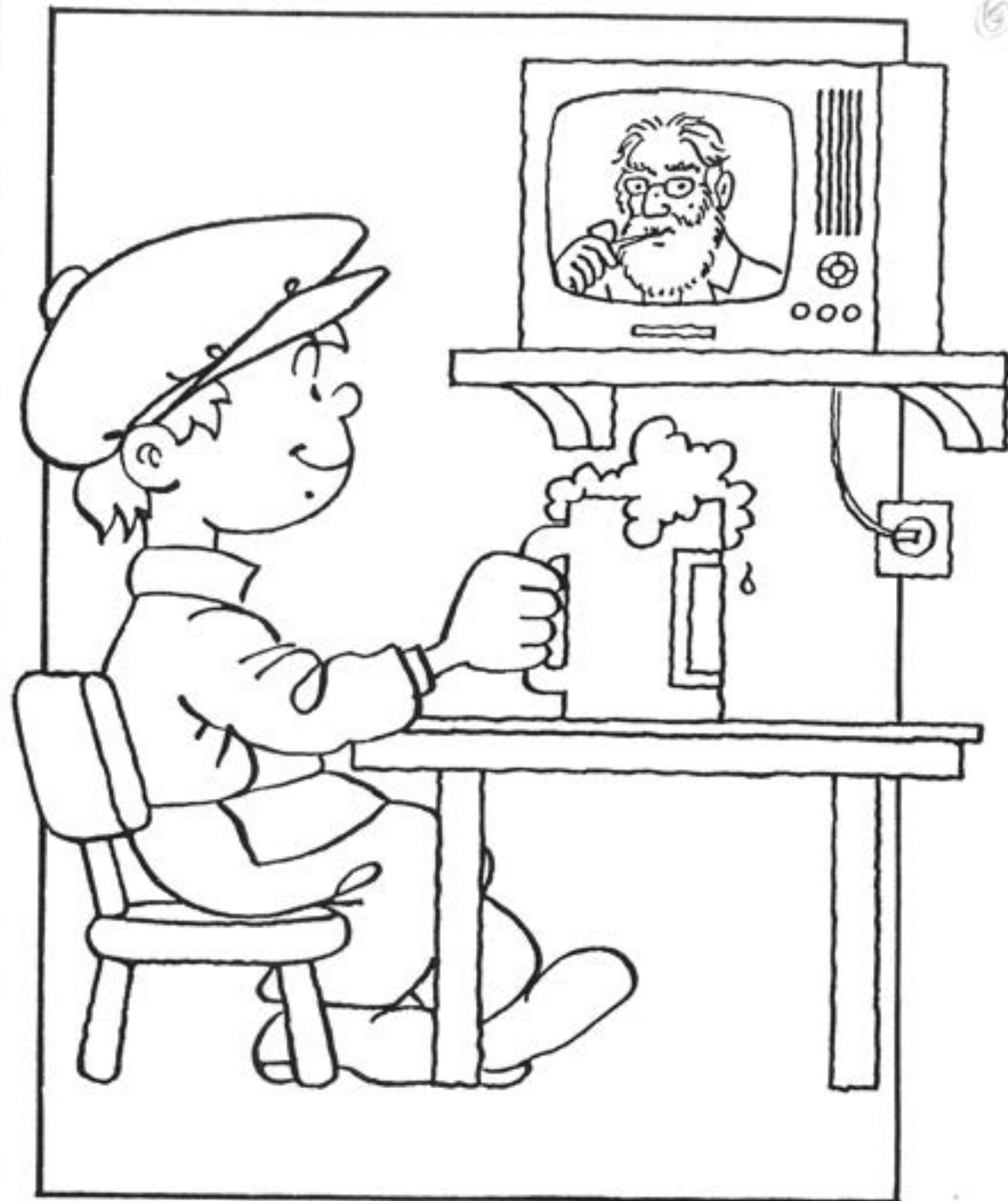

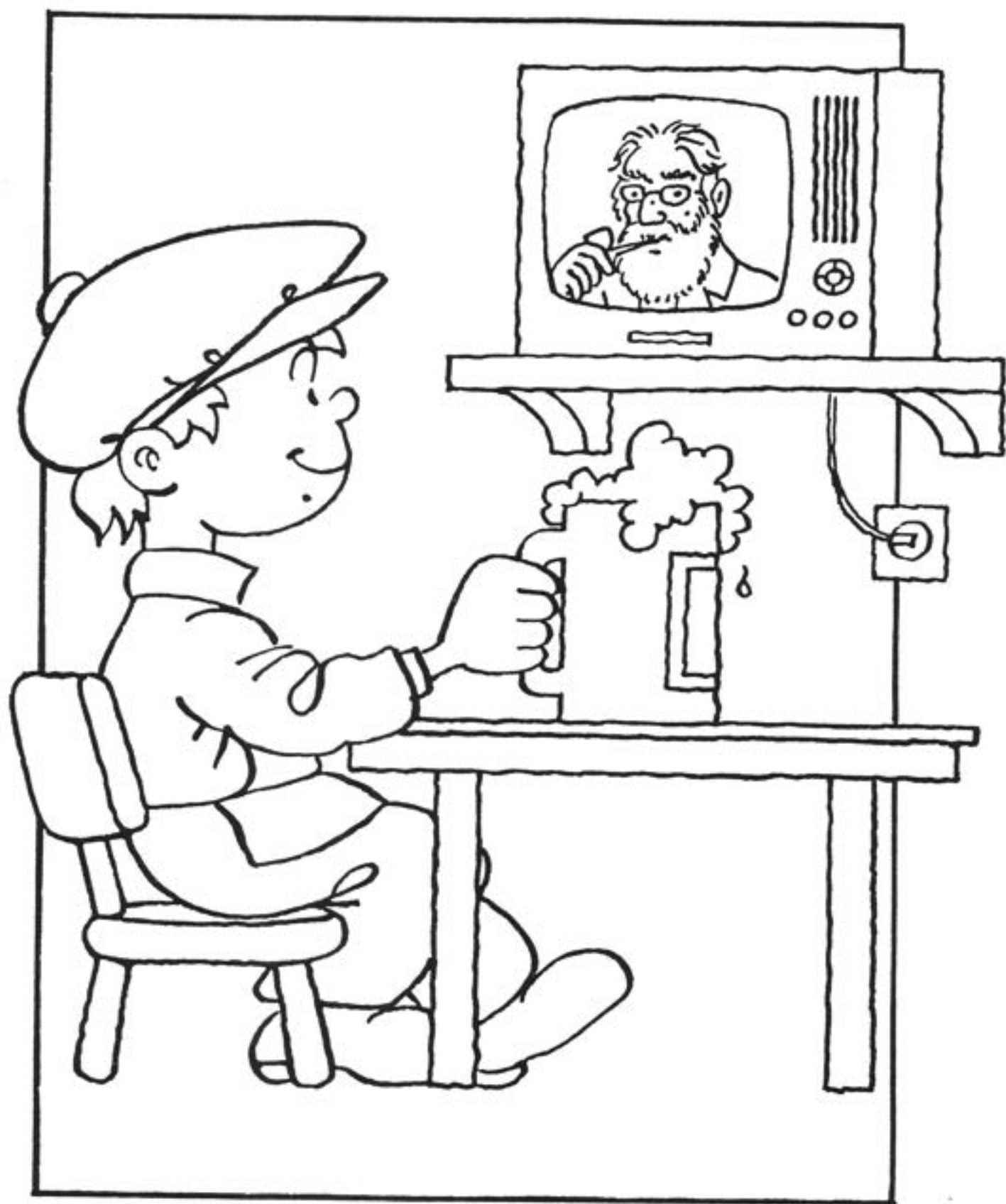
100 cm
BRONZ

100 cm
BRONZ

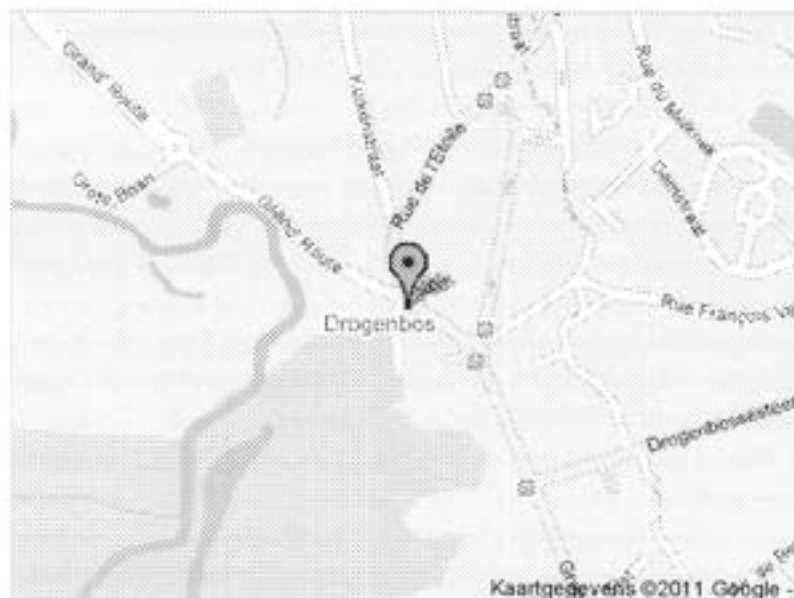

Brons recht in het gras
op een opgehoogde heuvel.

De Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed

Kaaskrabber (ID: 205093)

Administratieve Gegevens

Alternatieve naam:**Provincie:** Vlaams-Brabant**Gemeente:** Drogenbos**Deelgemeente:** Drogenbos**Adres:** Grote Baan zonder nummer**Status:** Bewaard**Vastgesteld:** Ja**Beschermingen:****Gebeurtenissen:** ■ Herinventarisatie Drogenbos (02-08-2004 tot 31-08-2004).**Verdere informatie:**

Beknopte karakterisering

Datering: vanaf 1975**Type:** standbeelden**Stijl:****Trefwoorden:****Betrokken personen:** ■ De Sutter, Geert (Ontwerper)

Beschrijving

Zogenaamde "Kaaskrabber", gelegen ter hoogte van nr. 230; figuratieve voorstelling refereren aan de bijnaam van de inwoners van Drogenbos als voormalige kaashandelaars. Tot het einde van het ancien régime bestond er te Drogenbos slechts beperkte landbouw; de voornaamste bezigheid bestond uit veeteelt en dan voornamelijk gericht op schapen in de talrijk aanwezige

beemden; zo ontstond hier een belangrijke kaas- en boterhandel gericht op de afzetmarkt van het aangrenzende Brussel. Dit leverde de inwoners van Drogenbos vrij snel de spotnaam "kaasdrogers" of "kaaskrabbers" op. Het standbeeld werd ingehuldigd op 13 september 1998 naar aanleiding van het tweehonderdjarige bestaan van Drogenbos. Ontwerper: Geert De Sutt vormgever Michel Heyvaert; kunstgieterij Arnold Decock, cf. plaatselijk infoplaatje.

- THEYS C., *Geschiedenis van Drogenbosch*, Brussel, 1942.

Bron: Kennes H. met medewerking van Daveloose B. 2009: *Inventaris van het bouwkundig erfgoed, Provincie Vlaams-Brabant, Gemeente Drogenbos*, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen VLB9, (onuitgegeven werkdocumenten).

Auteurs: Kennes, Hilde

Relaties

- maakt deel uit van [Grote Baan](#)

© VIOE 2007-2010. | [Gebruiksvoorwaarden](#) | [faq](#)

Onze kaasmakers waren gespecialiseerd in de productie van “Brusselse kaas”. Dat bezorgde hen de bijnaam van “Kaaskrabbers”

A cause de la fabrication du “Fromage de Bruxelles” les Drogenbossois ont reçu le surnom de “Kaaskrabbers”